

591768271

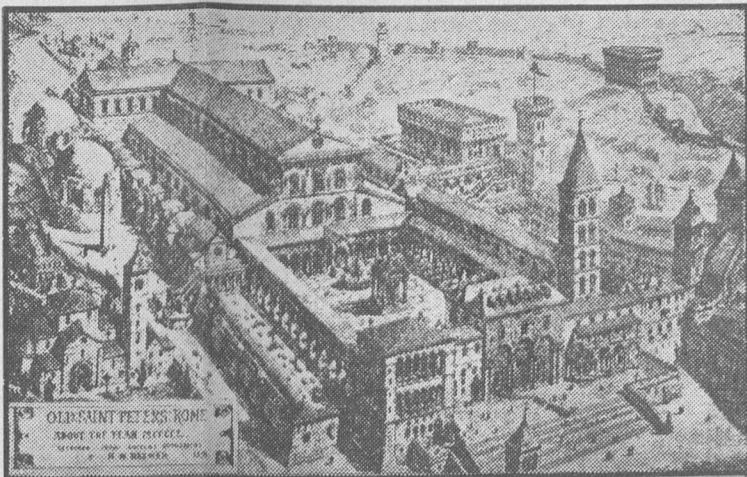
101 KØBENHAVNS
KOMMUNES
BIBLIOTEKER

Mag. 09. 3764. K.

Da Københavns Universitet blev oprettet

I Aar fejrer Universitetet sit 475 Aars Jubilæum — Dronningen af Danmarks Initiativ — Vor eneste Forbindelse med Renæssancens Italien — Et tragisk Hof — Dronningen i Rom — Universitetet kostede os ikke noget

AF ESTHER NOACH

Peterskirken, som den saa ud, da Bullen om Oprettelsen af Københavns Universitet blev udstedt af Pave Sixtus IV. I den udbyggede Loggia til højre sad Dronning Dorothea ved Pavens Side den 4. Maj 1475. Bullen blev dog først udstedt den 19. Juni samme Aar, af hvilken Grund Jubilæumsdatoen regnes efter den Dag.

KØBENHAVNS Universitet fejrer i Aar sit 475 Aars Jubilæum med en studentikos Fest og velsagtens med en Del Højtidelighed i Tilgift. Det vil være helt i Fortidens Aand; Universitetets Tilblivelse skyldtes netop en Blanding af Fornøjelighed og Højtidelighed. De unge Studenter kan i samme Anledning kaare den husfruelige Dronning Dorothea, Kristiern I's Gemalinde, til deres Muse — en mindre lærd end ferm Dame, om hvis Karakter og Foretagsomhed man erfarer en Del netop i Anledning af Universitetets Oprettelse i København.

Det sixtinske Kapel bliver til

Da man ikke har nogen bestemt Dato for Universitetets faktiske Be-

Pavepalads eksisterede dengang endnu, Peterskirken, som vi kender den, var ikke blevet til i Bramantes og Michelangelos Fantasi, og hvor det berømte Cancellaria i Dag ligger paa Corsoen, laa Kardinal Gonzagas Palads; her skulde Dronning Dorothea bo, eftersom han var hendes Søstersøn og skulde bistaa hende, bl. a. finansielt med at faa Pavens Buller udstedt gratis. Hvilket han altsammen gjorde, saa det er vel et Spørgsmaal, om ikke Kardinalen er den egentlige Ophavsmand til vort første Universitet og dets Virke gennem næsten 500 Aar.

Dronningens Rejse havde i øvrigt et højst kombineret Formaal. Taget i rigtig Rækkefølge var Dronningens Interesser disse: At kræve sin tyske Slægt for 30.000 Gylden, hun havde tilgode efter sin Far, Markgreven af

Tøj og desuden om Familieanliggender som Børnenes Giftermaal og Sønnernes Anbringelse i gode Stillinger. Af andres Beretning om Romrejsen faar man tillige det Indtryk, at Dronningen var stærkt paaholdende — til Forskel fra sin ødsle og i Pengesager upaalidelige Gemal.

Penge spiller altid en fremtrædende Rolle i de højere Kredse; det er kun Middelstanden, der foregiver, at det er ufint at tale om Penge. Ved Hofferne snakkede man næsten ikke om andet, antagelig fordi man altid var i Pengeforlegenhed. Kurfyrstinden i Ansbach havde af Kurfyrsten, der skulde rykke ud med Dorotheas Arv, faaet overdraget det højst delikate Hverv at holde Dorothea hen med Snak og forsikre, at der ingen Penge var til hende efter hendes Far med det faust-agtige Navn »Johan Alkymisten«; som Guldmager havde han ødet sin Families Formue med temmelig vanvittige Forsøg paa at fremstille Guld. Hans mere nøgterne Datter indfaldt sig efter Besøget ved Familiegravene i Heilsbronn, hos Kurfyrstinden, hvor man maatte gemme alle Husets Værdigenstande, eftersom Dronningen vilde tage sig betalt for den udeblevne Arv ved at tilegne sig dem; da hun saa Kurfyrstindens Ordenskæde af Guld, forlangte hun den straks, paastaar Kurfyrstinde Anna i et Brev til sin Mand, hvori hun lidt skadefro fortæller om Dronningens Besøg.

»Hvad det saa havde været, der tilhører Eders Naade, havde hun gerne taget det altsammen, thi hun mener, at hun har Ret dertil...«

Den gemytlige Fest i Ansbach

Enhver, der er paa Rejse, er imidlertid oplagt til — trods alle Fortrædeligheder — at opleve noget. Holder man sig dette for Øje, fortolker man Dronningens Impulsivitet og Rejseoplagthed noget anderledes end Kurfyrstinden. Hun fortæller nemlig i Brevet til sin Mand, at hun maatte pynte Dronningen med sit Hovedtøj, at Dronningen spejlede sig og »fandt megen Behag i sig selv« og derpaa traadte ud til sine Folk, for at de ogsaa skulde beundre hende. Hvor paa følger denne moralske Selvretfærdighed fra Kurfyrstindens Side: »Thi jeg ser vel, at Alderen ikke hjælper mod Daarskab, vi forekommer os selv saa smukke, at vi ikke ser Rynkerne ved Øjnene.«

At den danske Dronning havde et ganske anderledes let Gemyt end den vrispe Værtinde, fremgaar af Dagens videre Begivenheder. Dorothea vilde ikke lade sig narre for et oplevelsesrigt Døgn sammen med sine Slægtninge, hun deltager i en hastigt arrangeret Jagt, hvor der nedlægges en Hjort, og om Aftenen holdes Galladinér. Alle sørgelige Konflikter om Arven druknes i Lystighed, og Vinkælderen synes at have været en ypperlig Trøst. »Vi gav hendes Fruer og Jomfruer saa godt at drikke,« fortæller Kurfyrstinden til sin fraværende Gemal, »at de stod paa Hovedet. En af dem havde nær mistet et Øje — hun gik fejl af Døren og faldt med Hovedet ned mod Trappetrinene.«

Da Dronning Dorothea næste Morgen fortsatte sin »Kirchfahrt« med den hvidklædte Pilgrimsskare, maa et blaåt Øje og Rusens Blussen paa en gemytlig Maade have forstret Bodsferden til Rom!

Dronningen og Markgrevinden mødes

Efter Slægtsbesøget i Tyskland skulde Dronningen gæste sin Søster Barbara Gonzaga i Mantua. Man ved

meget lidt om dette Besøg. En man-tuansk Krønikeskriver fortæller kun, at Dronningen kom og blev i fire Dage. Men vor Viden andetsteds fra kan supplere denne korte Oplysning. Barbara var syv Aar ældre end Dorothea og havde forladt Barndoms-hjemmet 10 Aar gammel, da hun blev trolovet med Lodovico Gonzaga; Dorothea var altsaa dengang kun tre Aar gammel, og det vides ikke, om de to Søstre i Mellemtiden har set hinanden. Nu mødes de paa ny, begge som midaldrende Matroner. Dorothea har faaet en Datter lykkelig gift med Kongen af Skotland, hun har to Søønner, som hun gerne begge gav Nordens tre Riger til Deling, men hun nøjedes med at anbringe den yngste, Frederik, i Slesvig-Holsten, til Ulykke for hele Sønderjyllands Historie med dens politiske Uro og Splittelse. Hun kommer med Nordens fattige Gaver, formodentlig ikke Sild, der ellers var Kaviar for Italienerne, men med Hermelin, der er meget eftertragtet til at »bræmme« Klæde-dragten med ved Fyrstehofferne i Italien. Dorothea møder hos Søsteren Renæssancen i sin første Opblomstring, hun ser Andrea Mantegna, Gonzagaernes officielle Hofmaler, ser Donatello's Buste af Lodovico (vi har den i Afstøbning paa Kunstmuseet), hun betræder skønne Kirker og fornemme Paladser, og der tales rundt om hende formfuldendt Græsk og Latin, mens hun selv maa klare sig med sit Tyske, som til alt Held hele Gonzagafamilien forstaar. Dorothea kommer fra et Hof uden særlig Kultur, uden Raffinement, og hun stedes for det fineste humanistiske Hof i Italien paa det Tidspunkt, hvor Svogeren samler paa Virgil- og Dante-manuskripter, hvor den første Trykpresse i Italien har trykt »Decameron« af Boccaccio, hvor Leon Battista Alberti, dette Universalgeni, har givet Udkast til Byens Forskønnelse med den vidunderlige Andreas-basilika, som ingen Italiensrejsende af i Dag burde snyde sig selv for at besøge, og med den ejendommelige S. Sebastianskirke, der ligger over for Andrea Mantegnas tidligere Hus. Hvilket Indtryk det har gjort paa hende, ved vi ikke, men noget andet har uden Tvivl grebet hende, i alt Fald som Mor —

Her ser Dorothea nemlig for første Gang, hvad hun kun kender af Om-tale, at Barbaras Børn — fem Søønner og fem Døtre — næsten alle er pukkelryggede. I to Generationer har de fleste Døtre maattet anbringes i Klostre, da Giftermaal syntes haabløst. Tragedien er saa meget større, som alle Børnene er velskabte ved Fødselen. Først i Puberteten begynder Tegnene paa fremtidig Pukkelryggethed at vise sig; man har en hjerte-gribende Beretning om en ung Datter, Dorothea, opkaldt efter den danske Dronning, der Dag for Dag iagttages i Femtenaarsalderen, indtil det uundgaeligt konstateres, at den ene Skulder vokser og bliver bredere end den anden. Den unge Pige dør og spares saaledes for den Skæbne mod sin Vilje at anbringes i et Kloster som »barmhjertig Søster«.

En klog, finansiell Manøvre

I Rom optræder Dorothea som en sand Fyrstinde, der har lagt alle Fortrædeligheder bag sig, alle Familiensørg og al utidig Munterhed. Hun modtages af sine to Søstersøønner, Condottieren Gian Francesco Gonzaga og Kardinalen Francesco Gonzaga, henholdsvis 30 og 31 Aar gamle. Fortsættes Side 8

Universitetet

Fortsat fra Side 6

— Ved 2-Tiden red Kardinalen hende selv i Møde og modtog hende med megen Kærlighed hinsides Pontemolle, fortæller Johannes Lindbæk i sin udmærkede Afhandling fra 1902 om Dronningens Rejse. Imellem Broen og Porta del Popolo traf hun »mange Gesandter og Prælater«, og ved Porten modtoges hun af 18 Kardinaler til Hest, som ledsagede hende til Kardinalens Palads igennem en stor Menneskemængde. Hun tog med sine fornemste Fruer Ophold hos Kardinalen, mens de andre, ca. 35 Personer, blev indlogeret paa Herberger rundt omkring.

Dorothea var ankommet planmæssigt den 2. Maj til Rom, og den 4. Maj uddeltes Jubelafladen fra Loggia della Benedizione foran Peterspladsen. Kardinal Gonzaga, Dorotheas Søstersøn, oplæste Afladen paa Latin, og derefter vendte Paven sin Stol om mod Dronningen og velsignede hende »med smilende Ansigt«. Højdepunktet paa Rejsen var naaet. Saa stor var hendes Fromhed, at hun under hele Opholdet besøgte utallige af Roms Kirker og tilbragte saa megen Tid med Andagt, at hun havde ondt ved at passe Spisetiderne, hvilket Kardinalen fandt for anstrengende — for ham selv. Men samtidig sørgede hun for mere verdslige Anliggender og fik en Bulle, der paalagde hendes nærmeste at øve Ret imod hende, og hun ansøgte tillige om andre og mindre Fordele, men gemte klogeligt Bullen om Universitetet til efter sin Afrejse og overlod dette Hverv til Søstersønnen, den for-maaende Kardinal, eftersom den kostede 1.000 Dukater, hvilke i vore Dage svarer til ca. 50.000 Kr. Da hun ikke havde disse Penge, forventede hun ganske naturligt at faa Bullen gratis paa Søstersønnens Autoritet, hvilket da ogsaa skete. Lad os da bøje os for Kardinal Francesco, hvis Billede her hidsettes, malt af Mantegna, til Andelse af, hvor billigt det var at faa Københavns Universitet oprettet.

Kardinal Francesco Gonzaga.

hvilket da ogsaa skete. Lad os da bøje os for Kardinal Francesco, hvis Billede her hidsettes, malt af Mantegna, til Andelse af, hvor billigt det var at faa Københavns Universitet oprettet.

Hvad Studenterne bør mindes ved Jubilæet!

Fjorten Dage efter sin Ankomst rejste Dronningen af Danmark igen tilbage til sit Land, hvor hun ankom midt i Juli; i Mellemtiden — den 19. Juni — blev Bullen om Københavns Universitet udstedt, og dermed var i Teorien Nordens ældste Universitet oprettet, selv om det varede noget, inden det kom i Gang. Lærde Forskere i Broderlandene strides i al Venskabelighed om, hvilket der er ældst i Funktion, Uppsalas eller Københavns, uden at være naaet til Enighed. Tilbage staar for os kun at værdsætte den brave Dronningens Rejse; den førte i alt Fald til mere end Kongens Rejse Aaret forud. Kongens Rejse havde været kostbar og uden Resultat; Dronningens var en billig Familieferd, og den bragte et Resultat med sig, som endnu den Dag i Dag manifesteres for hver den, der træder over Universitetets Tærskel med Forhaabninger om et rigt aandeligt Liv, en glad og studentikos Tid, et Levebrød og Anseelse. Det vil i øvrigt, som paavist, være helt i Dronningens Aand at fejre Begivenheden paa bramfri Vis, baade med en helstegt Hjort og muntre Dansetrin, og at lytte til velædle Honoratiorens i den lærde Verden, der vil tale om alt andet end hende.

Naar Studenterne trods Videnskabens trange Kaar danser Aarstallet ind for de sidste 25 Aar inden 500 Aars Jubilæet, har de i alt Fald en Opmuntring i at vide, at Dronningen selv kendte til Lommesmerter midt i sine Anstrengelser for dem. En forstaaende Muse var hun og vedbliver med at være. Hvorfor ikke af den Grund oprette et Studenterlegat eller en højtidelig Fundats i hendes Navn?

ESTHER NOACH

HANDA SPILLEKORT

stærke - glatte - plasticbehandlet

Nu som før

LINNETS KAFFE

Mantegnas Portræt af den danske Dronnings Søster, Barbara Gonzaga, med de to mindste Børn, der begge er sygelige og deforme. Det folderige Sjal om den lille Piges Skulder skjuler hendes Pukkel.

gyndelse (selv om det blev »indstiftet« i Vor Frue Kirke den 1. Juni 1479), maa man henholde sig til Datoen for den pavelige Bulle, der gav Tilladelse til Oprettelsen af Nordens ældste Universitet — nemlig den 19. Juni 1475. Men Forberedelserne var lange og byrdefulde; de bestod i, at Dronning Dorothea steg til Hest i Holsten den 6. Januar og med et Følge paa et halvt Hundrede Personer paa Hesteryg og een Vogn i Reserve satte Kursen sydpaa. Kongen var imidlertid paa en højst indviklet politisk Rejse til Köln og Düsseldorf og kunde ikke give hende Instruks, af hvilken Grund hun maatte vende om og ride tilbage til Holsten. Først den 7. Marts kunde hun begynde sin store Tur til Rom. Her havde Sixtus IV. indført Jubelaar hvert 25. i Stedet for hvert 50. Aar, hvilket bragte store Pilgrimsskarer til Rom og en velkommen Indtægt til Huse, saa han bl. a. kunde begynde Opførelsen af Det sixtinske Kapel, der dog endnu nogle Aar maatte vente paa Michelangelos vidtberømte Udsmykning. Det gamle

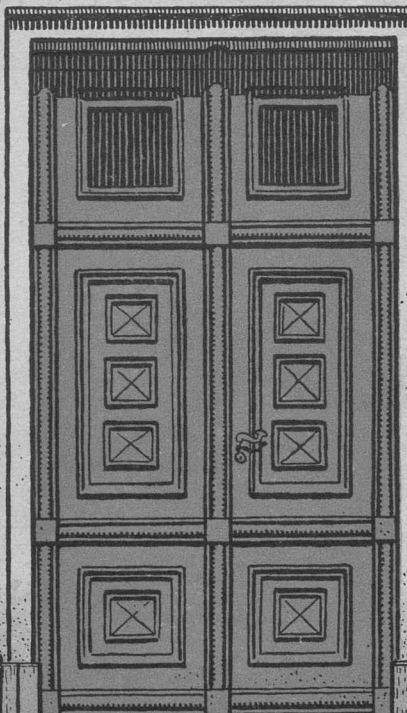
Brandenburg, at besøge de Hohenzollernske Familiegrave i Heilsbronn (hun var selv af Fødsel en Hohenzollern) og rejse sin Fader et værdigt Gravmæle til 400 Rhingyliden, at faa Aflad den 4. Maj paa selve Peterspladsen, hvor alle rejsende i Anledning af Jubelaaret fik l'indulgenza plenaria — og undervejs at gæste sin Søster og Svoger i Mantua ved det humanistiske Gonzagahof.

Hvad vi ved om Dronning Dorothea

Dorothea, der red hele Vejen til Rom og tilbage igen, var 45 Aar. Om hendes Udseende ved man intet andet, end at hun lignede sin Søster Barbara paafaldende, og denne Søster har man et fortræffeligt Portræt af, malt af Andrea Mantegna. Man maa forestille sig Dronningen som en midaldrende, noget bastant Dame med brede Træk og mørke Øjne. Selv om hun paa Rejsen var iført hvid Nonnedragt, har hun været ikke saa lidt forfængelig; hendes Korrespondance med Søsteren har mest drejet sig om

COELESTEM ADSPICIT LUCEM

KØBENHAVNS UNIVERSITET

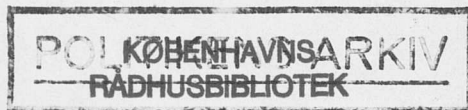
1 9 2 9

UDGIVET I ANLEDNING AF 450 AARS JUBILÆET

G·E·C·GADS FORLAG / KØBENHAVN

282

KØBENHAVNS UNIVERSITET
1929

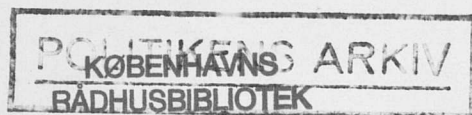

KØBENHAVNS UNIVERSITET 1929

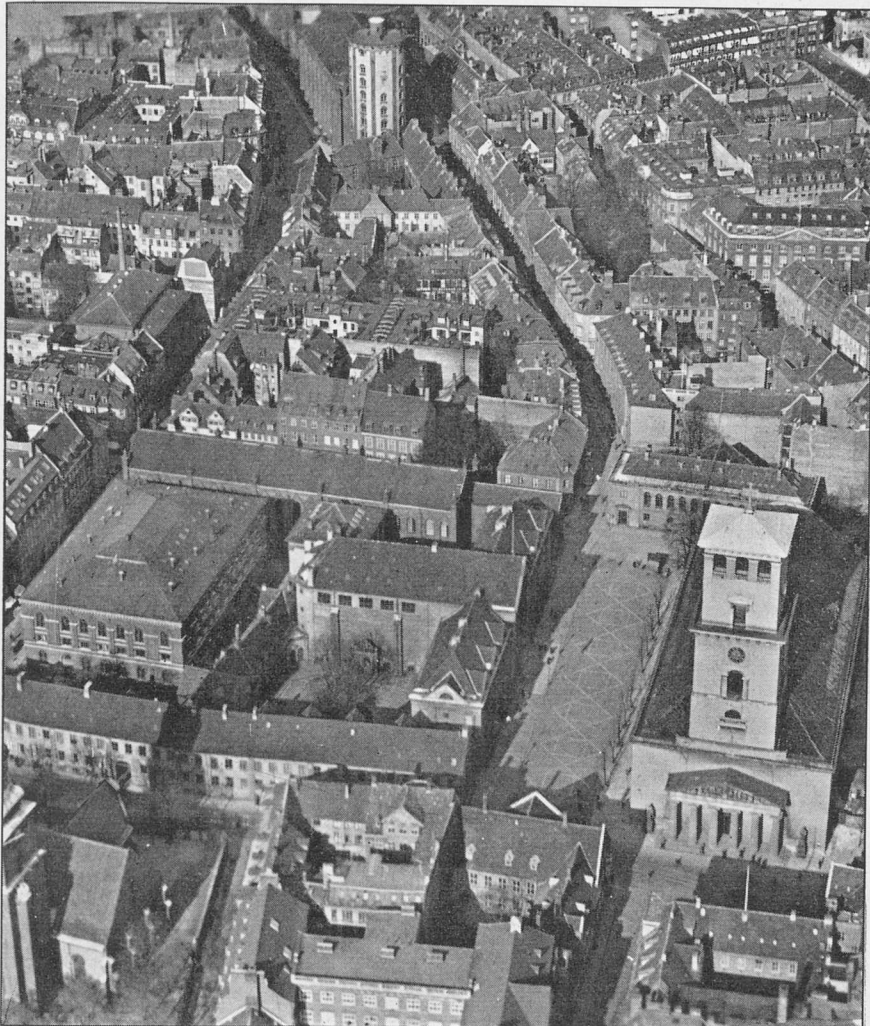
UDGIVET I ANLEDNING AF 450 AARS JUBILÆET
UNDER REDAKTION AF
POVEL FØNSS OG ERIK RINDOM

G. E. C. GADS FORLAG - KØBENHAVN

FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI
KØBENHAVN

»DET LATINSKE KVARTER«

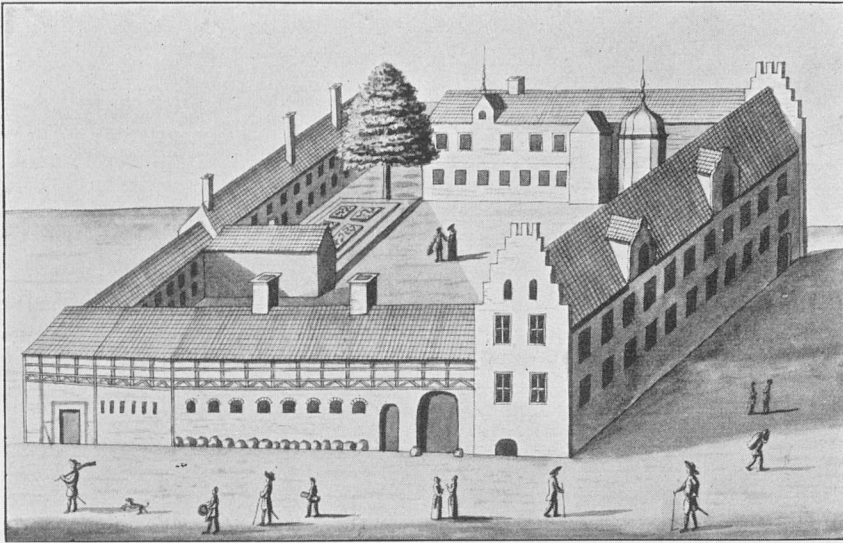
Fot. Hærens Flyverkorps

INDHOLD

	Side
KØBENHAVNS UNIVERSITET Gennem 450 Aar af Eiler Nystrøm	9
UNIVERSITETETS ORGANISATION AF Povel Fønss	69
UNIVERSITETETS UNDERVISNING:	
1. De humanistiske fag af L. L. Hammerich	91
2. Naturfagene af H. M. Hansen	102
UNIVERSITETETS VIDENSKABELIGE INSTITUTER	111
UNIVERSITETET OG STUDENTERNE AF Povel Fønss	175

Fortegnelse over Institutterne findes paa Side 173.

Hensigten med denne Bog er at give den interesserede Offentlighed en almen tilgængelig Fremstilling af Universitetets Omfang og ydre Vilkaar i Jubilæumsaaret 1929. *Red.*

DEN ÆLDSTE UNIVERSITETSBYGNING
 (nu Bispegaard; rekonstrueret Tegning i Resens Danske Atlas)

KØBENHAVNS UNIVERSITET GENNEM 450 AAR

ET HISTORISK RIDS

AF

DR. PHIL. EILER NYSTRØM

I

Københavns Universitet har nu virket i halvfemte Hundrede Aar. En enkelt større Afbrydelse i dets første Ungdom har markeret den vanskelige Overgang fra katolsk til protestantisk Højskole, men ellers har det ned gennem Aarhundrederne, i gode og onde Dage, holdt Kursen og er gaaet klar af skiftende Tiders mange truende Skær. Ikke altid har Københavns Universitet været et paalideligt Spejl paa de aandelige Rørelser, der har ytret sig i vort Samfund eller som Reflekser ude fra den store Verden er kastet ind over vort lille Land. Dertil har enkelte Sider af dets videnskabelige Virksomhed til Tider ligget for stærkt under for andre, men disse Tider ligger nu langt tilbage og Ligevægten er forlængst bragt i Orden. Baade Fremskridt og Bagstræv har holdt til inden for dets Mure, men lykkeligvis har Fremskridtet som oftest sejret, og ikke sjældent har der lydt Røster fra dets Sale, som er blevet hørt over Landet, undertiden ogsaa ud over dets Grænser.

Københavns Universitet og Sverigs hæderkronede og for al videnskabelig Forskning i de nordiske Lande saa betydningsfulde Lærdoms-sæde i Upsala er de to ældste Universiteter i Norden. De er praktisk talt lige gamle, er Søsterhøjskoler, som er blevet til under de samme Tidsforhold og Aandsstrømninger, og er oprindelig dannet efter det samme Forbillede. Alle de andre nordiske Universiteter er af langt senere Oprindelse. Universitetet i Helsingfors, der i sin længste Levetid har haft Hjemsted i Åbo, er fra 1640, det karolinske Universitet i Lund er oprettet af Svenskekongen efter Skaanes Afstaaelse og indviet 1668, Fredriks-Universitetet i Oslo er grundlagt før Norges Adskillelse fra Danmark, men paa norsk Initiativ, udgaaet fra Selskabet for Norges Vel, og indviet 1813. De akademiske Højskoler i Stockholm, Göteborg og Reykjavik er endnu yngre — yngst af dem alle er den nylig udplantede Spire til et jydsk Universitet i Aarhus.

Lige som syv græske Byer stredes om Æren af at være Homers Fødested saaledes kan Upsala og Københavns Universiteter — forhaabentlig uden at det venskabelige Forhold lider Skaar — mødes i ædel Kappelstrid om, hvilket der i Grunden er det ældste i Norden. Det kommer an paa, om man til Grund for sine Betragtninger skal lægge det Initiativ, hvorfra de er opstaaet, eller regne med det faktiske Tidspunkt, da de traadte ud i Livet. Upsala har Forrangen i ærværdig Alder for saa vidt som det er indviet næsten to Aar før Højskolen i København, men til Gengæld er den Pavebulle, som den Gang udkrævedes ved Indstiftelsen af et videnskabeligt Akademi, for Upsalas Vedkommende udstedt otte Maaneder senere end den, der gav Lunds Erkebiskop pavelig Tilladelse til Oprettelse af et Universitet i Danmark.

Allerede Erik af Pommern forebragte Paven Ønsket om Oprettelse af et »Studium generale« i sine Riger, og Paven lod udgaa en Bulle af 26. Maj 1419, hvori han bifaldt et saadant Ønske. Da Pavebrevet er stilet til Erkebispens i Lund og Bispens af Roskilde, kan der næppe være Tvivl om, at der er tænkt paa et *dansk* Universitet. Men ogsaa Svenskerne var tidlig paa Færde i den Retning. De svenske Delegerede paa Kirkemødet i Konstanz (1414—18) havde Paalæg hjemmefra om at indbyde tyske Lærde til Skolen i Upsala, og i 1438 oprettedes der ogsaa her en akademisk Lærestol. Faa Aar efter, i 1441, besluttede de svenske Prælater at grunde et virkeligt Universitet, men Tanken maatte opgives, ligesom hin danske, under de politisk urolige Tider i Norden, der fulgte paa. Der gik endnu en Menneskealder, inden disse to nordiske Universiteter skulde blive til Virkelighed, og det blev Kristian I, der under sit Ophold i Rom i Foraaret 1474 forelagde Paven Spørgsmaalet for Danmarks Vedkommende.

Resultatet blev Sixtus IV's Bulle af 19. Juni 1475 til Erkebiskoppen i Lund. Paven bemyndigede heri sin Erkebisp til at oprette et »Universitas generalis«, et fuldstændigt Universitet, paa et af Kongen dertil udset Sted i dennes »vidtløftige, folkerige og frugtbare Stater«; det skulde indrettes med Universitetet i Bologna som Forbillede, have Erkebisp eller vedkommende Biskop til Kansler og have Ret til at uddele Grader baade i Teologi, Civil- og Kirkeret, Filosofi og Medicin. Da Svenskerne fik Nys om, hvad Kong Kristian foretog sig under sin Romafærd, besluttede man paa en Synode at rette en lignende Anmodning til den hellige Stol for Sverigs Vedkommende, og derpaa fulgte Sixtus IV's Bulle af 28. Februar 1476, som bifaldt Oprettelse af et svensk Universitet under samme Former som det danske.

Men Danskerne kom altsaa bagefter i den praktiske Udformning af Universitetstanken. Der gik mere end tre Aar hen efter Pavebrevets Udstedelse, inden man alvorligt gik i Gang med Forberedelserne. Hvad der kan have trukket Sagen ud, er vanskeligt at sige — næppe har Valget af Universitetsby kunnet medføre vidtløftige og langvarige Overvejelser. Det forlangtes i Pavebullen, at den nye Højskole skulde oprettes paa et anseeligt Sted, hvor der fandtes tilstrækkelige Forraad af Levnedsmidler (*locus insignis, in quo victualium omnium copia haberetur*). Ganske vist var Lund det katolske Erkesæde og betragtedes i Middelalderen som Rigets Hovedstad, men København med sin fordelagtige Beliggenhed ved det stærkt trafikerede Øresund var nu ophøjet til Hoved- og Residensstad, og maatte naturligt gives Fortrinnet. Snarere har det været Vanskeligheder ved Fremskaffelsen af Midler til at sætte den ny Stiftelse i Gang, hvorom Kongen 1477 forhandlede med Rigets Bisper. Imidlertid begyndte man først i Slutningen af 1478 rigtig at røre paa sig. Den 4. Oktbr. udstedte Kongen en Kundgørelse om, at han med sine fleste Raaders Samtykke og Pavens Tilladelse havde stiftet et Universitet i København og givet Magister artium og Licentiat i Medicinen *Peder Albertsen* Fuldmagt til at antage duelige Lærere; Biskoppen af Roskilde, der efter Pavens Forskrift havde overtaget Stillingen som Universitetskansler, gav officielt sit Samtykke, og Dekanen ved Kapitlet i København tilsagde den nystiftede Højskole Brugen af Kapitlets »Skoler, beliggende Sønden for Frue Kirke«, indtil bedre Lokale kunde faas.

Nu først var Universitetet i København en Kendsgerning. Peder Albertsen drog til Köln og vendte ud paa Foraaret tilbage med graduerede Lærere og en Del Studerende, der skulde danne Universitetets første Stamme. Den højtidelige Indvielse foregik 1. Juni 1479 i Frue Kirke, hvor Kongen, Roskildebisp og Datidens gejstlige og verdslige Førstemænd havde givet

Møde. Vice-Kansleren Peder Albertsen holdt Indvielsestalen »in laudem scientiarum, regis et aliorum«. Mag. Jesper Henriksen til Sandagergaard blev i sin Egenskab af Degn (Dekan) i Københavns Kapitel samtidig valgt til Universitetets første Rektor, og til Dekanus i det filosofiske Fakultet udsaa man Skotlænderen Peder Davidsen — Petrus Scotus som han i Reglen kaldes — der var kommen med ind fra Köln. Som de første akademiske Borgere indtegnedes en Række fornemme Embedsmænd, bl. a. Kongens, Dronningens og Bispernes Kanslere, høje Gejstlige samt graduerede Personer, og til disse studiosi honoris causa sluttede sig den egentlige Studentereskare, der ikke kan have været ret stor, men alligevel inden for sine Rammer talte Danskere, Nordmænd, Islændere, Tyske og Nederlændere. Alt ialt skal der til dette Universitetets første Semester være immatrikuleret 79 Studenter.

Straks ved Indstiftelsen fik Universitetet sin første Fundats — sine »Statuta Almæ Universitatis«, udstedte af Erkebiskop Jens Brostrup, men naturligvis i Samraad med Rektor og Professorer. Selv om Højskolen i Bologna skulde være Mønstret, maatte Kölner-Universitetet — der hvor Peder Albertsen havde gjort de indledende Studier og hvorfra han havde hentet en Række af sine Medarbejdere — ganske naturligt komme til at sætte sit Præg paa Fundatsens Bestemmelser; lægger man Kölner-Universitetets Statutter ved Siden af den nystiftede københavnske Højskoles, bemærker man større Overensstemmelse i flere Punkter end den blotte Samtidighed kan forklare.

I Fundatsens 47 Artikler gives omstændelig Forskrift for Læreres og Studerendes Forhold, om Højskolens Styrelse, om Undervisningsformer og Grader. Baade Professor og Skolar skulde aflægge Ed og indskrives i Matriklen, førend han henholdsvis maatte holde Forelæsninger eller følge saadanne. Med det akademiske Borgerbrev fulgte Ret til at nyde Universitetets Privilegier. Der var fire Fakulteter, et teologisk, et juridisk, et medicinsk og et filosofisk — dette var den Gang Rangfølgen som det er den Dag i Dag; men de enkelte Fakulteter skulde være lige gode, og de skulde virke i god Forstaaelse indbyrdes. — den Academicus, der satte dem op mod hinanden, maatte bøde 3 Mark Sølv eller blev relegeret. Alle Stridigheder Fakulteterne imellem afgjordes ved Voldgift. Doktorer, Magistre, Licentiater og Bakkalaurer indtog en overordnet Stilling inden for Fakultetet og fra deres Kreds udgik de akademiske Lærere, hvortil sluttede sig en underordnet Klasse: Repetenterne.

Universitetet var fra første Færd den lærde »Republik«, hvor Valget var en bestemmende Faktor. Rektor valgtes i Begyndelsen for et halvt Aar ad Gangen, og der var strenge Bestemmelser, for at det ved Valgene

— ogsaa af Universitetets andre Embedsmænd — skulde gaa aabent og ærligt til, Fakulteterne maatte ikke holde hemmelige Møder, Salg eller Køb af Stemmer skulde diskvalificere sin Mand til det Valg, han attraaede — forøvrigt en meget rimelig og efter vore Begreber lemfældig Straf. Foruden Rektor og Dekaner havde Universitetet en Række andre Embedsmænd. At Biskoppen skulde være Kansler er allerede sagt. Kansleren ved Middelalderens Universiteter havde tidligere kun haft det Hverv at give »Licentia« til dem, der ønskede at udøve Lærergerning ved Højskolen og derfor først maatte aflægge en Prøve, men dette Hverv synes nu at være overgaaet til Vicekansler og Fakulteter, og Kansleren ved Universitetet i København blev fra første Færd dets øverste Tilsynsmyndighed. Endvidere optræder allerede i den ældste Fundats en Notarius eller Universitets-Sekretær, en Syndikus, der nærmest svarede til den senere Kvæstor, og en Række Pedeller, der i Almindelighed synes at have været akademiske Borgere. Hvert Fakultet havde sin Pedel, og een var stillet til Rektors Raadighed. Pedellen havde inden for den akademiske Menighed en lignende Stilling som senere Tidens Sogndegne inden for den kirkelige — han skulde bl. a. proklamere Forelæsninger og Disputatser, oplæse Statutterne ved Rektorskifte og der skulde altid gaa en Pedel med Sceptret foran Rektor, naar denne viste sig offentligt.

Forelæsningerne holdtes i Reglen hver Dag, Søndage og katolske Fester fraregnet, og begyndte tidligt om Morgenen. Om Sommeren holdtes en længere, om Efteraaret en kortere Ferie. Forelæsningerne var gratis — om egentlige Eksaminer indeholder Statutterne intet, hverken om Adgangseksamen til eller Afgangseksamen fra Højskolen, kun i det juridiske Fakultet — det eneste fra hvilket Fakultets-Statutter fra den ældste Tid er bevaret — var der en Bakkalaur-Prøve. Derimod er der vidtløftige Bestemmelser om, hvorledes der skal forholdes ved Opnaelsen af akademiske Grader. Alle, der hørte Universitetet til, stod under dets Jurisdiktion, kunde ikke føres for noget andet Forum, og Rektor afsagde selv Dom i Sagerne. Disciplinen inden for Højskolen var nøje fastslaaet. Ingen maatte fornærme ny ankomne Studerende — Slagsbrødre, Drukkenbolte, Tyve og Doblere, der trods given Advarsel ikke forbedrede sig, skulde udelukkes fra Forelæsninger eller Graders Erhvervelse, og naar de viste sig aldeles uforbederlige, relegeres. Hvis nogen, der stod under Universitetets Jurisdiktion, af Vaade (d. v. s. i Slagsmaal) saarede Hofmand eller Borger, skulde han bøde efter Rektors og Dekaners Kendelse, men gjorde han det med Overlæg eller forøvede han Indbrud, Voldtægt, Overfald ved Nattetide ell. lign., skulde han have sine akademiske Rettigheder forbrudt, indtil han havde udsonet sin Brøde med »Gud, Universitetet og den for-

nærmede Part«. Lærere og Studenter skulde gaa i gejstlig Dragt, uden Pynt, ikke bære Kæder eller Spænder og ikke brogede Sko, og for alle akademiske Borgere gjaldt det, at de ikke maatte bære Angrebsvaaben — en Bestemmelse, der dog ikke synes at være overholdt.

Disse Statutter indeholder i sig selv et Billede af Livet ved Københavns første Højskole, afstemt efter Tiden og dens Forhold. Men som man vil se indeholder de ogsaa den hele organiske Struktur, der endnu genfindes i Københavns Universitet. Tiden har ændret sig totalt, men selve det akademiske Helhedspræg er bevaret ned til vore Dage.

Nogen fast og indflydelsesrig Stilling paa Aandslivet og Aandsdannelsen evnede det nystiftede Universitet næppe at tilkæmpe sig i det halve Aarhundrede, det bestod som katolsk Højskole. Kong Hans tilsagde det sin Beskyttelse baade som udvalgt Konge og ved sin Tronbestigelse, og Kristian II og Frederik I lovede i deres Haandfæstninger at holde det ved Magt, men Stiftelsen naaede alligevel ikke at vokse sig stærk eller rig inden Reformationen. Blandt det ældste Gods, der lagdes under Universitetet, var Fakse og Sæby Kirker (den sidste i Løve Herred), hvis Indtægter Kong Hans 1492 bestemte til Underhold for Læsemestre i Romerret og Teologi, i 1505 kom ogsaa Gladsakse og Herlev Kirker under Universitetet som »Corpus« for en Professor under det filosofiske Fakultet. Men ellers voksede Universitetsgodset kun langsomt under Efterfølgerne, det var væsentlig en Række Altre i Frue Kirke, som doteredes til Universitetet.

Den unge Højskole havde ogsaa Vanskeligheder ved at faa passende Lokaler for sin Virksomhed. Tilsagnet fra Kapitlet om Brugen af dets Skoler fik ikke større Betydning; rimeligvis har disse Rum ikke været egnede til Formaalet, i hvert Fald stillede Borgmestre og Raad i København allerede i Universitetets første Leveaar en Del af Stadens Raadhus til Disposition for et Tidsrum af ti Aar, men akademiske Festligheder ved Rektorskifte og Doktorpromotioner maatte vedvarende holdes i Kirkerne — Frue og Nicolai. Forklaringen paa, at Borgerskabet delvis kunde udlaane sit Raadhus, der ikke var stort i Forvejen, til andet Brug, er rimeligvis den, at man var bestemt paa eller i Færd med at bygge et nyt, thi da Aaremaalet udløb og Stadens Styre atter tog deres Ejendom »vældeligen fra Doktorerne og Mestrene«, kaldes det udtrykkelig det »gamle« Raadhus. Imidlertid traadte Kong Hans mæglende til, Universitetet fik Lov til at beholde Bygningen og Staden fik 1492 Erstatning ved et Mageskifte. Dette gamle Raadhus, den nuværende Bispegaard skraas over for Frue Kirke, forblev derefter — omdannet og forbedret 1512 til sit nye Formaal — lige til Reformationen Universitetets Hjemsted.

Af Universitetets første Lærere var den nævnte *Peder Skotte* (Petrus Scotus) den, der virkede længst, fra Indstiftelsen til sin Død 1520, i over 40 Aar; han begyndte som Dekan i det filosofiske Fakultet, men gik efter faa Aars Forløb over i det teologiske. I det juridiske var *Erik Nielsen Rosenkrantz* den første Professor ordinarius og Fakultetets første Dekan, fra det medicinske kendes kun en Skotte, *Alexander Kinghorn*, der kom herind 1513 og næppe havde nogen lang Virksomhed ved Universitetet. I det filosofiske Fakultet er *Chr. Terkelsen Morsing* den mest bekendte og den eneste af samtlige Professorer, der gik over fra det katolske til det protestantiske Universitet. Professorerne fra denne Periode tilhørte fire Nationaliteter, syv var danske, fire tyske, tre Skotter og een Nederländer. Af de Mænd, der er knyttet til Universitetets tidligste Historie, fortjener dog navnlig *Peder Albertsen* at nævnes. Han var ogsaa Retslærd og blev kort efter Indvielsen kreeret til Doktor i Kirkeretten; to Gange var han Rektor, men vides ikke at have holdt Forelæsninger. Til Gengæld gavnede han den nystiftede Højskole paa mange andre Maader — ikke blot medvirkede han ved Grundlæggelsen, han betænkte den ogsaa med Jordegods. Desuden maa han mindes som den første Stifter af et Universitetsbibliotek — som Werlauff siger: det eneste videnskabelige Apparat, som Universitetet i dette Tidsrum kunde fremvise. Peder Albertsen skænkede nemlig allerede 1482 fire Bøger til Københavns Universitet, hvoraf de to rimeligvis var Haandskrifter; hertil føjede han femten Aar efter en ny Dotation, bestaaende af 24 Værker, en efter Datidens Forhold betydelig Bogsamling, og inden sin Død 1517 maa han yderligere have afrundet denne Gave. Vetus Bibliotheca Albertiana (i det gamle Universitetsbibliotek var hver Samling opstillet for sig og bar Giverens Navn) brændte imidlertid 1728 — kun eet Haandskrift, der udtrykkelig siges at være skænket Universitetet »per doctorem Petrum Alberti« er endnu i Behold.

Antallet af indskrevne Studenter i Universitetets første Tid kendes ikke med Vished — den ældste Matrikel er forlængst tabt, rimeligvis brændt 1728, der findes kun Uddrag og Notater i gamle trykte Bøger. Disses Paa-lidelighed forudsat maa man slutte, at Tilgangen til Universitetet har været yderst ringe, i de første Aar efter Indstiftelsen kun nogle faa Studenter aarlig og i en Række Aar efter Aar 1500 slet ingen; i 1520 naedes Maksimum med 17 immatrikulerede. Og saa vidt man kan forstaa søgtes den danske Højskole slet ikke af Udlændinge — bortset fra dem, der kom ind med det allerførste Hold Studenter — end ikke af Nordmænd eller Svenskere.

At Tilgangen var saa ringe, laa i, at Danmarks nye Universitet ikke

besad den Myndighed og rummede den aandelige Overlegenhed, der maatte til for at afholde Landets unge Mænd fra at søge fremmede Universiteter, en Skik, der var grundfæstet gennem Aarhundreder, og for Resten ogsaa senere, langt udover Universitetets første Ungdom, skulde vise sig vanskelig at faa Bugt med. Det hjalp ikke stort, at Kong Hans 1498 forbød danske Studenter at drage til Udlandet, Upsala ene undtaget, førend de havde studeret tre Aar i København. Paris, hvortil man hyppigt havde søgt i Middelalderen, havde tabt en Del af sin Tiltrækning, skønt endnu danske Studerende søgte did, bl. a. Saxoudgiveren, den bekendte Kan-
 nik Kristiern Pedersen; det var dog nu især de nærmere liggende Univer-
 siteter i Rostock og Wittenberg, der blev Maalet for de unge Danskere. Rostock synes til at begynde med at have været det foretrukne, især da af Studenterne fra Slesvig, men siden blev det Wittenberg; herhen søgte mange af dem, der senere vandt et Navn, hvilket unægtelig tyder paa, at det hjemlige Universitet ikke ydede, hvad de attraaede. Baade Joakim Rønno, Hans Tausen og Svaning drog til Wittenberg, den sidste dog efter nogle Studieaar i København.

Den akademiske Virksomhed i denne Periode synes at have indskrænket sig til skolastisk Teologi og til den gejstlige og verdslige Ret. Da Højskolen stod direkte under Præsteskabet, var det kun naturligt, at Teologien her som ved Datidens fleste andre Højskoler overskyggede de andre Videnskabsfag — det var ogsaa naturligt, at Kongen paa sin Side (og nogen Indflydelse paa Universitetets Stilling havde denne jo ogsaa) kunde ønske, at Landets Embedsmænd og hans Udsendinge til fremmede Hoffer kunde erhverve de fornødne Kundskaber i Jurisprudensen inden for Landets Grænser. Det medicinske Studium har derimod næppe været af høj Standard ved Københavns ældste Universitet og inden for det filosofiske Fakultet stod det næppe bedre til; efter Kristiern Pedersens Udsagn forsømtes selv de klassiske Sprog, skønt det udelukkende var gennem dem, den videnskabelige Dannelse spredtes.

Det kunde imidlertid ikke være anderledes, den unge Højskole fik ikke Stunder til fri videnskabelig Udfoldelse. Efter en Menneskealders ikke just glørværdig eller stærkt paaskønnet Bestaaen blev den uhjælpelig trukket ind i de rivende religiøse Strømninger, der særtegnede Tiden, den blev en Kastebold for stridende Anskuelser og Dagens brændende Spørgsmaal. Kristian II havde baade i sin Lovgivning og paa anden Maade vist, at Universitetets Forhold laa ham paa Hjerte, men tillige havde han søgt at skaffe Reformationstankerne Fodfæste inden for dets Mure. Efter hans Fald blev baade hans Love og hans reformatoriske Be-
 stræbelser slaaet haardt ned. Prælaterne fik atter, med Biskop Lage Urne

som Fører, Magten over Højskolen og udstedte 1527 ligefrem Forbud mod, at andre end Præster og Bakkalaurer — altsaa ikke menige Studenter — maatte høre teologiske Forelæsninger, og at ingen Student selv maatte vælge sit Studium, men af sin Lærer skulde henvises til, hvad han bedst var skikket til — en utilsløret Foranstaltning til at holde Reformatorenes Ideer ude. Men dermed var ogsaa Universitetets Skæbne beseglet og dets Stilling som Befordrer af den frie Videnskabelighed forbi. Endnu i 1529 blev der indskrevet Studenter, men i dette samme Aar holdt Mag. *Oluf Chrysostomus* ved Rektorskiftet i Frue Kirke sin »Lamentatio ecclesiæ«, en metrisk formet latinsk Tale, hvori han hævdede, at Ringeagten for Videnskaberne havde skadet Kirkens egen Sag. Og det blev det gamle Universitets Ligbegængelse, han ved denne Lejlighed celebrerede. Fra ca. 1530 ophørte dets Virksomhed aldeles.

Alt var Virvar i de nærmest følgende bevægede Aar. Mens Kampen mellem Katolikker og Protestanter, der var slaet ud i lys Lue ved Billedstormen i Frue Kirke, uforsonligt fortsattes, mens Grevefejden rasede og Hovedstaden belejredes, laa Universitetet øde. Først da Forholdene atter trak sig i Lave, aabnede der sig Muligheder for dets Genoprettelse.

Da Protestanterne havde sejret i Kampen, var man hurtig klar over, at en luthersk Højskole, hvorfra den nye Retnings Talsmænd kunde udgaa, var af stor Betydning for Sejrens Befæstelse. Endnu før de katolske Biskoppers Fængsling i 1536 pegedes der paa »et godt, drabeligt Universitet og Studium« som en uafviselig Nødvendighed, og Kristian III var en varm Tilhænger af denne Tanke. *Johan Bugenhagen*, der indkaldtes fra det lutherske Hovedsæde Wittenberg for at lede Kirkeforandringens praktiske Gennemførelse, nu da Vejen var banet, kom til at betyde det samme for det nye Universitet som Peder Albertsen for det gamle. Han kom hertil i Juli 1537 og indviede den første Søndag i September de nyudnævnte lutherske Superintendenter samtidig med at Kirkeordinansen udstedtes; den følgende Søndag, den 9. September, erklæredes Københavns Universitet for genoprettet og den nyvalgte Rektor Chr. Morsing og Dekanerne toges i Ed. Atter denne Gang fandt den højtidelige Akt Sted i Frue Kirke i Nærværelse af Rigets gode Mænd med Kongen i Spidsen. Det blev Bugenhagen, der gav Udkast til Universitetets Privilegier og hele Indretning, der siden indgik i Universitetsordinansen af 1539, og det blev nu Wittenberg, ligesom forud Köln, der blev Forbilledet for den genrejste danske Højskole.

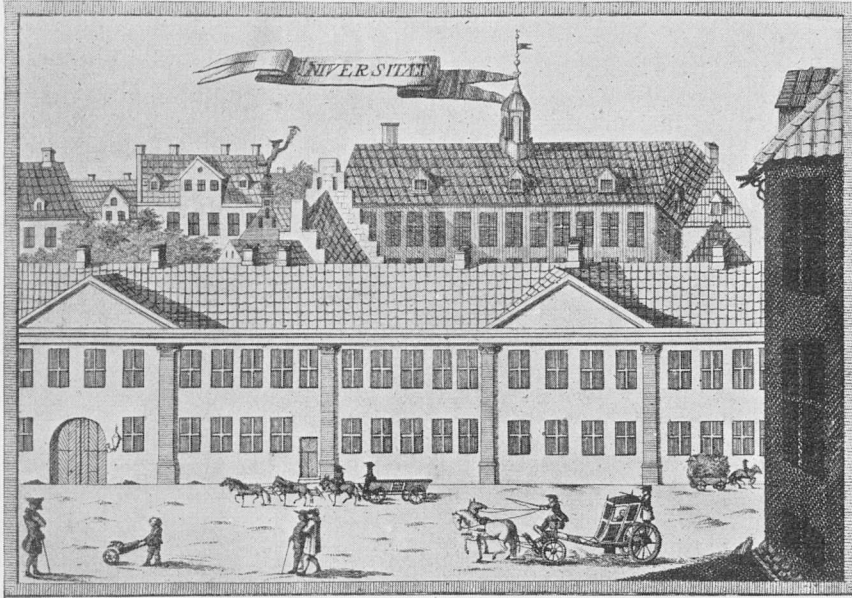
I de følgende Afsnit bliver der Lejlighed til at komme nærmere ind paa Universitetets indre Forhold, her skal foreløbig gives en kort Ud-

sigt, ned gennem Tiderne, over dets Stilling udadtil, især dets Grundlove og øverste Styre.

Paa Herredagen i Odense udstedtes den 10. Juni 1539 Universitetets nye »Fundatio et Ordinatio«, hvis Bestemmelser, ændret og moderniseret i nyere Lovbud, har haft Betydning helt ned til vor Tid. I »Fundatio« fastsloges Universitetets Grundlæggelse og Genoprettelse, og Eftertiden formanedes til at opretholde Stiftelsen i den Aand, der nu hersker, »da Sandhedens Lys er tændt« — i »Ordinatio« findes Rettesnoren for Højskolens Forpligtelser og Rettigheder. De fire Fakulteter opretholdtes — de hørte jo med til et fuldstændigt Universitet. Professorerne skulde lønnes anstændigt — det var kun en billig Ret — og til Gengæld skulde de flittigt holde Forelæsninger og Disputationer — en tilsvarende rimelig Forpligtelse. I Staben af Universitetets Embedsmænd var nu indordnet en Biblioteks-Kustos og en Famulus communis, der skulde være til Tjeneste ved Studenterbespisningen (thi Universitetets Rentemester skulde nu — for Betaling — holde Bord for Studenterne). Ligesom det ældste Universitet fik det genoprettede sin egen Jurisdiktion, kun Drabssager skulde høre under de borgerlige Domstole; ellers kunde de akademiske Domme kun appelleres til Kongen. Den akademiske Verdens eksklusive Stilling inden for det borgerlige Samfund fastsloges yderligere derved, at alle, der hørte Universitetet til, tilligemed deres Husstande og Tjenere var fritaget for alle offentlige Paalæg og Tynger, og desuden nød de delvis Toldfrihed for Øl og Vin. Kannikedømmerne skulde for Fremtiden kun gives til lærde unge Mænd, som mindst to Aar havde studeret i København — ogsaa det var en ny Bestemmelse, ligeledes at Studenterne, som meldte sig ved Universitetet, blandt Magistrene skulde vælge sig en »Præceptor«, der skulde yde ham Vejledning og Tilsyn.

Havde Kristian III nærmest interesseret sig for Universitetet som den faste Basis for den nye Kirkelære og det religiøse Liv, saa tog til Gengæld Frederik II nærmest Sigte paa dets materielle Forhold. De to Lovbud, Fundatsen af 25. Juli 1569 og den saakaldte ny Fundats af 11. Septbr. 1571, er aldeles typiske for denne Konges praktiske Syn paa Tingene. Ved den første grundedes Kommunitetet, hvorom mere siden, den anden forbedrede Professorernes Kaar og regulerede Universitetsgodset og Brugen af dets Indtægter; bl. a. bestemtes det, at ingen Professor skulde have Ret til at afhænde noget af det Gods, han som Universitetslærer fik tillagt — det skulde stedse forblive ved Universitetet »under Guds Hævn, Straf og Vrede«. Det er den saakaldte »Forbandelse«, der længer ned i Tiden, da Forholdene ændredes, kom til at spille saa stor en Rolle og meget bidrog til, at Universitetsgodset ikke spredtes.

Men disse Fundatser rørte ellers ikke ved Universitetets almindelige Bestemmelser. Det var derimod Tilfældet med Novellæ Constitutiones eller »Novellerne«, som de hyppig kaldes, fra Kristian IV's Tid. De udarbejdedes af en Kommission og udstedtes 18. Maj 1621. De vigtigste ny Paabud var, at der skulde kræves et tre-, eller i det mindste toaarigt Studium ved Akademiet som Betingelse for at faa Præstekald, og at Profes-

STUDIEGAARDEN SET FRA NØRREGADE 1764

(Kobberstik i Pontoppidans Danske Atlas)

sorerne først maatte ansættes efter at have disputeret offentlig og med Professorer som Opponenter. Disse Disputationes pro munere — for Opnaelse af Embede — holdtes i Hævd gennem Aarhundreder.

Medens Frederik III efter Suverænitetens Indførelse tilsagde Stænderne Privilegier, fik Universitetet ikke sine gamle Friheder konfirmeret. De skulde have været stærkt beskaarne, men Planerne, som var fremme herom, blev dog ikke til noget. Til Gengæld stadfæstede baade Kristian V og Frederik IV alle dets Fundatser, Privilegier, Friheder og Benaadninger, men større Forandringer skete ellers ikke i disse Kongers Tid. Først under Kristian VI begyndte Reformerne, der var stærkt tiltrængte, ikke blot i Betragtning af, at Tiden var løbet fra den gamle Universitetsfundats, men ogsaa fordi Universitetet ved Ildebranden 1728 led store Tab, baade paa Samlinger og Bygninger, og overhovedet paa Grundejendom i Byen. Refor-

merne satte Frugt i en ny Universitetsfundats af 31. Marts 1732, hvori ikke blot de gamle Fundatsbestemmelser skulde indgaa i en revideret og forynget Skikkelse, men hvori ogsaa skulde indlemmes og kodificeres de talrige Enkeltbestemmelser om Akademiets Forhold, som var udstedt senere. Det store forberedende Arbejde var gaaet priselig hurtigt for sig, men Fundatsen var ogsaa kommet til at lide af væsentlige Mangler. Den tog helt igennem Sigte paa Professorernes økonomiske Kaar, der ganske vist nu, under de ændrede Tidsforhold, i høj Grad trængte til Forbedring, men uheldigvis opnaaedes disse økonomiske Forbedringer paa Bekostning af den pædagogiske Virkekraft, ved Nedlægning af flere Lærerembeder.

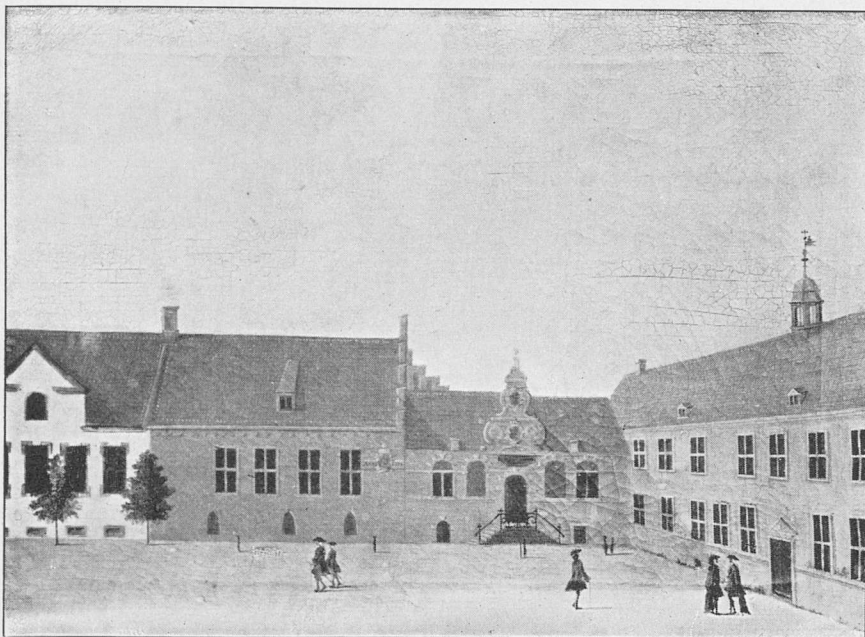
Kristian VI's Universitetsfundats fik da heller ingen lang Levetid. Struensee var meget opsat paa at gribe ind i Universitetets Forhold, og tumlede med Planer om Oprettelse af Professorater i moderne Fag, om at indføre Dansk som Forelæsningsprog i Stedet for Latinen og meget andet. Men der blev kun Tid til een Reform inden hans Fald, nemlig Ophevelsen af den gamle akademiske Jurisdiktion. Det var vist rigtigt nok, naar Konsistorium hævdede, at man ikke kendte noget Universitet i Verden, som ikke havde sit eget Forum, men det hjalp ikke — Foranstaltningen gennemførtes ved Forordningen af 15. Juni 1771.

De Tanker om Opdragelse og Oplysning, som selve Tiden satte i Sving og som i Guldberg fandt en stærkt interesseret Talsmand, naaede ogsaa hurtigt Universitetet takket være de mangelfulde Reformere fra Kristian VI's Tid. Resultatet blev den — for saa vidt endnu gældende — Fundats af 7. Maj 1788. I Modsætning til Fundatsen af 1732 — og forøvrigt ganske i Traad med Tidsaanden — lagde den Hovedvægten, ikke paa de økonomiske, ikke heller netop paa de videnskabelige, men paa de pædagogiske Forhold inden for Højskolen. De designerede Professorer afskaffedes, Lærerkrafterne forstærkedes, Lærefagene forøgedes, Embedseksaminerne reguleredes og der indførtes et halvaarligt Semester. Men Videnskaben maatte Fremtiden tage sig af — baade Naturvidenskaberne og de levende Sprog var stedmoderligt behandlede. Her laa Opgaver for det nittende Aarhundrede, og en Række Lovbud og Anordninger, der stadig øges, har gjort lyst i Rækkerne af de gamle Fundatsbestemmelser.

— —

Det ældste Universitet havde ligesom andre akademiske Højskoler i Datiden sine »Konservatorer« — sit øverste overordnede Styre. Det var Biskoppen og Kapitlet, og Biskoppen beklædte Stillingen som *Kansler*. Efter Reformationen opretholdtes dette Embede, idet Kongens Kansler tillige blev Universitetskansler. Det var en naturlig Videreførelse af Forholdet i den katolske Tid — den Gang stod Højskolen under Præsteska-

bets umiddelbare Tilsyn, nu under Kongens; og Kansleren skulde netop være Universitetets Værge og Mellemedet over for den Myndighed, Højskolen var underlagt. Blandt de ældre Kanslere finder man Niels Kaas og Kristen Friis til Borreby. Universitetskansler-Embedet opretholdtes efter Statsforandringen 1660, blot fik det Navn af *Patronat*. Stillingen som Kongens Kansler bortfaldt ganske vist, men Universitetspatronatet

STUDIEGAARDENS INDRE 1749
(Maleri i Nationalmuseets 2. Afdeling)

fulgte den nye Kansler, der stilledes i Spidsen for de to Kancellier, det danske og det tyske, og snart fik Navn af Storkansler. Griffenfeld var en af Universitetspatronerne i denne Periode. Imidlertid ophævedes Storkansler-Embedet 1730, og Oversekretærerne i Danske Kancelli, hvorunder Universitetet hørte, blev Patroner — Folk som J. L. Holstein og Otto Thott —, først da sidstnævnte i 1770 af Struensee afskedigedes fra alle sine Embeder og Oversekretærposten ved Kancelliet samtidig ophævedes, var Kontinuiteten, der strakte sig helt tilbage til Reformationen, brudt, og under Struensees Regime og Guldbergs Styre suspenderedes Patronatet helt. Der havde i en Række Aar omkring Aarhundredets Midte været en *Prokansler* — nogenlunde svarende til ældre Tiders Vicekansler — men heller ikke dette Embede var besat i dette Tidsrum, skønt det atter senere

en Stund dukkede op paany. Efter at Kronprins Frederik 1784 havde taget Styret, blev der saa atter udnævnt Universitetspatroner, men Posten fik en anden Karakter, idet den ikke længer ubetinget var knyttet til Kancelliets øverste Styre. Thott blev atter Patron, men var ikke Kancellipræsident mere, Schack-Rathlou, der blev hans Efterfølger, var det ganske vist en kort Tid under sit Patronat, men Hertug Frederik Kristian af Augustenborg, der blev Universitetspatron 1788, havde intet med Kancelliet at gøre. Under Hertugens Patronat øgedes denne Funktions Betydning, Patronen var ikke længer et blot Mellemlid, Forretningerne blev ligefrem delt mellem denne og Kancelliet, indtil Patronatet helt overtog Universitetets Overbestyrelse. Det skete i 1805, da *Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler* oprettedes paa Hertug Frederik Kristians Initiativ samtidig med at Patronatet gik ind. Denne Universitetsdirektion, uafhængig af Kancelliet og med direkte Forestillingsret til Kongen, bestod lige til 1848, da Universitetets Styre underlagdes Kultusministeriet.

Ved det oprindelige katolske Universitet synes Lærerkonciliet at have været den højeste interne Myndighed, medens Fundatsen for den protestantiske Højskole lægger Magten i Hænderne paa Rektor og Dekaner. Noget *Konsistorium*, senatus academicus, kender denne Fundats ikke til, det har udviklet sig efterhaanden, skabt af Praksis og uden egentlig Lovhjemmel. Det er rimeligvis opstaaet paa den Maade, at Rektor og Dekaner har medtaget andre Professorer ved deres Raadslagning, først og fremmest Teologerne, hvis Mening i Højskolens ældre Tid havde størst Vægt. I det syttende Aarhundrede var Konsistorium et Universitets-Raad med Medlemmer fra alle Fakulteter, i det attende hørte største Parten af Professorerne til Assessores Consistoriales, ja i Følge Fundatsen af 1732 fik alle de normerede femten Universitetslærere Sæde i Konsistorium — blot ikke Professores designati. Lige indtil 1850 var Konsistorium det repræsentative Universitetsorgan udadtil mod Offentligheden og indadtil den øverste Myndighed i faglige og økonomiske Spørgsmaal, der ikke skulde indankes for Overbestyrelsen, i hvilket Fald Konsistoriums Erklæring i alle Tilfælde var fornøden. Men fra 1850, da *den akademiske Lærerforsamling*, bestaaende af samtlige akademiske Lærere, indførtes som Led i Universitetets Administration, skulde denne Plenarforsamling først raadspørges i alle Spørgsmaal af almindelig Interesse, forinden Konsistorium maatte afgive sin Udtalelse. Iøvrigt besættes Pladserne i Konsistorium ikke mere ved Anciennitet, men ved Valg, saa at ogsaa unge Universitetslærere kan opnaa Sæde i dette akademiske Raad.

II

Langt ned i Tiden var Universitetet mærket af den reformatorisk-humanistiske Retning, som det skyldte sin Genopstaaen og Fornyelse. Det var først og fremmest en Højskole, der skulde varetage Tidens religiøse Interesser, og dets første positive Indsats paa dette Omraade var Bibeloversættelsen, der under Navn af Kristian den Tredjes danske Bibel udkom 1550. Gennem Aaringer sysselsatte Revisionen af Kristiern Pedersens Oversætterarbejde adskillige af Universitetets Professorer, ikke mindst de mest fremragende, Peder Palladius og Niels Hemmingsen. Teologien havde Brug for Filologerne, og navnlig Græsken fik af den Grund tidlig sin Eksistensberettigelse ved Højskolens Katedre. Helt ned mod Aar 1800 satte Teologien sit Præg paa Københavns Universitet — den var dets Alfa og Omega. Sjællands Biskop var fra Reformationen selvskrevet Medlem af Fakultetet, oprindelig dets første Mand — Theologus primus — senere Theologus tertius; Fakultetet bestod indtil 1621 kun af tre Medlemmer, der alle skulde være promoverede Doktorer i Teologien, siden af fire. Stadig var Universitetet Ortodoksiens Højborg og Højesteret — dets fornemste Opgave var at holde Kætteriernes nede. Meget af dets Kraft og Virke gik med til Nedkæmpelse af de sidste sejglivede Rester af Katolicismen, senere af Kryptokalvinismen og den kætterske Modstand mod Eksorcismen, endnu senere af Rationalismen ved det attende Aarhundredes Slutning. End ikke det nittende Aarhundredes store Universitets-Teologer, H. N. Clausen og Martensen, gik fri af Kampen om Kirkelæren. Paa den anden Side laa Universitetet ikke under for Overdrivelser — det holdt støt sin een Gang satte Kurs, saaledes at Pietismen under Kristian VI ikke særlig dybt kom til at mærke Universitetet som Helhed.

Denne *Teologiens* foretrukne Stilling ved det danske Universitet, der var en naturlig Følge af dets Opgave som Hovedfaktor i Reformationskampen, maatte nødvendigvis skabe en aandelig Ufrihed, der satte sig fast og sporedes langt ned i Tiden. I det sekstende og syttende Aarhundrede endte Videnskabsmænd af andre Fag oftest som Teologer — det teologiske Fakultet var (om man saa kan sige) det eneste effektive. Eksempler herpaa er Folk som Jørgen Dybvad og Caspar Bartholin; Kort Akselsen, der havde været Tyge Brahes Discipel og stadig vedblev at sysle med Naturvidenskaberne, endte alligevel som teologisk Professor. I pædagogisk Henseende var og blev Københavns Universitet en Præsteskole — til helt ned i det attende Aarhundrede. Andre Embedsmænd end Præster, Hørere og Degne uddannedes der i Virkeligheden ikke, og den første egentlige Embedseksamen, der indførtes, var den teologiske. Til at begynde med gik

Studenterne ud til Præstegerningen med et Testimonium publicum fra Professorerne — en Regel, der endda ingenlunde altid overholdtes —, først i 1635 befalede Kristian IV ved et Brev til Biskop og Professorer af 9. Januar, at Studenterne skulde »eksamineres til Attestation«, d. v. s. først overhøres, forinden Attest om deres Duelighed udstedtes. Efter denne »Attestats«, som den teologiske Eksamen siden kaldtes, fulgte ligesom tidligere en Overhøring af Biskoppen — vel nok den vigtigste Del af Prøven, thi her skulde det afgøres, om Kandidaten havde den rette Tro og ingen kætterske Meninger, der kunde plette hans Forkyndelse.

For Opnaaelse af »Prædikeembede« var akademisk Uddannelse allerede fra 1569 nødvendig, for den praktiske Jurist- og Lægegerning derimod ikke før to Aarhundreder efter Reformationen. Denne Kendsgerning viser bedst, hvor Universitetets Hovedopgave laa. Før 1660 sad Kongen og Rigsraaderne selv paa Rettinget (eller Herredagen) og Landsdommer-Embederne beklædtes ogsaa, i hvert Fald i de fleste Tilfælde, af Adelsmænd. Næppe nogen stor Procentdel af denne Dommerstand havde sat sig ind i Retsvidenskabens Teori, og de, der havde det, havde gjort det i Udlandet — var i deres unge Dage sendt til fremmede Universiteter, hvor de under en Hovmesters Vejledning i Reglen havde studeret Romerret, Historie og, naar det gik højt, noget Kameralvæsen. Underinstanserne var udelukkende i Hænderne paa ustuderede, Borgere og Bønder. Byfogden i Byen var en Borger, Herredsfogden paa Landet hørte Bondestanden til; Skriveren var i den ældste Tid — som den, der satte Domme og Tingsvidner op i deres endelige Form — maaske ofte den, der bedst kendte Lovbøger og Retsregler. Efter 1660 blev Forholdene ikke stort anderledes. Embedsmanden tjente sig op inden for selve Kollegiet, indtraadte som Kopist i de unge Aar, og hans Avancement afgang ikke af akademisk Uddannelse, men mere af det sociale Lag, han tilhørte; thi Adelen havde ingenlunde mistet sin Forrettighed ved Suverænitets Indførelse. Højesteret bestod af Embedsmænd, dels adelige, dels borgerlige, navnlig saadanne, der kunde afse Tid fra deres Embeder til dette Dommerhverv, og det var hverken velset eller særlig ærefuldt, naar netop undtages den Glans, der stod om det første Møde i hver Session, da Kongen selv præsiderede i Retten. Og Retsembederne ude i Landet blev til langt ind i det attende Aarhundrede besat med praktisk uddannede Mænd, der som Skrivere eller Medhjælpere ligefrem havde »staaet i Lære« hos andre. Havde Retsembedsmændene saaledes kun i de færreste Tilfælde nogen akademisk-teoretisk Uddannelse, saa havde Sagførerne det endnu mindre — det gjaldt ikke blot »Tingstudene« (af Stud eller Stød i Betydningen: Støtte) ude ved de lokale Retter, det gjaldt ogsaa Advokaterne inde ved Rigernes Højesteret.

I det sekstende og syttende Aarhundrede havde det *juridiske Fakultet* kun en forsvindende Indflydelse paa Haandhævelsen af Lov og Ret eller paa Administrationens Førelse; Kundskaben om Retsregler og administrativ Praksis hentedes ikke fra Universitetet, i hvert Fald ikke fra Landets eget. Fakultetet eksisterede, men førte en beskednen Tilværelse — havde een fundatsmæssig normeret Professor, undertiden tillige en eller

O. H. de Lode Chr. S. D. Sc.

TAMPERRETSMØDE I KONSISTORIESALEN CA. 1750

(Kobberstik i Rothes Reskripter)

to overtallige. Der holdtes Forelæsninger over Romerretten, som kundskabstørstende Studenter, der vilde ind i den højere Administration, maa antages at have paahørt, og i Tiden omkring Danske Lovs Udstedelse gaves nogle Forklaringer over Jus danicum, der dog næppe kan have været af indgribende Betydning for Studiet af den nationale Ret. Jævnlig læstes der ogsaa over Ægteskabslovene, og her var et Punkt, hvor Universitetet — men ganske vist ikke det juridiske Fakultet alene — havde nogen Indflydelse. Konsistorium blev ved aabent Brev af 21. Juni 1681 en Hovedbestanddel af Tamperretten for Sjællands Stift, en Domstol, der udelukkende beskæftigede sig med Ægteskabssager og først ophævedes 1771, da Struensee henlagde disse Sager under Hof- og Stadsretten. Efterhaanden var det tillige bleven Praksis, at Kancelliet æskede Universitetets Mening angaaende Forbrydelser, der tangerede Ægteskabsretten, Blodskamssager f. Eks., eller forlangte Erklæring, naar der indløb Andragender om Ægteskab i forbudne Led og Tilfældene ikke var ligefrem oplagte. Men ganske vist var det navnlig Teologernes Syn paa Tingene, man ønskede at

vide: om en eventuel Bevilling kunde forliges med »Guds Lov« eller ikke — og slet ikke den juridiske Side af Sagen. Den skulde Administrationen nok klare selv.

Det juridiske Fakultet fik først Betydning efter at Andreas Hojer i 1734 var bleven Professor i Natur-, Folke- og Statsret. Han var den første, der tog det indenrigske Lovstof op til videnskabelig Behandling ved Universitetet, og i sine Kollegier over dansk, norsk og slesvig-holstensk Ret lagde han Grunden til den nationale Retsvidenskab. Dertil kom, at han to Aar efter sin Udnævnelse — ved Forordn. af 10. Febr. 1736 — fik indført baade den fuldstændige juridiske Embedseksamen og den juridiske Eksamen for ustuderede, og saaledes banede Vej for et maalsikkert og velordnet Studium for Rigernes vordende Embedsmænd og Dommere. Fremragende videnskabelige Jurister, Mænd som Henrik Stampe og Kofod Ancher, fulgte i hans Spor. Derimod fik en banebrydende Begavelse som A. S. Ørsted aldrig Sæde i det juridiske Fakultet; da han var ung, holdtes han ude — Hertugen af Augustenborg, som stod i Spidsen for Universitetsdirektionen, yndede ikke hans Tilbøjelighed for den nyere tyske Filosofi — og senere gav hans praktiske Dommergerning, hans Embeds- og Statsmandshverv ham ikke Stunder til Universitetsvirksomhed. Men den overlegne, skarpe og klare Retsopfattelse, han udfoldede i Embedsførelse og Forfatterskab, blev grundlæggende for det moderne Universitetsstudium, og er i nyere Tid videreført af Jurister som F. C. Bornemann († 1861) og Carl Goos, der baade som Retslærere og tillige rent administrativt begge har haft stor Betydning for Universitetet. At Juraen alene ikke dækkede Embedsmændenes Behov — det var man klar over allerede før Udgangen af det attende Aarhundrede, og ved Fundatsen af 1788 optoges derfor en nødtørftig Kundskab om dansk Statsforfatning og almindelig Statistik som juridiske Eksamensfag. Først i 1848 indførtes en selvstændig statsvidenskabelig Embedseksamen.

Endnu senere end Juraen naaede *Medicinen* frem til den fremskudte Plads ved Københavns Universitet, som den indtager i vore Dage. Den, der i ældre Tid vilde studere Lægevidenskaben, søgte i Reglen til Udlandet, og slog han efter Hjemkomsten ind paa praktisk Virksomhed, var det oftest som kgl. Livlæge eller Medicus i de højeste Kredse; fremmede Medici kom hertil i samme Hensigt — thi al Lægepraksis var fri. Der var dog ikke nær nok af studerede Læger i Landet, omkring ved Aar 1600 fandtes der næppe en Snes i Danmark og Norge tilsammen, iberegnet de to lægevidenskabelige Professorer ved Universitetet, der *skulde* være Doktorer i Medicinen.

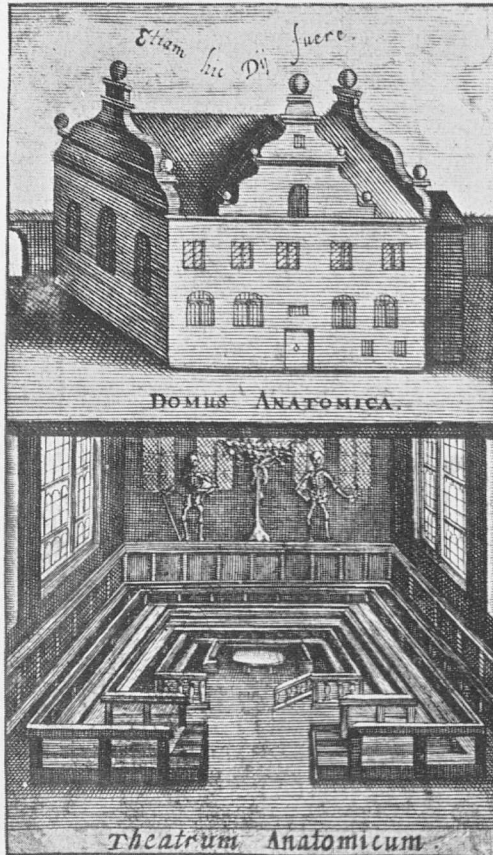
Den almindelige Lægegerning ude i det store Folk var i Hænderne paa

haandværksmæssigt uddannede Bartskeerere, og hvad de ikke kunde overkomme, besørgedes af kloge Mænd og Koner. De første saa ned paa de sidste, som Fagmænd paa Kvaksalvere. Ambulante Kirurger, »Empirici« og »Oculister«, der praktiserede som Broksnidere, Stærstikkere og Tandbrækkere, rejste fra gammel Tid rundt paa Markederne, baade i Udlandet og herhjemme, slog deres Bod op paa Torvene og lokkede Publikum til ved en Udraaber, oftest en Harlekin eller Pickelhering. Bedst kendt hos os i denne Genre er Holbergtidens for sine Teaterekspirimeter berømte Salomon von Qvoten, dog var Typen paa dette Tidspunkt ved at uddø. De populære Lægebøger, hvor tarvelige de end kunde være, havde deres Mission i disse lægefattige Tider, og Præsterne, der i Reglen havde nogle medicinske Kundskaber, gjorde i mange Tilfælde lige god Fyldest som Sognebørnernes Sjælesørger og deres Raadgiver ved legemlig Brist — et Forhold, der holdt sig langt ned i Tiden i fjerne Afkroge af Landet, i Jyllands ensomme Egne og i Norges vidtstrakte Bygder.

Lige fra de ældste Tider var der jævnlig holdt medicinske Forelæsninger ved Universitetet, og ved Siden heraf kom fra Midten af det syttende Aarhundrede Anatomien til at spille en betydelig Rolle i Lægestudiet. Paa Initiativ af Simon Paulli, en tyskfødt medicinsk Professor, der levede den sidste Halvdel af sit Liv i Danmark, indrettedes et Anatomihus i en af Universitetets gamle Bygninger og fra 1644 gaves her offentlige anatomiske Demonstrationer, hvortil ikke blot Akademikere fra alle Fakulteter fik Adgang, først og fremmest de teologiske og medicinske Studenter, men ogsaa den mere prominente Offentlighed. Det var udstyret med et Par Skeletter, Adam og Eva som de kaldtes, og midt imellem disse havde Paulli, der ligesom de ambulante Kirurger kendte lidt til Reklamens Kunst, opstillet Kundskabens Træ med Slangen i Grenene, saa der var al god Grund til (som man virkelig gjorde) at tage Entre til dette »Theatrum anatomicum«. Saaledes hed Huset, der var indrettet med amfiteatraliske Tilskuerpladser og med et drejeligt Bord i Midten til Ligenes Anatomering.

Den medicinske Doktorgrad uddeltes af og til efter Reformationen, men først nogenlunde hyppig fra Kristian IV's Tid. De fleste Medicinere tog dog Graden udenlands — baade Ole Worm og Bartholinerne, Caspar og Thomas den ældre, promoveredes i Basel. At være Medicus legitime promotus, d. v. s. medicinsk Doktor, var længe den eneste Habilitation for den studerede Læge — anden Prøve kendtes ikke — og derfor kaldes Lægen med jus practicandi endnu hyppig i Folkesproget »Doktor«, selv om han ikke er gradueret; først ved Universitetsfundatsen af 1788 blev en virkelig lægevidenskabelig Embedseksamen indført. Under det medicinske Fakultet hørte fra 1761 en Fødselsstiftelse, der hurtig vandt Anseelse og

Betydning, baade videnskabeligt og socialt, derimod stod Kirurgerne, de gamle Bartskeerere, stadig uden for. Som Læreanstalt for disse oprettedes 1736, uafhængigt af Fakultetet, et nyt selvstændigt Theatrum anatomico-chirurgium, der 1785 gik over til at være et helt kirurgisk Akademi og be-

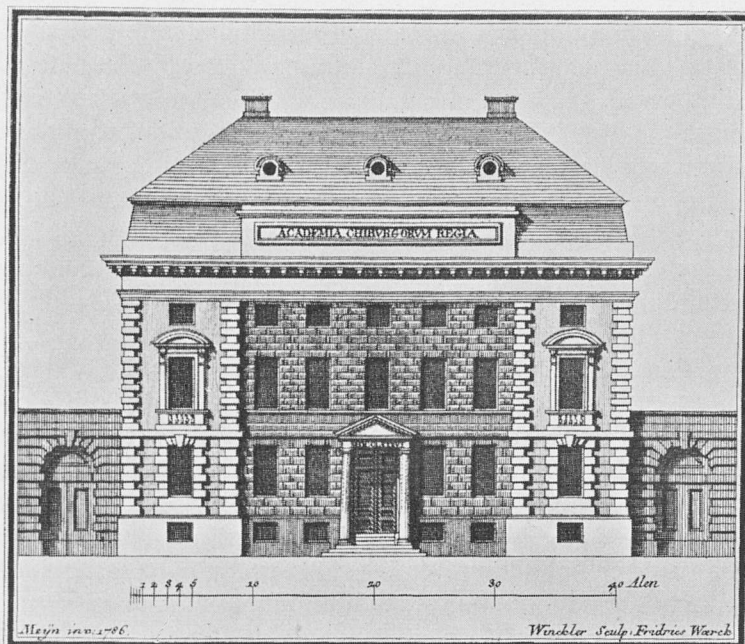
DET ANATOMISKE TEATER 1662
(Kobberstik i Thomas Bartholins Cista medica)

stod til hen mod Midten af det nittende Aarhundrede. Største Parten af de praktiserende Læger i dette Tidsrum udgik herfra, lige indtil den medicinsk-kirurgiske Embeds-eksamen indførtes i 1838 ved et Samarbejde mellem Fakultet og Akademi; og endelig i 1842 gik det kirurgiske Akademi helt ind. Trods Lægevidenskabens lidet dominerende Stilling ved Københavns Universitet i ældre Tid vandt flere af de medicinske Professorer et anset Navn, først og fremmest Bartholinerne. Men den berømteste danske Anatom, Nicolaus Steno, fik ikke Lejlighed til at virke ved sit eget Hjemlands Universitet; da Tiden var inde og hans Ry allerede var fastslaaet, forbigik man ham, og da han 1672 blev hjemkaldt fra Italien og udnævnt til Anatomicus regius, var hans Virkekraft brudt og hans Interesser ledet i en

anden Retning; ikke to Aar efter forlangte han Afsked og drog atter bort for ikke mere at vende tilbage. I det attende og nittende Aarhundrede markerer Navne som Matthias Saxtorph († 1800), P. L. Panum, Thorkild Rovsing og Niels Finsen, alle knyttet til Københavns Universitet, den sidste dog kun en kort Tid som Prosector anatomiae, den Højde, hvortil dansk Lægevidenskab er naaet.

De frie Kunsters Fakultet — *det filosofiske*, *Facultas artium*, overgik i ældre Tid i Betydning baade det juridiske og medicinske. Det var langt

det mest omfattende af dem alle — mere mandstærkt end det teologiske. Efter Universitetsfundatsen af 1539 var det normeret med otte Læsemestre, to »in linguis«, nemlig i Græsk og Hebraisk, seks »in artibus«, nemlig i Matematik, Fysik, Dialektik, Retorik, Grammatik og Musik;

KIRURGISK AKADEMI
(Kobberstik)

Lektoratet i Hebraisk var dog til at begynde med kun et Hørerembede og var langt ringere doteret end de andre. Dette Program blev imidlertid ikke nøje overholdt, Fagene blev jævnlig sammenlagt og omfordelt og nye kom til, men i det store og hele holdt disse Discipliner sig gennem lange Tider som de raadende inden for Fakultetet.

At det af selve Reformationen udgaaede Universitet lagde stærk Vægt paa de Sprog, der udkrævedes til Granskningen af den hellige Skrift, det var — som alt sagt — kun en naturlig Ting. Navnlig for *Græskens* Vedkommende kan allerede det sekstende og syttende Aarhundrede opvise en Række dygtige Lærere, ogsaa for *Hebraiskens*, her var der blot i Begyndelsen praktiske Vanskeligheder ved Fremskaffelsen af Typemateriale til Trykning af de fornødne Læremidler. At *Latinen* ikke nævnes i Fundatsen blandt linguis, er heller ikke mærkeligt. Latin var for Akademikeren i og for sig ikke et »Sprog«, der skulde læres, det var selve Universitetets Med-

delelsesmiddel, og Studenten maatte være godt hjemme heri, før han kom til Universitetet, hvor hele Undervisningen gik paa Latin. Men alligevel maatte han, naar han var naaet saa vidt, gennemgaa en vidtløftig Efterskole, hvori Latinundervisningen var en Hovedfaktor. Læreren i Grammatik, Professor pædagogicus, som han kaldtes, beskæftigede sig udelukkende med Latinen, holdt Taleøvelser, opøvede den unge studerende i at gøre latinske Vers og skrive latinske Stile, og til disse Formaal benyttedes fortrinsvis Vergil, Plautus og Terents. Ogsaa Forelæsningerne i Dialektik var anlagt paa det indledende Universitetsstudium — her maatte Studenten erhverve sig den fornødne logiske Færdighed til Brug ved Disputationerne, og endelig afglattedes hans akademiske Habitus ved et Kursus hos Professor Eloquentiæ — Læreren i den retoriske Kunst —, hvor naturligvis Cicero først og fremmest maatte holde for. Det er fra disse Lærestole, hvis Indehavere til forskellige Tider havde skiftende Navne, vore Dages Filosofi-Professorer stammer ned, men ganske vist er i den moderne Filosofikum af disse mange Discipliner kun Logikken bleven tilbage.

Ret beset er altsaa hele det i Fundatsen opstillede sprogligt-filosofiske Program i Virkeligheden Programmet for et indledende Universitetsstudium, der først og fremmest skulde tjene Teologien. End ikke *Musikken* faldt uden for denne Ramme, thi det, der navnlig tænktes paa, var den kirkelige Musik og Præsternes Færdighed i at synge for under Salmesangen. Med Rektoratet ved Vor Frue Skole var forbundet Stillingen som Lector musices ved Universitetet, og musikteoretiske Forelæsninger holdtes til ind i Kristian IV's Tid; siden hørte de op, og i de senere Universitetsfundatser omtales ikke denne Disciplin. Først i vor Tid, i de allerseneeste Aar, er oprettet et Professorat, ikke netop i Musikteori, men i almindelig Musikvidenskab, en Lærestol, der er udgaaet af et siden 1896 opretholdt Do-centur i Musikkens Historie.

De eneste »frie Kunster«, Programmet i Fundatsen levner Plads for, er altsaa *Matematikken* og *Fysikken*. Men de blev da ogsaa ivrig dyrket, mest paa Grundlag af Evklid og Aristoteles — der holdtes stadig Forelæsninger over dem, og Lærestolene i disse Fag var jævnlig besatte med habile Folk ogsaa i den ældre Tid. Thomas Fincke, der væsentlig virkede i første Halvdel af det syttende Aarhundrede, og Rasmus Bartholin i sidste var begge udmærkede Matematikere, medens Anders Krag, hvis Virkeaar faldt i Tiden før 1600, var en maaske ikke fuldt saa fremragende Fysiker. De matematiske og fysiske »Professioner« hørte dog næppe til de indbringende, thi de to førstnævnte søgte snarest mulig over i de medicinske, et Ønske, den sidste ogsaa nærede, men ikke fik opfyldt. *Kemi* og *Botanik* var

kun lidet betydende Sidediscipliner, den sidste doceredes i Reglen af de medicinske Professorer. Til Gengæld havde *Astronomien*, der hørte under den matematiske Lærestol en fremskudt Plads, og er — vistnok uden Afbrydelser — lige ned til vor Tid ivrig bleven dyrket ved Københavns Universitet. Det hænger sammen med Tyge Brahes Virksomhed herhjemme i sidste Fjerdedel af det sekstende Aarhundrede. Han var ikke Professor ved Universitetet, og vilde ikke være det — vilde ikke en Gang overtage Rektoratet, da det efter Niels Hemmingsens Forslag blev ham tilbudt 1577 — men han havde ogsaa paa Hveen en hel astronomisk Lærestalt med Observatorier og Laboratorier, hvor han raadede ganske efter eget Tykke og hvor en Række Disciple gik ham til Haande og opøvedes i Kunsten baade teoretisk og praktisk. Her havde den astronomiske Videnskab bedre Betingelser end den kunde opnaa ved Universitetet, og selv om dette ikke tog nogen direkte Arv efter Tyge Brahe, i Instrumenter f. Eks., saa kom dog flere af hans Disciple til at virke ved Højskolen og gjorde de Kundskaber, der var indvundet paa Hveen, frugtbringende fra dets Katedre. Af dem alle var Christen Sørensen Longomontanus den mest fremragende; i fyrretyve Aar beklædte han den matematiske Lærestol, var mange Gange Rektor og det var efter hans Anvisning det astronomiske Observatorium indrettedes paa det nyopførte Rundetaarn — en Foranstaltning, han næppe selv oplevede at se fuldendt, men som bidrog stærkt til at holde det astronomiske Studium i Live ved Københavns Universitet. Hvortil yderligere kom, at det matematiske Professorat mod Aarhundredets Slutning i Ole Rømer fik en Indehaver, der allerede paa det Tidspunkt, ved sin Opdagelse af Lysets Hastighed, havde vundet Navnkundighed i Udlandet som Astronom.

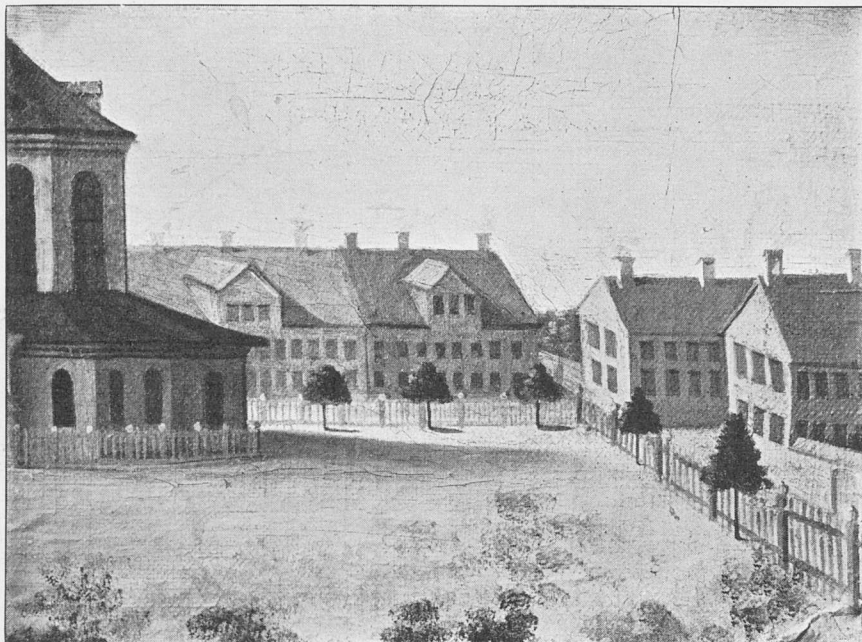
Naturvidenskaberne — hvor begrænset Omfanget end var — havde dog altsaa allerede i det syttende Aarhundrede en betydende Stilling ved Københavns Universitet, men med Aandsvidenskaberne stod det ringe til, de gik endnu i Teologiens Ledebaand og viklede sig kun langsomt ud deraf. Af Naturvidenskaberne og dens Lærestole drog Teologien iøvrigt ogsaa Nytte, hvor det blot var muligt. *Etikken* havde Professoren i Matematik Forpligtelse til at tage sig af, et Forhold, der dog hørte op, da *Astronomien* fra Begyndelsen af det syttende Aarhundrede vandt Raaderum og lagde Beslag paa hans Kræfter, og da Professoratet i *Metafysik*, den første nye Lærestol udover de oprindeligt normerede, oprettedes i 1619, saa stod dette i Forbindelse med Bekæmpelsen af Ramismen, der rettede sin Kritik mod Aristoteles og den skolastiske Dialektik, og som her ved Universitetet havde en Repræsentant i den nævnte Anders Krag. *Metafysikken*, denne halvt filosofiske, halvt naturvidenskabelige Disciplin, som undersøger hvad

der ligger til Grund for den fysiske Verden og hvad der ligger bagved og udover, og i ældre Tid æredes som Videnskabernes Dronning, men nu er ganske detroniseret, sammenblandedes stærkt med Fysikken, paa hvis frie Udfoldelse den lagde en forsvarlig Hæmsko.

Det varede længe, inden *Historien*, og da navnlig Fædrelandets Historie, fik Plads blandt Højskolens Lærefag. Den Virksomhed, de kgl. Historiografer udfoldede, laa uden for Universitetet, og det kom ikke til at betyde noget, at Niels Krag i 1589 ekstraordinært fik Paalæg om at læse over Historien, thi et Par Aar efter overtog han Professoratet i Græsk og opgav dermed det historiske Lærefag, og Jon Venusin, der ogsaa hørte til de kgl. Historiografer, udrettede næppe stort ved de antikvariske Forelæsninger, han lejlighedsvis holdt i Egenskab af Professor Eloquentiæ. Disse første Ytringer af Historieundervisning ved det genoprettede Universitet var af en ret tilfældig Natur, først ved »Novellerne« fik Historien en fast Plads inden for det akademiske Læreprogram, men selvstændig Stilling opnaaede den ikke — det blev kun paalagt den juridiske Professor tillige at læse over denne Disciplin. Selv om der 1635 udnævntes en selvstændig Professor i Historie og Geografi — den ikke meget betydelige Peder Spormand — holdt Tilknytningen mellem Jura og Historie sig langt ned i Tiden. Endnu Thomas Bartholin († 1690) fik Udnævnelse som Professor politiciæ et historiæ patriæ, og skønt hans Hovedinteresse utvivlsomt var de historiske Studier, fik han næppe udrettet stort ved Universitetet, da han døde ung og havde mange Jern i Ilden. Hans Elev Arne Magnussen havde det paa samme Maade; han blev 1701 Professor i Filosofi og danske Antikviteter, 1721 i Historie og Geografi, men tog sig ikke meget af Undervisningen — Indsamlingen af historiske Kilder (et Omraade forøvrigt, hvor han indlagde sig overordentlig Fortjeneste) og det praktiske Arbejde i Konsistorium interesserede ham ulige mere. Og den alsidige Ole Worms Oldgransker-Virksomhed var ikke kommet Universitetet til Gode — han dyrkede her hovedsagelig Medicinen.

Historiens Stilling som Lærefag ved Universitetet var stadig usikker, skønt Fundatsen af 1732 udtrykkelig bestemte, at een af det filosofiske Fakultets syv Professorer »med al mulig Flid og Vindskibelighed« skulde »lære den studerende Ungdom Historiam og Geographiam«. Selv Holberg og Gram, begge Historiens udprægede, men vidt forskellige Repræsentanter, formaaede ikke at skaffe den en Plads i Lyset — eller lagde ikke Vægt paa det. Holbergs historiske Skribentvirksomhed vendte fortrinsvis ud mod en større Offentlighed, hvor den fik stor folkeopdragende Betydning, Grams kritisk skolede Historieforskning laa over de fleste Studenters Niveau. Gram var desuden Professor i Græsk, og Holberg, selve Inde-

haveren af Lærestolen i Historie og Geografi, blev helt fritaget for Forelæsninger, da han 1737 overtog Kvæsturen! Historien levede endnu fortrinsvis uden for Universitetet, men trivedes ogsaa godt der, under Langebeks og Suhms Hænder. Laurids Engelstoft, der blev Professor 1803, var

UNIVERSITETETS OMGIVELSER 1750 MED HOLBERGS PROFESSORRESIDENS
(Maleri i Nationalmuseets 2. Afdeling)

vel nok den første, der satte Fart i det historiske Universitetsstudium og gjorde det tiltrækkende for Studenterne.

Af de *levende Sprog* fik foreløbig kun Fransk Indpas. Ret tidlig synes man at have haft Øje for Betydningen af dette Sprog, der maatte komme de Studerende til Nytte, naar de fortsatte deres akademiske Uddannelse udenlands, thi allerede fra 1593 foreligger en Efterretning om, at Konsistorium gav en Franskmand Tilladelse til som Privatdocent at læse over det franske Sprog. Men det er kun et isoleret Fænomen. Derimod blev Spanieren Carlos Rodriguez i 1669 ekstraordinær Professor i Fransk, foruden i Spansk og Italiensk, dog var det først i det attende Aarhundrede, at Rækken af Franskklærere ved Universitetet blev nogenlunde fortløbende med Isaac Briand de Crèvecoeur som den første; han var Kronprinsens Lærer og fik 1732 Bestalling som Professor i Fransk og Geografi. Til at begynde med var det i hvert Fald kun en Titel, men hans Efterfølgere,

Hans v. Aphelen og Etienne Fumars var virkelige Docenter. Engelsk derimod blev næppe doceret før 1802, Tysk vistnok ikke før 1836.

Det er først i sidste Halvdel af det attende Aarhundrede, at de mange forskellige Discipliner inden for det filosofiske Fakultet, baade Aandsvidenskaben og Naturfagene, rigtig begynder at udfolde sig og kendeligt vinder Terræn. De gror frodigt. Fremskridt og Reformer næsten falder over hinanden, og i det nittende Aarhundrede fuldbyrdes endelig Udviklingen. Det filosofiske Fakultet har nu, takket være kraftige rationalistiske Strømninger, afgjort og endeligt frigjort sig fra Teologien og udfolder en blomstrende og mangesidig Virksomhed. I 1836 tæller Fakultetet 16 normerede Lærestole, omfattende klassisk og østerlandsk Filologi, Historie, Statistik og nordiske Oldsager, Kameralvidenskab, Filosofi, Æstetik, Matematik, Astronomi, Fysik, Kemi, Mineralogi, Botanik og Zoologi — men Professoraternes Antal overstiger stærkt det normerede, i 1840 er der saaledes ialt 24 ordinære og ekstraordinære Universitetslærere, og blandt de sidste baade en Professor i Litteraturhistorie og en Professor i tysk og fransk Sprog; derimod er der paa det Tidspunkt ingen i Engelsk for slet ikke at tale om andre levende Sprog. Det vil imidlertid blive alt for vidtløftigt og derfor ørkesløst at gaa ind paa de nærmere Forhold, der alligevel kun kan antydes. Det maa være tilstrækkeligt blot at nævne nogle ganske faa Navne — og Navne, som alle kender — ud af den store Mængde ansete Videnskabsmænd, der i denne Periode var knyttet til det filosofiske Fakultet. De vil give et stærkt Indtryk af den Sum af fremragende Videnskabelighed, der i det nittende Aarhundrede var repræsenteret ved Københavns Universitet.

Blandt Naturvidenskabernes Dyrkere behøver man kun at nævne H. C. Ørsted, hvem ikke blot Universitetet skylder saa meget, men som Polyteknisk Lærestanstalt staar i endnu dybere Gæld til; mange andre indlagde sig hver i sit Fag store Fortjenester, saaledes Botanikeren Schouw, Geologen Forchhammer og Kemikeren Julius Thomsen — for blot at nævne nogle. Paa Sprogvidenskabens Omraade møder man tre saa straalende Navne som Rask, Madvig og Vilh. Thomsen; medens det forundtes de to sidste, de verdensberømte Repræsentanter for den klassiske Filologi og den sammenlignende Sprogvidenskab, deres Liv igennem at virke ved Hjemlandets Universitet, færdedes den første, et ikke mindre vidtspændende Sproggeni, i sit korte Liv paa lange Rejser, og fik saa sent sit Ønske om et Professorat opfyldt, at det kun blev en Honnør, der vistes ham fra Universitetet. Højest blandt Historiens Repræsentanter staar C. F. Allen, nøgtern i sin Forskning og som Historieskriver lige langt fra aandløs Anomalisme og fantastisk Kombineren, og hvis »Haandbog i Fædrelandets

Historie« i næsten et Aarhundrede har tjent som Grundlag for det historiske Universitetsstudium. Fakultetet havde det Held blandt sine Lærere at kunne optage en saa ejendommelig Begavelse som N. M. Petersen, den stille, lærde Litteraturhistoriker med den vaagne Digtarsans og fine Følsomhed over for de litterære Fænomener, men var ikke fordomsfrit nok til at knytte til sig en ikke mindre ejendommelig Begavelse som Georg Brandes, den klare og skarpe, iltre og æggende Litteraturkritiker med de omfattende Kundskaber paa mange forskellige Omraader. Lykkeligvis kunde han i Kraft af sin Doktorgrad ved sit eget Lands Universitet holde de vækkende Forelæsninger, der fik endnu større Betydning for den hele Aands- og Litteraturudvikling end Henrik Steffens' næsten lige saa berømte trekvart Aarhundrede før, og lykkeligvis kunde Universitetet ogsaa, da Tidsforholdene havde ændret sig, medvirke til at gøre Uretten god igen; fra 1902 fik han til fri videnskabelig Virksomhed — altsaa uden Forelæsningspligt — af Kommunitetets Midler et aarligt Beløb, der svarede til højest Professorgage, og blev desuden udnævnt til Professor i 3. Rangklasse Nr. 9 — d. v. s. stillet paa lige Fod med Universitetsprofessorerne. Det var maaske lidt odiøst paa denne aabenlyse Maade at gøre Brandes til Rangsperson — men hvad, Holberg endte jo ogsaa som Baron!

Ligesom det medicinske Fakultet fik ogsaa det filosofiske først sent en Embedseksamen, som ganske naturligt fortrinsvis maatte tage Sigte paa Lærerembederne ved de højere Skoler. Ved Fundatsen af 1788 indførtes en filologisk Lærereksamen, der 1849 ændredes til en filologisk-historisk Embedseksamen. I 1850 udskiltes Naturvidenskaberne i et særskilt matematisk-naturvidenskabeligt Fakultet, men her fandtes længe ingen anden Eksamen end den ligeledes ved Fundatsen af 1788 indførte Magisterkonferens, der oprindelig kun var en indledende Prøve for at opnaa Tilladelse til at disputere for Magister- og Doktorgraden. Endelig i 1883 indførtes for begge Fakulteter Skoleembedseksaminer med flere nogenlunde valgfrie Fag (nu mindst to), stadig dog med Bibeholdelse af Magisterkonferens, beregnet paa vordende Videnskabsmænd, der ønsker at hellige sig et enkelt Fag; men ogsaa Skoleembedseksamen giver nu Adgang til Erhvervelse af Doktorgraden.

— — —

Samler man den hele historiske Udvikling, bliver Resultatet i Korthed dette. Bortset fra den første korte, katolske Periode begynder Universitetet som en Reformations-Højskole, og gennem Aarhundreder er Hævdelsen og Befæstelsen af den protestantiske Lære dets højeste — og i Grunden dets eneste Formaal. Det teologiske Fakultet sidder ubestridt inde med Førstepladsen, det juridiske og medicinske bestaar næsten

kun af Navn, det filosofiske tjener langt frem i Tiden fortrinsvis teologiske Formaal — det er Teologiens Famulus og Hjælper. I det syttende Aarhundrede lykkes det Naturvidenskaben at udfolde sig — den er i Stand til nogenlunde at holde sig fri af Teologien, men Aandsvidenskaben ligger stadig under for den. Først i det attende Aarhundrede begynder Jura, Medicin og de frie Videnskaber selvstændig at ytre sig i nogen nævneværdig Grad og tilkæmper sig ned mod det nittende efterhaanden en nogenlunde jævnbyrdig Stilling med Teologien. Aands- og Naturvidenskaben kappes nu om Førstepladsen. I det nittende Aarhundrede naar Aandsvidenskaberne deres foreløbige Kulmination, i vor Tid er det Naturvidenskaberne og Lægevidenskaben, der peger fremad og opad. Om Aandsvidenskaben atter vil sejre i Kampen om Førerpladsen, beror paa, om den formaar at frigøre sig for de alt for strenge Metoder, der nemt gaar over til Mekanisering. Aandsvidenskaben er individualistisk i sit Væsen, og naar kun sin højeste Udfoldelse under et frit personligt, kun af den videnskabelige Erkendelse baaret Skøn.

III

Københavns Universitet er i vore Dage, i langt højere Grad end forhen, en Statsanstalt. Det ejer selv en Formue, og regnedes derfor tidligere som et »Institut med særlige Fonds«, men Udbyttet af disse »Fonds« betyder nu saa lidet paa Universitetets Budget, at det praktisk talt er Staten, der udreder alle Udgifterne til Driften. Kapitalformuen, der udgør ca. 4 Millioner Kr., maa ikke røres uden de lovgivende Myndigheders Samtykke. Blot for et Par Menneskealdre siden var det ganske anderledes. Universitetet fik vel et Bidrag fra Staten, men maatte ellers klare sig selv; det maatte dække Underskud af Kapitalen eller laane hos Kommunitetet. Men denne Kilde er nu stoppet; Kommunitetet, der stadig hører til hine »Institutter« og som tidligere ogsaa ydede Bidrag til Universitetsformaal eller videnskabelig Virksomhed, anvender nu kun sine Midler i nøje Overensstemmelse med sit oprindelige Formaal: Studenterforsorgen. Den akademiske Undervisning har altid principielt været gratis, bortset fra visse Kendelser og Eksamensafgifter, og en lang Række Stipendier og Legater, f. T. ca. 250, bidrager til at lette Byrderne for de unge ved Universitetsopholdet i Hovedstaden — men trods Mængden slaar de ikke til under den stadig øgede Tilgang af Studerende.

Det er imidlertid væsentlig ældre Tidens Forhold, som det her, paa disse Blade, gælder om at faa udredet. Det økonomiske Grundlag bestod den Gang i Indtægter af Jordegods, Provenuen af Skatter, der var tillagt

Universitetet, Kendelser og Afgifter, Indtægt af Almanakprivilegiet etc. samt de nævnte Bidrag fra Statskassen og Kommunitetet. Jordegodset, som nu for største Delen er afhændet og kapitaliseret, var tillagt Universitetet af danske Konger og hidrørte altsaa i Virkeligheden fra Statsmidler. Det bestod af Bøndergods, Købstadsejendomme, Tiender og Landsbykirker.

Bøndergodset var samlet efterhaanden, skænket Universitetet til forskellige Tider, en Del ogsaa erhvervet ved Mageskifte. I den katolske Tid besad Universitetet kun lidet Jordegods, men ved Genoprettelsen fik det Raadighed over en stor Del inddragne gejstlige Ejendomme, bl. a. Knardrup Klosters Gods, som dog tidligt ombyttedes med St. Claræ Klosters Gods, og senere i det sekstende og i det syttende Aarhundrede fik Universitetet ved kgl. Gavebreve en Mængde Bøndergods i Sjælland og Skaane; det skaanske Gods gik tabt ved Roskildefreden 1658, men Universitetet fik Erstatning derfor i Dele af Aarhus Kapitelsgods, det saakaldte Præbende Tved. Endvidere ejede Universitetet en Række Møller samt Langvaddam Sø (nu Damhussøen), hvor Universitetet midt i det syttende Aarhundrede holdt en Fisker og fordelte Udbyttet, Sudere, Karudser, Gedder og Brasen in natura til Professorerne; siden blev Søen forpagtet bort. Alt dette Jordegods, der ved Matriklen af 1688 blev skyldsat for mere end 3000 Tdr. Hartkorn, er forlængst ude af Universitetets Eje; største Delen af Bøndergaardene bortarvefæstedes fra 1795, Resten solgtes til fri Ejendom efter Loven af 1852 og Langvaddam Sø, der nu hører under Hovedstadens Vandforsyning, blev bortskødet 1811. Kun nogle Skove og ganske enkelte Grundstykker er endnu tilbage.

De fleste af *Købstadsejendommene* var Huse i Hovedstaden, hvortil kom Kannikegaarde i Roskilde og Aarhus, som dog allerede tidligt maa være afhændet. Hovedmassen var københavnske Huse, navnlig Frue Kirkes 103 Jordskyldshuse, som Universitetet overtog ved Reformationen. For de flestes Vedkommende var der ikke Tale om egentlig Ejendomsret, der skulde kun ydes en Afgift, Jordskyld, til Universitetet, som tilige havde Forkøbsretten til Husene. Ved Begyndelsen af det syttende Aarhundrede begyndte man at afløse Jordskylden og Ejendommene frikøbtes mod en bestemt Kapital. En mindre Del af Husene tilhørte dog ligefrem Universitetet, navnlig saadanne, der laa i dets umiddelbare Nærhed, i Skidenstræde, St. Pederstræde og Kannikestræde, og de lejedes ud. De fleste af disse Lejevaaninger blev ligeledes solgte og Resten brændte 1728.

Ogsaa en større Del af *Tienderne* hidrørte fra det sekulariserede gejstlige Gods, idet Universitetet ved Fundatsen af 1539 fik overdraget samtlige Bispetiender i Sømme og Tune Herreder, ialt 25. Hertil kom en Række

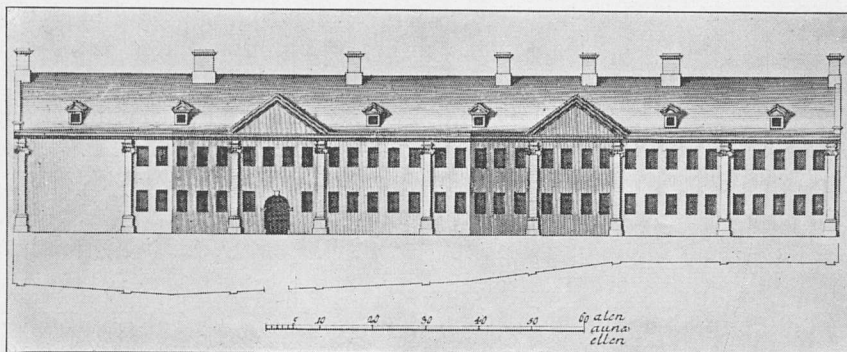
Kongetiender, som »de højlærde« Tid efter anden fik Gavebrev paa. Men alle disse Tiender er i vor Tid afløste, ligeledes Tienden af Universitetets 13 Landsbykirker, og da den kapitaliserede Tiende er indgaaet i Formuen, paahviler Vedligeholdelsespligten Universitetet, som stadig er Ejer af Kirkerne; Kaldsret har det kun til enkelte Lærerembeder. Samtlige Konge- og Kirketiender opgjordes 1661 til henimod 900 Tdr. Hartkorn. Ogsaa de to københavnske Kirker, Frue og Trinitatis, var tidligere det akademiske Styre underlagt, den første siden Reformationen, den sidste, der oprindeligt var bestemt til Studenterkirke, fra Opførelsen under Kristian IV, men Patronatsretten er nu ophørt, for Trinitatis Kirke fra 1869, for Frue Kirkes Vedkommende først fra 1917. De norske Tiender overgik sammen med Studieskatten af de norske Præstegæld 1811 til det planlagte nye Universitet i Kristiania, og Arveretten til Rosendal Gods ved Hardangerfjorden, som nu for ganske nylig er traadt i Kraft, tilfaldt ved Opgørelsesakten mellem Danmark og Norge af 1820 ligeledes den unge norske Højskole.

Af de Afgifter, der var tillagt Universitetet, skal kun nævnes *Studieskatten*. Den stammer fra den katolske Tid, fra 1514, da Kirker og Sognepræster i den danske Kirkeprovins fik Paalæg om at svare en aarlig Ydelse til Universitetet; efter Reformationen overgik Forpligtelsen til Kirkerne alene, først i Sjælland og Skaane, siden ogsaa i Lolland og Falster, og ved de skaanske Provinsers Tab udstraktes den til Nørrejylland; endelig i 1667 kom Fyn og Norge med. Tankegangen var den, at Kirkerne skulde bidrage til Universitetets Hovedformaal, Præsteuddannelsen. I 1732 blev der atter paalagt Præsterne Studieskat, og der skulde nu desuden, enten af Kirken eller af Præsten, udredes det samme »cathedraticum« (af cathedra i dets Betydning af Bispesædet ved Alteret) som blev ydet Bisperne. Studieskatten af Als tabtes 1864, men ellers er denne Afgift først bortfaldet ved Folkekirkens Lønningslov af 1922.

Almanakprivilegiet skriver sig fra Fundatsen 1539, hvori Universitetet forpligtedes til at fremskaffe Kalendre, en Forretning, der oprindeligt var lagt i de medicinske Professorers Hænder. Almanakker var vigtige paa et Tidspunkt, da Kongerne var stærkt interesserede i Astrologien, og for at sætte Foretagendet i System, fik de højlærde 1636 Paalæg om at antage en Almanaktrykker. Da dette Privilegium oprindeligt ikke var meget indbringende, gik det i det attende Aarhundrede over til den matematiske Professor Ramus personlig, som atter overdrog det til Universitetets Bogtrykker, men Privilegiet kom omsider tilbage og opretholdes endnu. Alle-rede meget tidlig havde Universitetet sine egne privilegerede Bogtrykkere

og Boghandlere (siden ogsaa Bogbindere), der oprindelig immatrikuleredes og langt ned i Tiden stod under den akademiske Jurisdiktion, f. Eks. ved Skiftebehandling.

Naar hertil føjes Bidragene fra Statskassen, der har sit historiske Præcedens i den Genant paa 200 Guldgylden, som efter Fundatsen af 1539 aarlig skulde udbetales Universitetet af Øresundstolden, og Bidragene fra

OPSTALT AF KOMMUNITETSBYGNINGEN 1748

(Kobberstik i Thurahs Hafnia Hodierna)

Kommunitetet, som allerede fra ældre Tid ydedes til særlige Universitetsformaal, er der vistnok i store Træk gjort Rede for de vigtigste Indtægtskilder til Universitetets Drift og Universitetslærernes Lønning i ældre Tid. Men det er kun den ene Hovedpost paa Universitetets Indtægtsside, den anden omfatter de Fonds, der er bestemte til Studenternes Underhold, Legatformuen og Kommunitetet, hvortil Universitetet aldrig har haft Ejer-, men kun Forvaltningsret i Overensstemmelse med de enkelte Stiftelsers Fundatser. Denne Post er urørlig og bestaar ogsaa uforandret fra Fortiden, blot at der er kommet en Mængde ny Legater til.

Kommunitetet er oprettet af Frederik II, men det var egentlig kun en gammel Tanke, som han gav en mere storladen Udformning. Ikke blot var det bestemt i Fundatsen af 1539, at der aarlig skulde fordeles en større Pengesum mellem fattige Studenter og at Universitetets Skatmester skulde holde Bord for de akademiske Borgere for en billig Betaling, men Kristian III skænkede desuden Helligaandsklostret tolv Læster Korn aarlig til Bispisning af tolv fattige Studenter — et Antal, der inden Kongens Død udvidedes til tyve. Disse Bestemmelser var det Efterfølgeren udvidede 1569 med sand kongelig Rundhaandethed ved at skabe en Bispisningsanstalt for hundrede fattige Studenter — for saa vidt uafhængig af Univer-

sitetet som den fik sit eget Hus og sine egne Midler. Kongen skænkede nemlig Stiftelsen straks ved dens Oprettelse 153 Bøndergaarde paa Sjælland og Falster og Kongetienden af 92 Sogne, saaledes at dens Jordegods ved Matrikuleringen 1688 kunde ansættes til ca. 1080 Tdr. Hartkorn eller mere end der udkrævedes til et Baroni.

Om Kommunitetets velkendte Udviklingshistorie skal iøvrigt blot gøres nogle spredte Bemærkninger. De faa Aar, inden det selv i Begyndelsen af 1570erne fik sin egen Bygning paa Studiegaardens Grund havde det til Huse i Helligaandsklostret, hvor Studenterbespisningen tidligere havde fundet Sted, vistnok netop i den Bygning, der endnu staar tilbage af det gamle Kloster og tjener til Lokale for Kommunens Folkebibliotek. Da Stiftelsen flyttede, tog den Navnet med — kaldtes i daglig Tale langt ned i Tiden »Klostret«, men hed officielt *Communitas* (ell. *mensa*) *regia* eller paa Dansk »de hundrede Studenter«. Dette Navn passede dog kun en Tid — Alumnernes Tal var underkastet stærke Svingninger, var i Kristian IV's Tid oppe paa 144, nedsattes atter efter Svenskekrigen til 100, men var midt i det attende Aarhundrede oppe paa omtrent det dobbelte og mindskedes saa atter. At Stiftelsen undertiden blev misbrugt, derpaa tyder det Vers, som Nytaarsaften 1580 blev opslaaet bl. a. paa Kristoffer Valkendorffs Husdør — Righshofmesteren var nemlig paa det Tidspunkt Stiftelsens øverste Tilsynshavende —, og hvori det hævdedes, at »de rige Studenter æder Kongens Kost, de fattige lider baade Hunger og Frost«, og lignende Klager lød ogsaa længer ned i Tiden. Med Spisningen paa Kommunitetet var forbundet Disputationer, saaledes at Stiftelsen baade tjente et materielt og et aandeligt Formaal, og det var strengt forbudt at tale andre Sprog paa »Klostret« end Latin og Græsk. I 1736 ophørte Spisningen og afløstes af en ugentlig Understøttelse paa fire Mark, medens Øvelserne fortsattes lige til 1795 — fra 1777 dog under stærkt ændrede Former. Det er mærkeligt at se, hvorledes de historiske Begivenheder gaar i Ring og ofte vender tilbage til deres Udgangspunkt. Saaledes ogsaa her. Den gamle Studenterbespisning er optaget i den allernyeste Tid og netop under samme Tag som tidligere, men naturligvis paa en hel anden Maade. Den er ikke gratis, men ydes for »en billig Betaling«, og det er ikke netop en Betingelse for at faa Adgang, at Konversationen føres — paa Latin!

Om de akademiske *Kollegier* ogsaa kun nogle faa Ord. Denne Form for Universitetsliv har herhjemme aldrig naaet den Udvikling som de engelske Colleges — de danske Kollegier har altid haft deres største Betydning ved at give Studenterne Tag over Hovedet. Der er seks ialt. Det første oprettedes allerede i den katolske Tid, i 1517, da det helsingørske Karmeliterklosters Gaard i St. Pederstræde indrettedes til Bolig for studerende Munke

med Povl Eliesen som Forstander, men det var kun nogle faa Aar i Virksomhed. *Valkendorffs Kollegium*, som er det ældste af de endnu bestaaende, oprettedes 1588 af den ugifte Rigshofmester Kristoffer Valkendorff i den samme Gaard, hvor Povl Eliesens Kollegium tidligere havde haft til Huse. I 1623 oprettede Kristian IV *Regensen* (Collegium Regium), længe det største danske Studenterkollegium og nær knyttet til Kommunitetet. *Borchs Kollegium* (Collegium Mediceum) er 1689 stiftet af den ligeledes ugifte Ole Borch til Erindring om Familien Medici i Florens, hvor han i sin Ungdom havde mødt saa megen Velvilje; Bygningen, som han lod opføre paa en Grund i Store Kannikestræde, hvor der før havde ligget en Professorgaard, indviedes 1691. *Elers Kollegium* (Collegium Elersianum) er stiftet af Assessor i Kammerkollegiet Jørgen Elers ved Testamente af 1691 som et Minde om den Ulykke, der overgik ham ved Operahusets Brand 1689, da to af hans Børn mistede Livet; det opførtes først efter hans Død paa en Grund i Store Kannikestræde over for Regensen og indviedes 1705. Alle disse gamle Kollegier er i Tidens Løb brændte eller ombyggede. De to yngre er *Hassagers Kollegium*, stiftet af Enken efter Sognepræst Carl Hassager ved Testamente af 1888, opført efter hendes Død i Bredegade paa Frederiksberg, indviet Aar 1900, og *Studentergaarden* ved Tagensvej, som nu er det største Kollegium, stiftet af danske Borgere med Tilskud af Stat og Kommune og indviet 1923. Kollegierne er fundatsmæssige Stiftelser, paa Linje med Universitetets Stipendier og Legater, og styres af Eforer, valgte af Konsistorium. Den samlede *Legatformue*, iberegnet Kollegiernes Kapitaler (men ikke de faste Ejendomme) udgør nu ca. 6½ Million Kroner.

Hele denne vidtløftige Formue, af saa forskellige Bestanddele og tidligere end mere vanskelig at operere med, fordi den endnu ikke var kapitaliseret, bestyredes i ældre Tid af en enkelt Mand, Universitetets Skatmester eller Rentemester (thesaurarius), senere kaldet *Kvæstor*. Han var Godsforvalter i stor Stil. Universitetet havde fuld Frihed over sit Jordegods, ganske i Smag med Adelens gamle Privilegier, havde alle Herligheder, Ret til Udvisning i Skovene, Hals- og Haandsret over sine Bønder. Derfor var ogsaa Fangekælderer under Konsistoriebygningen, i hvert Fald en Tid, delt i to Rum, en Studenterkælder og en Bondekælder. Universitetet holdt ligesom enhver anden adelig Godsejer sine Ridefogder, kun Birkeretten manglede; den kunde ikke etableres, da Godset laa saa spredt. Alle de af Forvaltningen flydende Forretninger tilfaldt *Kvæstor*, dog maatte Rektor til helt ind i det attende Aarhundrede selv hvert Efteraar følge med ud paa Godset og modtage de Universitetet tilkommende Oldensvin eller Erstatningen derfor, Oldengælden. Det forstaar sig, at den endelige Afgørelse

af alle Sager angaaende Jordegodset og de øvrige Midler laa hos Konsistorium, hvis de da ikke skulde indankes for Patronen.

Kvæstorgerningen var et Hverv, det ikke var givet enhver Professor at magte. Men een kunde det — Holberg. Blandt Universitetets Kvæstorer er Holberg ikke blot den berømteste af Navn, men utvivlsomt ogsaa den betydeligste af Gavn. Ikke alene var han den geniale Skribent, han ejede et rigt Administrationstalent, der kom Universitetet fuldt ud til gode fra 1737, da han overtog Kvæstorembedet og samtidig blev fri for Forelæserne. Han kendte alle Finesser ved Bestyrelse af Jordegods, forstod at anbringe Midlerne paa den Maade, der gav størst Udbytte, og passede paa, naar Kirker, Kollegier og Residenser skulde repareres, at Haandværkerne ikke berigede sig paa Universitetets Bekostning. I den Henseende havde han et Øje paa hver Finger. Da han 1748 bestemte sig til at træde tilbage, vilde man paa ingen Maade af med denne »optimus Quæstor«, og da han tre Aar efter gjorde Alvor af sin Beslutning og afgav Kvæsturen til Henrik Stampe, kappedes Professorerne om at yde ham Anerkendelse for hans »vindskibelige« Administration af Universitetets Anliggender.

En meget væsentlig Del af Universitetets Indkomster gik til *Professorernes Lønning*, som var ringe nok endda. Det var kun de ordinære Professorer, der oppebar Løn — de blot designerede fik ingen og de ekstraordinære Professorer fik kun Løn, naar den blev tilvejebragt af Midler uden for Universitetet, f. Eks. af den kongelige Kasse. Den hele Lønningsordning var indrettet efter et Delingsystem og var noget forskellig til de forskellige Tider, men nogenlunde ensartet i det meste af det syttende og attende Aarhundrede. Indtægterne af det jydsk Jordegods gik i Universitetets Fælleskasse, medens det sjællandske var inddelt i lige saa mange Dele som der var Professorer, saaledes at der dannedes »Corpora« af Gaarde og Huse paa samme Hartkorn. Hvert Fakultet fik sine Corpora, der atter enkeltvis tilfaldt Fakultetets Professorer, som saa selv maatte bestyre Godset ligesom enhver anden Godsejer. Visse af Tienderne gik i Fælleskassen eller til Fakulteterne, andre kunde »opteres«. Naar en saadan Optionstien blev ledig, gik der en Liste rundt blandt Professorerne, som saa efter »Senium« (d. v. s. Anciennitet) udtalte sig om, hvorvidt de vilde overtage den eller ikke. Den, der overtog Tienden, maatte bortfæste den for, hvad han kunde opnaa, men skulde svare en Afgift — Canon — til Fælleskassen, hvis det var en Kongetiende, og hvis det var en Kirketiende, til Bygningskassen, hvoraf Udgifterne til Kirkernes Vedligeholdelse blev afholdt. Af Fælleskassen, hvori ikke blot gik de nævnte Godsindtægter og Tiender, men ogsaa flere andre Indtægter, bl. a. Udbyttet af Studieskatten og Bidraget fra Øresundstolden, blev først udredet Lønninger til Rektor og

andre Embedsmænd, Skatter, Huslejhjælp til Professorer etc., og Resten uddeltes saa to Gange aarlig som »Distributs« til Professorerne.

Det var Hovedtrækkene i Ordningen. Hertil kom navnlig i ældre Tid Naturalieuddelinger, især Oldensvin. I 1724 indsendte f. Eks. to af Fogderne 46 Svin, hvoraf Rektor tog det bedste forud, og de øvrige fordeltes blandt samtlige Professorer ved Lodtrækning. Og af Universitetets Skove udvistes der Brænde. Fra 1796 begyndte man at inddrage Corpora og gaa over til fast aarlig Professorgage, men først mange Aar efter forsvandt de sidste Levninger af den gennem Aarhundreder opretholdt Maade at lønne Professorerne paa.

Lige fra de ældste Tider havde et Flertal af Universitetslærerne Embedsboliger — de saakaldte *Professorresidenser*, københavnske Gaarde, i Reglen med tilhørende Haver, liggende i Universitetets Nærhed, og de Professorer, der ingen havde, oppebar i Reglen Residenspenge eller Huslejgødtgørelse. I den første Fundats tales allerede om »casæ et residentiae professorum« og ved Fundatsen af 1539 blev otte Kannikegaarde bestemt til Professorresidenser. Enkelte ny Residenser kom til, andre blev solgt, men Tallet laa stadig omkring en halv Snes. I det attende Aarhundrede var der elleve, der alle gik til Grunde i Ildebranden 1728. I Fundatsen af 1732 blev indsat en Løfteparagraf om deres Opførelse, men det varede meget længe, inden det givne Løfte blev helt indfriet; først efter Midten af Aarhundredet var de alle bygget op paany, væsentlig for Frue Taarns Penge. Under Branden 1795 brændte atter to, hvoraf den ene aldrig blev genopført, og i Bombardementet ødelagdes seks, der heller ikke erstattedes, saaledes at der kun blev fire tilbage. Af disse blev to i St. Pederstræde anvendt til Polyteknisk Lærestanstalt (nu Universitetets Anneks), en solgtes 1837, men den sidste, i St. Kannikestræde, beholdt Universitetet og den benyttedes endnu til Professorbolig. Her boede Madvig til sin Død i 1886.

Ogsaa Universitetet selv fik sit eget Hjem efter Reformationen og har stadig til Huse paa den samme Plads. Ved Middelalderens Slutning laa Roskildebispens Gaard lige over for Stadens Hovedkirke, og her blev Joakim Rønno, den sidste katolske Biskop, fængslet i Sommeren 1536. Da Reformationen var fuldbyrdet, indrettedes Bisperesidensen til *Studiegaard* for det genoprettede Universitet, som straks synes at have taget den i Brug, endnu inden Fundatsen af 1539 blev udstedt.

Hvor stor en Del Bispegaardens Grund indtog af det hele Areal, der nu tilhører Universitetet, nemlig den Bygningsfirkant, som begrænses af Frue Plads, Fiolstræde, Krystalgade og Nørregade, skal lades usagt — den første Studiegaard omfattede i hvert Fald næppe stort mere end den syd-

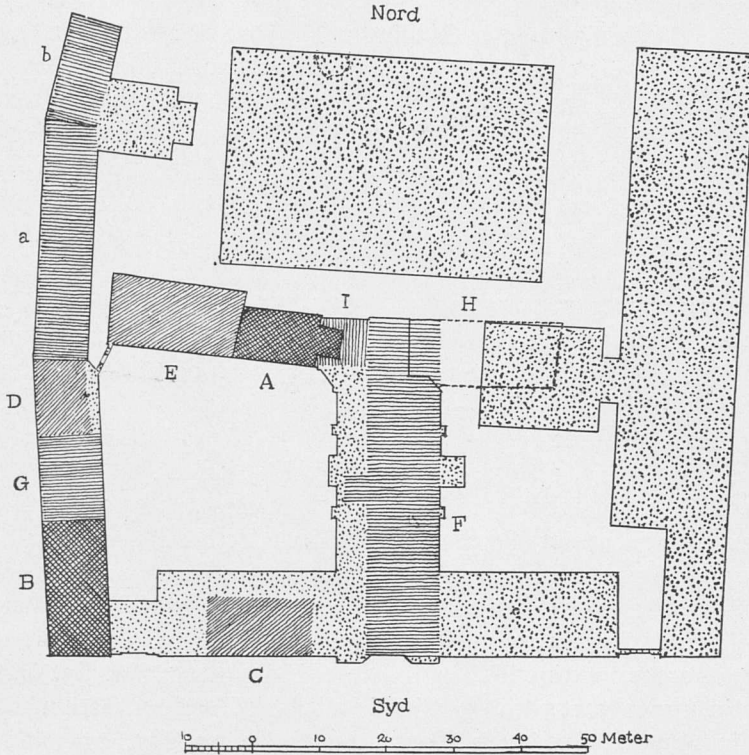
vestlige Fjerdedel. Den nuværende Frue Plads var i ældre Tid Kirkegaard, oprindelig gik den vistnok helt op til Bispegaardens Grund, senere løb der langs med Studiegaardens Sydgrænse en smal Passage, der hyppig kaldes Kannikestræde, fordi den betragtedes som en Fortsættelse af denne Gade; Fiolstræde var endnu paa Reformationstiden ikke ført igennem og Krystalgade, der lige til det nittende Aarhundrede kaldtes Skidenstræde, var paa det Tidspunkt ogsaa kun et højst nødtørftigt Gadeanlæg, derimod var Nørregade den gamle Alfarvej. Her ud mod har utvivlsomt Bispegaardens Hovedbygning ligget, og der findes da ogsaa Rester af middelalderligt Murværk i Kommunitetsbygningens sydlige Ende. En anden af Bispegaardens Bygninger staar endnu tilbage paa Universitetets Grund i den gamle, stadig benyttede Konsistoriebygning.

I Fundatsen af 1539 nævnes flere Bygninger, som det nye Universitet fik overladt, men deres Beliggenhed er vanskelig at fastslaa med Nøjagtighed, ligesom der endnu er mange andre dunkle Punkter i Universitetets ældre Bygningshistorie. Sikkert er det kun, at Studiegaarden i Kristian III's Tid omfattede tre Bygninger, hvoraf de to havde hørt til Bispegaarden og den tredje opførtes af Kongen, men paa en Plads, hvor der før havde staaet en ældre Bygning, som indgik i den nye og kun delvis blev nedbrudt.

Konsistoriebygningen (paa Planen mærket A), den eneste af alle de gamle Universitetsbygninger, der har overlevet de Ulykker og Ildebrande, som i Tidens Løb har overgaaet Studiegaarden, er rimeligvis identisk med den Bygning, som i Fundatsen kaldes »domus quæstoris«, Rentemesterens Hus, og som udtrykkelig siges at ligge nordligst paa Grunden. I Regnskaberne for 1563—64 nævnes den første Gang som »Consistorii Hus«. Endnu i vore Dage har Bygningen i Hovedtrækkene bevaret sit oprindelige Ydre, den gotiske Stil, Murværk i middelalderligt Skifte, med Gesims af kantstillede Sten og Kamtakker i den ene Gavl; Spidsbuer over Vinduesaabningerne er endnu bevaret i Kælderetagen. Kælderen selv er ganske som i Bispetiden og viser, at Bygningen er opført ved Midten eller i første Halvdelen af det femtende Aarhundrede; der er to Rækker Spidsbuehvælvinger, hvilende paa romanske Granitsøjler med mærkelig korte Søjleskafter, rimeligvis hidført fra en anden Bygning, maaske fra Frue Kirke (se Billedet Side 47). Mod Øst har der været en Udbygning, hvis Mure er bevaret inde i den nuværende Forbindelsesbygning med Solennitetssalen.

Den anden af Bispegaardens gamle Bygninger, som Universitetet overtog, udgjorde den sydligste Del af den nuværende *Kommunitetsbygning* ned mod Frue Kirke (paa Planen mærket B). Det var en grundmuret og kamtakket gotisk Bygning i Stil med Konsistoriehuset, blot betydelig større, og var, som Rørdam mener, rimeligvis Hovedbygningen i Biskop-

pens Residens ligesom den var Universitetets Hovedbygning i Tidsrummet 1537—1601. »Collegium vetus«, som den siden kaldtes, indeholdt i denne Periode de to største Høresale, et øverste og et nederste Auditorium, og uden paa hang i en tjæret Klokkestabel den Klokke, hvori der kaldtes

PLAN OVER UNIVERSITETETS NUVÆRENDE AREAL MED DE GAMLE BYGNINGER INDLAGT

(Efter Meiborg, revideret af Arkitekt Arne Nystrom)

»til Lejse« (Lektie) — hvilket i det akademiske Sprog vilde siges til Forelæsning.

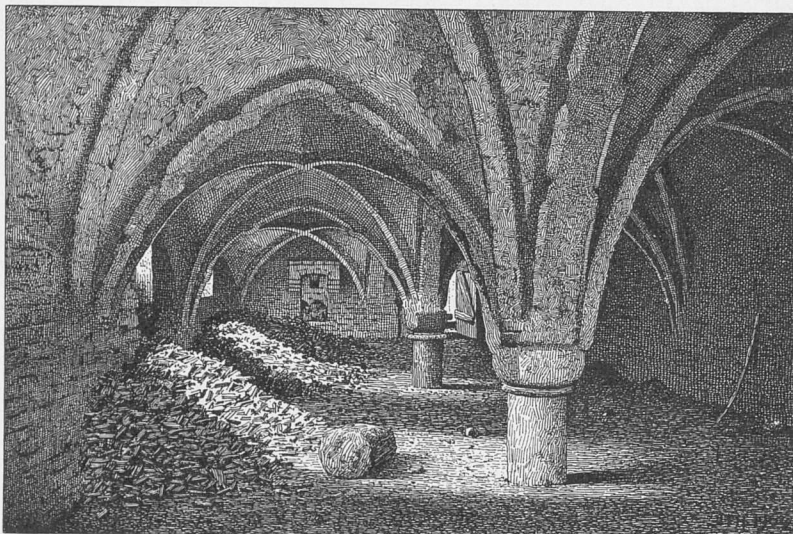
Til disse to oprindelige Universitetsbygninger kom en tredje, som Kongen lod opføre ca. 1545, grundmuret og to Etager høj. Den laa ud mod Kirkegaarden (paa Planen mærket C) og var egentlig bestemt til »Studenterboder« d. v. s. til Bolig for Studerende. Om Bygningen virkelig blev benyttet dertil, er usikkert. I Frederik II's Tid var der Bibliotek i den øverste Etage og i den nederste et Auditorium, som brugtes til »Lectorium pedagogii« — til Forelæsninger for de yngste Studenter. Til disse Undervisningslokaler kom desuden nogle Auditorier i Frue Kirkes Tilbygninger, hvor

forøvrigt ogsaa Universitetets Boghandlere — »Bogførere« som det den Gang hed — fik anvist Stæde.

I Frederik II's og Kristian IV's Tid udvidedes Studiegaardens Bygninger meget betydeligt. Ved Kommunitetets Stiftelse opførtes omkring 1570 en »Studenterstue« ud mod Nørregade (paa Planen mærket D) lidt Nord for »Collegium vetus«, en Bindingsværksbygning i to Stokværk, hvis nederste Etage helt optoges af Spisesalen, med lange Borde, Bænke og trebenede Stole. Denne Bygning benyttedes i et halvt Aarhundrede til Studenterbespisningen, men Forholdene i dette »gamle Kloster« blev omsider for trange og Kommunitetet erhvervede da af Universitetet »Collegium vetus«, som derefter fra ca. 1627 anvendtes til »Coenaculum« eller Spisesal. Samtidig var der bleven opført en Forbindelsesbygning (paa Planen mærket G) mellem det gamle og det nye Kloster, saaledes at Kommunitetets Bygninger dannede hele den vestre Fløj af Studiegaarden. Iøvrigt havde Kommunitetet allerede 1603 faaet Skøde paa »en Gaard og tvende Boder, liggendes udi Nørregade næst Norden op til Studiegaarden« (paa Planen mærket a og b), — d. v. s. hele den nordlige Halvdel af den nuværende Kommunitetsbygning, men hvilken Anvendelse man gjorde af disse Ejendomme, er foreløbig ikke nøjagtigt oplyst.

Naar Universitetet saaledes kunde afhænde sine to største Auditorier, var Grunden den, at det allerede tyve Aar forinden havde faaet en ny stor Bygning, »Collegium novum« (paa Planen mærket F). Den dannede Østfløjen af Studiegaarden, som derefter udgjorde et trelænget Hele med en isoleret beliggende Bygning ud mod Kirkegaarden. Dette nye Universitetshus opførtes i Aarene omkring 1600 og indviedes i Sommeren 1601. Det omtales af Samtiden som en prægtig Bygning i hollandsk Renæssancestil med murede Vinduesbuer, Sandstens Karme og teglhængt Tag, og midt paa Gaardfaçaden et blytækket Trappetaarn med Spir — mindede altsaa om andre af Kristian IV's Bygningsværker, f. Eks. Ibstrup eller Rosenborg. I øverste Stokværk var en stor Sal »Auditorium superius«, hvor der holdtes teologiske Forelæsninger og hvor Magister-, senere ogsaa Doktorpromotioner fandt Sted, i det underste et »Auditorium inferius«, hvor de filosofiske Forelæsninger holdtes. Foruden denne betydelige Udvidelse af Studiegaardens Bygninger fik Universitetet ogsaa sit Areal udvidet. Der byggedes samtidig med Collegium novum en ny Residens paa Studiegaardens Grund og hertil fik Universitetet kgl. Gavebrev paa et Stykke Jord ud mod Skidenstræde, som skulde anvendes til en Have, hvori der kunde »ympes og plantes, synderlig simplicia« af den Professor, der kom til at bo i Residensen. At denne ældste botaniske Have laa paa den Plads, der nu optages af Zoologisk Museum, det er sikkert nok, men Residensens Be-

liggenhed er ikke klar. Efter Udtrykkene i det omtalte Skøde til Kommunitet af 1603 skulde man tro, at der menes den Bygning Vest for Konsistoriehuset, der endnu anvendes som Professorbolig (paa Planen mærket E), og hvor Murværket i Kælderen paaviseligt peger hen paa en ældre Byggeperiode, men da der i den nordre Ende af Collegium novum i begge Etager fandtes Værelser, der hørte til den samtidig opførte Residens, kan

KÆLDEREN UNDER KONSISTORIEBYGNINGEN
(Tegning af J. Th. Hansen)

man lige saa godt antage, at den laa Øst for Collegium novum, hvor der lige saa paaviseligt i det attende Aarhundrede ogsaa fandtes en Professorresidens (paa Planen mærket H). Dette Spørgsmaal maa altsaa foreløbig forblive uløst ligesom flere andre.

Det blev den fysiske Professor Jon Venusin (der forøvrigt ogsaa var en habil Botaniker), som fik den nye Residens og som snart efter klagede over Spektaklerne fra det nærliggende *Carcer*. De akademiske Fængsler laa, i hvert Fald fra 1626, under Udbygningen paa Konsistoriehusets Østside, som dette Aar udvidedes saaledes, at den dannede en Forbindelsesbygning over til Collegium novum (paa Planen mærket I) med en Façade ind mod Studiegaarden i hollandsk Renæssance, prydet med en højt opløbende Fronton (der ses paa Billedet Side 21). Carceret omtales 1742 som en fugtig og sundhedsfarlig »Jordkælder under Konsistoriehuset til at straffe modvillige og haardnakkede Studenter med« og beskrives af Werlauff som et »lidet hvælvet Rum med een Indgang og et lidet Vindue ud til Baggaarden«.

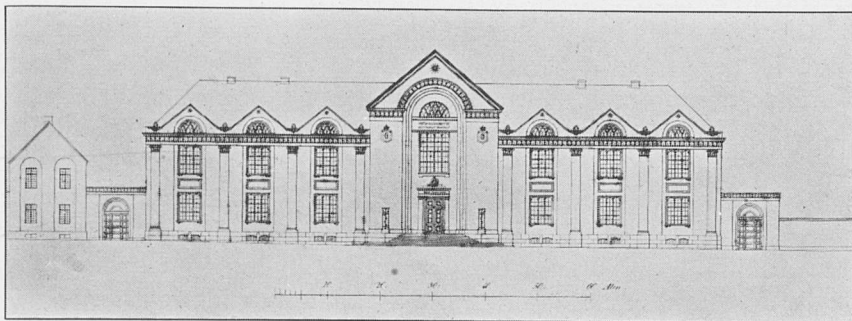
Fangekælderens, hvis Mure udviste mange indkradsede Navne og Aarstal, tilkastedes først ved den nuværende Universitetsbygningens Opførelse og maa endnu ligge skjult under Jorden.

Bygningen ud mod Kirkegaarden fik ogsaa i Kristian IV's Tid en anden Bestemmelse. Efter Trinitatis Kirkes Opførelse anbragtes Biblioteket paa Kirkeloftet og forblev der, indtil den nuværende Universitetsbiblioteksbygning i Fiolstræde opførtes. I Bygningens øverste Stokværk installeredes derefter Museum og Raritetsskammer, i det nederste indrettedes Anatomisalen, og hele Bygningen fik siden Navn af Domus anatomica (hvoraf et samtidigt Billede ses Side 28).

Til ind i det attende Aarhundrede beholdt Studiegaarden i det store og hele den Skikkelse, som den havde faaet i Kristian IV's Tid. I 1641 brændte Køkken, Bryggers og Bagere i Kommunitetsbygningen, men ellers skete der ingen større Skade, og Bygningen var faa Aar efter rejst igen. Ogsaa under Belejrningen 1658—59, da Svenskerne Granater og Kugler slog ned i Konsistoriehuset, drev Faren over, men i den store Ildebrand 1728 blev Studiegaarden totalt lagt øde, kun Konsistorium reddedes ved en Kommunitetsdekans resolute Optræden. Ulykken var komplet, ikke blot Studiegaarden selv og alle dens Samlinger, ogsaa Residenser, Kollegier og Biblioteket paa Trinitatis Kirkeloft var gaaet til Grunde, kun Regensen slap naadig, om end ikke uskadt. Den bekendte Præst Christen Lassen Tycho-nius kunde i fuldt Alvor foreslaa at flytte Universitetet til Viborg — hvor han selv var Stiftsprovst. Trods alt gik det forholdsvis hurtigt med Genrejsningen. Den nye Kommunitetsbygning var allerede færdig 1731 og i Slutningen af det følgende Aar kunde den nye Auditoriebygning indvies. Murene stod tilbage af Collegium novum, Indretningen blev omtrent den samme, og Studiegaarden fik saa nogenlunde sit tidligere Udseende igen, blot var det smukke Trappetaarn paa Hovedbygningen forsvundet og erstattet af en Tagrytter (som det ses paa Billedet Side 21).

Det var først, da Ulykken anden Gang kom over Studiegaarden, at den mistede sit gamle Præg: Atter under Bombardementet 1807 lagdes den egentlige Universitetsbygning i Aske, men Kommunitetsbygningen skaanedes til Dels og det gamle Konsistoriehus, som højere Magter synes at holde en beskærmende Haand over, gik igen uskadt ud af Ilden. Denne Gang varede det længer, inden Forholdene atter kom i Orden og man maatte en Aarrække hjælpe sig saa godt man kunde med de trange Rum i Kommunitetet og Konsistorium og hvor man ellers kunde faa Plads. Der var meget andet at bygge op efter Ødelæggelsen og Tiderne var knappe, og da Stadsbygmester Peder Malling havde udarbejdet en pragtfuld Plan med Façadebygning i græsk Stil og omfattende den hele Universitetsgrund,

maatte den henlægges, da den var for dyr. Endelig i 1831 enedes man om et Kompromis og den 13. Oktober 1836 blev den nuværende Universitetsbygning indviet med stor Højtidelighed. Den er forlængst blevet for lille og Annekser er allerede omkring sidste Aarhundredskifte indrettet i Studiestræde, dels i Polyteknisk Lærestalts gamle Bygning, dels i Bispegaardens tidligere Have, og der findes nu Universitetets moderne Laboratorier og

MALLINGS FAÇADETEGNING TIL UNIVERSITETSBYGNINGEN
(Stik i Universitetsprogram 1836)

de store Auditorier. Pladsen ved den gamle Studiegaard var allerede optaget af Herholdts Universitetsbiblioteksbygning (opført 1857—61) og af Zoologisk Museum (opført 1863—69).

IV

I de foregaaende Afsnit er — i al fordringsløs Korthed — behandlet Universitetets Stiftelse og tidligste Skæbne, dets Forlis og Genopstaaen, dets retlige Stilling og fundatsmæssige Rammer, dernæst Videnskabens Virkekaar inden for Fakulteterne og endelig det materielle Grundlag — nervus rerum gerendarum. Men det vigtigste er gemt til sidst: selve Menneskematerialet — ikke Professorerne, de hører med til den akademiske Organisme — men det Materiale, der arbejdes med ved Universitetet, Leret, der formes i Lærerens Hænder, den akademiske Ungdom, *Studenterne*. Studenter er det vigtigste for et Universitet — det er galt, naar der er for faa, det er ogsaa slemt, naar de kommer dragende i Hærskarer, der vokser Aar for Aar, saaledes som i vore Dage, men set fra et akademisk Synspunkt er det første værre end det sidste, hvor store de sociale Ulemper nu end kan være. Studenter skal der altsaa til, og vi vil nu gerne følge Studenten paa hans akademiske Bane fra det Øjeblik han — i svundne, mere blodrige og umiddelbare Tider — har gennemgaaet Depositsens Skærsild eller — i vor humane og dannede Tidsalder — højtidelig har trykket

Rector magnificus i Haanden, følge ham inden for Universitetets Mure, indtil han, om han naar saa vidt, faar Lærdommens Laurbærkrans, Doktorhatten, trykket om sin Pande — tidligere bogstaveligt, nu kun symbolsk. Og vi vil tillige forsøge at følge ham udenfor Murene, se lidt paa Studenten som Stand og Korporation og paa hans samfundsmæssige Indsats, der blot tilsyneladende er blevet ringere i vor Tid, fordi han ikke mere staar uden for eller over det borgerlige Liv, men midt i det.

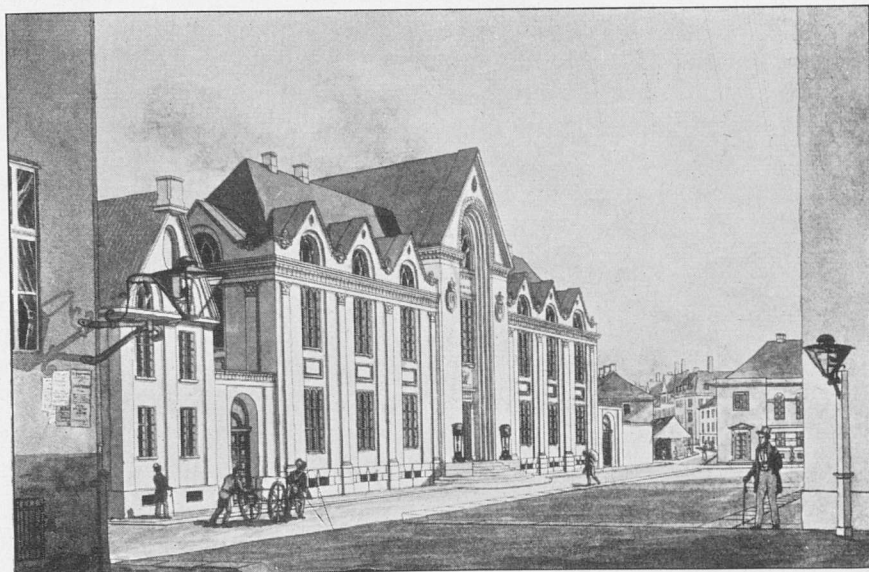
Københavns Universitet var i ældre Tid ikke nogen stærkt søgt Højskole. I Betragtning af Rigets Udstrækning den Gang, da de skaanske Provinser, Norge og Hertugdømmerne endnu hørte under det danske Monarki, var *Tallet paa Studenter* ikke stort. At det efter Reformationen har været adskilligt større end i den katolske Tid, det er dog sikkert nok, og Kommunitetets Oprettelse i Frederik II's Tid tyder paa, at det har været i jævn Fremadskriden. Dog kunde Københavns Universitet ikke staa Maal med fremmede Universiteter, alene af den Grund, at Landets egen Ungdom endnu i stor Udstrækning drog udenlands for at lære. »Her er ikke saa mange Studenter som ved de fleste gode tyske Universiteter«, siger en tysk Rejsende, som besøgte Danmarks Hovedstad i Aaret 1600, og han tilføjer som en Forklaring, at formuende Folk herhjemme gerne sendte deres Sønner til Rostock eller et andet udenlandsk Universitet. I »Novellerne« 1621 siges udtrykkelig, at Tallet paa Akademikere er saa ringe, at man ikke kan tilbageskikke alle de daarligt oplærte Studenter, som Skolerne sender til Universitetet, og som tit er »saa grove, at de ikke prima fundamenta Grammatices vel og fuldkommeligen have fattet, meget mindre, at de skulle have gjort nogen temmelig Profectum udi deres latinske Sprog.« Under Trediveaarskrigen steg Antallet af Studenter stærkt og Kommunitetet maatte udvides, men efter Svenskekrigen faldt det atter, og ligeledes i det attende og nittende Aarhundrede var Tilgangen til Universitetet underkastet ret stærke Forskydninger, der vel nok i nogen, men næppe i overvejende Grad skyldtes politiske og økonomiske Forhold. I 1645 (der dog synes at have været et særlig rigt Studenteraar) immatrikuleredes 177 danske og norske Studerende samt 16 fra fremmede Universiteter. I 1675 var det samlede Tal nede paa ca. 150, men i Aaret 1700 atter oppe paa over 200, og i 1735, nogle Aar efter den nye Universitetsfundats Udstedelse, endda paa ca. 220. Der var saa atter Tilbagegang: i 1770 ca. 170, i 1780 kun ca. 130, — derefter atter en forbigaaende Stigning. I det sidste Tiaar af Aarhundredet var det aarlige Gennemsnit af nye Studenter lidt over 200, hvoraf godt 15 % var Nordmænd, men efter disse Opgangsaar, skabte af Uafhængighedskrigens Højkonjunktur og Kinafarernes hjembragte gyldne Høst, og opstemte af Revolutionens Oplys-

ningsideer, fulgte mange magre. I 1801—10 sank Gennemsnittet til 108 danske og 18 norske Studenter pr. Aar, gik lidt i Vejret i 1811—20, et Tiaar, der dog var mærket af Statsbankerotten og Norges Afstaaelse, og svingede saa frem og tilbage i Resten af Aarhundredet, men stadig med stigende Tendenser. Middeltallet for de første firsindstyve Aar af Aarhundredet var 150, hvoraf Koleraaaret 1853 udviste det mindste Antal (93) og 1865 det største (233); det var den almindelige Energiudfoldelse efter den sidste slesvigske Krig, der her som paa mange andre Maader gav sig Udslag. Men det er dog de sidste fyrretyve Aar, der har givet de rigeste Fold paa den akademiske Ager. I 1887 immatrikuleredes 329 Studenter — nu er Tallet næsten firdoblet, saaledes at Studenterhøsten allerede i 1927 var oppe over de 1200. Og saa er der endda i vore Dage et langt større Antal Studenter end tidligere, der ikke gør Brug af deres Ret til at lade sig indskrive ved Universitetet.

Den samme rejsende Tysker, der udtaler sig om Københavns Universitet ved Aar 1600, lader ogsaa en Ytring falde om, at Studenterne her er næsten lutter Danskere og Nordmænd — der er ingen *fremmede*. Dette var vist ganske rigtigt, taget i al Almindelighed, men gjaldt dog ikke for den nærmest følgende Periode, thi i Tredivaarskrigens Tid søgte Mængder af tyske Studenter herop, bort fra Krigens vilde Kaos, fra Hjemlandet, der var i Opløsning og hvor Universiteterne stod tomme og forladte. Iøvrigt er hans Forundring over kun at træffe Landets Børn ved det danske Akademi, ganske naturlig, da de fleste tyske, franske og italienske Universiteter i Datiden havde stærk Tilgang fra mange forskellige europæiske Stater — et Forhold, som ved flere af dem er bevaret indtil vore Dage. Men i den Henseende har Københavns Universitet altid indtaget en Særstilling. Invasionen under Tredivaarskrigen satte ikke blivende Spor — i sidste Halvdel af det syttende Aarhundrede og største Delen af det attende blev der ganske vist hvert Aar indskrevet Studenter fra fremmede, især tyske, Universiteter, men Tallet var kun ringe; i det nittende Aarhundrede blev Fremmedelementet ubetydeligt (nogle ganske faa aarligt) og bortelimineredes næsten helt efter 1864. Efter at Latinen var afskaffet som Undervisningssprog, havde Københavns Universitet ingen større Betingelser for at opnaa et internationalt Tilsnit, og selv om der i de seneste Aar er indskrevet flere fremmede Studenter end tidligere, saa er Antallet dog kun ubetydeligt i Forhold til den hele Masse. De »Udvekslinger« af Professorer og Studenter, der i vore Dage finder Sted mellem vort og andre Universiteter til gensidig Fremme af Samkvemmet mellem Nationer og Kulturer, har nærmest Karakter af organiseret Fremmedbesøg.

Københavns Universitet har altid været en national Enhed og Stu-

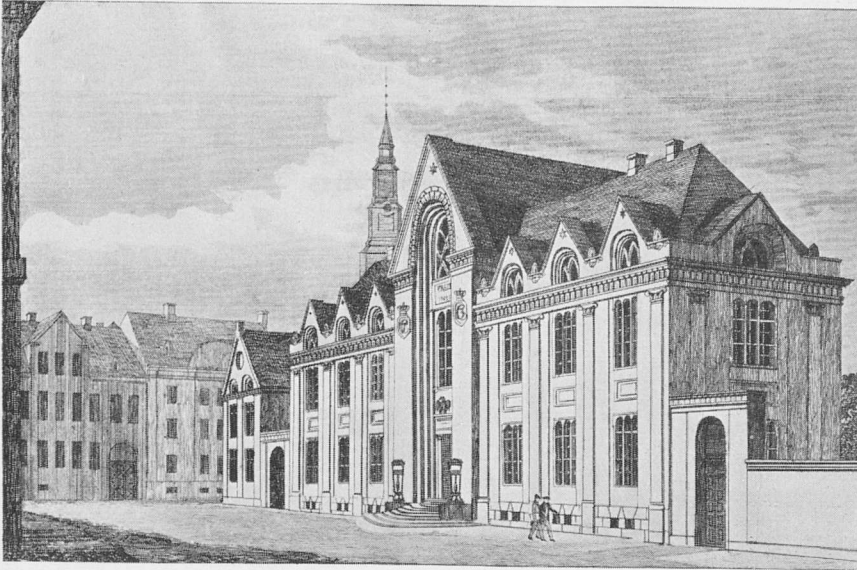
denterne har aldrig dannet »Nationer« eller »Burschenschaften« som ved svenske og tyske Universiteter, til Trods for, at den danske Stat i ældre Tid bestod af en Række Landsdele, der var ret forskellige i Sprog og Kultur og heller ikke geografisk dannede noget tæt afgrænset Hele. Det var vel her, som paa mange andre Omraader, Udslaget af en vis modsætningsløs Samhørighed, der gjorde sig gældende, saaledes at den egentlige Hjem-

UNIVERSITETET I FYRRERNE
(Kobberstik)

stavnfølelse ikke spillede ind i eller hæmmede det daglige Samkvem. Thi den Omstændighed, at Hertugdømmernes Studenter, selv Slesvigerne, kun i ringe Grad søgte til Danmarks Universitet, det havde næppe politiske, men kun rent praktiske Aarsager. Ikke blot stod de tysktalende Befolkningselementer sprogligt og stedligt de tyske Universiteter nærmere, men en nok saa virksom Grund til at de holdt sig borte, var den, at de først sent fik Adgang til Kommunitetet og de andre Universitetsstipendier. Slesvigske Studenter havde flere Gange søgt om Ligeret med danske og norske, men stadig faaet Afslag. I 1745 blev Sagen rejst paany, men baade Gram og Holberg, som i disse Aar havde den førende Stilling i Universitetsstyret, var stærkt imod denne Afgang fra tidligere Praksis; Holberg udtaler, at hvis nogen tror, at Slesvigernes Adgang til akademiske Beneficier »vil contribuere til Universitetets Styrke og Lustre (d. v. s. Anseelse), saa ville de finde, at det heller vil blive til Byrde, saasom derved alene vil ind-

trækkes de allerfattigste og fast Stoddere, ikke at tale om, at andre Tyske ved extorquerede (d. v. s. forfalskede) Attester sub nomine Slesvicensium kan hidkomme, hvilket ikke er at frygte for i Henseende til Danske og Norske, efterdi Maalet røber dem.« Det lykkedes dog ikke i Længden at opretholde dette Standpunkt — ved et kgl. Reskript aabnedes 1758 Adgangen til Kommunitetet for slesvigske Studenter, som dog ved Testi-

UNIVERSITETET I FYRRERNE
(Kobberstik)

monia skulde bevise, »at de ikke ere egentlige saakaldte Holstenere, men Slesvigere af Fødsel.« Holstenerne stod altsaa stadig uden for, men de havde fra 1665 et gottorpsk Universitet i Kiel at ty til. Nordmændene derimod havde fra første Færd samme Adkomst til Kommunitetet som Danskerne og fik 1607 endda en Forret, idet det i den norske Kirkeordinans bestemtes, at tolv flittige norske Studenter fortrinsvis skulde have Adgang, dog ikke forud for Islændere og Færingere, som allerede fra Frederik II's Tid havde Privilegium frem for alle andre. Da det kun var de bedste blandt de unge, der kom herved fra disse fjerne Landsdele, var denne Ordning ganske naturlig.

At Universitetet og det akademiske Studium kun stod aabent for Mænd — det fulgte af ældre Tiders Syn paa Kvindens Stilling i Samfundet. Naar undtages det forlængst nedlagte medicinske Universitet i Salerno, hvor der i Middelalderen skal have været kvindelige Professorer (hvilket synes

at forudsætte, at der ogsaa var kvindelige Studenter), havde *Kvinderne* ingen Steds Adgang til Middelalderens og Renæssancetidens akademiske Højskoler, og der gik næsten fire Aarhundreder efter Københavns Universitets Indstiftelse, inden de fik det her. I 1874, paa et Tidspunkt, da Ideerne om Kvindens Retsstilling og sociale Krav overalt var sat paa Dagsordenen, og flere europæiske Universiteter allerede havde aabnet Døren for studerende Kvinder, som især søgte til de medicinske Fakulteter, ansøgte den senere kvindelige Læge Nielsine Nielsen Kultusministeriet om Opnaaelse af samme Ret ved Københavns Universitet. Denne Henvendelse der tilsigtede en radikal Ændring i det fundatsmæssige Grundlag og lange Tidens hævdvunden Praksis, gav Anledning til vidtgaaende Drøftelser. Det juridiske Fakultet hævdede, at Kvinderne vel ikke havde noget retligt Krav paa »at stedes til Immatrikulation« og at Universitetsvirksomheden kun var beregnet paa mandlige Studerende, en Forudsætning, som atter stod i »nøje Forbindelse med den traditionelle Opfattelse af Forskellen mellem Mand- og Kvindekønnets sociale Stilling og Livsopgave i det hele taget« — men Fakultetet kunde ellers meget godt tænke sig indført en saadan ny Foranstaltning som »en videre Udvikling af Universitetets almindelige fundatsmæssige Formaal: at fremme og udbrede Videnskabens Dyrkelse saaledes som Tidsaanden maatte udkræve det.« Det var et meget fordomsfrit Syn paa denne ivrigt omdiskuterede Sag, om hvis Tilraadelighed der fra forskellige Sider gjorde sig stærke Tvivl gældende. Det lægevidenskabelige Fakultet nærede nogen Frygt for Studiefællesskabet mellem de mandlige og kvindelige Studerende netop under det medicinske Fakultet, men stillede sig iøvrigt velvilligt — kun een af de medicinske Professorer stod afgjort uforstaaende over for det nye Krav og talte om »Emancipation« og fordærvelig »Tidsaand«, som det var Fakultetets Pligt at bekæmpe. Denne ensomme Røst, hvor kraftigt den end gav sig til Kende, kunde dog ikke standse Sagen — efter at den var behandlet i Konsistorium, besluttedes det paa et Møde i Lærerforsamlingen den 5. Oktbr. 1874 med stor Majoritet »ikke at fraraade Andragendets Bevilling«; dermed var Isen brudt og ved ggl. Anordning af 25. Juni 1875 fik Kvinderne Ret til at erhverve akademisk Borgerskab og Adgang til alle Embedseksaminer og Grader, kun ikke i det teologiske Fakultet — en Indskrænkning, der dog allerede er bortfaldet i 1905.

Til at begynde med blev der kun gjort ringe Brug af den saaledes erhvervede Ret. Inden Halvfjerdsernes Udgang indskreves kun to kvindelige Studerende ved Universitetet — den nævnte Nielsine Nielsen og hendes Studiefælle Johanne Gleeurup, som immatrikuleredes 1877 og saaledes blev de første Pionerer for de kvindelige Akademikere herhjemme. Endnu

i Firserne var Tilgangen meget ringe, men øgedes derefter hurtigt og efter en stedse stigende Skala, saaledes at »Studierne« nu, selv om de ikke er lige saa talstærke som de mandlige Studenter, dog udgør en meget betydelig Minoritet. En stor Del nøjes dog med Adgangseksamen til Universitetet og lader sig slet ikke immatrikulere.

Oprindelig søgte Kvinderne navnlig til Medicinen og Artes, men siden har de givet sig i Lag med alle Studiegrene, har underkastet sig Embedseksamen under alle Fakulteter og der er kreeret et lille Antal medicinske og filosofiske Doktorer. De tidligste kvindelige Studerende udmærkede sig ved Dygtighed og Flid — en naturlig Følge af, at det kun var de maaltbevidste og viljestærke Elementer, der formaaede at trodse Tidens Fordomme — nu staar de mandlige og kvindelige Akademikere i den Henseende paa lige Fod. Den første Embedseksamen toges af en kvindelig Student 1885 (Lægen Nielsine Nielsen), den første kvindelige Doktor kreeredes under det filosofiske Fakultet 1893 (Historikeren Anna Hude) og den hidtil eneste Udmærkelse til Embedseksamen, der er tildelt en Kvinde, er opnaaet under det samme Fakultet (af Historikeren Johanne Skovgaard).

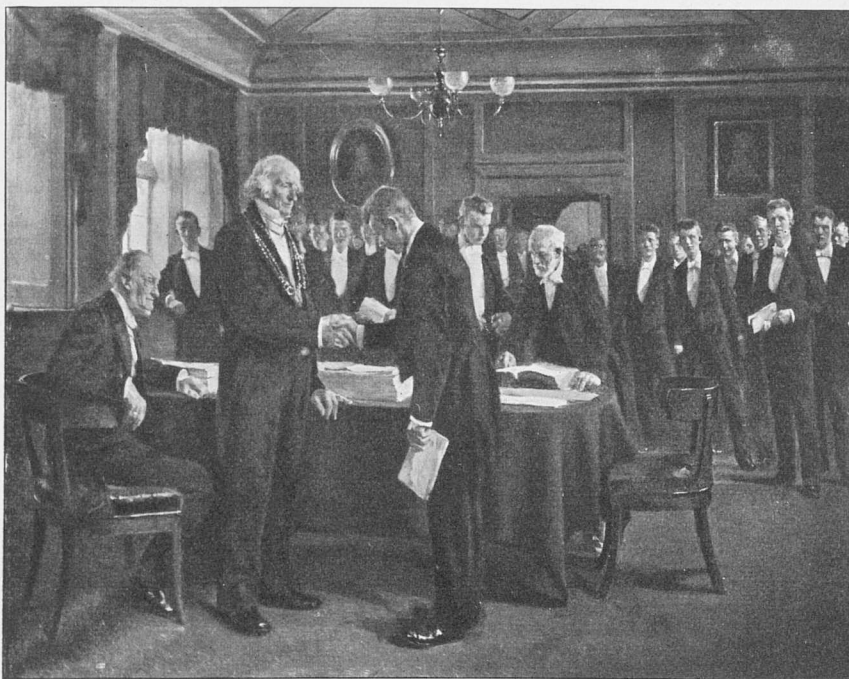
De kvindelige Akademikere er et moderne, meget interessant, men endnu stærkt tidsbegrænset Kapitel i Universitetets Historie — det er nu nødvendigt atter at komme ud paa de store Vidder, med Udsigter paa langs ned gennem Aarhundrederne. Ungdommen kommer nu om Stunder til Universitetet efter at have gennemgaaet Studentereksamens Skærsild ude ved Landets Gymnasier, og Universitetet akcepterer uden videre det Eksamensbevis, der forelægges. Men saaledes har det ikke været altid. Naar Studenten i ældre Tid bankede paa Højskolens Dør, medbragte han ganske vist et Testimonium vitæ et eruditionis — en Attest for gode Sæder og Kundskaber, udstedt paa Latin af Rektoren i den Skole, hvorfra han kom, men det viste sig snart, at Attesten ikke altid var helt at lide paa, navnlig hvad Kundskaberne angik, og efter at dette Forhold (som allerede antydet) var paaklaget i »Novellerne« af 1621, maatte Universitetet selv til at føle de unge Kandidater paa Tænderne. I 1625 omtales en Examen styli, d. v. s. en Prøve i latinsk Stil, der rimeligvis maa være indført i de nærmest foregaaende Aar, og med denne forbandtes 1630 en Examen artium, d. v. s. en videregaaende Kundskabsprøve udover Latinen. Hvor strengt denne Foranstaltning i Begyndelsen blev overholdt, skal lades usagt, men efterhaanden indskærpedes og fæstnedes den ved Kongebud og opretholdtes i de senere Fundatser. Examen artium — eller »Artium« som den blot kaldtes — afholdtes ved selve Universitetet, og ingen blev i Almindelighed immatrikuleret uden den — ikke før Fundatsen af 1788

indførte en Bestemmelse om, at privat dimitterede Studenter, der ikke søgte Stipendier eller ønskede at tage Embedseksamen, kunde slippe fri — en Uregelmæssighed, der atter ophævedes 1805. Disse »Kakkelovnsstudenter« nød dog kun en saare betinget akademisk Anseelse, og baade Oehlenschläger og Chr. Molbech maatte undertiden høre for, at de hørte til denne secunda Kategori. I 1801 fik enkelte danske og norske Skoler Ret til at afholde Adgangseksamen til Universitetet, en Reform, der dog atter gik ind efter faa Aars Forløb og først rationelt gennemførtes i 1850.

Var Testimoniet fundet tilfredsstillende og Prøven faldet heldigt ud, maatte den nybagte Student — *depositurus* som han kaldtes, senere forkortet til blot: Rus — *deponere*, d. v. s. aflægge sit oprindelige raa og dyriske Menneskevæsen, som den akademiske Dannelse endnu ikke havde forædlet og frigjort — en Formalitet, der iværksattes under allehaande allegoriske Ceremonier. Russerne samledes i Studiegarden, sværtede og forklædte, udstyrede med dyriske Attributter, Horn, Snabler, Papnæser og Pukler, og blev af »Depositoren« (i Reglen den ældste Universitetspedel) som en Flok Dyr drevet ind i et Kammer ved det nederste Auditorium, hvor de underkastedes en komisk formet Overhøring, der endte med Prygl, og ved Knibning og Høvling blev de befriet for deres dyriske Ud-vækster. Efter en hastig Omklædning mødte derpaa Kandidaterne i Auditoriet, og een af dem bad i samtlige Kammeraters Navn i en ydmyg latinsk Tale om Optagelse i det akademiske Borgerskab, hvortil den tilstedeværende Dekan gav sit Samtykke og i Tilgift en Velkomst- og Formanings-tale. Hertil knyttedes endnu en rituel Indvielse, hvorunder Dekanus gød lidt Vin paa de unge Menneskers Hoveder og gav dem Salt i Munden som et Tegn paa deres Ophøjelse og en Forsmag paa den Visdom, de skulde nyde. Naar Depositsens barokt-højtidelige Handling var til Ende, drog saa Russerne ud i Byen, hvor de forklædte løb Fastelavn midt om Sommeren (de fleste Studenter deponerede ved St. Hansdagstider) og gjorde Gaderne usikre — et Væsen, der naturligvis snart udartede og allerede blev forbudt i sidste Halvdel af det syttende Aarhundrede, men derfor ingen-lunde blev undertrykt. Alle disse, noget groteske, men i og for sig udtryksfulde Ceremonier, som faldt ganske naturlige for en ældre Tid, indskrænkedes vel nok efterhaanden, men ophørte ikke før i det attende Aarhundrede. Af Dialogen mellem Per Degn og Jeppe Berg i »Erasmus Montanus« ser man, at de endnu ikke da var gaaet af Minde; Jeppe ved meget godt, at i Depositstiden, »naar de faar Salt og Brød og blir Studentere«, er der »stor Allarm« i Hovedstaden. Først i 1732, da den nye Fundats indførte andre Former for Deposits og Immatrikulation, ophævedes helt de gamle Lavsskikke ved Universitetet, men ganske lignende holdt sig senere længe

i Haandværkslavene, hvor navnlig »Behøvlingen« over for de unge Svende (jvfr. Udtrykket: en ubehøvlet Person) var meget anvendt.

Men endnu var Optagelsen i det lærde Borgerskab ikke til Ende. Depositsen var kun den første Akt, den anden fandt Sted Dagen derpaa (eller lidt senere) og bestod i, at de nye Studenter fremstillede sig for Rek-

IMMATRIKULATION I HALVFJERDSERNE

(Maleri af Erik Henningsen)

Madvig overrækker i Egenskab af Rektor Studenterne deres Borgerbrev; til Venstre for Madvig sidder Arkæologen J. L. Ussing, og ved den opslaaede Universitetsmatrikel staar Pedel M. A. Mule. Akten foregaar i Konsistoriesalen.

tor for at indskrives i Universitetets Matrikel; samtidig aflagde de den akademiske Borgered efter en hævdvunden latinsk Formular og lovede højtideligt at rette sig efter Fundatsen og Vedtægterne. Det er denne sidste Del af den hele Optagelsesceremoni, der er blevet tilbage i vore Dages *Immatrikulation*, hvor det Haandtryk, den unge Akademiker udveksler med Rector magnificus, træder i Stedet for Edsaflæggelsen.

Først naar alt dette var overstaaet og Studenten, som det var hans Pligt, havde valgt sig en af Universitetets Professorer til *Privat-Præceptor*, der fremtidig skulde være hans Mentor og Forsyn, kunde han begynde Studierne. Det første Aar anvendtes til Udvidelse og Befæstelse af Skolekund-

skaberne, saaledes som det ovenfor er skildret, og Indførelsen af *Examen philosophicum* i 1675 var blot Lovfæstning af en Praksis, der havde bestaaet siden Universitetets Genoprettelse. Denne senere saakaldte »anden Eksamen« var ikke blot som nu en Prøve i Filosofi, men i en hel Række Fag: gamle Sprog, Matematik m. v. — først i 1847, da Skolerne fik Pligt til at meddele sine Dimittender en afsluttende Undervisning i de egentlige Skolefag, blev »Filosofikum« i Princippet til det, den nu er.

De moderne Laboratorie-Øvelser er en Undervisningsmetode af ganske ny Dato — hvis man da ikke dertil vil henregne Fortidens Demonstrationer paa Theatrum anatomicum. I ældre Tid drev man væsentlig Studierne ved *Forelæsninger* (eller »Kollegier« som det den Gang hed) og *Disputationer*. Navnlig den sidste Form var Nerven i Universitetsarbejdet. Der disputeredes baade af Professorer og Studenter, begge Parter var pligtige dertil — for at holde sig i Træning ligesom den moderne Sportsmand. Professorerne maatte disputere for Opnaelse af Professorat og siden disputere med visse Mellemrum for at opretholde deres Prestige, Studenterne maatte disputere paa Kommunitetet og Regensen, hvis de fortsat vilde nyde disse Beneficia, og de unge Kandidater, der havde Husly paa Kollegierne, maatte jævnlig holde Disputatser for at faa Lov til at blive der.

Ved alle ældre Universiteter var der en dybt grundfæstet Kulsviertro paa Nytten og Betimeligheden af disse aandelige Turneringer, der ganske svarede til Adelens Ridderlege — med den rige Lejlighed, de gav til at lægge Veltalenhed, Slagfærdighed og dialektisk Snarraadighed for Dagen i velrettede Angreb og glimrende Parader. Men Disputerevæsenet havde unægtelig ogsaa sine svage Sider, der navnlig kom til Syne i det attende Aarhundrede, hvor man begyndte at spørge om Indhold, og ikke mere nøjedes med Formen alene. Disse Disputationer kunde være frugtbare, naar der bare var noget at diskutere om, de kunde skærpe Selvtænkningen og udvikle den personlige Form, men de kunde ogsaa let slaa over i Karrikaturen, naar Grundlaget fattedes og det faktisk blev Kejserens Skæg, man stredes om. Og det Punkt var man naaet til i det attende Aarhundrede. Man behøver blot at tage nogle af de talrige trykte Disputatser i teologiske og klassiske Materier for sig — og selv om man loyalt stiller sig paa Datidens Standpunkt, saa undres man over de søgte, haartrukne, undertiden helt latterlige Emner og Theser, de er bygget over, og man begriber ikke, at det har været muligt at holde Alvoren. Man maa stille sig klart for Øje, at det, der fortrinsvis søgtes, det var Kampen for Kampens egen Skyld, de lærde Herrer *maatte* disputere ligesom Vikingerne fordem *maatte* ud at gøre Strandhugst — selv om Udbyttet blev nok saa magert. Historien bevarer endnu Mindet om en af disse Disputatorer par

excellence, den gamle Magister Hans Been, en studiosus perpetuus, der døde 1708 som Alumnus paa Valkendorffs Kollegium og satte en »fast utrolig Mængde Disputatser« i Verden. Da han ikke længer »pillede filosofiske Ben«, men var blevet et Offer for »Gudindernes Ten«, ristede Eftertiden Runer over denne drabelige Hærmand, der havde »levet saa ren« fra »Cypridis Lue og Abraham Lehn« — d. v. s. havde været ganske uberørt af Venus' Tillokkelser og Vinhandler Lehns Drue. Kun den akademiske Fægtning havde givet hans Liv Indhold.

Det forstaar sig, at det under Disputatserne vanskeligt lod sig forhindre, at Lidenskaben løb af med Kamphanerne, og selv om det ikke gik saa galt som i Peder Paars, at man kylede en »trofast indbunden Aristophanem« eller en »sølvbeslagen tyk Homerum« i Hovedet paa hinanden, saa hændte det dog, at Dekanus med kraftig Røst maatte »imponere Silentium« og skille Kombattanterne ad. I det hele blev Holbergs Satire et Dødsstød for Disputerevæsenet, saaledes som det udartede i det attende Aarhundrede. Han hudflettede dette lærde Spilfægteri i »Erasmus Montanus« og var ikke bange for, inden for selve Universitetets Mure — hvor han ellers altid kun var den konservative Professor og slet ikke Satiriker — at lægge sin Foragt for Disputerekunsten for Dagen som da han i 1732 lidt spodsk udtaler i en Votering, at han »ingen Ide haver om arte disputandi og af alle professoribus dertil mindst er bekvem«. At vore Dages Doktor-disputatser har deres Udspring fra Fortidens akademiske Disputerevæsen, det er en historisk Kendsgerning, skønt man kunde fristes til at betvivle det. I den Grad har Nutid fjernet sig fra Fortid.

Baade Forelæsninger og Disputatser holdtes i ældre Tid naturligvis paa *Latin*, og Disputatserne paa »Klostret« havde navnlig til Hensigt at opøve Studenterne i Brugen af dette Sprog. »Klosterlatin« var noget for sig selv, mange mærkelige Sprogblomster groede der, og ikke sjælden kunde Kommunitets-Dekanen honorere en altfor ejendommelig Vending eller Glose med et tordnende »Pecus«! Ved disse daglig gentagne Øvelser grundfæstede dog Latinen, og Københavns Universitet havde Ry for det gode Latin, der i det syttende og attende Aarhundrede taltes fra dets Katedre, saa da endelig Tidens Fylde kom, og *Modersmaalet* skulde afløse det hævdvundne Universitetsprog, var det vanskeligt nok at bane Vejen for det. Det gik kun langsomt. I Universitetets tidlige Periode, den Gang, da det oprindelige Reformationsværk, der havde Bud til det store Folk, endnu ikke laa saa langt tilbage, var en Forstaaelse af Modersmaalets Ret i Skole og ved Universitet ved at trænge sig frem, men i det lærde syttende Aarhundrede gik den atter tabt, og Reaktionen skruede Latinen op til et Magtvælde, det næppe havde haft før. »Reformationen havde kaldt Modersmaalet

til Live, men den lærde Teologi skød det fra sig, Videnskaben forsmædede det« — som N. M. Petersen siger. Naar Holberg i 1714 i sin Ansøgning om at blive Adjunctus Professor Philosophiæ taler om sin »Entreprise, nemlig at forbedre det danske Sprog«, da tænker han utvivlsomt paa den Skribentvirksomhed, han paa det Tidspunkt er ved at lægge Grunden til, thi han turde næppe haabe at kunne gennemføre denne sin »Entreprise« i en forventet Universitetsgerning. Der gik mere end et halvt Aarhundrede, inden det danske Sprog fik Fodfæste inden for Universitetet, og mere end et helt, inden det fik Herredømmet. I Guldbergtiden trængte det sig frem og inden Aar 1800 holdtes langt de fleste Forelæsninger paa Dansk, men ved Eksaminerne benyttedes stadig Latinen — længst ved den teologiske Embedseksamen, hvor den sidste Rest først i 1849 blev udryddet. I Lektionskataloger og Universitetsprogrammer hævdede Latinen sig, indtil den nye Universitetsbygning og dermed en ny Tid indaugureredes. Ved Indvielsen i 1836 holdt Werlauff i Egenskab af Rektor sin Tale paa Dansk, og ved Trehundredaarsfesten for Reformationen i det følgende Efteraar gjorde H. N. Clausen det samme. Ved Universitetets Prisopgaver for Guldmedaljen blev det ret tidligt tilladt at besvare den historiske og æstetiske paa Dansk, og fra 1841 blev Sproget valgfrit undtagen for den filologiske Opgave, der stadig skulde skrives paa Latin. Længst holdt Latinen sig ved Doktordisputatserne, men ogsaa her kunde H. F. Rørdam i 1879, da Universitetet sidste Gang holdt Jubilæum, hævde, at Modersmaalet var »afgjort sejrende«.

Da Embedseksaminerne — bortset fra den teologiske Attestats — først sent indførtes ved Fakulteterne, traadte i ældre Tid *Graderne* i deres Sted. Alligevel er de højere Grader altid ved Københavns Universitet blevet betragtet som videnskabelige Udmærkelser — som honores — og i den ældste Tid gav selv den laveste en begrænset Adgang til at bestige Katedret. Inden for Graderne synes oprindeligt at have hersket en tredelt Aftrapning, som dog kun delvis eller slet ikke er opretholdt i de enkelte Fakulteter — i det filosofiske f. Eks. vides der aldrig at have været mere end to Trin i Gradueringen.

Baccalaurgraden var det nederste Trin og kun Indledningen til en højere Grad — man maatte i Reglen være Baccalaur først for at blive Magister eller Doktor. Navnets Oprindelse er omtvistet, men efter de nyeste Tolkninger skal det stamme fra det keltiske Ord »bachan«, som betyder: ung eller lille. Baccalaurer er med andre Ord den unge Svend, Væbneren, i Forhold til Magisteren (Mesteren) eller Doktoren, der alt har faaet Ridderslaget. I det juridiske Fakultet kendes kun Baccalaurer fra den katolske Tid, i det teologiske ogsaa fra den første Tid efter Reformationen,

men omtrent fra Aar 1600 er denne Grad kun anvendt i det filosofiske Fakultet og betegnede der de Studerende, som var ude over det almindelige indledende Studiekursus. Oprindeligt blev Baccalaureerne højtideligt promoverede ligesom andre graduerede Personer, og Graden fik sin Betydning derved, at den gav Adgang til Hører- og Rektorembeder ved Skolerne, og desuden fik Baccalauren, naar han fortsatte Studierne ved Universitetet, Ret til at beholde Kosten paa Kommunitetet i fem Aar i Stedet for tre. Titlen Baccalaureus philosophiæ for den, der havde bestaaet anden Eksamen, holdt sig til ned i det attende Aarhundrede, og afskaffedes først 1775.

Licentiatgraden var den laveste Grad, der gav »licentia« — Ret til at øve Lærervirksomhed ved Universitetet. Den er næppe nogensinde uddelt under det filosofiske Fakultet, og i det medicinske, hvor den nærmest blot var en Forløber for Doktorgraden og temmelig sjælden, ophævedes den 1854. I det juridiske Fakultets Statutter fra Tiden før Reformationen findes vidtløftige Forskrifter for denne Grad, men efter 1537 brugtes den næppe, før det i 1736, da den juridiske Embedseksamen oprettedes, blev tilladt at »konferere« — meddele — habile juridiske Kandidater denne Grad; ogsaa i dette Fakultet er den afskaffet fra 1872. I det teologiske er Licentiatgraden opretholdt længst, indtil 1917; den synes at være indført omkring ved 1670 og uddeltes undertiden i det attende og ret ofte i det nittende Aarhundrede. Forskellen mellem den teologiske Licentiat- og Doktorgrad var den, at der til den sidste udkrævedes en direkte Opfordring fra selve Fakultetet.

Doktorgraden er den højeste og har stedse været opretholdt ved alle Fakulteter — i det filosofiske i ældre Tid under Navn af *Magister-* (eller *Mester-*) *Grad*. Da der mellem Fakulteterne var en vis bestemt Rangfølge, maatte denne ogsaa manifestere sig i Graderne, og den teologiske Doktorgrad ansaas tidligere for langt den fornemste; ogsaa den juridiske, der før 1732 kun var tildelt ganske faa Retslærde, havde en vis ophøjet Karakter. Derimod var Doktorgraden i det medicinske Fakultet og Magistergraden i det filosofiske mere almindelig og derfor ogsaa mindre glorios. Navnlig var der mange Magistre, især blandt Præsterne og de lærde Skolers Rektorer. I 1824 indførtes den filosofiske Doktorgrad, som efter Magistergradens Ophævelse 1854 blev eneraadende, og i 1902 indstiftedes en Doktorgrad i Statsvidenskab under det juridiske Fakultet. At de teologiske og juridiske Grader i ældre Tid nød Fortrinnet frem for de andre havde ogsaa sin Grund deri, at der var visse sociale Betingelser knyttede til Opnaaelsen af dem — de skulde være forbeholdt Mænd af anerkendt Lærdom og i betydelige Embeder, og i 1824 udvidedes denne Betingelse ogsaa til Dok-

torerne i det filosofiske Fakultet. Disse Forbehold er nu ophævede, sidst for den teologiske Doktorgrads Vedkommende. De staar alle paa lige Linje og giver alle umiddelbart jus docendi — Ret til at udøve Lærervirksomhed ved Universitetet, i Modsætning til Doktorgraden ved de fleste tyske og svenske Universiteter, hvor denne Ret først opnaas ved en yderligere Habilitation. Alene af den Grund maa der søges opretholdt en vis Standard for Doktorgraden ved Københavns Universitet. Udnævnelse af *Æresdoktorer*, hvorved de paagældende promoveres som *Doctores honoris causa* og uden at der forlanges nogen akademisk Afhandling, finder endnu af og til Sted baade i enkelte Tilfælde og i større Mængde ved festlige Lejligheder. Skikken er ikke ny, er tværtimod en historisk Overlevering fra ældre Tid, hvor fortjente Mænd hyppigere end nu blev »indbudt« til Promotion. *Æresdoktorer* har ganske de samme akademiske Rettigheder som andre Indehavere af den samme Grad.

Gradens Erhvervelse foregik — og foregaar den Dag i Dag — under bestemt foreskrevne Former, og i ældre Tid kom herunder, ligesom ved Optagelsen i den akademiske Kreds, mange gamle Skikke og Ceremonier til Anvendelse. Efter Fundatsen af 1539 skulde Tildelingen af Baccalaurgraden foregaa i det nederste Auditorium, Magistergraden paa det øverste og Doktorgraden i Frue Kirke, som var »aula doctoralis«. Fra 1667 kunde ogsaa Doktorgraden meddeles paa selve Universitetet, men de teologiske Doktorpromotioner foregik dog ogsaa senere i Frue Kirke, bl. a. i 1675, da fem Bisper, en kgl. Konfessionarius, to teologiske Professorer og flere andre høje Gejstlige tildeltes »summos in Theologia honores« under Udfoldelse af et saa prægtigt Ceremoniel som næppe hverken før eller senere. Stormklokken og Akademiets egen Klokke ringede Højtideligheden ind, Hoffet med Majestæterne var til Stede, Adel og Borgerskab med Storkansler Griffenfeld i Spidsen. Der var Oprin af fakkelbærende Børn, seks Kor musicerede fra Pulpiturerne, Pedellerne paraderede med Sceptrene, og efter at Promotionen havde fundet Sted efter det sædvanlige Ritual (hvorom mere nedenfor), kom Klokkeren ind med en Kurv fuld af nye Handsker, der uddeltes — først til Storkansleren, derefter til de andre tilstedeværende efter Rangforordningen, og Resten blev kastet i Grams til Folket i Kirkens Skib, »som tog imod dennem med stor Allarm«. Denne Handskeuddeling var indført ved et kgl. aabent Brev af 1625, hvorved alle andre Presenter og Gæstebud ved offentlige Promotioner blev forbudt — en Skik, der havde udartet og paaførte de unge Doktorer og Magistre store Udgifter. Ved et Universitets-Statut af 1610 var saaledes en »Doktorkost« sat til syv Retter Mad »og siden Konfekt«, en »Mesterkost« til det samme Antal Retter, men med Pommerans, Æbler etc. i Stedet for Konfekten. Naturligvis blev For-

budet ikke overholdt. »Doktorsmausen«, som det hed i det attende Aarhundrede, forsvandt ingenlunde, men har holdt sig til vore Dage — dog ikke under slet saa gigantiske Former.

Skikkene ved Promotioner var maaske oprindelig lidt forskellig i de forskellige Fakulteter, men fæstnede sig efterhaanden i et nogenlunde ensartet Ritual. Ved »Promotioner« — d. v. s. Forfremmelsen til den nye Værdighed — var det ikke nødvendigt, at Doktoranden selv affattede en Afhandling, det var i ældre Tid hyppig Tilfældet, at »Promotor« — i Reglen Fakultetets Dekan — indtog Forsædet, medens »Promovenden« blot var »Respondens«, d. v. s. gav Gensvar paa de Theses eller Spørgsmaal, som Promotor opstillede. Denne Fremgangsmaade var navnlig anvendelig, hvor flere Kandidater paa een Gang promoveredes, saaledes som det ofte var Tilfældet ved Magisterpromotioner i ældre Tid. Efterhaanden blev dog »Inauguraldissertationen«, Disputatsen, obligatorisk, og fra 1782 skulde Fakultetet forinden Trykningen give den sin Paategning om Antagelse. Fremgangsmaaden blev derefter den, at Doktoranden selv indtog Forsædet, blev »Præses«, og svarede paa Opponenternes Indsigelser, saaledes som Forholdet endnu er. Indtil 1840 havde Doktoranden dog Ret til at medtage en Respondens, en Slags privat engageret Defensor, der kunde bistaa ham ved Forsvaret. Naar dette var til Ende, aflagde han Doktorløftet, i ældre Tid med Haanden paa Akademiets Scepter; derefter fik han »concessionem cathedræ«, d. v. s. Ret til at læse fra Universitetets Kateder, en Bog overræktes ham, først lukket, derpaa aaben, til Tegn paa, at han havde meget endnu at lære, og »pileus doctoralis« — en rød Baret, senere en efter Fakulteterne forskellig farvet Doktorhat — sættes paa hans Hoved; endelig fik han Doktorringen sat paa sin Finger som et Symbol paa hans Trolovelse med Videnskaben. Akten sluttede saa med, at Promotor gav Doktoranden et Broderkys. I 1836 blev Kysset ombyttet med et Haandtryk og Doktorhattens Paasætning skal først være helt ophørt 1852, da Præsten E. V. Kolthoff ved sit Forsvar for den teologiske Doktorgrad kun fik Ringen overleveret. De teologiske Doktorers endnu bestaaende Ret til at bære et særligt Ornat falder historisk uden for Universitetsskikkene; det hænger sammen med, at den teologiske Doktor, naar han ikke var Professor i Fakultetet, i ældre Tid altid sad i gejstligt Embede.

Ligesom Titlen »højlærd« forlængst er bortfalden — en Tiltaleform, der oprindelig mest brugtes kollektivt om Universitetets Professorer som »de højlærde«, men 1672 ogsaa tillagdes Doktorer og Magistre —, saaledes er ogsaa alle Symbolerne forsvundne paa Ringen nær. Men den sættes ikke mere under Handlingen højtideligt paa Doktorandens Finger — han maa efter Disputatsen ganske prosaisk købe Pladen med Minervahovedet paa

Universitetet og selv lade en Guldsmed indfatte den. Og Doktorhatten er i bogstavelig Forstand gaaet af Mode — men den eksisterer in corpore den Dag i Dag. Den røde Fløjels Baret, der altid omtales i ældre Tid, brændte 1728 med det teologiske Fakultets »store Skrin«, og man ved ikke, om den var af lignende Form som de senere Doktorhatte, der endnu ligger i Universitetets Rektorskab. Der er fire, forfærdiget af Fløjl, af Form omtrent som en flad Terrin paa Fad, og man har fundet ud af, at den sorte var Teologernes, den højrode Juristernes, den karmoisinrøde Medicinernes og den violette de filosofiske Doktorers.

Iøvrigt er de fleste Minder om ydre akademisk Ceremoniel og Højtid forsvundne, Skikkene er ikke mere i Brug, selv de gamle haandgribelige Insignier er for en Del gaaet til Grunde. Rector magnificus optræder endnu ved højtidelige Lejligheder med *Rektorkæden* (fra 1808), men den røde *Rektor-kaabe*, som sidste Gang blev fornyet 1782, er borte; dens Udseende kendes kun fra ældre Billeder. Indtil 1807 eksisterede endnu de to *Rektorsceptre* af Sølv, hvoraf det ene stammede fra det katolske Universitet og det andet var en Gave fra Kristian III ved Højskolens Genoprettelse. De smeltede ved Branden under Bombardementet og samme Skæbne led det *Sølvbæger*, der skænkedes af Jakob VI af Skotland under hans Besøg her i Landet 1590. Dette sidste erstattedes 1817 af den medicinske Professor H. C. F. Schumacher, som til Tak for Æresdoktorgraden sendte Universitetet en ny Sølvpokal, hvormed endnu Rektor i det første Konsistoriemøde i det nye Rektoratsaar efter gammel hævdvunden Skik drikker Konsistorialerne til i Rhinskvin. Derimod har endnu ingen tænkt paa at berige Universitetet med et nyt Scepter. Endelig er til vor Tid bevaret en *Pedelstav*, en knyttet Metalhaand paa et Træskaft; da Universitetet endnu havde egen Jurisdiktion, var Pedellerne det akademiske Politi, og Staven tjente baade som legitimerende Politiskilt ved Anholdelser og i fornødent Fald som Forsvarsvaaben.

— — —

Men det er nødvendigt at holde op. Det er ikke muligt at indkapsle en Verden i en Nøddeskal — at fortælle paa nogle faa Blade om halvfemte Hundrede Aars Universitetsvirke og Studenterliv og dog faa alle de tusinde Nuancer og Enkeltheder med. Derfor blot til Slutning nogle faa Ord om Studenterlivet uden for Universitetet.

Studerterne og den hele akademiske Verden var i ældre Tid et skarpt afgrænset Samfund, en Stand for sig selv. Saaledes var det ved alle Universiteter, ikke blot her. Lavsaanden indprentedes de unge i Skikke og Ceremonier, nedarvet fra gamle Dage, Studenterne talte deres eget Sprog og var de akademiske Love underkastet. Denne akademiske Korpsaand

manifesterede sig paa mange Maader i Tankegang og ydre Fremtræden, selv i Klædedragten. De danske Studenters Dragt havde, som naturligt var, et gejstligt Tilsnit og var i Reglen sort af Farve, men havde ellers ikke noget uniformt Præg. Universitetet forlangte, at den skulde være tarvelig — en Fordring de unge Mennesker rettede sig efter mere af Nødvendighed end af Dyd. Det var nemlig et Særkende for Fortidens Studenter, som det er for Nutidens, at det store Flertal var fattige. Studenterungdommens Trang til at pynte lidt op paa Personen blev ogsaa ubarmhjernt slaaet ned. Menigmand maatte ikke »stødes ved Studenternes Letfærdighed«, derfor indskærpedes det allerede i Kristian III's Tid, at de kun maatte gaa i ærbare og sømmelige Klæder, som passede for deres Stand og ikke maatte være udtungede efter Tidens Mode. I det syttende Aarhundrede, da man paa alle Maader søgte at komme Luksus og Overdaadighed til Livs, blev der atter og atter givet Forskrifter for Studenternes ydre Habitus. I 1653 formanede Universitetet de akademiske Borgere til at anlægge »en anstændig og Gud velbehagelig Dragt«; de teologiske Studerende (og Teologer var de jo næsten alle) skulde ikke tænke mere paa deres smukke Støvler og Linned end paa Bibelen og ikke klæde sig som Hoffolk med hollandske Kniplinger. Og i Danske Lov blev indsat et udtrykkeligt Paabud om, at den studiosus, der søgte Præstekald, skulde fremlægge Attest for, at »han haver levet skikkelig, endog i Klædedragt.«

Ikke blot Dragten, ogsaa Maaden at bære Haaret paa var underkastet Tilsyn. Den tidligere citerede tyske Rejsende ytrer, at Studenterne ved Københavns Universitet ved Aar 1600 »bærer temmelig langt Haar, som er lige afskaaret, og adskiller sig fra andre unge Mennesker ved deres beskedne Væsen.« Det lange Pagehaar var aabenbart lige saa eftertragtet som det var utilstedeligt, thi det besluttedes 1630 højtideligt i Konsistorium, at to Studenter skulde bortvises fra Kommunitetets Bord, indtil de blev »decenter klippede«. Det var håardt nok at tage dem Brødet ud af Munden for den Sags Skyld. Parykker undertryktes i det syttende Aarhundrede, men tillodes i det attende, da alle bar dem. Kaarden var ogsaa meget omstridt, blev aldrig tilladt, kun efterhaanden taalt, men ophørte af sig selv ca. 1770. Sort Dragt var i det attende Aarhundrede vel nok almindelig for Studenter, men den rettede sig iøvrigt efter Moden og havde ikke noget særligt Kendetegn; de ansøgte selv i 1780 om at maatte bære en hvid Sløjfe med sort Kant, en Tanke, der atter kom frem en Menneskealder senere, men ikke vandt Bifald. Ideen om et Standsmærke var dog ikke skrinlagt og realiseredes endelig i Studenterhuen, der menes at være kommen i Brug i Fyrreerne.

At Studenterne, ogsaa i ældre Tid, var af et »beskedent Væsen« —

d. v. s. af en sømmelig og upaaklagelig Livsvandel — det er vistnok en rigtig og uhildet Dom, der gælder det store Flertal. Men det forstaar sig, at der var anløbne og genstridige Elementer iblandt, som det kunde være nødvendigt for en Tid at sætte i Fangekælderens under Konsistorium eller (i den ældste Tid) underkaste Universitetets strenge Disciplinærtugt, Stokkepryg eller Pisk. Iøvrigt er det let nok, af Konsistoriums og Kancelliets Protokoller at uddrage en Række Kendsgerninger, der ikke netop er egnet til at anskueliggøre Studenterstandens høje Moral, men man maa erindre, at dette kun er Undtagelserne fra den store Hovedregel. Og det er sjældent man støder paa grovere Forseelser, det meste er Udslag af ungdommelig Letsind og Overmod, som Datiden ikke evnede at se forstaaende paa — forbudte Besøg paa Vinstuer og Ølknejper, Slagsmaal eller en altfor vidtdreven Erotik; ikke sjældent bad en bedrøvet Ungmø Kanceliet om at hjælpe hende til ægteskabelig Forening med en Student, der vilde unddrage sig sine Forpligtelser. Undertiden udartede Slagsmaalene til større Batailler, naar Korpsaanden kom op i Studenterne og de maatte hævde sig over for jævnstillet Ungdom, i ældre Tid Hoffolkene og Adels Tjenere, senere navnlig Officerer og Kadetter — Studenternes svorne Arvefjender. Mest bekendt er den »blodige Rencontre«, som i 1696 fandt Sted i Kannikestræde mellem Studenter og Lakajer, og især »Posthusfejden« i 1793. Et tilfældigt Sammenstød, opstaaet over, at en Student var kommen til at støde en Officer paa Ærmet, tændte Krigsluen; Sindene var op-hidsede, Efterretningen om Ludvig XVI's Henrettelse var samme Dag kommet til København. Iøvrigt resulterede det hele kun i store Opløb og det kom ikke til aabent Slag mellem de to Parter. Det var ved den Lejlighed, at Regensklokken anvendtes som Stormklokke (af hvilken Grund den siden fjernedes) og at Udsendinge fra Holmens Skibstømrere tilbød Studenterne at stille 200 nævenyttige Karle som Subsidier — hvilket bedre end mange Ord viser de skjulte Baand, som i denne Periode bandt Akademikerne til de smaa i Samfundet.

Studenterne havde ogsaa flere Gange vist, at de havde Krigeraanden boende i sig — at de ikke blot forstod at sysle med Pen og Bog. Paa Kongens Opfordring deltog Studenterne som Korps under deres sorte Fane i Svenskekrigen 1658—59 og høstede Berømmelse for deres uforfærdede Opræden under Hovedstadens Forsvar i selve Stormnatten. I Aaret 1700, da Karl XII gjorde Landgang i Nordsjælland, og i 1716 under den nordiske Krig kaldtes Studenterne atter under Fanen, men kom ikke i Ilden. Det samme var Tilfældet i 1801, i 1807 derimod deltog de under Belejringen i Bevogtningstjenesten paa Voldene og fungerede som Sikkerhedsvagt paa Studiegaarden og i Universitetsbiblioteket — det sidste Sted

under Rahbeks Kommando. Fra 1808 blev Studenterkorpset permanent og fik Navn af »Kongens Livkorps«. Det holdt jævnlig Øvelser paa Fælleden i hvert Fald i Frederik VI's Tid — gik dog lidt efter lidt ud af Sagaen og ophævedes endelig 1864, men Traditionerne fortsattes gennem den i 1861 stiftede akademiske Skytteforening. Disse krigerske Idrætter udelukkede dog ikke borgerlige Ombud, saaledes Ligbæringen i Hovedstaden, som Studenterne paatog sig under Pesten i 1711, da ingen andre vilde, hvilket førte til, at Regensianerne fik dette Privilegium »til evig Tid« som en kærkommen Indtægtskilde. Studenternes Ligbæring ophørte dog 1791, men Kommunitetskassen drog stadig nogen Fordel af denne Forretning.

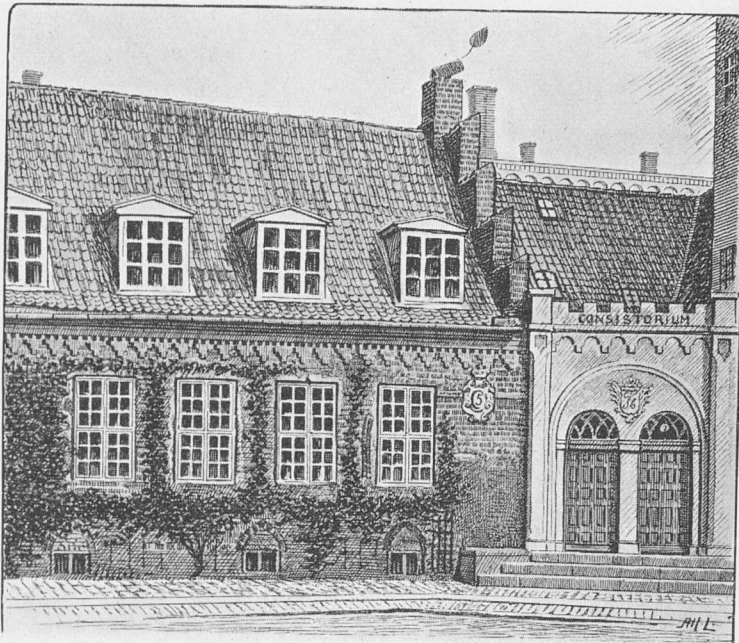
Det københavnske Klubliv, der især florerede ved Slutningen af det attende Aarhundrede, lod naturligvis ikke Studenterne uberørt — de deltog i Selskabeligheden, dyrkede den hjemmegjorte dramatiske Kunst og politiserede i det dulgte. Inden for selve Studenterverdenen blev efterhaanden Regensen det selskabelige Samlingssted, her sang og pokulerede man, i de lyse Sommernætter under Linden i Regensgaarden, og drøftede Tidens og Dagens brændende Spørgsmaal. Dette »peripatetiske Studenterliv« (som Regensens Historieskriver Reinhardt har kaldt det), hvis Midtpunkt Poul Møller var, maatte udfolde sig frit og taalte ikke Indskrænkninger af nogen Art, og da det teologiske Fakultet i Forsommeren 1820 paabød, at Gilderne i den røde Gaard skulde ophøre ved Midnat, affødte denne Bestemmelse en saadan Uvilje, at det ved et talrigt besøgt Møde under Regenslinden besluttedes at skabe et nevtralt Samlingssted uden for Universitetets Rækkevidde. Samme Sommer blev da Studenterforeningen stiftet »til Videnskabeligheds og Broderaands Fremme«. I mere end et halvt Aarhundrede var Studenterforeningen det eneste befrugtende Midtpunkt for dansk Studenterliv uden for de snævrere Kredse paa Regensen og i Kollegierne, men efterhaanden stagnerede Livet i stereotype Former, der ikke lod det friske ungdommelige Initiativ fornødent Raaderum, og i 1882 skete en Secessio plebis. En Række misfornøjede Medlemmer udtraadte og stiftede Studentersamfundet, som i de følgende Aartier skabte sig en betydningsfuld social Mission ved Arbejderundervisning og Retshjælp m. m., mens Studenterforeningen fortsat tumlede med Spørgsmaal af mindre vital Interesse, f. Eks. de kvindelige Akademikers Optagelse, der gennem Aaringer satte Sindene i den stærkeste Bevægelse. Nu er begge Foreninger ude over denne stærkt politisk farvede Periode, og den gamle Studenterforening hævder sig trods Aarene værdigt ved Siden af de andre yngre Studentersammenslutninger. Ogsaa i den Fællesfølelse, der er skabt mellem de nordiske Universiteter, har de danske Studenter deres store Andel. Sammen med Studenterne fra Lund foretoges i 1843 det

første Studentertog til Upsala — under Plougs Førerskab og Skandinavismens stolte Banner — og to Aar efter holdtes i København det første nordiske Studentermøde med Deltagere fra Kristiania, Lund og Upsala. I vore Dage er disse nordiske Studentermøder taget op igen, men paa en hel anden og langt bredere kulturel Basis.

Det nittende Aarhundrede har en hel Skala af skiftende Studentertyper at opvise — alle (eller næsten alle) forherligede i Digtningen. Tidligst den Rahbek'ske Student, i uforfalsket Drikkevisestil, med »Werther« i Lommen, bærende paa skjulte og farlige Sympatier for Revolutionen og de P. A. Heiberg'ske Ideer. Dernæst Springet ind i Romantikken til Poul Møllers Friskfyrttype med »laus tabaci« og »Nathimlens Skygge«, ufordærvet og nøjsom som den Tid, han levede i, og Hostrups mere borgerlige og bastante Type, den bramfri Student, der ingenlunde kaster Vrag paa kønne Kobbermededøtre, priser Regenslivet, Slobrokken og den lange Pibe og nyder Lars Matthiesens Druesaft. Saa kommer Plougs politiserende Type, nationalliberal helt ned i Buksestropperne, med de høje Idealer hængende ud af Halsen, fanatisk Tilhænger af Tanken om Nordens Enhed. Endnu før Reaktionen indhenter og tilintetgør denne Type følger Scharlings Nøddebo-Student, sentimentalt-julestemt med Præstegaards-Idyl i Sne og Kaneføre — et vinterligt Modstykke til Tresernes Student i Præstegaardshaven med den uskyldsrene Erotik mellem Buskene. Men saa kommer ogsaa Reaktionen som en Lavine over den romantiske Studentertype, baade den digteriske og den politiske, og Kredsløbet, der begynde med Revolutionens Menneskerettigheder, ender med Foreningen af »Aandens og Haandens Arbejdere«. Den naturalistiske Student i Halvfjerdserne, den socialpolitiske i Firserne er endnu præget af en akademisk Egenart, Rester af den gamle Lavsaand, der i de følgende Perioder opløses og forsvinder. Den akademiske Dannelse dykker ned i de brede Lag og de sociale Underklasser stiger til Vejrs, op mod den — en udlignende Bevægelse, der fører til, at Akademikeren uddør som Type og optages i det borgerlige Samfund som en højnende Bestanddel.

Ogsaa i denne Udvikling har vort gamle Universitet kunnet følge med — det har ikke forsmået at gaa ud til de brede Lag, det har evnet at følge Ungdommens ny Indstilling og den ny Vurdering af Værdierne, baade de aandelige og de materielle. Maatte denne Alma maters ungdomsfriske Evne til Fornylse vedvare!

Quod felix faustumque sit!

KONSISTORIEHUSET

UNIVERSITETETS ORGANISATION

AF

UNIVERSITETSINSPEKTØR POVEL FØNSS

I nde i Universitetets Gaard ligger en lille En-Etages Bygning opført af røde Munkesten. Den er omtrent jævnaldrende med det 450-aarige Universitet og den har, lige siden den efter Reformationen gik over fra den Roskilde Bispes Eje til Universitetet, altsaa i omtrent 400 Aar, været Sæde for dettes Central-Myndighed *Konsistorium*. Dette ejendommelige Forhold, hvortil neppe nogen anden offentlig Institution her hjemme kan opvise Magen, er som et ydre Tegn paa den Stræben efter at bevare det gamle — og naar det nye ikke længer lod sig holde ude da saa vidt muligt at passe det ind i det gamles Former — som gennem Tiderne har præget Universitetets Organisation. En reel Grund har der været til denne formelle Konservatisme. Straks fra første Færd fik Universitetet en Særstilling i forfatningsmæssig Henseende, som Universitetslærerne maatte lægge den største Vægt paa at bevare. Og om end Tiderne har ført med sig, at meget eller det meste af det Selvstyre, som »den lærde

Republik« tidligere besad, er gaaet tabt, om end den særlige akademiske Jurisdiktion er ophævet og den økonomiske Uafhængighed, som fulgte med Universitetets egen Formue, er svundet bort med denne Formue, saa er der dog endnu tilbage den Rest af Selvstyre, som betinger Universitetets frie videnskabelige Udvikling. Dette Selvstyre giver sig nu omstunder væsentlig Udtryk i, at det er de af Universitetslærerne selv bestaaende 5 »Fakulteter«, som ordner og fører det direkte Tilsyn med Undervisningen, og at det atter er disse Lærere, som udgør Universitetets Centralmyndigheder, nemlig dels den af det samlede Lærerkorps bestaaende »Den akademiske Lærerforsamling«, dels det af denne Forsamling valgte snævrere Kollegium »Konsistorium«. Mulig har dette Selvstyre — som for øvrigt netop i de senere Aar har sat en af sine bedste Frugter ved gennem de nedenfor omtalte Regler for Professorers Ansættelse at skabe den størst mulige Sikkerhed for, at de videnskabelige Kvalifikationer bliver de afgørende ved disse Ansættelser — mulig har dette Selvstyre ikke til alle Tider virket med samme Paalidelighed til det videnskabelige Livs Fremme. Professorer er jo nu een Gang ogsaa Mennesker og Historien opviser jo ogsaa Stagnation indenfor deres Rækker, men i det store og hele maa det sikkert siges, at den Styrelsesform, vort Universitet har haft, ikke har virket ugunstigt, og i hvert Fald er det under den, at det har naaet sit ubestrideligt høje videnskabelige Stade og den Anseelse, det nu nyder indenfor Universiteternes Række.

En Fremstilling af Universitetets Organisation, dets indre Bygning, som den er nu i dets 450de Leveaar, vil naturlig blive en Udvikling af de Regler, som er givet i Universitetets nuværende Grundlov, kgl. Anordning af 11. Maj 1921 om almindelige Bestemmelser angaaende Universitetets Organisation. Siden den den 7. Maj 1788 udstedte »Nye Fundation og Anordning for Kiøbenhavns Universitet« var der ikke blevet udfærdiget nogen Bestemmelse, der gav en samlet Fremstilling af Reglerne for Universitetet, men det siger sig selv, at Fundatsen af 1788, om den end stadig anførtes som det egentlige Grundlag for Universitetets Retsregler, paa saa overordentlig mange Punkter var forandret, at det var i høj Grad paakrævet, at der blev givet en ny Grundlov, som kunde sammenfatte de vigtigste Bestemmelser og give disse en til Tiden passende Formulering.

Disse Bestemmelser indledes med en Fastslaen af Universitetets Opgave: *Videnskabelig Forskning og Undervisning*, og det siges udtrykkelig, at det paahviler Universitetets Lærere at virke i begge Retninger. Desuden fastslaas Universitetets Karakter af Embedsskole, idet det bestemmes, at »Universitetet forbereder til og afholder de til det henlagte Eks-

DET TEOLOGISKE FAKULTET. L. Bergmann, Ed. Geismar, J. Nørregaard, F. E. Torm, J. Oskar Andersen, Holger Mosbech, N. M. Plum,
Aage Benzen, H. Fuglsang Damgaard.

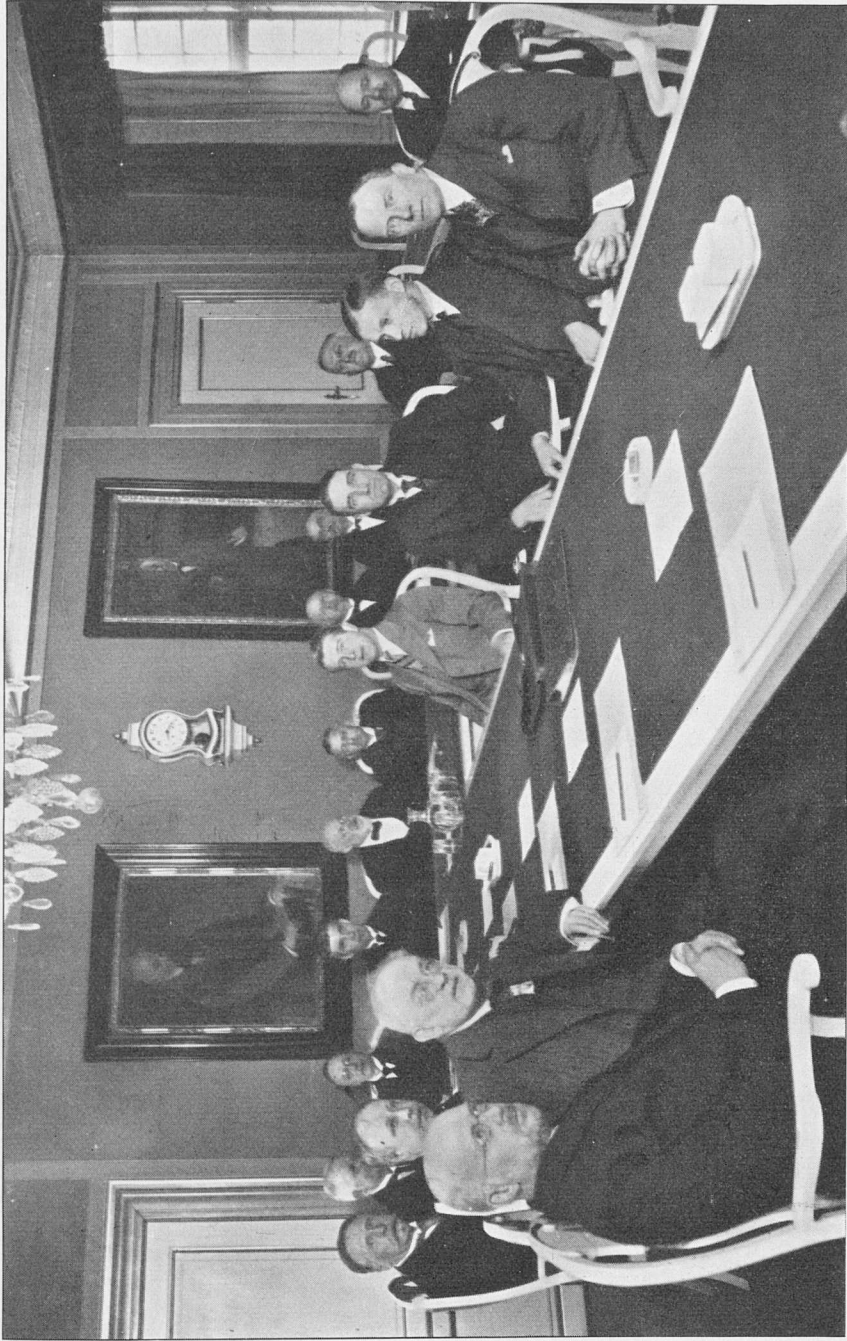
aminer, navnlig dem der ifølge Lov og Anordning kræves som Betingelse for Ansættelse i visse Embedsstillinger og Udøvelse af visse Virksomheder«.

Regler for fremmede Universiteter indledes undertiden med den Bestemmelse, at Universitetet bestaar af Lærerne og Studenterne, hvortil vel i Nutiden maatte føjes: Institutterne og de ved dem ansatte videnskabelige Tjenestemænd. En saadan Udtalelse er ikke givet i vort Universitets Grundlov, men den fastsætter i sin Indledning, hvem der har Adgang til Ansættelse som Lærer og hvem der er berettiget til at indskrives som Student. Men hertil føjes den udtrykkelige Udtalelse: *Enhver er berettiget til at deltage i Universitetets offentlige Undervisning.*

Efter at saaledes Universitetets Opgave er fastslaaet og det er angivet, hvem der kan blive Medlemmer af det, følger en Opregning af Universitetets Myndigheder, en Opregning der indledes med den Bestemmelse, at Universitetet er underlagt Undervisningsministeriet, og afsluttes med den, at Universitetets økonomiske Anliggender forvaltes af Universitetskvæsturen, der sorterer direkte under Undervisningsministeriet. Og derefter følger saa de enkelte Regler, der tilsigter at skabe saadanne Rammer om Universitetets indre Liv, at det indenfor dem paa bedste Maade kan virke for sin Opgave.

Universitetet bestaar som foran nævnt af Lærerne, Studenterne og Institutterne med de til dem knyttede videnskabelige Tjenestemænd. Om de to sidstnævnte Dele vil der blive talt i særlige Afsnit. Her skal fortælles om Lærerne og de fra dem udgaaede Myndigheder: Den akademiske Lærerforsamling, Konsistorium, Fakulteterne og Stipendiebestyrelsen. Hertil slutter sig naturligt en kort Fremstilling af de materielle Betingelser for Universitetets Virksomhed og dets økonomiske Anliggender.

Lærerne. For Tiden er der ved Universitetet ansat 92 Professorer, 11 Docenter og 18 Lektorer samt en Række Lærere, der dels som Assistenten bistaar Professorerne og Docenterne med Undervisningen, dels underviser i forskellige praktiske Fag. For at blive Lærer er det ikke nødvendigt at have nogen Universitetsseksamen eller Doktorgrad; der kræves kun, at man skal opfylde de almindelige Betingelser for Ansættelse i Statstjenesten, og saa at man skal have godtgjort den fornødne Indsigt i sit Videnskabsfag. For at det sidste kan blive overholdt, saaledes at Universitetets Lærere stedse udtages blandt de bedste videnskabelige Kræfter, er der givet meget vidtløftige Regler om Professorers og Docenters Ansættelse

DET RETS- OG STATSVIDENSKABELIGE FAKULTET. Jens Warming, L. V. Birck, O. K. Magnussen, Knud Berlin, C. V. Bramsnæs, H. Munch-Petersen, Paul Andersen, Viggo Benzon, Poul Johs. Jørgensen, Bertil Ohlin, Frantz Dahl, Axel Møller, Vinding Kruse, Axel Nielsen, Henry Ussing, Oluf H. Krabbe, Hans Cl. Nybølle.

(vgl. Anordn. 26. Juni 1918). Efter disse Regler vil der i Tvivlstilfælde næsten altid blive afholdt Konkurrence mellem Ansøgerne, og til Dommere i en saadan Konkurrence vil der altid blive valgt Fagmænd baade fra Universitetet og udenfor dette.

Lærernes Opgave er — foruden den videnskabelige Forskning — at besørge den Undervisning og Eksamination, som paahviler dem efter de gældende Studie- og Eksamensordninger. Men desuden har Lærerne en Række Opgaver, som dels er fælles for dem alle f. Ex. Bedømmelse af Doktordisputater, Prisafhandlinger, Deltagelse i Fakultetsarbejdet o. s. v., dels er knyttede til enkelte Fag, f. Ex. Bestyrelse af Instituter.

Fakulteterne. Lærerne er organiserede i Fakulteter, hvoraf der er 5, nemlig det teologiske, det rets- og statsvidenskabelige, det lægevidenskabelige, det filosofiske (der omfatter Sprogvidenskab, Historie, Filosofi og flere andre Fag) og det matematisk-naturvidenskabelige. Medlemmer af disse Fakulteter er samtlige de Professorer og Docenter, der er ansatte i normerede Stillinger. Det er disse 5 Fakulteter, der danner Grundstammen i Universitetets Organisation, det er dem, der planlægger Undervisningen og Eksaminerne, og dem, der paaser, at de Regler, der er foreskrevet, overholdes, og endelig er det ogsaa dem, der stiller Forslag til Ændring i Reglerne, naar dette er paakrævet. Fakulteterne vælger hver sin Formand, Dekanus. Han fungerer normalt kun 1 Aar ad Gangen, vælges hvert Efteraar umiddelbart efter Rektor-Valget, af og blandt Fakultetets Medlemmer. Han er Fakultetets Forretningsfører og leder dets Forhandlinger. Ved sin Side har han et staaende Forretningsudvalg — bestaaende af ham selv som Formand og 2 andre Medlemmer — som behandler og afgør visse kurrante Sager. Desuden har Fakultetet andre staaende Udvalg, navnlig et Legatudvalg, som gør Forslag om Uddeling af Legater til Studenterne.

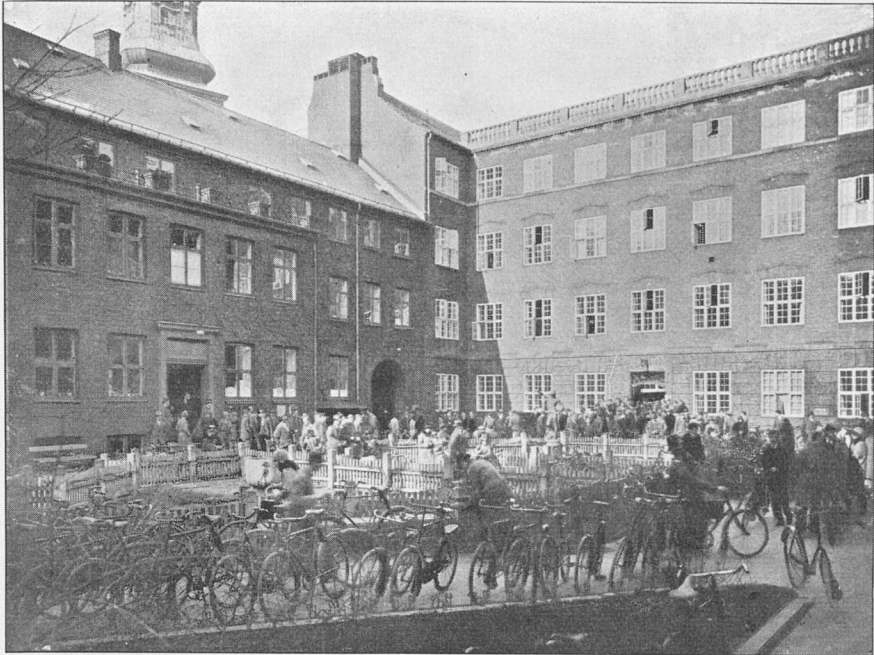
En Gennemgang af Fakulteternes normale Forretninger vil give et Indtryk af Universitetets Virksomhedsomraade som videnskabelig Undervisningsanstalt. Fakulteternes første og vigtigste Opgave er at ordne Undervisningen for de Studerende. Hertil hører baade det almindelige at planlægge, udarbejde og offentliggøre de nødvendige Studieplaner, som Studenterne kan lægge til Grund for deres Studier, og det særlige at paase, at de Forelæsninger og Øvelser, som efter disse Studieplaner skal holdes, bliver holdt af Lærerne. Universitetsaaret, der gaar fra 1. Sept. til 31. August, er delt i 2 Semestre. Forud for hvert Semester udgives en Plan over de Forelæsninger, der skal holdes i Semestret, den saakaldte Lektionskatalog. Denne Plan udarbejdes paa Konsistoriums Kontor, men det egentlige Arbejde med dens Ordning skal være gjort af de 5 Fakulteter, hvis Dekaner

DET LÆGEVIDENSKABELIGE FAKULTET. L. S. Fridericia, V. Schaldemose, K. K. K. Lundsgaard, C. Lundsgaard, C. Rasch, Oluf Thomsen, V. Bie S. Kjergaard, Carl Sonne, Rich. Ege, C. E. Bloch, Aug. Wimmer, Anders Thornval, Poul Møller, V. Henriques, J. C. Bock, Fr. C. C. Hansen, Axel Lendorf, Knud Sand.

paaser, at de enkelte Læreres Timer er lagt saaledes, at det bliver gørligt for Studenterne at følge dem.

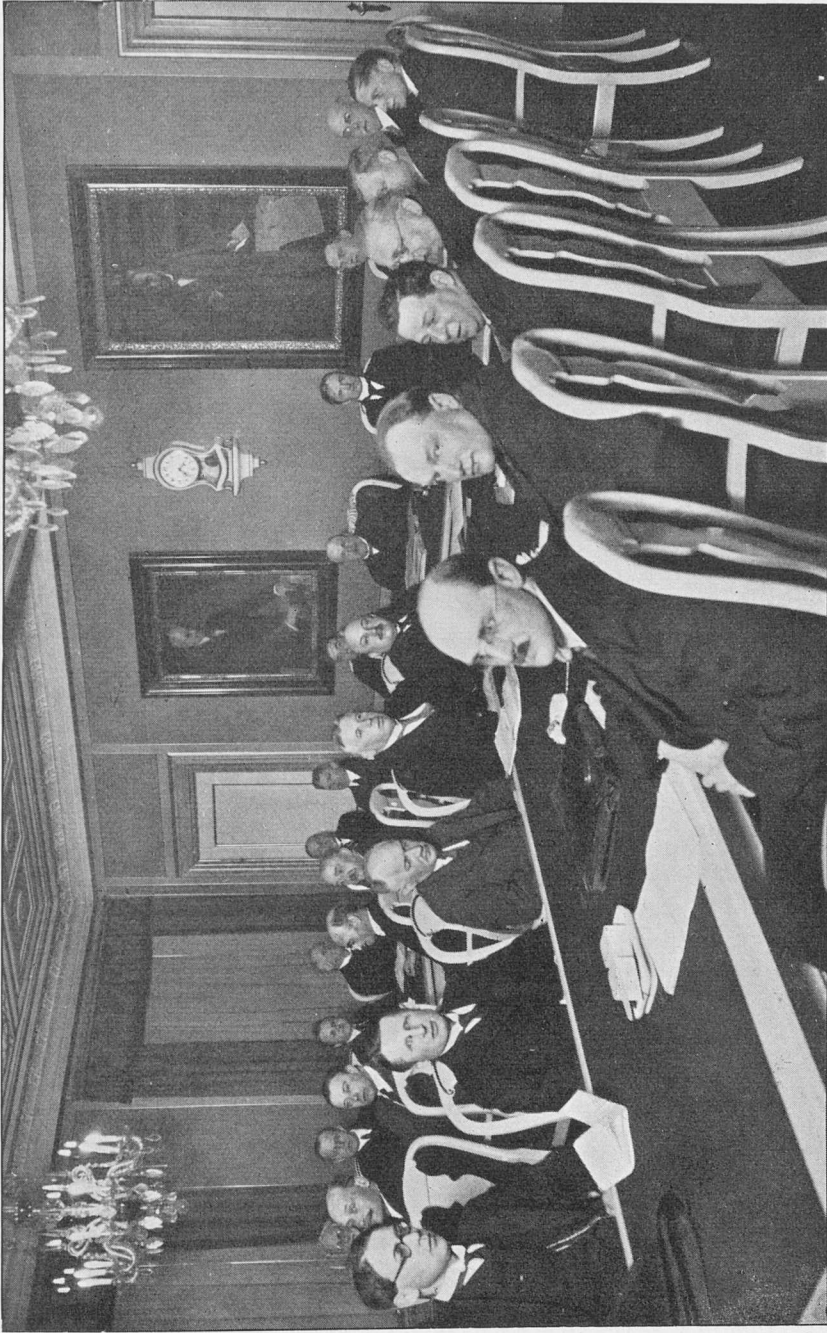
Dernæst skal Fakulteterne ordne og lade afholde Eksaminerne. Ogsaa denne Opgave er dobbelt. Dels skal der fastsættes almindelige Regler for hver enkelt Eksamen — hvilke Fag den skal omfatte og hvilke Fordringer der skal stilles i de enkelte Fag. Dette sker ved kgl. Anordning men efter

STUDIEGAARDEN EFTER DE FILOSOFISKE RUS-FORELÆSNINGER

Fakultetets Forslag, som indsendes til Undervisningsministeriet gennem Konsistorium. Dels skal de enkelte Eksaminer afholdes. Dette er i Nutiden med de mange Eksamenskandidater et stort og besværligt Arbejde. De fleste Eksaminer er delt i en skriftlig — undertiden ogsaa praktisk — Del og en mundtlig Del. Eksaminationen udføres af Universitetslærerne, Censuren af Fagmænd udenfor Universitetet, i Reglen 2, der er ansatte af Undervisningsministeriet. Bedømmelsen — Eksamenskarakteren — fremtræder saaledes som Resultat af baade Lærerens og Censorerens Skøn.

En Betingelse for at kunne indstille sig til en af Universitetets afsluttende Eksaminer, de saakaldte Embedseksaminer, er det, at Studenten har bestaaet den filosofiske Prøve, der i Almindelighed tages 1 Aar efter Studentereksamen paa Grundlag af et Kursus i filosofisk Propædeutik, der

DET FILOSOFISKE FAKULTET. I Baggrunden fra venstre: Vald. Vedel, Francis Beckett, Knud Fabricius, Poul Tuxen, Johs. Brøndum-Nielsen, Hans Brix, Kurt Wulff, Kr. Sandfeld, Aage Brusendorff, Erik Arup, Viggo Brøndal, N. Bøgholm, W. Norvin, L. L. Hammerich, Aage Friis. I Forgrunden ved Bordets venstre Side: Carsten Høeg, K. Friis Johansen, R. H. Pedersen, O. E. Ravn, V. Kuhrt; ved Bordets højre Side: Jørgen Jørgensen, Carl Roos, Edgar Rubin, Holger Pedersen, Johs. Pedersen, W. Thalbitzer.

skal give Studenterne en vis forberedende almindelig videnskabelig Dannelse og opøve deres Evne til selvstændig Tænkning. Iøvrigt afholdes der indenfor hvert Fakultet forskellige forberedende Prøver, førend Studenten — i Reglen efter 5—7 Aars Forløb — kan indstille sig til Embedseksamen. Af disse afholder hvert Fakultet en eller flere. Det teologiske Fakultet afholder den teologiske Embedseksamen, der — dog ikke undtagelsesfrit — er Betingelse for Ansættelse i Præsteembede. Det rets- og statsvidenskabelige Fakultet afholder hele 3, den juridiske Embedseksamen, den statsvidenskabelige Eksamen og Eksamen i Forsikringsvidenskab og Statistik, og desuden afholder Fakultetet en juridisk Eksamen for Ustuderede (Danske Jurister). Det lægevidenskabelige Fakultet afholder den lægevidenskabelige Embedseksamen, der er Betingelse for at udøve Læge-Praksis. Desuden afholder en særlig Kommission en Embedslæge-Eksamen. Det filosofiske Fakultet og det matematisk-naturvidenskabelige Fakultet afholder begge Skoleembedseksamen. For det filosofiske Fakultets Vedkommende omfatter denne 2 Fag indenfor forskellige Sprog, Historie, Gymnastik og Sang; dog er der Adgang til at supplere disse 2 Fag med et eller flere Tillægsgag. For det matematisk-naturvidenskabelige Fakultets Vedkommende findes 3 forskellige Skoleembedseksaminer, en i Naturhistorie og Geografi, en i Matematik, Fysik, Kemi og Astronomi og en i Gymnastik. Begge disse Fakulteter afholder desuden nogle særlige afsluttende Prøver Magisterkonferenser, der i gamle Dage toges som Adgang til at disputere for Doktorgraden, men nu nærmest er at opfatte som en almindelig Eksamen kun omfattende et enkelt Fag, i hvilket der da stilles større Fordringer end i de forskellige Fag ved Skoleembedseksaminerne.

I 1928 tog 70 den teologiske Embedseksamen, 156 den juridiske Embedseksamen, 17 den statsvidenskabelige Eksamen, ingen Eksamen i Forsikringsvidenskab og Statistik, 14 juridisk Eksamen for Ustuderede, 93 den lægevidenskabelige Embedseksamen, 84 Skoleembedseksamen under det filosofiske Fakultet, 19 Skoleembedseksamen under det matematisk-naturvidenskabelige Fakultet og 18 Magisterkonferens under de sidstnævnte 2 Fakulteter.

Foruden Undervisningen af de studerende og Afholdelsen af Eksaminerne har Fakulteterne to Opgaver, der tager Sigte paa det videregaaende videnskabelige Studium. Den ene er at stille Prisopgaver og bedømme de indkomne Besvarelser, den anden at bedømme de Afhandlinger der indgives til Forsvar for Doktorgraden og afholde Doktordisputaterne.

Der udsættes aarlig indtil 22 Prisopgaver i forskellige Fag ved Universitetet. De er nærmest beregnede paa Besvarelse af ganske unge Videnskabsmænd, og det er sat som Betingelse for, at en Besvarelse bliver be-

DET MATEMATISK-NATURVIDENSKABELIGE FAKULTET. J. N. Brønsted, J. Hjelmlev, M. Vahl, H. M. Hansen, O. B. Bøggild, E. Strømgren, J. F. Steffensen, Niels Nielsen, J. Lindhard, August Krogh, P. Boysen Jensen, C. Wesenberg-Lund, Ad. S. Jensen, Einar Biilmann, N. E. Nørlund.

dømt, at Forfatteren ikke er fyldt 30 Aar paa den Tid Opgaven besvares. Derimod er det ikke en Betingelse, at Forfatteren er Student, Adgangen til at besvare disse Opgaver staar aaben for alle. Prisen bestaar i en Guldmedaille, hvis ene Side viser en Minervafigur, der gyder Olie i Lampen. Guldmedaillen overrækkes de belønnede Forfattere af Rektor ved Universitetets Aarsfest. Besvarelser, som ikke anses værdige til Guldmedaille,

UNIVERSITETETS GULDMEDAILLE

men dog fortjener en akademisk Belønning, betegnes som havende opnaaet Akkessit. Med Guldmedaillen følger et Beløb af 500 Kr., med Akkessit 300 Kr. som Erstatning for den paa Opgavens Løsning anvendte Tid.

Den, der vil disputere for Doktorgraden, skal normalt have en Embeds-eksamen ved Universitetet eller være polyteknisk Kandidat. De 4 Doktorgrader, den teologiske, den juridiske, den statsvidenskabelige og den medicinske, kan kun opnaas af dem, der har en af vedkommende Fakultets afsluttende Eksaminer med 1ste Karakter. Den filosofiske Doktorgrad, som tildeles baade af det filosofiske og det matematisk-naturvidenskabelige Fakultet, kan derimod erhverves af enhver, som har bestaaet en afsluttende Eksamen ved Universitetet med 1ste Karakter eller en Magisterkonferens eller er polyteknisk Kandidat med 1ste Karakter. Den, der vil disputere, indsender en Afhandling til vedkommende Fakultet, som lader den bedømme af 2 eller 3 fagkyndige Universitetslærere. Hvis den antages, bliver den trykt, og derefter forsvaret ved en offentlig Handling, der ledes af Fakultetets Dekan og hvor 2 af Bedømmelsesudvalgets Medlemmer er officielle Opponenter; desuden kan andre — dog som Regel kun akademiske Borgere og polytekniske Kandidater — optræde som Opponenter ex auditorio. Hvis Fakultetet, efter at have modtaget de officielle Opponenters Indstilling, finder at Doktoranden er værdig til Graden, tildeler det ham denne ved Udstedelse af et paa Latin affattet Diplom. De der i Løbet af et Universitetsaar har taget Doktorgraden proklameres af Rek-

tor ved Universitetets Aarsfest som Doktorer. De har Ret til at holde Forelæsninger og Øvelser ved Universitetet og de har Ret til som akademisk Hæderstegn at bære en Doktorring med en Guldplade med et Minervahoved omgivet af en Laurbærkrans. Doktorer i Teologien har endvidere Ret til at bære en særlig Dragt, nemlig »den i Forordning af 13. Marts 1683 I § 5 omhandlede«. Om alle disse Forhold er der givet udførlige Regler i en kgl. Anordning af 13. Okt. 1927, hvor der ogsaa findes Regler for Æresdoktorgrader. Disse tildeles af Fakultetet, dog først efter at Konsistoriums Samtykke er indhentet. De tildeles naturligvis uden nogen Afhandling og Disputats. Det er en ren videnskabelig Æresbevisning, men den giver samme Rettigheder som en Doktorgrad erhvervet ved Disputats. Større akademiske Festligheder — Universitets-Jubilæer og lignende — fejres ikke sjældent ved Udnævnelse af en Række Æresdoktorer. De i Aarets Løb graduerede Personer, baade de ordinære Doktorer og Æresdoktorerne, meddeler deres Levnedsbeskrivelse til Universitetet, som optager den i det Festskrift, hvori der indbydes til Aarsfesten.

DOKTOR-RINGEN

Foruden disse akademiske Forretninger paahviler der Fakulteterne en Række Hverv baade af administrativ og videnskabelig Art. Som de vigtigste af disse kan nævnes, at Fakulteterne som de egentlig fagkyndige Institutioner maa afgive Erklæringer til de højere Myndigheder om alle de Spørgsmaal, der vedrører de Grene af Videnskaben som det paagældende Fakultet omfatter, derunder ogsaa om de forskellige videnskabelige Institutioner, som ligger under Fakultetet. At disse Forretninger til Tider kan være af ret stort Omfang vil fremgaa af det Afsnit nedenfor, hvori Institutionerne behandles.

Den akademiske Lærerforsamling. Medens det kun er de fast ansatte Lærere — Professorerne og Docenterne — der er Medlemmer af Fakulteterne, bestaar derimod den akademiske Lærerforsamling af samtlige Universitetets Professorer, Docenter og Lektorer. At de sidste ikke er Medlemmer af Fakulteterne og saaledes ikke faar direkte Adgang til at øve Indflydelse paa de foran nævnte Spørgsmaal, har sin Forklaring i, dels at de er ansatte paa Tid, dels at de som oftest repræsenterer Fag, der ikke har direkte Berøring med de egentlige Eksamensfag. Men af den akademiske Lærerforsamling er altsaa alle de selvstændige Lærere Medlemmer, hvad enten de er fast ansatte eller ansatte paa Tid. Denne Forsamling er den øverste Myndighed ved Universitetet. Den kan tage enhver Sag op,

som den skønner har almindelig Interesse; og dens Beslutninger og Erklæringer i saadanne Sager, hvad enten den selv har taget dem op eller — hvad der hyppigere er Tilfældet — de er blevet den forelagt af Undervisningsministeriet eller Konsistorium, betragtes som det endelige Udtryk for Universitetets Mening eller Ønsker. Lærerforsamlingen omfatter f. T. c. 120 Medlemmer. Det er derfor ikke en Forsamling, der er særlig egnet til at tage egentlig Del i Universitetets Administration, og det er da ogsaa normalt kun i Sager af mere principiel Betydning, at Lærerforsamlingen udtaler sig. Iøvrigt gør den sin Indflydelse gældende derved, at det er den, der vælger de administrative Organer ved Universitetet, nemlig Konsistorium, Rektor og Administrator, samt Stipendiebestyrelsen. Lærerforsamlingen skal sammentræde til Aarsmøde, hvor Valgene foregaar, i Oktober Maaned. Naar ikke særlige Forhold gør flere Møder paakrævet, samles den i Almindelighed foruden til dette Møde kun til et Møde om Foraaret. Lærerforsamlingen holder sine Møder, der ledes af Rektor, i en Sal, der blev indrettet til den ved Kommunitetsbygningens Ombygning i Aarene 1919—21.

Konsistorium. Det egentlige centrale Organ for Universitetets Administration er nu, som det har været lige siden Reformationen, Konsistorium. Denne Forsamling bestaar af 20 Medlemmer foruden Rektor, Prorektor og Administrator, hvis de ikke i Forvejen er Medlemmer. De 5 af disse 20 Medlemmer er Dekanerne, som altsaa skifter hvert Aar. De 15 er valgte af Lærerforsamlingen paa 4 Aar ad Gangen. For Valgene er der givet udførlige Regler baade i den kgl. Anordn. om Universitetets Organisation og i Lærerforsamlingens Forretningsorden. Konsistoriums Opgave er at føre Tilsyn med Universitetets Administration. Men medens denne Opgave i tidligere Tid i egentlig Forstand kunde røgtes af Konsistorium selv, saaledes at saa godt som alle Sager kunde forelægges og afgøres paa Konsistoriums Møder, kræver Nutidens hastigere Tempo og Sagernes større Mangfoldighed, at en Række Sager afgøres udenfor Konsistoriums Møder, og derfor har de nedenfor omtalte Myndigheder: Konsistoriums staaende Forretningsudvalg, Rektor og Administrator ved den ofte omtalte Anordning af 1921 faaet en væsentlig større Indflydelse paa Administrationen end tidligere. Om Konsistoriums Forhold til de Sager, som kommer fra Fakulteterne, er der givet Regler sigtende til at sikre de sidstes Selvstændighed. Saaledes skal Fakulteternes Indstillinger altid indsendes til Ministeriet sammen med Konsistoriums Erklæring, og Fakultetet har, hvor det drejer sig om en Sag af almindelig Interesse for Universitetet, Ret til at fordre Sagen forelagt for Lærerforsamlingen. Konsistoriums Forret-

MØDE I KONSISTORIUM. C. Lundsgaard, C. E. Bloch, J. C. Bock, Kn. Faber, J. Hjelmslev, F. E. Torm, Jens Nørregaard, Holger Mosbech, Holger Pedersen, Kr. Sandfeld, Johs. Pedersen, N. Bøgholm, O. E. Ravn, P. Fønss, H. Munch-Petersen, Poul Johs. Jørgensen, V. Bentzon, Martin Knudsen, C. Hansen Ostenfeld, H. M. Hansen.

ningsomraade omfatter faktisk hele Universitetets Administration, bortset fra enkelte Eksamensspørgsmaal, der behandles af Fakulteterne uden Konsistoriums Medvirken. Om den Mangfoldighed af Sager, der passerer Konsistorium — Embeds-Besættelser (en Del af de lavere Tjenestemænd ansættes af Konsistorium selv), Bevillingssager, Sager angaaende Universitetets Instituter, Oprettelse af Legater, Bortgivelse af videnskabelige

REKTOR-POKALEN

Stipendier og m. m. — lader der sig vanskeligt sige noget almindeligt. Et Held er det endda, at Konsistoriums Omraade i Nutiden i det væsentlige er begrænset til den egentlige Universitets-Administration og ikke omfatter de mangfoldige Forretninger af økonomisk og anden praktisk Art, hvormed Konsistorium lige indtil Midten af forrige Aarhundrede var besværet. Den sidste større af den Slags Forretninger — Patronatet over Frue Kirke — faldt dog først bort saa sent som i 1917. Og endnu hænger enkelte ved. Saaledes har Konsistorium Kaldsret til enkelte Landsbyskolelærer-Embeder paa Sjælland, ligesom det bortgiver 2 Brudeudstys-Legater. Som nævnt har Konsistorium et staaende Forretningsudvalg bestaaende af Rektor, Administrator og 1 Repræsentant for hvert Fakultet. Dette Udvalg skal særlig tage sig af Bevillingssager men træder ogsaa i Virksomhed ved Sager, der kræver saa hurtigt Afgørelse, at de ikke kan forelægges for det samlede Konsistorium. Dette holder sine Møder, der ledes

af Rektor, i den i Begyndelsen af dette Afsnit omtalte Sal, i Almindelighed en Gang om Maaned. En Rest af det Ceremoniel, som tidligere var gængs ved Konsistoriums Møder, er endnu i Live. Saaledes byder Rektor nye Medlemmer Velkommen ved et Glas Rhinskvin og hilser dem med en Sølvpokal, som dog ikke er mere end godt hundrede Aar gammel. Lige op til dette Aarhundrede var Ceremoniellet endnu højtideligere, idet ethvert nyt Medlem blev hentet af Rektor i Ekvipage og af ham indført i Forsamlingsalen, hvor, efter Hilsen og Svar, Velkomstbægeret blev tomt.

Rektor. Universitetets Rektor, hvis akademiske Hæderstitel er »magnificus« — ogsaa Dekanerne har en akademisk Hæderstitel »amplissimus«, der dog vistnok længe har været ude af Brug — vælges af den akademiske Lærerforsamling i Oktober Maaned. Han fungerer i et Aar fra Universitetets Aarsfest, som holdes omkring Midten af November Maaned. Lærer-

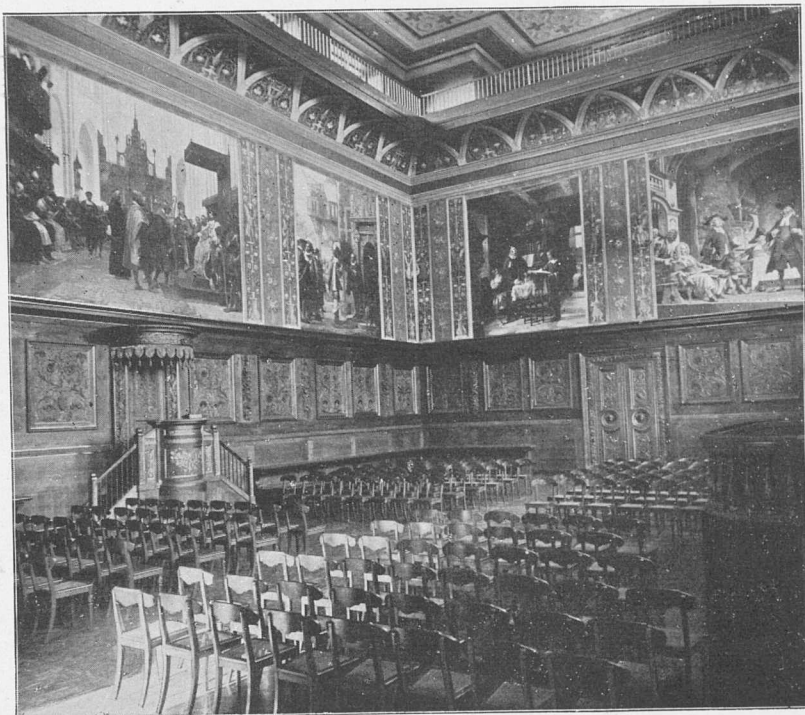
forsamlingen er frit stillet med Hensyn til hvem af Universitetsprofessorerne den vil vælge. Den eneste Betingelse, der er sat for Valgbarheden, er, at den paagældende skal have været Medlem af Konsistorium i mindst et Aar. Men faktisk finder der en vis Turnus Sted blandt Fakulteterne,

REKTOR-KÆDEN

saaledes at de i et vist Forhold besætter Rektorpladsen. Genvalg kan finde Sted, men ingen kan være Rektor mere end 2 Aar i Træk. I de senere Aar har dog ingen været valgt til Rektor mere end een Gang. Rektor staar i Spidsen for Universitetet, det er ham, der repræsenterer Universitetet udadtil, normalt alene men, hvor en særlig fyldig Repræsentation skønnes ønskelig, sammen med Dekanerne. Naar han saaledes optræder som Universitetets Repræsentant ved offentlige Højtideligheder bærer han en tre-

dobbelt Halskæde, i hvilken der hænger en Guldmedaillon, hvis Avers er den samme Minervafigur som findes paa Prismedaillen, medens Reversen bærer Indskriften »Insigne Rectoris Universitatis Havniensis«. Kæden blev først indført som Rektor-Insignie i 1809, efter at den tidligere Embeds-

UNIVERSITETETS FESTSAL

dragt, en rød Fløjls Kaabe og to Sølv-Sceptre — hvilke sidste blev baaret foran Rektor af Pedellerne — var gaaet til Grunde ved Bombardementet 1807. Rektors Repræsentationspligter er meget omfattende, men langt fra hans eneste Pligter. Som den, der staar i Spidsen for Universitetet, deltager han i Universitetets Administration som Formand i og Leder af Lærerforsamlingens og Konsistoriums Møder, ligesom han er Formand i de fleste af de af disse to Forsamlinger nedsatte Udvalg. Sammen med Administrator underskriver han Lærerforsamlingens og Konsistoriums Breve.

En særlig Pligt for Rektor er Ordningen af Universitetets Fester og Udgivelsen af Universitetets Festskrifter. Af de sidste udgives aarlig to, nemlig et til Kongens Fødselsdag og et til Universitetets Aarsfest. Begge indeholder de en videnskabelig Afhandling, der forfattes af Universitets-

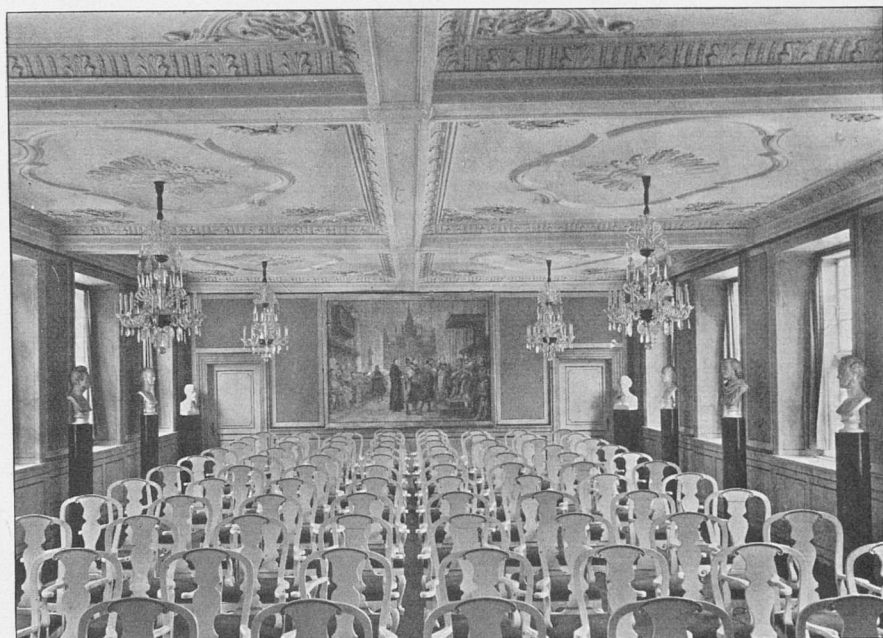
professorerne efter en nærmere fastsat Turnus; Aarsfestskriftet indeholder desuden Nekrologer (med Portrætter) over de i Aarets Løb døde Universitetslærere, Aarets Doktorers Selvbiografier, Bedømmelserne over de indkomne Besvarelser af Prisspørgsmaalene samt Ordlyden af de nye Prisspørgsmaal. Af Fester holdes nu normalt kun een, nemlig Universitetets Aarsfest. Den finder Sted omkring Midten af November Maaned i Festsalen og overværes som Regel af Kongen. Den har et særlig højtideligt Præg, indledes med, at Universitetslærerne i samlet Procession, anført af Rektor, holder deres Indtog i Salen under Musik, bestaar iøvrigt af to Foredrag af Rektor, det første videnskabeligt, det andet — under hvilket han uddeler Prismedailler og proklamerer Doktorer — berettende om Aarets Begivenheder, begge Foredrag omrammede af en af Studenter-Sangforeningen udført Kantate, og afsluttes med, at Rektor overgiver Kæden til sin Eftermand, der paa denne Dag tiltræder Rektoratet.

Administrator. Administrator-Embedet er først indført ved Organisationsanordningen af 1921. Før den Tid kaldtes Indehaveren af det tilsvarende Embede Referendarius consistorii, der havde den Opgave at forelægge Sagerne for Konsistorium med Forslag til deres Afgørelse. Den samme Opgave har Administrator nu, men at der ikke er Tale om en blot Navneforandring fremgaar allerede deraf, at Administrator nu vælges af Lærerforsamlingen blandt de juridiske Professorer, medens det tidligere var en af disse, der efter en bestemt Regel overtog Referendar-Posten. Administrator vælges paa 8 Aar (Genvalg kan finde Sted), og hans Opgave er at varetage de til Universitetets Administration hørende Forretninger. En nærmere Specifikation af denne meget omfattende Opgave, der rækker over saa godt som alt, hvad der foregaar ved Universitetet, naar undtages de særlige Fakultets-Sager, er efter hvad der er sagt i det foregaaende upaakrævet.

Rektor og Administrator bistaas ved Forretningernes Besørgelse af Universitetsinspektøren. Desuden er af administrativt Personale ansat to Universitetsfuldmægtige, der særlig har med Eksamensarbejdet at gøre, en Sekretær ved Konsistoriums Kontor samt det nødvendige Kontorpersonale.

Stipendiebestyrelsen. Medens de Legater, der særlig er bestemt til Støtte af unge Videnskabsmænd eller videnskabeligt Arbejde, uddeles af Konsistorium eller Fakulteterne, er der ansat et særligt Organ — Universitetets Stipendiebestyrelse — til at uddele de for Studenter bestemte Legater. Tidligere var Uddelingen af disse Legater fordelt paa mange for-

skellige Hænder, men ved kgl. Anordning af 19. Marts 1920 blev dette Arbejde samlet hos Stipendiebestyrelsen, der bestaar af 5 af Lærerforsamlingen paa 4 Aar valgte Medlemmer, 1 fra hvert Fakultet. Desuden vælger Lærerforsamlingen 5 Suppleanter, ligeledes 1 fra hvert Fakultet. Stipendiebestyrelsen, der selv vælger sin Formand og Næstformand blandt sine Medlemmer, uddeler som nævnt alle Studenterlegaterne og fører des-

DEN AKADEMISKE LÆRERFORSAMLINGS MØDESAL

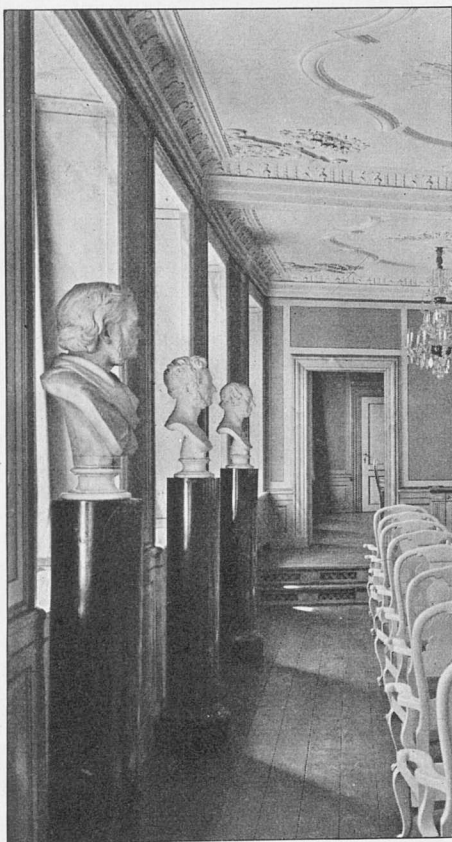
uden Tilsyn med de Studenter der nyder Legaterne. Om Fremgangsmaaden ved denne Uddeling, hvorved Studenterne har en vis Adgang til ved særlig valgte Repræsentanter at gøre deres Anskuelser gældende, vil der blive gjort nogle Bemærkninger nedenfor i Afsnittet om Universitetet og Studenterne.

Samme Sted vil ogsaa Repræsentationen for de ved Universitetet immatrikulerede Studerende, Studenterraadene, for hvilke der i Anordningen om Universitetets Organisation er givet Regler, blive behandlet.

Økonomiske Anliggender. Den Basis for det i Begyndelsen af dette Afsnit omtalte Selvstyres Realitet, som Universitetet havde i sin særlige Formue, er forlængst forsvundet. Bortset fra Legat-Formuen — mellem 6½ og 7 Millioner Kroner —, som jo egentlig ikke kan siges at tilhøre Uni-

versitetet, idet de enkelte Legater snarere er selvejende Stiftelser med bestemte Formaal, og Kommunitetets Formue c. 10 Millioner Kroner, hvis Renter er bestemt for trængende Studenter, har Universitetet af sin tidligere navnlig af Jordegods og Tiender bestaaende Formue nu kun et Beløb af knap 4 Million Kroner tilbage, væsentlig hidrørende fra afløste Tiender og Jordebogs-afgifter. Desuden ejer Universitetet, foruden sine Bygninger her i Byen, 13 Landsbykirker, 2 smaa Fredskove og nogle Jordlodder nede ved Roskilde, der tidligere bar det poetiske Navn Sct. Claræ Fjerdinger. Alt dette tilsammen indbringer c. 180 000 Kr. om Aaret. Hertil kommer Indtægter af Almanakprivilegiet, ogsaa c. 180 000 Kr., og af Eksamens- og Immatrikulationsgebyrer c. 40 000 Kr. foruden forskellige Smaa-Indtægter — ialt c. 400 000 Kr. Men Universitetets aarlige Udgift ligger over 4 Millioner Kroner, hvoraf dog c. 1 Million gaar til Forrentning og Afskrivning af de i faste Ejendomme anbragte Kapitaler. Det manglende, altsaa c. 3½ Million Kroner om Aaret, maa Statskassen tilskyde. Det maa dog herved bemærkes, at en ikke ringe Del af disse Udgifter gaar til de Opgaver af almindelig samfundsmæssig Natur, som i Tidens Løb er blevet paalagt Universitetet, navnlig forskellige af dets Instituter, se herom ndfr. i Afsnittet om Institutterne.

Arbejdet med disse økonomiske Anliggender udføres af Universitetskvæsturen. Dog ikke udelukkende; saaledes opkræver Universitetsfuldmægtigene Eksamens- og Immatrikulations-Gebyrer. Og naturligvis udføres der ved de enkelte Instituter Regnskabsarbejde med Hensyn til deres særlige Indtægter og Udgifter. Men den egentlige økonomiske For-

HJØRNE AF DEN AKADEMISKE
LÆRERFORSAMLINGS MØDESAL

valtning, Formue-Administrationen og Regnskabsvæsenet i Almindelighed ligger under Kvæsturen, ligesom den ogsaa afgiver Erklæringer til Ministeriet i alle Sager, der har Betydning for Økonomien.

Universitetskvæsturen, der ledes af Kvæstor, sorterer direkte under Undervisningsministeriet og forvalter ogsaa andre økonomiske Anliggender end Universitetets, nemlig den polytekniske Lærestalts, Statens højere Almenskoler, de storkøbenhavnske Statsskoler og Sorø Akademis.

REKTORS
DIRIGENT-KLOKKE

STUDIEGAARDEN MED MERCIÉ'S STATUE AF DAVID

UNIVERSITETETS UNDERVISNING

I. DE HUMANISTISKE FAG

AF

PROFESSOR, DR. PHIL. L. L. HAMMERICH

Universitetet er dels et forskningsinstitut, dels en embedsskole til uddannelse af borgere, som i statens eller dog samfundets tjeneste skal udføre funktioner, der kræver et vist, højere maal af kundskaber. Dets lærere grupperes i fakulteter — ved vort universitet fem —, hvis adskillelse har baade historiske og praktiske grunde. Af virkelig vægt er stadig den omstændighed, at hvert fakultet holder examiner med forskellige retsvirkninger: det teologiske fakultet har den for de fleste præster nødvendige teologiske embedsexamen; det rets- og statsvidenskabelige fakultet har tre examiner med mange fælles fag: juridisk, statsvidenskabelig og forsikringsvidenskabelig examen for dommere, sagførere, civiladministration, aktuarer; det filosofiske fakultet har den filologisk-historiske skoleembedsexamen og en række dertil sig sluttende magisterkonferenser (mere videnskabelige examiner i et enkelt fag) for gymnasielærere, bibliotekarer o. lign.

I videnskabelig henseende er fakultetsadskillelsen derimod lidet rationel: de teologiske fag kunde saaledes efter deres stof alle høre under

det filosofiske fakultet, derimod ikke altid efter deres metode; store dele af filosofien hører nøje sammen med matematiken; experimentalpsykologien er efter indhold og metode en naturvidenskab, der falder udenfor det filosofiske fakultets øvrige, filologisk-historiske fag; historien (filosofiske fakultet) er ofte en samfundsvidenskab, der har nær tilknytning dels til de statsvidenskabelige fag (rets- og statsvidenskabelige fakultet), dels til geografien (matematisk-naturvidenskabelige fakultet), hvormed ogsaa paa den ene side arkæologi (filosofiske fakultet) og paa den anden side statistik (rets- og statsvidenskabelige fakultet) hører nøje sammen; andre overgangsfag er f. ex. retsfilosofi, retshistorie, medicinalhistorie, men ingen overtræffes vist af fonetik, som baade efter indhold og metode maa forene medicin (stemmefysiologi og anatomi), fysik (akustik), psykologi (dannelse og gengivelse af lydbilledet), talepædagogik og sprogvidenskab: det er for meget, det gaar fonetiken som kamæleonen paa den skotske plaid: den bliver sprængt i stykker, og desværre findes der her i landet intet sted, hvor denne vigtige videnskab kan faa samlet røgt og dyrkning ved fælles virkning fra de interesserede sider.

Men der er dog fælles træk for de ved det teologiske, det juridiske og det filosofiske fakultet plejede fag: de er humanistiske videnskaber eller — hvad der lyder mere overlegent, end meningen er — aandsvideenskaber; maalet og undersøgelsesgrundlaget er mennesket, menneskeaaanden; ikke den aandelige eller bedre sagt sjælelige virksomhed som saadan (undtagen for den egentlig udenforstaaende experimentalpsykologi), men menneskets hele aandelige liv. Hvorledes tænker vi? spørges der, og hvad har mennesker tænkt? hvorledes finder tanken udtryk i sproget? hvorledes tilfredsstilles menneskers religiøse trang? deres higen efter kunstens skønhed? deres dragning mod indre moral og ydre orden? hvorledes er det uhyre komplicerede forhold mellem enkeltindividet og almenheden? hvorledes er det her og nu, og hvorledes var det tidligere? Ganske kort og enkelt (men ogsaa overfladisk) sammenfattet kan man sige følgende: den urforundring, som er grundlag for aandelig virksomhed, gaar ud fra denne dobbeltforestilling: »jeg er, og der er noget andet end mig«; de humanistiske videnskaber retter hovedlyset mod det første og hvad deraf følger.

De fælles træk i basis betinger fælles linier i metode. Fra ét synspunkt betragtet er det paafaldende, at flere fag indenfor de humanistiske fakulteter i højere grad end naturfagene indenfor det medicinske og det matematisk-naturvidenskabelige fakultet stadig kan bygge paa aarhundreders faste tradition; det gælder f. ex. den teologiske dogmatik, nogle juridiske fag og den egentlige Philologie; naar de videnskabelige værker gennem-

gaaende forældes langsommere i de humanistiske fag end i naturvidenskaberne, hænger det dog maaske snarere sammen med den stærkere grøde i disse sidste.

Fra et andet synspunkt er det vigtigste det negative: der arbejdes ikke eller kun i meget ringe udstrækning med forsøg, med experiment — det, som for de fleste naturfag er det aldeles afgørende. Emnerne for-

PROFESSOR F. E. TORM HOLDER FORELÆSNING I ET AF UNIVERSITETETS HOVEDBYGNINGS AUDITORIER

byder det: man kan ikke lave forsøg med fortiden, eller experimentalt fremkalde religiøse fænomener, kunstnerisk virksomhed eller samfundsforhold. Dette betyder, at kontrollen er mangelfuld, baade overfor de store linier og de enkeltheder, hvoraf de opbygges; saare meget bliver subjektivt; navnlig maa de, der beskæftiger sig med fortiden, lade den spejle sig i »der Herren eigner Geist«; oftere end i naturvidenskaberne maa den logiske exakthed afløses af det intuitive skøn, som er noget andet end vilkaarlighed; i adskillige humanistiske fag er en stadig indsats af menneskekundskab, medfølelse, livserfaring eller kunstnerisk indføling lige saa nødvendig som sikker iagttagelse og skarp slutning.

Muligvis vil nogle efter dette spørge: naar der ikke eksperimenteres, hvad skal da de teologiske, juridiske, statistiske, filologisk-historiske, ægypto-assyriologiske, arkæologiske og musikvidenskabelige laboratorier

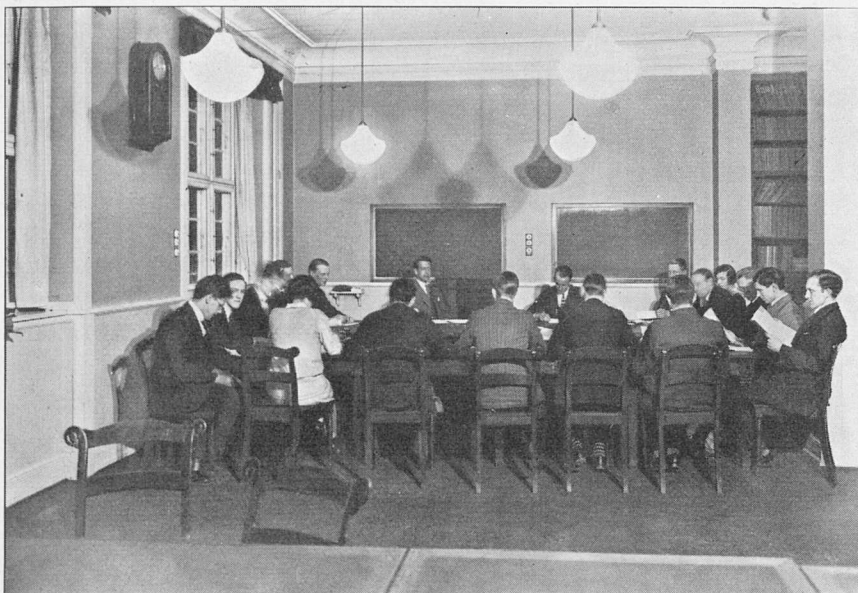
til? Selvom nyere udviklinger har lært mange, at et laboratorium ikke behøver at være noget med hvide kitler og reagensglas (byplanlaboratoriet!), saa er dog forestillingen om et humanistisk laboratorium ofte meget ubestemt. Det er let at svare: det er et arbejdsrum med samlinger af bøger, kort, og andet studiemateriale, men for at give større forstaaelse er en udførligere fremstilling af Universitetets undervisningsmetoder ved de humanistiske fakulteter nødvendig.

Til de her docerede fag hører for det første en række praktiske færdigheder som prædiken og messen, bogholderi og regnskabsføring, kendskab til retslige dokumenter, praktisk statistik, mundtlig og skriftlig sprogfærdighed, sang og stemmedannelse, violin- og klaverspil, undervisningsfærdighed. En del af disse er ligefrem øvelse i fremtidig virksomhed, f. ex. prædiken, bogholderi, undervisningsfærdighed; andre betinger baade den praktiske virksomhed og det teoretiske studium, f. ex. sprogfærdighed, klaverspil.

Delvis ligger undervisningen heri udenfor Universitetet, saaledes messen og prædiken ved pastoralseminariet, sang og spil ved musikkonservatoriet (dog stemmedannelse ved Universitetet!), praktisk pædagogik ved de højere skoler (af tilfældige, opportunistiske grunde ligger ogsaa den teoretiske pædagogik udenfor Universitetet). Men en del praktiske øvelser ligger ved selve Universitetet og kræver i reglen en skolemæssig undervisning, som ikke bør eller kan gives af professorerne, hvis arbejde er det teoretiske. Da Universitetet derfor tidligere overvejende har vægret sig ved at have noget med denne undervisning af gøre, er denne side af fagene ofte blevet forsømt, hvor der ikke var oprettet særlige instituter til den; de studerende var henvist til at skaffe sig det nødvendige ved privat manuduktion. Følgen var, at kandidaterne ikke sjældent var »upraktiske«, naar de forlod Universitetet, vidste og kunde for lidt af det, de direkte og straks havde brug for. Saadanne klager har særlig lydt fra skolen, fra sagførere og civiladministrationen. I de seneste aar er disse ønsker i vid udstrækning søgt imødekommet ved ansættelse af undervisningsassistenter (som dog ogsaa har anden virksomhed) og visse lektorer (andre er videnskabelige lærere).

Utvivlsomt maa det praktiske livs krav opfyldes paa disse punkter, men det er et spørgsmaal, om det er rigtigt at lade Universitetet gøre det. Man kunde mene, det var mere hensigtsmæssigt, om den praktiske uddannelse lededes af det praktiske livs folk selv. Paa den anden side er der slemme eksempler paa den gnidning, der kan opstaa mellem det rent teoretiske Universitet og et praktisk institut; og det er antageligt

af værdi for Universitetets teoretiske undervisning, at den ikke er uden forbindelse med det praktiske. Herved er i vort lille land ogsaa at tage i betragtning, at en hensigtsmæssig fornyelse af Universitetets lærerbestand synes at forudsætte muligheden for at inddrage folk fra det praktiske arbejde. Dette, som lykkes saa fortrinligt for medicinerne, er af mange grunde vanskeligt ved de humanistiske fakulteter, men bliver

PROFESSOR BERTIL OHLIN HOLDER ØVELSE MED DE STATSVIDENSKABELIGE STUDERENDE I STATISTISK LABORATORIUM

i hvert fald ikke lettere, hvis Universitetet intet skulde have med den praktiske uddannelse at gøre.

Ved de for Universitetet langt vigtigere teoretiske kundskaber er der to hensyn at tage: 1) der skal meddeles kundskaber, som er nødvendige og anvendelige i det praktiske liv; 2) der skal meddeles kundskaber, som giver mulighed for videnskabeligt arbejde.

Her er fagene nu forskellige paa en maade, som er mest typisk i det filosofiske fakultet. Det er klart, at fag, som ikke giver adgang til praktisk virksomhed, kun har det sidste hensyn at tage. Fag som Persisk, Tyrkisk, Indisk, Kinesisk, Assyrisk, Arkæologi har ikke den praktiske betydning som Dansk, de moderne fremmede sprog, Historie eller selv Klassisk filologi, hvori der skal uddannes lærere til de højere skoler. Det

maa indrømmes, og bør fremhæves, at universitetslærerposterne i flere af de førstnævnte fag omfatter meget store og betydningsfulde videnskabelige omraader; det er ogsaa menneskelig set en tvivlsom fordel at have saa faa studenter, som der her kan være tale om, da derved et uvurderligt inciterende element mangler eller er svagt; og den uddannelse i det rent elementære (f. ex. den praktiske sprogfærdighed), som en professor i Tysk kan forudsætte eller kræve delvis udført ved andre, maa en professor i Tyrkisk paatage sig — om saadant bliver fornødent. Dog ikke blot mere iøjnefaldende, men sikkert ogsaa vægtigere er det, at lærerne i de »praktiske« fag, selv hvor de kan faa ordnet uddannelsen i færdighederne paa en for dem bekvem maade, har en meget større arbejdsbyrde end de førstnævnte, dels derved at de kan have et par hundrede studenter, hvor de andre har højst en halv snes, dels derved at deres undervisning foruden uddannelse til videnskabeligt arbejde ogsaa — og endda i første række — maa tage sigte paa kandidaternes anvendelighed til praktisk virksomhed i samfundet. Økonomisk kunde — og burde vel nok — dette ekstraarbejde i statens direkte tjeneste betales, f. ex. ved at der gaves vederlag for examination, men den økonomiske ubillighed er uvæsentlig overfor den omstændighed, at professorer med meget arbejde ud fra praktiske hensyn og med mange studenter faar daarlig lejlighed til at opdrage selv de flinkeste og mest egnede af disse til videnskabeligt arbejde. Det bliver derved lettere at faa en videnskabelig uddannelse i fjerntliggende end i nære fag. Faktisk er der for tiden her i landet meget faa udenfor Universitetet, der beskæftiger sig videnskabeligt med Tysk, Engelsk eller Fransk; det er snart sagt lettere at pege paa folk, der studerer Ægyptisk, Arabisk eller Babylonisk. Noget kan dette hænge sammen med, at det nu om dage ofte kan være vanskeligt for en gymnasielærer at komme til at drive videnskab, bl. a. fordi de overordnede myndigheders stilling til et saadant forehavende er uklar og vakkende.

Lignende forhold har længe — af andre grunde og under andre synsvinkler — gjort sig gældende ved det juridiske fakultet, idet specielt videnskabelig jura drives i saa ringe Udstrækning udenfor Universitetet, at det kan volde meget besvær at faa professorater besat. Og samtidig med at præstegaardene viger for præstevillaer, kræver det sociale arbejde saa meget af præsterne, at der ikke bliver tid til at beskæftige sig med videnskab — undtagen for dem med stipendier til det formaal. Men en saadan kløft mellem videnskab og praksis er fordærvelig, dels fører den til modstand mod videnskabelig uddannelse (danske jurister; menighedsfakultet, seminarister som gymnasielærere), og dels bliver fornyelsen af de videnskabeligt arbejdende og docerende for svag og for tilfældig.

Var Universitetet alene et sæde for videnskabelig forskning, saa var de fags undervisning typisk, som kun har at oplære til videnskabeligt arbejde; men Universitetet er *ogsaa* en embedsskole; netop foreningen af denne med forskningsinstituttet er afgørende vigtig baade for landets kultur og for videnskaben; og for Universitetet som saadant er den undervisning typisk, som maa stræbe efter at meddele baade hvad der giver videnskabelig uddannelse og hvad der er praktisk anvendeligt. Dette er en vanskelighed (som øges med studenternes antal), men det er ogsaa en værdi.

Bedst kendt af Universitetets undervisningsformer er forelæsningserne.

De angribes ofte stærkt. Nogle udregner, hvor megen tid der gaar tilspilde, ved at professoren maa holde dem og studenterne skrive dem ned efter den ikke altid formfuldendte og ofte meget hurtige fremstilling, undertiden endda skrive dem rent hjemme og saa lære dem efter ikke videre gode afskrifter; fremgangsmaaden kaldes forældet siden indførelsen af skrivemaskiner: det hele kunde gøres med i løbet af et minut at overlevere forelæsnings maskinskrevet til studenterne; nogle siger endda, at forelæsninger kun var berettigede før bogtrykkerkunstens opfindelse.

Disse indvendinger er delvis rigtige: hvor der kun gives et grundrids, et kompendium af vedkommende videnskabsgren, kunde dette vel ofte bedre ske ved en lærebog. Men betragtningen er dog yderst ensidig. Ogsaa kompendieforelæsninger kan være gode, naar de er, hvad de helst skal være, nemlig vejledning til selvstudium. Og det talte ord har stor værdi; man kommer bedre i kontakt med tilhørere. Selvom vi ikke har den tyske maner, at studenterne skraber med fødderne, naar professoren siger noget, der mishager dem eller som de ikke forstaar, saa véd dog enhver taler, hvordan der opstaar en strøm, hvis afbrydelse den øvede temmelig let fornemmer, saa han nøjere eller i ændret form kan fremstille det, som ikke blev forstaet.

Man kan ogsaa til en vis grad indrette spørgetimer i tilslutning til forelæsningserne eller spørgepauser, men der kommer tit ikke saa meget ud heraf, fordi studenternes skyhed i de store auditorier gerne kun overvindes af nogle faa, som saa dominerer det hele.

Lærebøger og navnlig et lærebogssystem har den ubehagelige bivirkning at fremme tilbøjeligheden til at sværge til lærerens ord, til kun at beskæftige sig med lærerens mening. De lukker inde i en baas; de kan gøre undervisningen seminaristisk.

I nogle fag bruger man som modvægt herimod omhyggeligt ved hvert problem at anføre tidligere forskeres anskuelser om sagen. Denne »heu-

ristiske« fremgangsmaade kan være en nødvendig indledning eller en oplysende afslutning ved en videnskabelig fremstilling, men hvis baggrunden for de forskellige udviklingsfaser ikke kan gøres levende, er dens pædagogiske værdi tvivlsom. Navnlig naar der foreligger en af læreren udarbejdet lærebog, vil studenterne i almindelighed ikke selvstændigt lære de drøftede anskuelser at kende, og de vil finde, at opvisningen af de forskellige forskeres antagelser er et forvirrende klopfægteri, der ender med en letkøbt sejr for læreren.

Der er en tydelig forskel paa forelæsninger over et stof uden lærebog og forelæsninger over en af læreren selv skrevet bog, i hvilke han da søger nøjere at forklare, hvad der kan være vanskeligt, og fremhæver, hvad der er vigtigst. Dette kan være en aldeles fortrinlig form, men den bliver utaaelig, hvor mange timer gaar med at angive, hvad henholdsvis hoved- og bifagsfolk skal kunne, og hvad alle kan lade være at lære. Dette fører saa logisk atter til udgivelsen af officielle overspringelseslister, der meget haandfast drager grænsen mellem praksis og videnskab.

Til forelæsninger over lærebøger slutter sig naturligt examiner over disse, hvorved læreren søger at kontrollere og fremme studenternes tilegnelse af stoffet. Hvis de foregaar efter formelen »derfra og dertil« — hvilket kan være praktisk og nødvendigt, naar man vil sikre tilegnelse af grundlinierne — er det nok bedre, at de udføres i mindre hold ved hjælp af assistenter. Men examiner kan ogsaa blive til kolloqvier (samtaler), hvor der er større lejlighed for studenterne til at spørge, og hvor professoren bedre kan benytte megen tid til at uddybe stoffet eller fremstille den videnskabelige diskussion om problemerne. Kolloqvier forudsætter dog, hvis der rigtig skal komme noget ud af dem, et ikke for stort antal deltagere. Ellers kan den enkelte kun alt for sjældent komme til, og skrækken ved at udtale sig i en stor forsamling gør sig for stærkt gældende, hvoraf saa atter følger, at den, der »er oppe«, selv naar han svarer rigtigt, ofte fremstiller sagen saa daarligt, at svarene ustandseligt maa gentages i anden form af læreren selv, hvis ikke udbyttet for tilhørerne skal blive for ringe.

Grundlaget for saare mange øvelser ved de tre fakulteter er en text, og temaet vil ofte være en fortolkning, men denne er karakteristisk forskellig: filologen søger ved sin fortolkning af en hvilkenksomhelst text kun at finde ud af, hvad der faktisk staar i den; teologen klarer ved sin fortolkning af de hellige skrifter overensstemmelsen med læremeningerne; juristen angiver ved sin fortolkning af en lovtexis paabud, hvorledes tilfældenes mangfoldighed kan rummes i dets rammer.

En for Jurister og Filosofer fælles ejendommelighed er de for faa aar siden indførte universitetsansatte hjælpelærere, som (delvis betalt af studenterne selv) examinerisk gennemgaar større eller mindre afsnit af lærestoffet. Hos juristerne læser universitetsmanuduktørerne væsentlig paa samme maade som de — stadig bestaaende — private manuduktører, ogsaa i det ydre, idet de f. ex. ogsaa har deres mange timer i de forelæs-

PROFESSOR VILH. ANDERSEN (STAAENDE TIL HØJRE) HOLDER ØVELSE
I DISPUTATS-AUDITORIET I ANNEKSET

ningsfri maaneder januar og juni. Ved det filosofiske fakultet har privat manuduktion aldrig spillet den rolle som hos juristerne; den søges kun i bestemte discipliner og i reglen som direkte examensforberedelse. Hjælpelærerne, kaldet undervisningsassistenter, er derfor her ofte noget andet end manuduktører; i lighed med disse gennemgaar nogle af dem ganske vist lærestof examinerisk, men — foruden som ovenfor nævnt at blive anvendt som lærere i praktisk sprogfærdighed — kan de ogsaa have til opgave paa egen haand (omend under professorens kontrol) at indføre studenterne i begynderfag som fonetik og elementær sproghistorie. Naar professoren bevarer levende forbindelse med sin assistents undervisning, er dette system meget frugtbart, det sikrer tilstedeværelsen af nødvendige kundskaber og sparer tid. For den unge student er det ogsaa

et gode, at assistenten med de smaa hold let lærer alle sine elever at kende, saa begynderen her ikke — som i de store auditorier maaske gennem flere semestre — blot er et navn paa en flersidig liste, Karen Jørgensen nr. 2 eller Hans Peter Nielsen nr. 4.

En vigtig borgen for, at kandidaten har faaet en videnskabelig uddannelse, er specialet.

Man forlanger i de fleste fag, at studenten skal skaffe sig et fuldgyldigt overblik over, hvad videnskaben her mener, saaledes at han indenfor dette omraade og i overensstemmelse med de gældende synspunkter kan gennemføre en metodisk rigtig undersøgelse af et ham opgivet specielt stof. Skønt der saaledes ikke kræves nye synspunkter og kun en begrænset selvstændighed, faar kandidaten dog en selvoplevet mening om, hvad videnskabeligt arbejde er. Og skulde han have evner og faa lyst til videnskabelig virksomhed, saa har han lært metoden praktisk.

Specialerne fordrer et ikke ringe arbejde fra lærerens side, idet han paa alle de omraader, hvor hans studenter faar specialer, maa kende sagerne saa nøje, at han kan give fuld besked om den videnskabelige litteratur og bedømme besvarelsenerne overlegent. Dette kan ret let gøres, hvor fagene er godt fordelt, men hvor omfattende fag bestrides af en eller to, bliver byrden tyngende og hæmmer lærerens eget arbejde — uden at der kommer noget for videnskaben direkte gavnligt ud af det, som det dog ofte er tilfældet ved de efter princippet ikke meget forskellige tyske dissertationer.

Endelig kommer saa laboratorieøvelserne, hvis formaal er direkte undervisning i brugen af fagets hjælpemidler og metode. De kan foregaa paa forskellig maade. Læreren sidder f. ex. ved et bord med det videnskabelige apparat foran sig, d. v. s. med de til stoffets behandling nødvendige bøger, som studenterne maa have haft lejlighed til at benytte. Emnet er blevet fordelt mellem deltagerne og behandles nu i korte foredrag med efterfølgende diskussion, kritik og demonstration af arbejdsmaaden. Denne fortræffelige øvelsesform kan kun anvendes ved centralt stof, som alle studenterne skal kende, og med et meget lille antal deltagere. Øvelsen skal kunne foregaa i umiddelbar nærhed af laboratoriets bibliotek, og dette maa eje de nødvendige bøger. Paa grund af for stort studentertal, utilstrækkelige lokaler og mangler i bogbestanden maa dog mange universitetslærere give afkald paa denne undervisning og anvende tillem্পninger af forskellig art: man maa nøjes med at lade nogle faa deltagerne være aktive, begrænse emnerne mere end egentlig rimeligt, indskrænke fordringerne til literaturbenyttelse.

Faktisk yder nogle af laboratorierne for tiden ikke, hvad de kunde, som basis for øvelser. De kan kun nogenlunde opfylde deres anden, men vel ogsaa vigtigste opgave, nemlig at være et formaalstjenligt grundlag for studentens arbejde ved at give ham let og uhindret adgang til fagets bøger, hvoraf han selv kun kan eje en ringe del. De fleste af de humanistiske fakulteters laboratorier findes i studiegaarden, og siden dens oprettelse i 1916 har studenterne benyttet sig saa rigeligt af de til at begynde med udmærkede arbejdsmuligheder her, at laboratorierne, hvor man oprindeligt kun »saa noget efter« og udførte specielt arbejde, er blevet mange studenters arbejdsrum fra morgen til aften. Denne — ikke skadelige! — udvikling har i forbindelse med de sidste aars stærke stigning i studentertallet i adskillige fag efterhaanden voldt en saadan trængsel om pladser og bøger, at laboratoriernes effektivitet ogsaa paa dette felt desværre er aftagende.

Dette er stor skade; thi hvad nytter al vejledning i forelæsninger, examinatorier, speciale- og laboratorieøvelser, hvis studenterne ikke først og fremmest arbejder paa egen haand, saa de lærer at gaa frit og fortroligt til faget, vrage den ene bog og vælge den anden — ogsaa uden professorens anvisninger? Selvstudiet er dog det for den indre værdi afgørende.

Her er der maaske syndet i nogle fag i de senere aar. Man har, som baade nødvendigt og rimeligt var, givet efter for praktikernes og studenternes forenede raab om en bedre organisation af undervisningen med det formaal at undgaa unødigt tidsspild. Man byder studenterne en langt mere udstrakt undervisning i øvelser og ved hjælpelærere. Det regelmæssige arbejde, man binder dem til, er rationelt og moralsk; det styrker de svage. Men det kan snære de stærke, hæmme de selvstændige paa deres egne veje — og var det egentlig meningen? Man kan undertiden synes, at de flittigere, bedre oplærte, fagkundskabsrigere studenter nu savner noget af trangen til alsidighed og jagtglæden i det ubekendte.

Hvis Universitetet tidligere tilsidesatte de praktiske hensyn paa en maade, som kunde være fuldstændig barok, saa er der nu skabt undervisningsforhold, som, hvor meget der end yderligere kan være at ønske, bedre svarer til det praktisk fornødne, men som til gengæld kan true med mekanisering, navnlig hvis professorerne paa grund af for store auditorier ikke har fornøden lejlighed til individuel vejledning, og hvis studenterne glemmer at læse paa egen haand. Særlig da ved de fakulteter, hvor bøgerne saa ganske dominerer, er det en stor fare for menneskeværdien, hvis disse bøger kun er strenge lærere og tvangsfæller, ikke gode kammerater og fortrolige venner.

RIGSHOSPITALET. GRØNNEGAARDEN

II. NATURFAGENE

AF

PROFESSOR, DR. PHIL. H. M. HANSEN

Meget af hvad der i det foregaaende Afsnit er sagt om Universitetsundervisningen indenfor de humanistiske Fakulteter gælder for Universitetsundervisningen i Almindelighed, men baade Undervisningen og Forskningen indenfor det lægevidenskabelige og det matematisk-naturvidenskabelige Fakultet adskiller sig dog saa væsentligt fra Forholdene ved de tre andre Fakulteter og frembyder paa den anden Side saa mange Lighedspunkter, at det er naturligt at behandle disse to Fakulteter for sig og under et. Dette skal forsøges i nærværende Afsnit, der ifølge Sagens Natur faar en mere speciel Karakter end det foregaaende.

Opgaven for Undervisningen ved de naturvidenskabelige Fakulteter er ogsaa Bibringelsen af et vist højere Maal af Kundskaber og Færdigheder, nemlig dem som Samfundet maa kræve henholdsvis af en Læge og en Lærer indenfor de naturvidenskabelige Fag ved det højere Skolevæsen, og dette Maal kan ogsaa her kun naas gennem en *videnskabelig* Undervisning, hvor det ikke blot drejer sig om simpel Kundskabsmeddelelse, men hvor man maa lade de Studerende stifte Bekendtskab med og selv arbejde efter de Metoder, hvorved vor Viden er erhvervet og stadig udvides og fornyes, saa at de senere — overensstemmende med det Løfte, som Lægerne udtrykkelig maa afgive — med Kritik kan tilægne sig og udnytte i deres Virksomhed ethvert Fremskridt i vor Viden. Men en saadan videnskabelig Undervisning kræver i disse to naturvidenskabelige Fakulteter Arbejde i Laboratorier i egentlig Forstand, Laboratorier, hvori Naturen spørges gennem Eksperimenter, og den videnskabe-

lige Forskning er i lige saa høj Grad knyttet til saadanne Laboratorier, saa at det bliver det eksperimentale Laboratoriearbejde, som særpræger Arbejdet indenfor disse Fakulteter. Ogsaa ved den kliniske Undervisning paa Hospitalerne spiller i vore Dage Hospitalslaboratorierne en vigtig Rolle, og selve denne kliniske Undervisning frembyder mange Berøringspunkter med den rene Laboratorieundervisning. Skillelinien er dog naturligvis ikke skarp, som det ogsaa er berørt i det foregaaende Afsnit. Et Fag som Matematik og de rent teoretiske Sider af andre naturvidenskabelige Fag arbejder efter væsentligt de samme Metoder som foran skildret for de humanistiske Fag, og omvendt arbejder f. Eks. den eksperimentale Psykologi, som hører under det filosofiske Fakultet, i Laboratorier af ganske samme Art som dem der her skal omtales.

Et yderligere fælles Træk ved Undervisningen under de to naturvidenskabelige Fakulteter er, at der, uanset hvilket Fagstudium der er Tale om, er visse Bifag, til hvilke der nødvendigvis først maa kræves i det mindste noget Kendskab. Studiet indledes derfor med en Forberedelseseksamen eller Forprøve, og Begyndelsen af Studiet former sig i det Hele ret ensartet for alle Studenter under disse Fakulteter. For et af Fagene til Forprøven, Kemien, er Undervisningen endogsaa fælles for alle Studenter ved begge Fakulteter. For et andet Fag, Fysik, er den fælles for Medicinerne og Studenterne ved det matematisk-naturvidenskabelige Fakultets naturhistorisk-geografiske Faggruppe, medens Studenterne under den matematisk-fysiske Faggruppe studerer dette Fag i større Omfang og sammen med andre Bifag ved den polytekniske Læreanstalt. Dette nære Samarbejde med den polytekniske Læreanstalt er særegent for Københavns Universitet. Det sparer unødigt Dublering af Undervisningen til Fordel baade for Universitetslærerne i disse Fag, der derved faar bedre Tid til deres mere videnskabelige Undervisning, og for de Studerende, der faar disse Fag gennem en fast ordnet, næsten skolemæssig Undervisning, saa at Overgangen fra Skolen til Universitetet bliver mindre voldsom, mere gradvis.

Allerede ved denne indledende Kemi- og Fysikundervisning er Arbejdet i Laboratorier en vigtig Del, men Stoffet gennemgaaes naturligvis ogsaa ved Forelæsninger. I det foregaaende Afsnit er anført og delvis imødegaaet den Kritik, der undertiden rettes mod den Del af Universitetsundervisningen, som foregaaer gennem Forelæsninger. For de fleste Forelæsninger ved de naturvidenskabelige Fakulteter kommer imidlertid det særlige Forhold til, at de ledsages af Eksperimenter og Demonstrationer; saadanne Forelæsninger kan i hvert Fald vanskeligt tænkes erstattet af Læsning. Forelæsningsforsøgene er et yderligere Virkemiddel af stor Vægt

i Lærerens Haand; Tilhørernes Opmærksomhed fængsles lettere, og man kan i en Forelæsning, opbygget paa vel tilrettelagte, enkle, klare, fundamentale Forsøg give det væsentlige ved det Spørgsmaal, der er til Behandling, paa en Maade som Selvstudium næppe kunde erstatte. Naar man mindes Forelæsninger fra sin egen Studietid, er det da ogsaa Eksperimentalforelæsningerne, som staar klarest, og det, man husker, er altid knyttet til et eller andet slaaende Eksperiment.

Iøvrigt har der til de elementære Forelæsninger, i hvert Fald i nogle af Fagene, været knyttet Eksaminatorier i smaa Hold ved Undervisningsassistenter, længe før denne Undervisningsform vandt Indpas i de humanistiske Fakulteter. Som nævnt støtter imidlertid allerede den indledende Undervisning sig til Studenternes Arbejde i Laboratorierne. Maalet for dette Arbejde maa dog sættes beskeden. Der kan kun blive Tale om at indøve visse elementære Færdigheder, saaledes de enkleste kvalitative og kvantitative kemiske Analysemetoder, give noget Kendskab til de hyppigst anvendte Maalemetoder og Maaleapparater og til de elementæreste Regler for Behandling af Iagttagelser, en overskuelig Opstilling og en Vurdering af de opnaaede Resultaters begrænsede Sikkerhed.

Som Eksempel paa Arbejdsgangen ved en saadan elementær Laboratorieundervisning omtales Arbejdet i et fysisk Laboratorium nærmere. Den daglige Laboratorieundervisning ledes helt af Assisterter under Professorens Ansvar og efter Aftale med ham for Hovedliniernes Vedkommende, men med fuld Selvstændighed i Enkeltheder. En Assistent kan endnu nogenlunde overkomme 20—25 Elever ad Gangen, men arbejder da ogsaa under stadig fuld Anspændelse under den 3 Timer lange daglige Øvelsestid. Eleven kender forud Dagens Opgave (hver har hver Dag sin særlige Opgave, der ved Kredsbytning efterhaanden tilfalder alle paa Holdet) og har sat sig foreløbigt ind i Grundlaget for Opgaven i Lærebøger eller særlige Vejledninger. Den første halve Time bruger han nu til, stillet overfor Apparaterne, at sætte sig grundigt ind i Fremgangsmaaden ved Opgavens Løsning, blive fortrolig med Apparaternes Indretning og Virkemaade og sammenstille dem saaledes, som Opgaven kræver. I denne Tid kan Assistenten tilbagelevere og gennemgaa Rapporterne for forrige Arbejdsdag, men maa stadig lade sig hente rundt til Arbejdspladserne for at supplere Vejledningernes Oplysninger. Naar derefter alle er i Gang, begynder han sin vigtigste Virksomhed, en Runde fra Elev til Elev med Kontrol af hver enkeltts Arbejde. I denne daglige personlige Kontakt mellem Læreren og hver enkelt Elev ligger Laboratoriearbejdets særegne Værdi. De mindre begavede vil tidligt og stadigt

blive advarede, de dovne opdagede og ansporede, de dygtige og hurtige faa anvist, hvorledes de kan faa yderligere Udbytte af deres Arbejde udover det Gennemsnitsmaal, der maa kræves af alle. Naar Runden, der naturligvis ogsaa stadig afbrydes ved Spørgsmaal fra andre, er fuldført, nærmer Arbejdets Afslutning sig. Resultatet af Dagens Arbejde er i Reglen en Række Iagttagelser, der først bagefter og hjemme kan

PROFESSOR KNUD FABER HOLDER FORELÆSNING I DET MEDICINSKE
AUDITORIUM PAA RIGSHOSPITALET

behandles færdig og indføres i Rapporterne, men der afleveres en Afskrift af Resultaterne, saa at Assistenten straks kan overse, om der er naaet, hvad der skulde naas, eller gøre opmærksom paa Mangler og Fejl, medens der endnu er Mulighed for at faa dem rettet, og samtidig faar man derved Kontrol med, at Rapporterne udarbejdes paa Grundlag af egne Observationer.

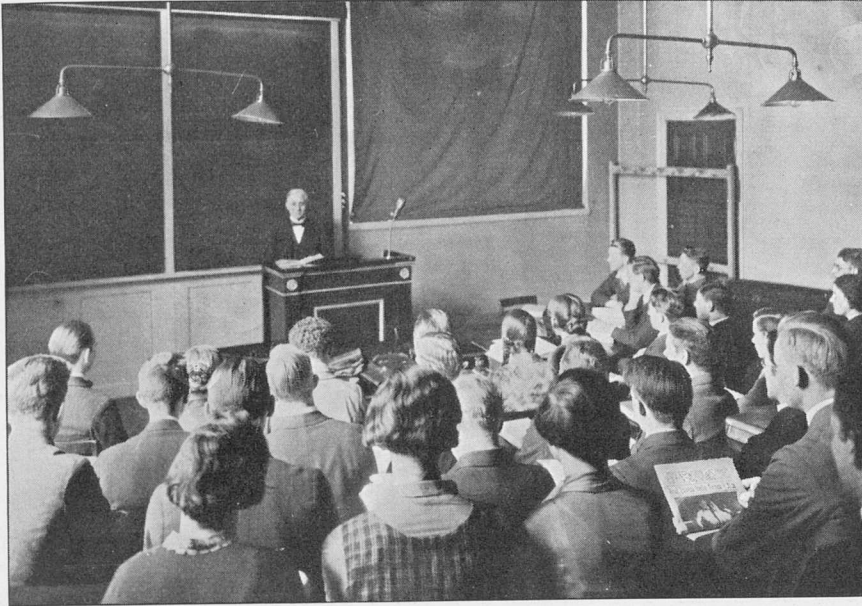
Saaledes foregaar, nogenlunde ens i Hovedtrækkene, men naturligvis med mange Afvigelser i Enkeltheder betingede af de forskellige Fag, Arbejdet i de elementære Laboratorier. En lidt anden Karakter har vel især visse af de biologiske Laboratorier, hvor Opgaven er Præparation og Undersøgelse, ofte med Afbildning, af disse Præparater af Planter eller

Dyr, og hvor Apparaterne væsentlig kan indskrænkes til Mikroskop, Mikrotom og Hjælpemidler ved Præparationen. Fra de elementære Laboratorier er der en nogenlunde gradvis Overgang gennem Laboratorier for Viderekomne til de Laboratorier, hvor Specialestudier drives og videnskabelig Forskning foregaar. Ved Øvelser for Viderekomne er Opgaverne endnu kun Anvendelse af kendte Metoder, men mere omfattende, saa at de kræver flere, ofte mange Dages Arbejde, og de udføres med Apparater, som ogsaa kunde gøre Tjeneste ved Forskning, mens Apparaterne ved de elementære Øvelser er forenklede og forgrovede, saa at de kan holde til det Slid, som de uøvede Hænder og den intensive Drift betinger. Ved Specialestudiet, som det trods Studietidens Nedsættelse er lykkedes at bevare i den matematisk-fysiske Faggruppe, naar endelig Studenterne til at sætte sig ind i Metoderne for videnskabelig Forskning gennem personligt, nogenlunde selvstændigt Arbejde. Vore Dages vidtdrevne Specialisering og Laboratoriernes begrænsede Hjælpemidler paalægger naturligvis Indskrænkninger i Valget af Speciale, der hyppigt mere maa bestemmes af, hvilke Apparater der er ledige, end af Studentens særlige Interesser. Oftest begynder Arbejdet med at gentage en tidligere Undersøgelse, kopiere Opstillingen og faa den til »at virke«, og enkelte naar ikke derudover, men i Reglen kan man dog variere enten Genstanden for Undersøgelsen eller Metodiken saa meget, at der bliver Tale om nye Resultater, saa at Studenten ved Siden af at indføres i det videnskabelige Eksperimentalarbejdes Metodik oplever lidt af den Erkendelsesglæde, som følger med ethvert nyt Resultat, er det end aldrig saa beskedent. Og for de flinkeste fører Specialestudiet ofte direkte til deres første selvstændige Arbejde.

Specialeuddannelsen kan ogsaa bestaa i at hjælpe en videnskabeligt arbejdende Assistent eller Gæst paa Laboratoriet, en af de bedste Former for Uddannelse til selvstændigt Arbejde og samtidig nyttig for Laboratoriet. Ledelsen af Specialestudiet stiller betydelige Krav til Læreren, baade til hans Viden og hans Tid, men i et Laboratorium, hvor der er Forskning i Gang af Assisterter og andre, vil der være saa mangesidig teknisk Kundskab repræsenteret, at han aflastes i betydelig Grad. Det Samarbejde, der saaledes praktiseres mellem alle de i Laboratoriet arbejdende, Lærer, Assisterter, Gæster og Studenter, hvor alle følger hinandens Arbejde, hyppigt kan give hinanden Raad og Haandsrækning eller øve nyttig Kritik, giver Arbejdet i naturvidenskabelige Laboratorier en særegen Tilløkkelse; blot nogle Semestres Ophold i en saadan videnskabelig Laboratorieatmosfære viser sig atter og atter at kunne modne en ung Mand og afgørende ændre hans Indstilling overfor sit Fag. I Virke-

ligheden er Forskellen mellem denne danske Uddannelsesform og f. Eks. den svenske og tyske, der fører til et offentliggjort Arbejde, en Licentiat-afhandling eller Dissertation, mindre end det ser ud til, højst en Grads-forskel.

Det maa være blevet klart af denne Redegørelse for Arbejdsforholdene i de naturvidenskabelige Laboratorier, hvor stor Betydning Assisten-

PROFESSOR JOHS. HJELMSLEV HOLDER FORELÆSNING I ET AF UNIVERSITETETS HOVEDBYGNINGS AUDITORIUM

ternes Medvirken ved alle Sider af Arbejdet har. De bærer en væsentlig Del af den videnskabelige Forskning, og fra deres Kreds henter Universitetet Fornyelse af sine Lærerkrafter, saa at dette Spørgsmaal sjældent volder lignende Vanskeligheder her som i visse af de humanistiske Fag. Kun er det meget sørgeligt, at Assistenternes Lønning er saa urimelig slet. Af alle den danske Tjenestemandsløvs Uretfærdigheder mod Universitetet er ingen mere himmelraabende end den Paragraf, der sætter Lønningen for Universitetets faste Assisterter lavere end for Gymnasiets Adjunkter og Musæernes Amanuenser o. lign. Desuden regnes end ikke videnskabeligt Arbejde som et Plus for en Assistent, der senere søger over i praktisk Virksomhed ved Skoler, ja, det kan være besværligt nok at faa noget af Assistenttiden regnet med i Anciennitet derved; der er her ingen fast Praksis, men Afgørelsen træffes i hvert enkelt Tilfælde.

De naturvidenskabelige Laboratorier er de naturlige Centrere for det videnskabelige Liv indenfor deres Fag. Her indtager naturligvis Universitetets Laboratorier ingen Særstilling; Laboratorierne under den polytekniske Lærestanstalt og Landbohøjskolen, Carlsberglaboratoriet, Serum-institutet o. fl. hører nøje sammen med dem. I disse Laboratorier er alle Betingelser for videnskabelig Forskning tilstede: de rette Personer, de ydre Kaar (Apparater, Installationer, Bibliotek o. s. v.) og de Imponderabilier (Tradition og Atmosfære), der kan være lige saa væsentlige som de materielle Betingelser. Reversen er, at Muligheden for videnskabeligt Arbejde udenfor Laboratorierne oftest er ringe. Dette gælder dog mindre Medicinen og visse af de biologiske Fag. Provinsens store og ofte ogsaa de mindre Sygehuse byder næsten lige saa gode Betingelser for klinisk Arbejde som Hovedstadens Hospitaler, dog bliver Patientmaterialet mere spredt og tilfældigt, og for alt videnskabeligt Arbejde udenfor Hovedstaden melder sig Vanskeligheden ved at skaffe videnskabelig Litteratur, foruden at den faglige Ensomhed er et stærkt hemmende Moment. For de beskrivende naturvidenskabelige Fag, Zoologi, Botanik o. s. v. byder Provinsen i visse Henseender endogsaa bedre Betingelser end Hovedstaden. Der behøves intet Laboratorium, højst et Mikroskop, som Interesserede i Reglen let kan faa Hjælp til at skaffe sig, og der er lettere Tilgang til Materialet. Disse Videnskaber har da ogsaa mange interesserede Dyrkere over hele Landet, og disses Kreds er ingenlunde indskrænket til de akademisk uddannede Lærere. Men for de udprægede Eksperimentalfag, Fysik og Kemi, Fysiologi og beslægtede Fag, er Mulighederne udenfor Laboratorierne ringe. Private Laboratorier, som de kendes enkelte Steder i Udlandet, kræver saa store Midler, at de ikke kan komme i Betragtning her i Landet. En Undtagelse er dog Astronomin, der aabenbart og forstaaeligt nok over særlig Tiltrækning paa Amatører, og medens et moderne astronomisk Observatorium er endogsaa særlig kostbart, kan der med en beskeden Kikkert uden synderligt yderligere Tilbehør og uden væsentlige Driftsudgifter gøres værdifuldt videnskabeligt Arbejde.

Til de naturvidenskabelige Laboratorier, for hvis Arbejdsmetode der nu er redegjort, hører ogsaa Laboratorierne for de saakaldte teoretiske Fag indenfor det lægevidenskabelige Studium, og mutatis mutandis kan det hidtil sagte ogsaa finde Anvendelse paa dem, men nogle af de særlige Undervisningsformer indenfor det lægevidenskabelige Fakultet maa nødvendigvis ogsaa berøres, omend det af en Ikke-Fagmand kun kan blive gjort paa ufyldstgørende Maade. Umiddelbart efter den foran omtalte Forberedelseseksamen begynder de medicinske Studenter Volontørtjeneste

paa Hospitaler for saa tidligt i deres Studietid som muligt at komme i Berøring med Patienter og lære Lægens særlige Virksomhed at kende. Maaske ligger denne Volontørtjeneste for tidligt; vel er det vigtigt, at de Studenter, der derved opdager, at de ikke egner sig til Lægegeringen, f. Eks. fordi deres Nerver ikke kan holde dertil, faar det at vide saa tidligt som muligt; men paa den anden Side gør Manglen paa Kundskaber bl. a. i Fysiologi og Anatomi, Nytten af denne tidlige Volontørtjeneste

POLYTEKNISK LÆREANSTALT

mindre baade for de Studerende og for Hospitalerne, end den senere kunde blive.

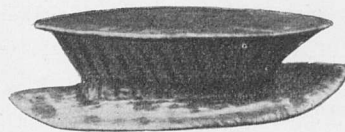
Den praktiske Side af den videre Uddannelse for Medicinere foregaar ved den kliniske Undervisning, der her i Landet har udviklet sig paa særlig Maade og indtager et højt Stade. En saadan klinisk Forelæsning, hvor Professoren paa en — typisk eller sjælden — Patient demonstrerer hele Undersøgelsens Teknik og gennem stadig Paapegen af Mulighederne for Fejltagelser til sidst naar til at stille Diagnosen, saavidt Lægevidenskaben nu engang formaar det, maa bundfælde sig dybt i opmærksomme og interesserede Tilhøreres Sind. Ogsaa den anden Form for klinisk Undervisning, hvor en Student faar anvist en Patient til Undersøgelse og bag-efter under Lærerens og sine Kammeraters Kritik maa redegøre for Resultatet, maa være af stor Værdi, især naturligvis for den, hvis Diagnose, vundet gennem grundigt Arbejde og velfunderet, som han synes den er, dog kan trævles op af Lærerens overlegne Erfaring.

Men den virkelig praktiske Uddannelse til Lægegeringen gennem den saakaldte Turnustjeneste hører her i Landet ikke med til Studiet, kommer først efter Eksamen og for Tiden endda ret længe efter den, saa

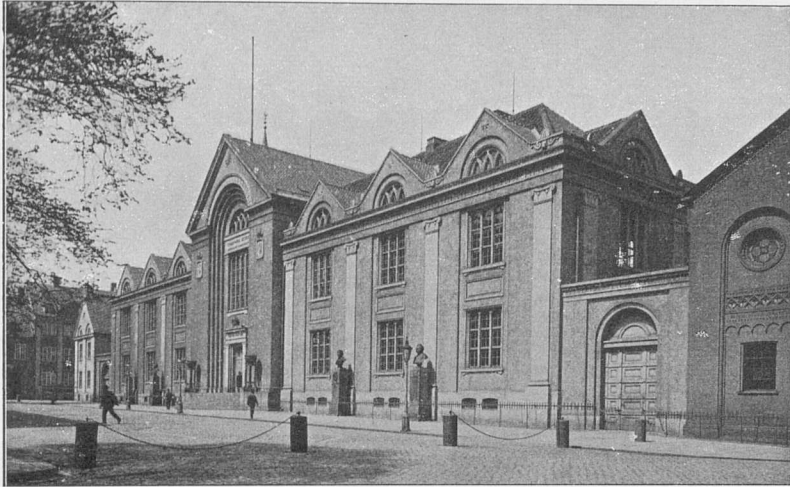
enkelte, der under Tidens haarde Konkurrence fristes til at begynde Praksis forinden, aldrig faar denne Uddannelse, men selv maa samle sig Erfaringer gennem deres Praksis. I de Lande, hvor denne Del af Uddannelsen hører med til det egentlige Studium, saaledes i Sverige, fører det imidlertid til en urimelig lang Studietid.

Den praktiske Uddannelse til Lærergerningen henhører som nævnt i det foregaaende Afsnit ikke under Universitetet, men under den højere Skole selv, og sikkert med Rette. Dog er der i den fornylig ændrede Skoleembedseksamen i den matematisk-fysiske Faggruppe gjort et bemærkelsesværdigt Forsøg paa at tage ogsaa visse Dele af denne Uddannelse op, ikke i Konkurrence med, men for at supplere Skolens egen Uddannelse. Dette sker til Eksamenens 2den Del, den saakaldte Lærerprøve, der fælles for alle Gruppens fire Skolefag, Matematik, Fysik, Kemi og Astronomi, behandler det elementære Stof, som er Genstand for Skolens Undervisning. Maalet for denne Prøve er hverken at lære Studenterne selve dette Stof eller direkte at lære dem at undervise i det; det sker andetsteds. Man søger derimod at lære dem at forberede sig selv til saadan Undervisning; Grundspørgsmaalene behandles paa videnskabeligt Grundlag og belyses historisk, og for de forskellige Linier man kan følge ved Stoffets Behandling i Skolen diskuteres deres logiske og didaktiske Fordele og Mangler. Dertil knytter sig da atter praktisk Uddannelse i Laboratorier, dels i de særlige Undervisningsforsøgs Teknik, hvorunder ogsaa medtages det vigtige Spørgsmaal at indrette en normal Skolesamling og holde den i Orden, dels en rent haandværksmæssig Uddannelse i de Færdigheder, som en Lærer i Fysik og Kemi maa have. I dette Kursus i fysisk Teknik lærer man at blæse Glas, lodde og file, dreje og bore i Metal o. s. v.

Denne Lærerprøve, hvis teoretiske Del maaske endnu næppe er kommet over Forsøgsstadiet, men hvis praktiske Del allerede har over 20 Aars Erfaring og Tradition bag sig, tør vi regne som et Vidnesbyrd blandt mange om, at Universitetet uden at tabe sine høje videnskabelige Maal af Syne, stadig bestræber sig for at tilpasse sin Undervisning efter det praktiske Livs Tarv.

DOKTORHAT

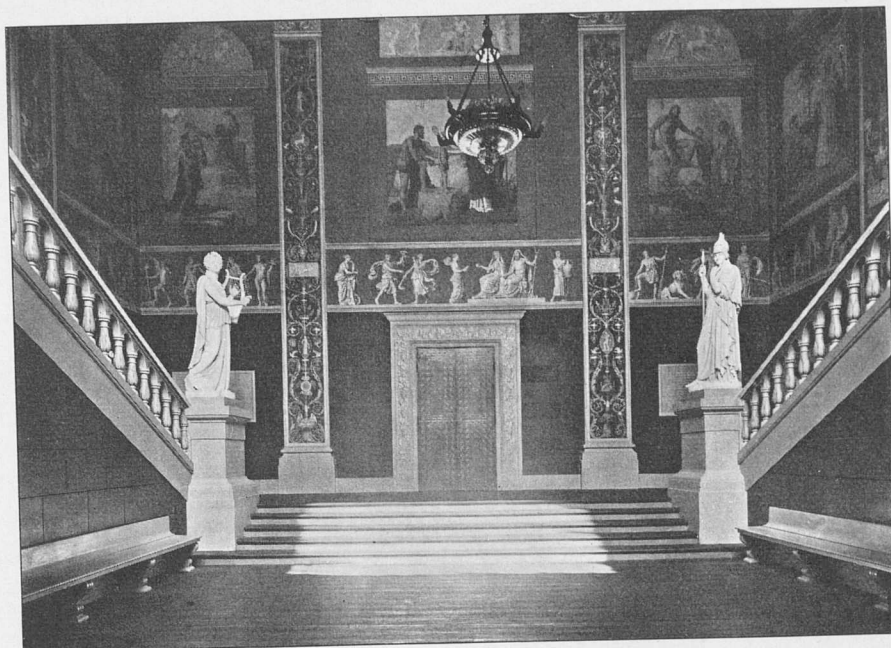

UNIVERSITETET

UNIVERSITETETS VIDENSKABELIGE INSTITUTER

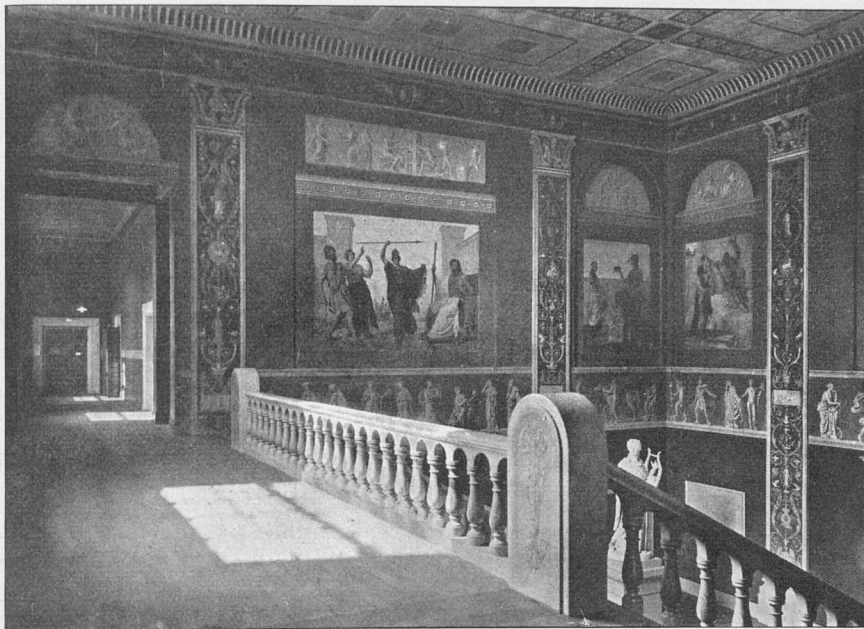
Omkring Universitetet grupperer sig en Række videnskabelige Instituter, af hvilke de aller fleste er oprettede i dette Aarhundrede. En meget væsentlig Del af Universitetets Arbejde — baade det videnskabelige og Undervisningen — foregaar paa disse Instituter. En Beskrivelse af Universitetet, der ikke indeholdt en Beskrivelse af Institutterne, vilde derfor kun være halvgjort Gerning — vel endda ikke en Gang saa meget. I dette Afsnit gives derfor en Redegørelse for hvert enkelt Instituts Indretning og Virksomhed, en Redegørelse der i de aller fleste Tilfælde bygger paa Oplysninger meddelte af vedkommende Instituts Forstander selv. Stoffets Mangfoldighed er imidlertid paa dette Punkt saa stor, at det i flere Tilfælde har været nødvendigt, for at holde Bogen indenfor det planlagte Omfang, at forkorte de af Forstanderne meddelte Oplysninger noget. Der er dog ikke derved tilstræbt nogen Uniformeren af Oplysningerne, idet man har ment, at disse — selv om de derved fik en vis Uensartethed — hellere maatte fremtræde med det Præg, som den sagkyndige havde givet dem.

Universitetets videnskabelige og Undervisnings-Apparat er imidlertid ikke udtømt med dets Instituter, og der skal derfor, forinden Institutterne beskrives, gives en kort Redegørelse for, hvad Universitetet i denne Henseende iøvrigt besidder eller kan gøre Brug af til sit Arbejde.

UNIVERSITETETS FORHAL

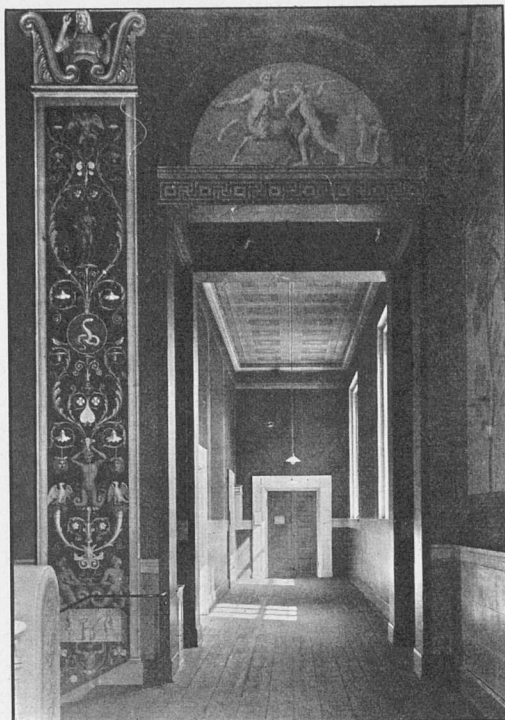
Her maa da først nævnes Universitetets egen Hovedbygning paa Frue Plads, der foruden den pompøse, med Constantin Hansens Malerier og Hilkers Dekorationer smykkede Forhal og den smukke Festsal med de store Vægmalerier af Begivenheder af Universitetets Historie indeholder 10 større og mindre Auditorier og 2 Lærerværelser. Dette var indtil Slutningen af forrige Aarhundrede Universitetets eneste Høresale, men da Polyteknisk Lærestanstalt i 1890 flyttedes ud paa sin nuværende Plads, overtog Universitetet de af den tidligere benyttede Bygninger i Studiestræde og Sct. Pederstræde og fik i Bygningen ud mod sidstnævnte Gade, det saakaldte Annex, indrettet 4 Auditorier. Af disse er de to mindre overgaaet til andet Brug, men de to større benyttes stadig som Auditorier, det største, der for faa Aar siden er blevet restaureret og noget smukkere udstyret, bl. a. til Doktor-Disputatser og Forelæsninger af fremmede Videnskabsmænd, medens det andet er forsynet med et Lysbilledapparat og derfor navnlig anvendes til Forelæsninger, hvortil der skal benyttes Lysbilleder. Ved Studiegaards Opførelse i 1916 var det paaregnet, at de deri indrettede Øvelses- og Forelæsningssale kun skulde anvendes ved den Undervisning, som skulde gives i Tilknytning til de paagældende Laboratorier, se ndfr. Den voldsomme Stigning i Studentertallet har imidlertid medført, at disse Lokaler, ialt 5, hvoraf 2 med Epidiaskoper, har maattet

UNIVERSITETETS FORHAL

tages i Brug som almindelige Forelæsningsale. Endelig erhvervede Universitetet i 1925 det tidligere »Sct. Peders Gæstehjem«, Sct. Pederstræde Nr. 19, og her er paa 1ste Sal indrettet 3 smaa Auditorier, der navnlig anvendes til Undervisningsassistenternes og Universitetsmanuduktørernes Undervisning.

De ovennævnte Lokaler benyttes ganske overvejende til den humanistiske og matematiske Undervisning, medens derimod den fysiske, kemiske og naturvidenskabelige Undervisning væsentlig foregaar paa Institutterne. Dette gælder ogsaa for en Del af den lægevidenskabelige Undervisning, men en betydelig Del af denne foregaar, som nødvendigt er, paa Hospitalerne. Af disse er Rigshospitalet særligt knyttet til Universitetsundervisningen, ikke blot saaledes at de fleste af Overlæge-Stillingerne er forbundet med Professorater ved Universitetet, men Hospitalet er bygget som Undervisnings-Hospital, idet der bl. a. er indrettet Forelæsnings-Sale i det. Desuden er der ved adskillige af Hospitalets Afdelinger ansat kliniske Assistenten, der lønnes af Universitetet. Ogsaa ved flere andre Hospitaler foregaar lægevidenskabelig Undervisning; Overlægestillingen ved Blegdams-Hospitalet er knyttet til et Professorat i epidemiske Sygdomme og Overlægestillingen ved Kommunehospitalets 6te Afdeling til et Professorat i Sindssygdomme og Sygdomme i Hjerne- og Nervesystemet; ved

UNIVERSITETET. GANGEN PAA FØRSTE SAL

Kommunehospitalet er 2 medicinske og 2 kirurgiske Overlæger honorerede af Universitetet for at give klinisk Undervisning; og desuden gives saadan Undervisning ved flere andre af Stor-Københavns Hospitalet af Overlægerne som Privat-Docenter.

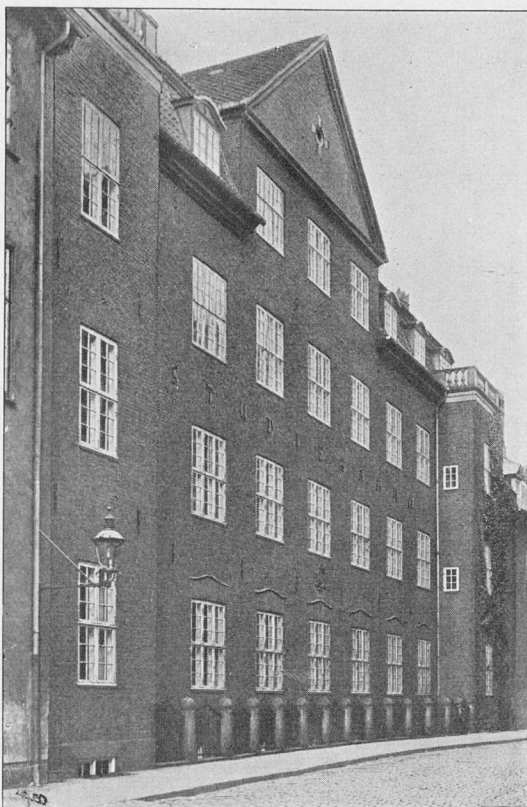
Det følger af sig selv, at Universitetets forskellige Samlinger af Bøger og andet, som er nødvendigt til dets Arbejde, som oftest har deres Plads i Institutterne. Enkelte mindre Samlinger er dog ikke knyttet til noget af disse, saaledes en Samling af Lysbilleder, der anvendes ved den kunst-historiske Undervisning. Men den største af alle Universitetets Bogsamlinger, det store Institut Universitetsbiblioteket, vil

man forgæves søge omtalt blandt Universitetets Instituter. Hermed forholder det sig saaledes, at den nye Biblioteks-Ordning, der gennemføres i Henhold til Bibliotekscommissionens Betænkning af 30. Novbr. 1926, har ført til en Fagdeling mellem det kgl. Bibliotek og Universitetsbiblioteket, saaledes at det første overtager de humanistiske Fag og det sidste Medicinen, Matematiken og Naturvidenskaberne. Begge de to store Biblioteker skal herefter i lige Grad — hver paa sit Fagomraade — tjene som Bibliotek for Universitetet. Og om end den endelige Adskillelse af Universitetsbiblioteket i administrativ Henseende fra Universitetet endnu ikke er fuldbyrdet, vil det dog nu ikke længere kunne benævnes et Universitets-Institut og er derfor ikke medtaget blandt disse.

DET TEOLOGISKE LABORATORIUM

Teologisk Laboratorium, der nu har Lokaler i Stuen i Studiegaard, hvor det raader over 2 Læsesale og en Øvelsessal foruden Lærerværelse og Værelse for Forstander og Assistent, blev oprettet i 1903. Formaalet

var at afgive Plads for en ny Form for Undervisning; hver enkelt Deltager i de saakaldte »Laboratorieøvelser« faar tildelt et særligt Emne, som han med Benyttelse af videnskabelige Arbejder om vedkommende Emne skal gøre til Genstand for Undersøgelse og skrive en Afhandling om. Disse Afhandlinger prøves og gennemgaas i Timerne. I en Læsesal er opstillet til Benyttelse den Litteratur, som Studenterne, naar de arbejder med deres Emner, kan tænkes at faa Brug for. — Oprindeligt var det saaledes, at *kun* de studerende, som enten tog Del i eller havde taget Del i Laboratorieøvelser, havde Adgang til Læsesalen. Under Krigen, hvor

STUDIEGAARD, SET FRA STUDIESTRÆDE

Boligforholdene blev særlig vanskelige for de studerende (især hvad Lys og Varme angaar), blev Adgangen aabnet for alle Studenter under Fakultetet. Dette Forhold er senere blevet opretholdt. Laboratoriets Læsesal er derved næsten blevet til et andet Hjem for mangfoldige Studenter, som opholder sig der den største Del af Dagen, og for hvem det maa siges at være meget betydningsfuldt, at de her har let Adgang til Benyttelse af videnskabelige Hjælpemidler. Desværre raader Laboratoriet kun over en ringe Sum til aarlige Nyanskaffelser, men ikke desto mindre maa det siges, at Laboratoriet giver Nutidsstudenter langt gunstigere Studiekaar, end de Studerende havde i Tiden forud for Laboratoriets Oprettelse.

Laboratoriets Bogsamling er paa c. 5000 Bind.

Forstander: Professor, Dr. theol. F. E. Torm. *Vidensk. Assistent:* Cand. theol. P. Otzen.

DET JURIDISKE LABORATORIUM

Det juridiske Laboratorium oprettedes i 1903, tildels som et Led i den Aaret forud gennemførte Studie- og Eksamensreform. Ifølge denne skulde Øvelser med de studerende i Besvarelse af konkrete Retsspørgsmaal fremtidig udgøre et væsentligt Led af Undervisningen, ligesom hver studerende til Eksamen skulde opgive to særlig læste Afsnit af Stoffet, indenfor hvilke han skulde gøre sig bekendt med et vist Udvalg af Litteraturen udover Lærebøgerne, og af begge Grunde blev det nødvendigt at stille et juridisk Haandbibliotek til Studenternes Raadighed og at indrette Lokaler i Forbindelse med dette til Afholdelse af Øvelser. Desuden regnede man med, at let Adgang til et godt Haandbibliotek ogsaa paa anden Maade vilde have Betydning for Studiet, ved i hvert Fald for de særlig interesserede at give dette en mere selvstændig og alsidig Karakter end tidligere.

Laboratoriet indrettedes oprindeligt beskedent i lejede Lokaler, hvor det forblev indtil Overflytningen til Studiegaard i 1916. Her raader det for Tiden over en større og en mindre Læsesal, i hvilke Haandbiblioteket er opstillet (c. 130 Siddepladser), en større og to mindre Øvelsessale, der dog tildels ogsaa benyttes af andre Fakulteter, endelig Lærerværelse, Forstanderværelse og Magasinrum. Det er foruden for Studenter ogsaa tilgængeligt for Kandidater og andre ifølge særlig Tilladelse. Bogsamlingen er navnlig i den sidste halve Snes Aar, hvor rigeligere Midler til Indkøb har været til Raadighed, vokset stærkt og har nu ogsaa en vis Betydning som Haandbibliotek for Professorerne.

Til Laboratoriet har lige fra først af været knyttet en Lektor, der dels ved Siden af Professorerne afholder Øvelser over konkrete Retsspørgsmaal, dels skal vejlede de studerende i Forstaaelsen af juridiske Dokumenter og andre praktisk-juridiske Forhold. Kun budgetmæssig forbundet med Laboratoriet er derimod Undervisningen i Polititeknik, der meddeles udenfor dets Lokaler af forskellige Politiembedsmænd.

Laboratoriets Bogsamling er paa c. 7500 Bind.

Forstander: Professor Poul Johs. Jørgensen. *Vidensk. Assistent:* Sekretær, cand. jur. Chr. Junior.

DET STATISTISKE LABORATORIUM

Indtil Statistisk Laboratorium oprettedes i 1892, fremtraadte Statistiken kun i Universitetets Undervisning som et Lærebogsfag, hvor man dels lærte at kende og forstaa den danske Statistiks Resultater, dels læste matematisk Statistik. I det nævnte Aar oprettedes imidlertid paa Prof. H. Westergaards Initiativ et Laboratorium, hvor de statsvidenskabelige

JURIDISK LABORATORIUM. STØRRE LÆSESAL

Studenter (og nu ogsaa de forsikringsvidenskabelige Studenter) gennemgaar et obligatorisk Kursus. Formaålet hermed er at lære Studenterne at arbejde selvstændigt med det statistiske Stof. De skal gøres fortrolige med den officielle Statistiks Tabelværker og øvrige Publikationer og med de talrige Aarsberetninger m. m. med statistisk Indhold, saa at de »ved, at man kan vide« noget om vedkommende Emne og hurtigt formaar at orientere sig i Kilderne; de skal lære at undgaa de Fejl, som let gøres ved Benyttelse af Statistik; og de skal indøves i at bruge den matematiske Statistiks Formler og Tankegang overfor et konkret Materiale. Til Opnaelse af dette Formaal gives der Studenterne en Række Opgaver, til hvis Udarbejdelse der beregnes 3 à 4 Uger alt efter deres Størrelse; Studenterne møder to Gange ugentlig til Øvelser under Professorens og Assistentens Vejledning og skriver derefter hjemme en Redegørelse for Resultaterne.

Laboratoriet har nu Lokaler (2 Øvelsessale og et Lærerværelse) i Studiegaard. Dets Bogsamling er paa c. 3500 Bind foruden statistiske Tabelværker.

Forstander: Professor, fil. dr. Bertil Ohlin. *Vidensk. Assistent:* Cand. polit. Carl Iversen.

DET FILOLOGISK-HISTORISKE LABORATORIUM

Det filologisk-historiske Laboratorium er oprettet 1896 og beregnet paa dels at være Undervisningslokale ved Øvelser med direkte Benyttelse

af de videnskabelige Hjælpemidler, dels at give de studerende en bekvem Adgang til den videnskabelige Faglitteratur, der nærmest har Betydning for deres Studier. Adgang har — mod et mindre Depositum — enhver studerende under det filosofiske Fakultet samt yngre Kandidater. Oprindeligt bestod Laboratoriet af en Bog- og Læsesal og en Øvelsessal. Ved Overflytningen til Studiegaard i 1916 blev der indrettet to Bogsale, en større for Historie og nyere Sprog og en mindre for klassisk Filologi, Filosofi m. m., samt en større og en mindre Øvelsessal, foruden et Lærerværelse, et Værelse for Bibliotekaren og Forstanderen og et Magasin. Dette sidste er nu ogsaa Bibliotekarens Værelse, idet det har vist sig ønskeligt at have to Lærerværelser, bl. a. til Modtagelse af de studerende. Desuden indrettedes der en Afdeling for Arkæologi, som senere er skilt ud fra Laboratoriet, men stadig rummes i et af dets Lokaler. De studerendes stærkt stigende Antal har imidlertid for et Par Aar siden gjort det nødvendigt indtil videre at indrette den større Øvelsessal til Bog- og Læsesal; den indeholder nu det historiske Bibliotek. Derved er Laboratoriets Betydning som Undervisningslokale bleven væsentlig forringet, og selv om det er lykkedes at skaffe mere Plads til de mange, der benytter det som Studie- og Læserum, lider det dog stadig under en følelig Pladsmangel, ligesom den Sum, som det raader over til Nyanskaffelser, ikke paa langt nær er tilstrækkelig til at skaffe alle de besøgende ligelig Adgang til de mest uundværlige Haandbøger. Antallet af aarlige Studiebesøg var i Finansaaret 1918—19: 27 693, i 1928—29: 55 458. Laboratoriets Bogsamling er paa ca. 20 000 Bind.

Forstander: Professor, Dr. phil. Kr. Sandfeld. *Bibliotekar:* Dr. phil. H. Ræder.

DEN ARKÆOLOGISKE STUDIESAL

Den arkæologiske Studiesal, der danner en særskilt Afdeling — med eget Lokale i Studiegaard — af det filologisk-historiske Laboratorium, har i første Række til Formaal at være Hjemstedet for Studiet af den klassiske Arkæologi ved Universitetet. Foruden et ret fyldigt Haandbibliotek, der dels danner Grundlaget for de arkæologiske Øvelser, dels er til fri Raadighed for de studerende, besidder den en betydelig Lysbilledsamling til Brug ved Forelæsninger. Udover at afgive Basis for Universitetets Undervisning i klassisk Arkæologi har Studiesalen tillige den Opgave at byde ogsaa udenforstaaende Forskere paa dette Omraade Adgang til et let haandterligt Arbejdsbibliotek, ligesom den ogsaa i ikke ringe Omfang udlaaner Lysbilleder til Brug ved Foredrag og Forelæsninger af videnskabelig Karakter udenfor Universitetet.

Forstander: Professor, Dr. phil. K. Friis Johansen.

FILOLOGISK-HISTORISK LABORATORIUM. STØRRE LÆSESAL

DET ÆGYPTOLOGISKE LABORATORIUM

Dette Laboratorium fik ved Indretningen af 1ste Sal i St. Pederstr. 19 til Universitetsbrug et lille Lokale sammen med det assyriologiske Laboratorium. Grundstammen for dets Bogsamling var en Del af Prof. Dr. Vald. Schmidts ægyptologiske Bøger, som Ny Carlsberg Glyptotek velvilligt stillede til Raadighed. Ved mindre Bevillinger fra Myndighederne og betydelig Støtte fra Ny Carlsberg Fondet og senere fra Skrikes Stiftelse er Bogsamlingen udvidet. Universitetsbiblioteket har afgivet sine ægyptologiske Bøger, der allerede findes paa det kgl. Bibliotek. Ved Gave er der erhvervet Fotografier; fra udenlandske Museer er der modtaget værdifulde Papiraftryk, Institut français d'Archéologie Orientale i Kairo sender sine Publikationer. Laboratoriet søges udviklet til et ægyptologisk Institut i Lighed med tilsvarende ved udenlandske Universiteter.

Forstander: Lektor, fh. Overbibliotekar, Dr. phil. H. O. Lange.

DET MUSIKVIDENSKABELIGE LABORATORIUM

Det musikvidenskabelige Laboratorium er beliggende paa Universitetet bag ved Festsalen (det saakaldte Panums Værelse). Det tjener f. T.

først og fremmest som Auditorium for Professoren i Musikvidenskab og Lektoren i Tale og Sang samt for Undervisningsassistenterne. Det er udstyret med Flygel, saaledes at Musikværker fra Tonekunstens Historie, teoretiske Analyser, Opgaver o. l. kan gennemgaaes klangligt. Desværre er Rummet alt for lille til saaledes at kunne tjene som Auditorium; det er beregnet til at tage ca. 25 Tilhørere, men ved adskillige Forelæsninger (naar baade Magisterkonferensstuderende og Bifagsstuderende giver Møde) sammenpresses over det dobbelte Antal studerende i Rummet.

Naar ad Aare Bog- og Nodesamlingen er vokset tilstrækkeligt, er det Meningen at denne Laboratorieinstitution, der er en af de yngste ved Universitetet, skal tjene til Støtte for videregaaende musikvidenskabelige Studier blandt de Studerende og for Undervisningen i Faget. Laboratoriebiblioteket er imidlertid først lige anlagt og ejer endnu kun det allernød-tørftigste Haandbogsmateriale. Indtil en Forbedring af dette Forhold er opnaaet, er det i Virkeligheden det kgl. Biblioteks Musikalie- og musikvidenskabelige Samling, der danner det boglige Grundlag for Arbejdet i Auditoriet.

Forstander: Professor, Dr. phil. Erik Abrahamsen.

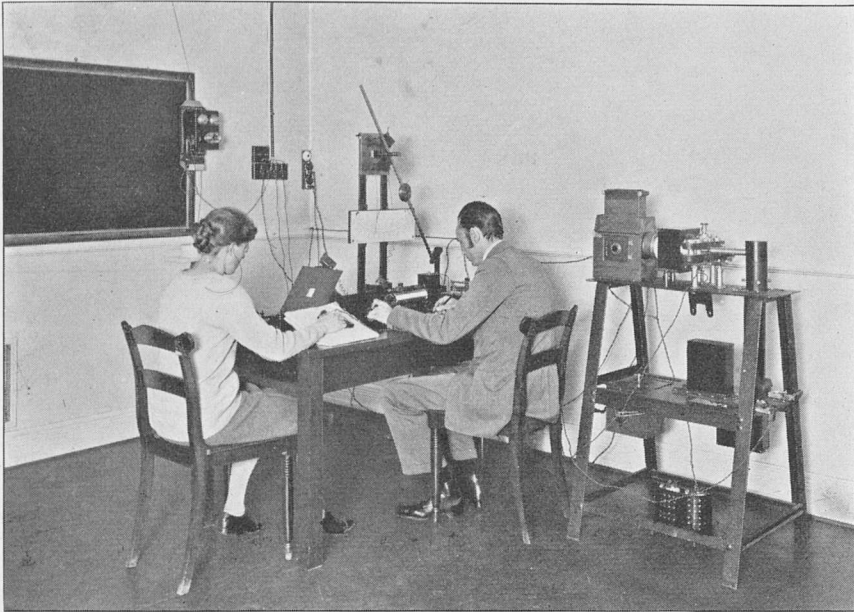
DET PSYKOLOGISKE LABORATORIUM

Universitetets psykologiske Laboratorium, der oprettedes 1886, raader nu over 10 større og mindre Lokaler i Studiegaard. Dets Bibliotek, der til en vis Grad er et Centralbibliotek for Faget, rummer ca. 2000 Bind (deraf ca. $\frac{1}{3}$ Tidsskrifter).

Formaalet med Arbejdet paa Laboratoriet, der i lige saa høj Grad er et Forskningsinstitut som et Undervisningsinstitut, er metodiske Under-søgelser vedrørende Sjælelivet (ogsaa det dyriske Sjæleliv).

Før i Tiden var Fordringerne til Beviserne for psykologiske Paastande smaa, og man nøjedes væsentligt med Dagliglivets tilfældige, ofte blot formentlige Erfaringer. Nu arbejdes der eksperimentalt, hvilket baade vil sige, at man systematisk indsamler Erfaringer, og at man eksperimenterer i Ordets snævre Betydning. Man opnaar derved og fordrer en helt anden Sikkerhedsgrad end tidligere for de videnskabelige Paastande. De gamle »store« og abstrakte Problemer er blevet opløst i en Række mindre, mere præcise og virkelighedsnære, og et Væld af helt nye Problemer er kommet til.

Pædagogisk interesserede Psykologer og psykologisk interesserede Pædagoger har i Tilslutning til den teoretiske Psykologi grundlagt en eksperimental Pædagogik. Man interesserer sig her for den sjælelige Ud-

PSYKOLOGISK LABORATORIUM

Et psykologisk Forsøg, hvor en sjælelig Virksomheds Varighed og visse Sider af Forestillings- og Følelseslivet ved den undersøges.

vikling gennem Barnealderen, studerer Læreprocessens og Øvelsens Love, undersøger Begavelsens Forskelligartethed og særlige psykologiske Forhold, der gør sig gældende ved de forskellige Skolefag, samt udarbejder paalidelige Metoder til at vurdere Undervisningens Resultater.

I en særlig Afdeling for anvendt Psykologi, der ledes af Docent, Dr. phil. R. H. Pedersen, arbejdes der med disse for alle Pædagoger vigtige Spørgsmaal. Tillige behandles der her Spørgsmaal angaaende Psykotechnik, særlig hvilke Fordringer en Prøve (en Attest) maa tilfredsstillende for at have Værdi som Bidrag til at afgøre, om et Individ egner sig til en bestemt Virksomhed.

I Praxis udføres der paa Laboratoriet psykologiske Prøver for Flyvere som Vejledning ved Antagelse af Flyverelever ved Hær og Flaade.

Undervisningen for de studerende finder til dels Sted ved Hjælp af et System af Laborantøvelser, hvorved de studerende selv faar Lejlighed til at udføre en Række Eksperimenter paa de forskellige Omraader. Desuden faar de Lejlighed til gennem Øvelser at sætte sig ind i den statistiske Behandling af et omfattende psykologisk og pædagogisk Materiale.

Forstander: Professor, Dr. phil. Edgar Rubin. *Vidensk. Assistent:* Stud. mag. Grunddal Sjallung.

KIRURGISK AKADEMI

DET NORMAL-ANATOMISKE INSTITUT

Universitetets normal-anatomiske Museum er det officielle Navn paa det normal-anatomiske Institut.

Museet er det ældste af samtlige lægevidenskabelige Instituter ved Universitetet, idet et efter Datidens Forhold vel udstyret »Theatrum anatomicum« oprettedes saa tidligt som Aar 1644 under Ledelse af Prof. anat. Simon Paulli.

Efter en meget vekslende Skæbne har det normal-anatomiske Museum nu i en lang Aarrække været til Huse i Bygningen: »Academia chirurgorum regia«, Bredgade Nr. 62, hvor ogsaa »den Kirurgiske Instrument- og Bogsamling«, knyttet til Professoratet i operativ Kirurgi, har sine Lokaler. Det »anatomiske Amfiteater« i kir. Akademi er stadig fælles Auditorium for Anatomien og den operative Kirurgi.

I 1898 (samt senere i 1910 og nu i 1929) udvidedes Anatomiens Lokaler med Hjørnebygningen mellem Bredgade og Fredericiagade (Nr. 18).

Ved det anatomiske Institut gives der de medicinske studerende, inden I Del af Embedseksamen, Undervisning i og Adgang til Studium af Menneskelegemets Bygning, altsaa baade den s. k. »grovere«, makroskopiske og den s. k. »finere« mikroskopiske Anatomi, Histologi samt Organernes Udvikling. Undervisningen er beregnet paa vordende Læger, og de medicinske studerende bør derfor tilegne sig et — om end elementært —, saa

NORMAL-ANATOMISK INSTITUT. MUSEUMSSAL

dog paa videnskabelige Synspunkter og Metode hvilende grundigt Kendskab til Menneskelegemets Anatomi. Der findes derfor i det anatomiske Institut et Studieapparat, den saakaldte Studiesamling (se Billedet), hvor der i en Række Skabe og Montrer er opstillet en stor systematisk ordnet Samling af de fineste 1. Klasses Museums Præparater (udførte gennem mange Aars Arbejde paa Museet selv); men desuden forefindes en Mængde andre anatomiske Præparater, baade Spirituspræparater, tørrede Præparater samt en Samling typiske mikroskopiske Præparater — desuden et Antal Mikroskoper — til Brug for de studerende selv paa Studiesalen og i Lokaler stødende op til denne. Besøgenes Antal paa Studiesamlingen har meget almindeligt været over 2000 i Semestret. Museums-Salen er prydet med en Række til Dels sjældne Billeder af berømte Anatomer.

Foruden de anatomiske Forelæsninger og Eksaminatorier over Anatomens forskellige Dele, afholdes hver Vintersæson fra c. November til Maj — dog kun saafremt det fornødne Materiale kan skaffes, — Øvelser i Dissektion for Medicinere (Antal ca. 160) med dertil knyttede Demonstrationer i den særlige Dissektionssal; hertil er knyttet særlige Præparations- og Opbevaringsrum. Over Histologi (Vævslære) og mikroskopisk Anatomi holdes dels Forelæsninger dels praktiske Øvelseskurser hvert Semester over de vigtigste Væv og Organernes mikroskopiske Anatomi.

Øvelserne holdes i en stor Mikroskopi-Sal, hvor der paa Væggene findes ophængt Billeder af berømte Anatomer og Grundlæggere af den mikroskopiske Anatomi og Vævslæren, ligesom en Række historisk interessante Billeder viser Mikroskopets Udvikling fra den simple Begyndelse til den moderne Tid. Antallet af Kursusdeltagere har altid været stort — ca. 70—80 i Semestret.

I den mikroskopiske Kursussal afholdes desuden regelmæssigt Demonstrationer af fortløbende Rækker af Organernes mikroskopiske Anatomi, saa vidt muligt i Tilknytning til de anatomiske Forelæsnings, ligesom Kursussalen ogsaa paa anden Maade regelmæssig benyttes saaledes til Eksamen i Anatomi, naar det store Auditorium er optaget, bl. a. af Eksamen i operativ Kirurgi.

Til Museets Lokaler hører selvfølgelig Laboratorier og de nødvendige Magasiner for ikke udstillede Præparater, for Materiale til Brug ved Undervisning og det videnskabelige Arbejde, endvidere et fotografisk Atelier, mikrofotografisk Installation, Aquarium (Frøer).

Da det ved det normal-anatomiske Institut drejer sig om en stor Undervisning af talrige studerende i et for Medicinen grundlæggende Fag, optages i Semestret og i Eksamenstiden Institutspersonalets og Lederens Arbejde for aller største Delen af Undervisningen, Forberedelserne dertil samt af Eksamensarbejde. En vigtig Del af Forberedelserne samt det uundværlige Grundlag for den videnskabelige Universitetsundervisning udgøres af det videnskabelige Laboratorie- og Museumsarbejde, der ikke kan skilles fra det egentlige Forskningsarbejde, samt et stadigt Arbejde for at bevare Føling med, resp. følge Fremskridtene i Videnskaben, ogsaa gennem Litteraturstudier. Til dette sidste Øjemed tjener Museets Bogsamling, som særlig udmærker sig ved et godt Udvalg af den ældre og noget af den yngre anatomiske Originallitteratur samt enkelte uundværlige Tidsskrifter til Orientering, hvortil kommer enkelte Haandbøger.

Foruden det egentlige anatomiske Arbejde er der i betydeligt Omfang udført antropologisk og kraniologisk Arbejde ved Museet, bl. a. over Grønland, ligesom Rækken af de anatomiske Professorer lige fra Ib Ibsen, Fr. Schmidt, J. H. Chievitz til den nuværende paa forskellig Maade har bistaet dansk Arkæologi ved anatomiske Undersøgelser saavel over forhistorisk som historisk interessant Skeletmateriale af Mennesker.

Forstander: Professor, Dr. med. Fr. C. C. Hansen.

Prosectorer: Dr. med. August Chr. Jurisch og Cand. med. Marius Hou Jensen.

FYSIOLOGISK INSTITUT

DEN KIRURGISKE INSTRUMENTSAMLING

Denne Samling, der anvendes ved Undervisningen i operativ Kirurgi, har Lokaler i Kirurgisk Akademi.

Forstander: Professor, Dr. med. S. Kjærgaard.

Prosector chirurgiæ: Dr. med. Mogens Fenger.

DET MEDICINSK-HISTORISKE MUSEUM

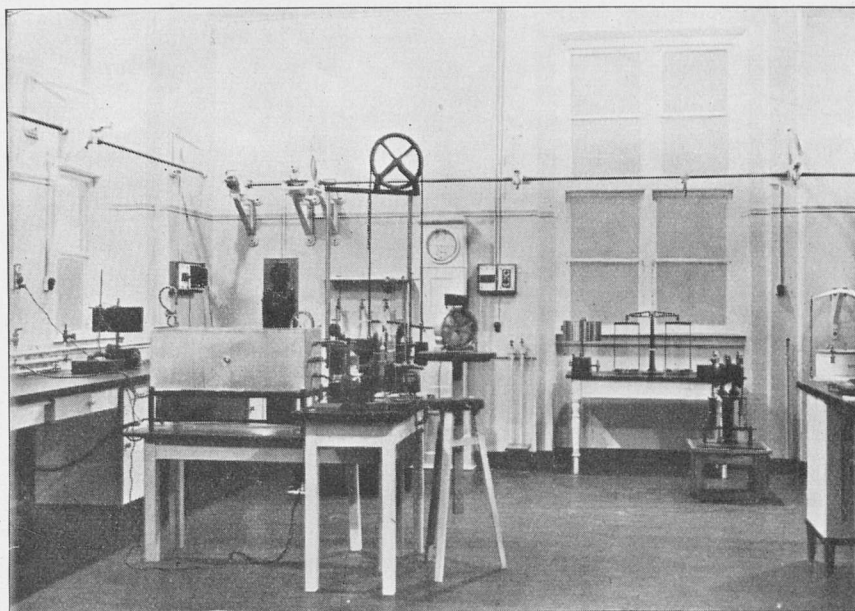
Museet, der blev oprettet i 1907 og i 1917 skænket til Universitetet, omfatter betydelige Samlinger til Belysning af Medicinens og Pharmaciens Historie. Det har i en Aarrække været magasineret, fordi det ikke var muligt at skaffe Lokaler til dets Opstilling, men kan nu ventes opstillet i en tidligere af det medicinsk-fysiologiske Institut benyttet Bygning ved kirurgisk Akademi.

Bestyrelse: Professor, Dr. med. V. Maar, Professor Dr. med. S. Kjærgaard og Cand. pharm. C. Dannesboe Andersen.

DET MEDICINSK-FYSIOLOGISKE INSTITUT

Universitetets medicinsk-fysiologiske Institut, der i April 1928 er flyttet til Universitetets fysiologiske Institut, indtager i denne Bygning Stuen, 5 Værelser paa 1ste Sal og den største Del af Kælderetagen i Bygningens østre Fløj og Halvdelen af Midterfløjen.

Institutet benyttes dels til Undervisning af de studerende, dels til videnskabelig Forskning. Forelæsninger for de studerende afholdes i et stort Auditorium, hvor der er Plads til c. 225 Tilhørere; bag Auditoriet findes et særligt Rum, hvori er opstillet et Filmapparat til Fremvisning af

MEDICINSK-FYSIOLOGISK INSTITUT. ET HJØRNE AF PROFESSORENS
ARBEJDSVÆRELSE

levende Billeder. Auditoriet benyttes foruden af Professoren i medicinsk Fysiologi ogsaa af Professorerne i Biokemi, Biofysik samt af Professoren i Medicinens Historie og af de Assisterter, hvem det er overdraget at deltage i Undervisningen. De praktiske Øvelser i eksperimentel Fysiologi foregaar i et særligt Øvelseslaboratorium, hvor der er rigelig Plads til 42 studerende; dette Kursus er ikke obligatorisk, men søges dog af saa godt som alle de studerende.

De øvrige Lokaler benyttes til Udførelse af videnskabelige Undersøgelser. Foruden Professoren og de tre ved Institutet ansatte Assisterter har der i det forløbne Aar paa Institutet arbejdet 4 danske medicinske Kandidater samt 2 franske og 1 svensk Læge.

Institutet bestaar af 22 Værelser, hvortil knytter sig et Magasinrum, et Snedkerværksted, et Mekanikerværksted, et større Opvaske- og Rensrum samt 3 Dyrerum for Dyr, der er i Forsøg. De enkelte Værelsers Indretning afhænger af de Arbejder, der i Øjeblikket udføres. Enkelte af Lokalerne er dog udstyret med bestemte Formaal for Øje; der findes bl. a. et stort Værelse med tilhørende Mørkekammer til elektrokardiografiske Undersøgelser; et to Fags Værelse er indrettet til mikroskopiske Undersøgelser, et andet Værelse er forsynet med et dobbelt Sæt Vinduer og

MEDICINSK-FYSIOLOGISK INSTITUT. ØVELSESLABORATORIUM FOR STUDENTERNE

stærkt isolerede Vægge, saaledes at Temperaturen her med Lethed kan bringes op til 37° og holdes konstant ved denne Temperatur. Endvidere findes et Kølerum, hvor Temperaturen kan holdes konstant paa Temperaturer under 0° ; hertil kommer yderligere en Operationsafdeling bestaaende af et Rense- og Vaskerum, et Sterilisationsrum samt den egentlige Operationsstue.

Bag Hovedbygningen findes en større Stald, der er indrettet til mange forskellige Slags Forsøgsdyr lige fra smaa Dyr som Marsvin og Kaniner til store Dyr som Geder og Heste. Paa 2den Sal i den østre Fløj af Institutet findes foruden Assistent-Boliger 3 Gæsteværelser for Udlændinge, der i længere Tid agter at arbejde paa Institutet.

Fælles for de 5 Instituter, der er installerede i det fysiologiske Instituts Bygning, findes ligeledes paa 2den Sal en stor Spisestue med tilhørende Køkken beregnet til Frokoststue for de paa Institutterne arbejdende Videnskabsmænd. Fælles for de 5 Instituter er endvidere et stort 4 Fags Biblioteksværelse, der indeholder særlig fysiologiske Tidsskrifter og Haandbøger.

Forstander: Professor, Dr. med. V. Henriques. *Vidensk. Assistent:* Cand. med. E. Lundsgaard, Cand. med. Søren L. Ørskov og Cand. polyt. Thor Jørgensen.

DEN ENE MIDTERGANG I DET BIOKEMISKE
INSTITUT

DET BIOKEMISKE INSTITUT

Det biokemiske Institut, der er Universitetets yngste Laboratorium, er oprettet ved Hjælp af den store Gave fra Rockefeller Foundation, hvorved en — navnlig af Professor Henriques — længe næret Tanke, en Deling af Fysiologien i dens to Discipliner, lod sig virkeliggøre.

Institutets Opgave er at afholde det obligatoriske Kursus i fysiologisk Kemi for de medicinske Studenter, et Kursus der foruden den Støtte, det giver for den teoretiske Undervisning i Faget, har Betydning for Indøvelsen af de Prøver og Analyser (af Blod, Urin, Maveindhold etc.), der i stedse højere og højere Grad indgaar som Led i Lægens Bestræbelser for at stille Diagnosen.

— Dette Kursus blev tidligere givet paa det fysiologiske Laboratorium. — Desuden er det Institutets Opgave, i saa høj Grad dets Annum tillader det, at give Arbejdsplads og yde Hjælp til videregaaende videnskabeligt Arbejde.

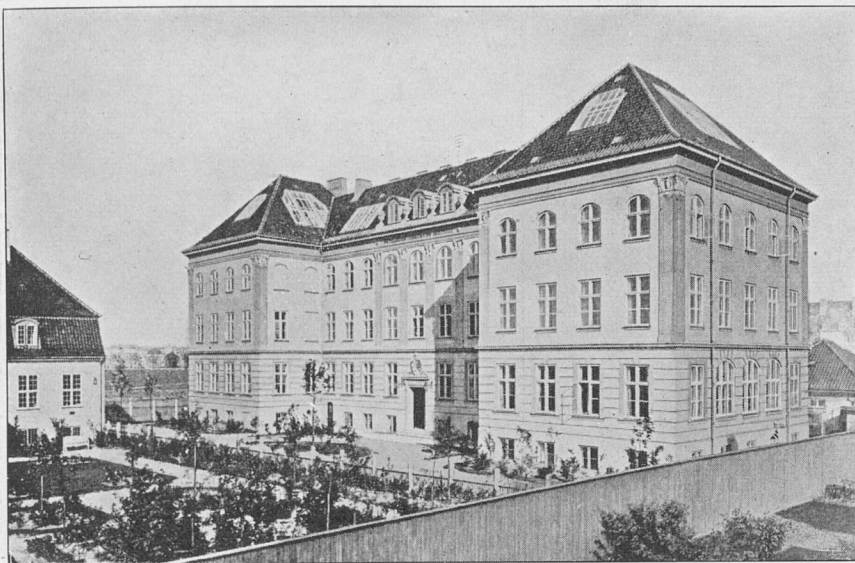
Institutet raader over 25 Lokaler i det fysiologiske Institut, væsentlig beliggende paa 1ste Sal i den østlige Sidefløj, samt i Midterfløjen.

Af disse Lokaler maa særlig fremhæves det store Øvelseslaboratorium for de medicinske studerende. Desuden er der Vejerum, Mørkerum beregnede for de studerende.

De øvrige Lokaler anvendes dels til de nødvendige Præparationer og til Undervisningen (specielt Øvelserne), dels og navnlig til videnskabelige Formaal. Til Institutet hører desuden en selvstændig Dyrestald.

Fælles med det fysiologiske Instituts øvrige Laboratorier og Institute har biokemisk Institut det store Auditorium, Biblioteket, det store Atelier og Spisestuen. —

De fleste af Lokalerne er udrustede saaledes, at de er velegnede til bio-

PATOLOGISK-ANATOMISK INSTITUT

kemisk Arbejde; en Del af Rummene er indrettede med mere specielle Formaal for Øje, saaledes Varme- og Kulderum, Mørkerum samt Vejværelse foruden Renserum og Værksteder.

Forstander: Professor, Dr. phil. Rich. Ege.

Vidensk. Assistent: Cand. polyt. H. Dam.

DET PATOLOGISK-ANATOMISKE INSTITUT

Institutet, der er vokset op omkring det patologisk-anatomiske Musæum, har siden 1910 Lokaler i sin egen Bygning paa Frederik den 5tes Vej.

Institutets Hovedbygning er en stor 3-Etagers Bygning med Laboratorier, Auditorium, Kursussal, Musæum med en Underafdeling for de studerende, Atelier for Fotografi og Mikrofotografi, Bibliotek, Kontor, Dyrestald i Kælderen og Bolig for en Betjent. Hertil slutter sig en mindre Bygning med Obduktionsstuer, Demonstrationsauditorium og Præparationsrum m. m. Institutet er sammenbygget med Universitetets retsmedicinske Institut, og Auditorierne er fælles. Endelig hører til Institutet en frit beliggende Dyrestald for større Dyr, samt en Bolig for Professoren.

Institutets Formaal er:

1. Undervisningen af de studerende. Denne falder i flere Rækker af Forelæsninger og Øvelser, der afholdes ved Institutets Bestyrer og de to Prosektorer: Forelæsninger over almindelig og systematisk patologisk Ana-

LABORATORIUM PAA PATOLOGISK-ANATOMISK INSTITUT

tomi, Kursus med Forelæsninger over patologisk Histologi, Undervisning i Obduktionsteknik og Demonstration af Studiesalen og Musæet. Hertil slutter sig den stadige Undervisning i histologisk Teknik og Diagnose for de frivillige Assisterende (Kandidater og ældre Studerende) i Laboratorierne.

2. Udførelse af Obduktionerne for Rigshospitalet, der foretages af de to Prosektorer under Professorens Vejledning. Som Medhjælpere fungerer de Studenter, der deltager i Undervisningen i Obduktionsteknik, en af Institutets Betjente, samt de Volontærer hvem Sektionssalen er tildelt.

3. Hjælpen til Rigshospitalets forskellige Afdelinger ved Bedømmelsen af Vævsundersøgelser fra levende Patienter ydes af Professoren og ældste Prosektor. Den paagældende Afdelings kliniske Assistent forelægger de Præparater, om hvilke man ønsker en Udtalelse. Disse Undersøgelser Antal er meget betydeligt.

4. Det videnskabelige Arbejde paa Institutet vedrører den patologiske Anatomi i videste Forstand, dog ganske overvejende den humane. Det drejer sig dels om Undersøgelser paa de obducerede Lig, dels om Forsøg paa Dyr med Henblik paa at klarlægge bestemte Forhold. I de sidste 20 Aar er der fra Institutet under Professor Johannes Fibigers Ledelse foruden en Mængde forskelligartede Afhandlinger især udsendt et stort Antal Arbejder vedrørende Kræft. Institutet blev derved et af Centrene for den videnskabelige Kræftforskning. Til Brug for det videnskabelige Arbejde tjener Institutets omfattende Bibliotek og dets store Særtryksamling paa

FARMAKOLOGISK INSTITUT

over 9000 Afhandlinger. Endvidere anvendes i høj Grad det fotografiske og det mikrofotografiske Atelier.

En særlig Stilling indtager det *patologisk-anatomiske Musæum*, der anvendes baade ved Undervisningen og ved det videnskabelige Arbejde. Det er indrettet i Institutets ene Endefløj i to Etager, af hvilke den ene er Galleri, og det omfatter over 7000 Præparater.

Foruden det faste Personale arbejder til Stadighed et vekslende Antal frivillige Assistenten i Laboratorierne.

Forstander: Professor, Dr. med. Poul Møller.

Prosektorer: Dr. med. Svend Petri og Cand. med. Jens Foged.

DET FARMAKOLOGISKE INSTITUT

Universitetets farmakologiske Institut er grundlagt 1898 og paa-begyndte sin Virksomhed under meget primitive Forhold i nogle Lokaler i Fredericiagade 18. Det nye Institut, Juliane Mariesvej 20, aabnedes i 1910. Institutet er indrettet dels til Undervisning, dels til videnskabelig Forskning. Desuden udføres paa Institutet de retskemiske Undersøgelser.

Forelæsningerne afholdes i et stort Auditorium, som kan rumme c. 140 studerende. Til Undervisningsbrug findes desuden en stor Kursussal, som benyttes dels til Studiesal, dels til de praktiske Øvelser i farmaceutisk Teknik og kemisk Toksikologi, medens de farmakologiske Demonstrationer afholdes i Auditoriet.

Iøvrigt er Institutet indrettet til videnskabeligt Arbejde. Stueetagen indeholder en Række kemiske Laboratorier, Vejeværelse, Rum til Elementæranalyse, Afdampnings- og Destruktionsrum samt et fysisk Laboratorium. Lokalerne paa 1. Sal er indrettede til fysiologiske Forsøg af forskellig Art, her findes desuden et righoldigt Bibliotek samt et mindre Laboratorium til Mikroskopi og Bakteriologi. I Kælderen findes Termostat og mekanisk Værksted samt Dyrestalde; Institutet er desuden i Besiddelse af en særlig Staldbygning.

Foruden det faste Personale har til Stadighed en Række yngre Videnskabsmænd været beskæftigede med videnskabeligt Arbejde paa Institutet.

Forstander: Professor, Dr. med. J. C. Bock.

Vidensk. Assistent: Cand. pharm. K. K. B. B. Larsen, Cand. med. L. Vøhtz, Cand. polyt. Erik Sadolin og Dr. med. Knud Ove Møller.

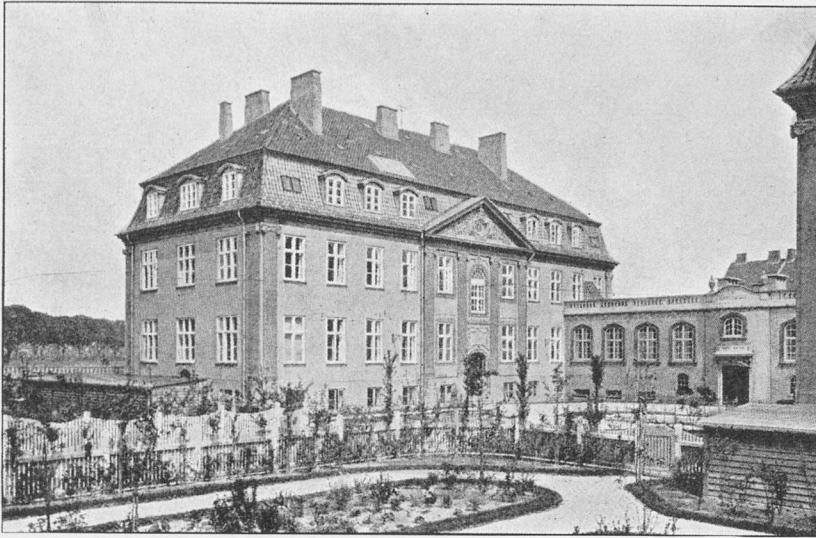
INSTITUTET FOR ALMINDELIG PATOLOGI

Institutet har sin egen ved Juliane Mariesvej liggende Bygning, der er taget i Brug 1910. Det har et dobbelt Formaal, nemlig *dels* at tjene til Brug for Undervisningen af de lægevidenskabelige studerende (Arvebiologi og -patologi, Infektionspatologi, Stofskiftepatologi) og de Kandidater, der ønsker at tage Embedslægeeksamen (særlig Epidemiologi), *dels* at være et Centrum for den videnskabelige Forskning.

Efter disse Formaal er Institutet indrettet med et stort Auditorium (Plads til c. 120 Tilhørere) og to Kursussale, der hver kan rumme 30—35 studerende. I den ene Kursussal drives (frivilligt) eksperimentelle Studier over almindelig Patologi (Studium af Betændelse, Cirkulationsvanskeligheder, Blodets Sammensætning etc.). I den anden Kursussal gennemgaas den specielle Bakteriologi for Deltagerne (c. 35), der hver har sin bestemte Plads med tilhørende Mikroskop og Utensilier til bakteriologisk Undersøgelse. Her lærer de studerende selv at tilberede Næringssubstrater for Bakterierne, at rendyrke og farve dem og i det hele undersøge de forskellige Formers biologiske Forhold.

Til Brug for den videnskabelige Forskning er indrettet en Række, ialt 12, Laboratorier, hvis Udstyrelse afhænger af de Studier, der drives. Nogle er beregnet til nærmere Studium af Bakterier. Her findes bl. a. Varmeskabe (Thermostater), der holdes reguleret paa en bestemt Temperatur (oftest 37°), til Dyrkning. Endvidere Vandbade, Centrifuger etc.

I andre Laboratorier (for Tiden to) er alt sterilt. Disse Rum bruges til Dyrkning af Vævsceller udenfor den levende Organisme (altsaa i smaa

INSTITUTET FOR ALMINDELIG PATOLOGI

Glaskamre), indeholdende de Stoffer, hvoraf Cellerne opbygges, saaledes at de bliver i Stand til at vokse og formere sig.

Andre Laboratorier er specielt indrettet til kemiske Undersøgelser, der ofte forefalder som Supplement til al Slags biologiske Arbejder.

Til Institutet hører et smukt Haandbibliotek med de vigtigste Haand- og Lærebøger samt enkelte Tidsskrifter. I Kælderetagen samt i en særlig lille Anneksbygning findes Stalde for Forsøgsdyrene, alt opvarmet med Centralvarme.

Foruden Institutets faste Personale arbejder for Tiden 14 frivillige Arbejdere, alle yngre medicinske Kandidater, hver optaget af det videnskabelige Studium af Specialomraader indenfor Patologien eller Biologien.

Forstander: Professor, Dr. med. Oluf Thomsen. *Videnskabelige Assistenten:* Lektor, Dr. med. Vilh. P. H. Jensen, Dr. med. Tage Kemp og Cand. med. Viggo Friedenreich.

DET RETSMEDICINSKE INSTITUT

Institutet, der har sin egen Bygning ved Frederik den 5tes Vej, er taget i Brug i 1910. Dets oprindelige Formaal var dels at tjene til Brug for Undervisningen i Retsmedicin af de lægevidenskabelige studerende, dels at være et Institut for videnskabeligt Arbejde indenfor Retsmedicin og beslægtede Discipliner. Dertil kom en ganske ringe social Virksomhed,

RETSMEDICINSK INSTITUT

bestaaende i retsmedicinske Undersøgelser for Landets Politi og nogle faa legale Obduktioner for Københavns Politi.

Gennem en Række nye Love og Anordninger og i det hele gennem en ganske overordentlig Udvidelse af Institutets sociale Virksomhed har Institutet i væsentlig Grad skiftet Karakter og er derved kommet til at indtage en Særstilling indenfor Rækken af Universitetets videnskabelige Instituter.

Institutets nuværende Virksomhedsomraade er følgende:

- A. *Universitetsvirksomheden*, bestaaende i
- 1) Undervisning af medicinske studerende, af Embedslæger (Fortsettelseskursus), af Politiembedsmænd og -funktionærer, af Dommere og af juridiske studerende.
 - 2) Videnskabeligt Arbejde.
- B. *Social-retslig Virksomhed*, bestaaende i
- 1) Udførelsen af alle lovmæssige Obduktioner for København og det øvrige Sjælland, for Fyn, Lolland-Falster og Bornholm.
 - 2) Udførelse af de retsmedicinske Laboratorieundersøgelser for hele Landet.
 - 3) Udførelse af retsmedicinske Undersøgelser af levende Personer i Voldssager, Sædelighedssager o. lign. for Københavns Politi.

RETSMEDICINSK INSTITUT. FRYSERUM-CELLER

- 4) Udførelse af Undersøgelser paa Gerningssteder, ved mystiske Dødsfald o. lign. for Københavns Politi.
- 5) Opretholdelse af en »Morgue« Institution for København, med tilhørende legale Ligsyn, Begravelsesordning o. lign.

Foruden det faste Personale arbejder til Stadighed flere Læger med videnskabeligt Arbejde paa Institutet.

Institutets Lokalteter bestaar af 2 Laboratorier, et Laboratorium for Bestyreren, en Kursussal, hvor der afholdes Kurser i retsmedicinske Undersøgelsesmetoder for Embedslægestuderende, en Sektionssal, et lille Bibliotek, et Museum, et Sekretærværelse, Bestyrerens Arbejdsværelse samt et fotografisk Atelier, der i Øjeblikket anvendes som Kontorlokale for Retslægeraadet. I Kælderetagen findes et Ligrum med 6 Fryseceller, Dyrerum (der findes ingen særlig Bygning med Dyrestalde), Værksted, Præparationsrum m. m. Auditorier har Institutet fælles med det patologisk-anatomiske Institut.

Til en fuldt tilfredsstillende Bestridelse af Institutets mangeartede Funktioner har det forhaandenværende Personale forlængst vist sig for lille, ligesom Pladsforholdene er alt for smaa. Efter et i Sommeren 1928 af Institutbestyreren indsendt Andragende om, at Institutets Forhold maatte blive taget op til Afgørelse, saaledes at der kunde blive truffet en

Ordning, hvorved man kom ud af de bestaaende uholdbare Forhold, ned-sattes af Undervisningsministeren ^{1/11} 1928 et Udvalg til Drøftelse af disse Forhold. I dette Udvalg var Repræsentanter for det lægevidenskabelige Fakultet, Undervisningsministeriet, Justitsministeriet, Anklagemyndigheden, Københavns Politi og Københavns Kommune, og i en af Udvalget i Febr. 1929 afgivet Betænkning er udarbejdet Forslag til en saavel personalemæssig som bygningsmæssig Udvidelse, ligesom Institutets Forhold til de med det samarbejdende Institutioner er foreslaaet reguleret paa forskellig Vis.

Forstander: Professor, Dr. med. K. Sand.

Prosektorer: Cand. med. Johs. Fog og Cand. med. W. Munck.

DET HYGIEJNISKE INSTITUT

Institutet oprettedes i Oktober 1898 og flyttede i August 1910 fra sine første, meget indskrænkede Rum i Krystalgade 23 til sine nuværende Lokaler i Baghuset Ny Vestergade 11. Disse Lokaler var tidligere en Del af Universitetets Laboratorium for medicinsk Bakteriologi.

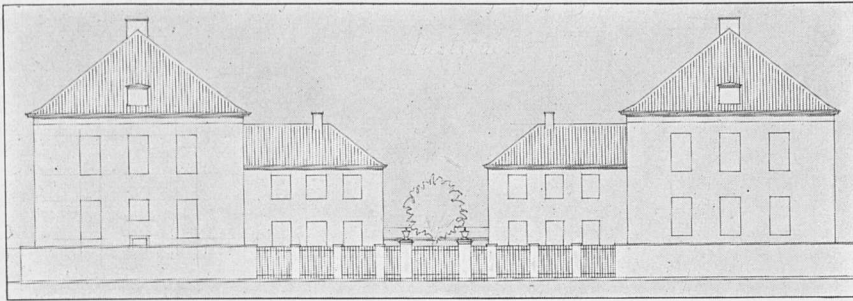
Institutets Formaal er: I Undervisning, II videnskabelig Forskning, III Bistand til offentlige Myndigheder paa den praktiske Hygiejnes Omraade.

I. Alle medicinske Studenter gennemgaar paa Institutet et Kursus i Hygiejne (Drikkevand, Fødemidler, Affald, Desinfektion, Bolighygiejne, social Hygiejne, herunder Lovgivning om Epidemi- og Tuberkulosebekæmpelse, veneriske Sygdomme, Børnehhygiejne, Skoler, Fabrikker, Sygekasser, Sundhedsvedtægter o. s. v.). — Læger, som uddanner sig til Embedslæger, gennemgaar paa Institutet et Kursus i Hygiejne med dertil hørende praktiske Øvelser. — Desuden afholdes Fortsættelseskursus for Embedslæger og frivillige Aftenkursus for Læger og medicinske Studenter i Madlavning og Ernæringslærens Praksis.

Undervisningen drives i en Kursussal og i et Auditorium, som er fælles for Institutet og flere andre Statsinstitutioner i samme Bygning.

II. Den videnskabelige Forskning drives i to Laboratorier og nogle Kælderrum, hvor foruden Institutets Personale en Del yngre Læger og studerende arbejder frivilligt. I de senere Aar har det videnskabelige Arbejde især drejet sig om Vitaminer og Ernæringsspørgsmaal, men desuden er der offentliggjort Arbejder om Drikkevandsundersøgelse, Ventilation, Desinfektion, Forgiftninger ved Fabrikarbejde m. m.

III. Institutets Forstander er gennem sin Virksomhed som Konsulent for Sundhedsstyrelsen i hygiejniske Spørgsmaal ført ind paa praktisk-hygiejniske Undersøgelser for Staten og offentlige Myndigheder. Ernæ-

DE PROJEKTEREDE BYGNINGER VED BLEGDAMSVEJ FOR HYGIEJNISK INSTITUT OG DET INSTITUT FOR FYSISK KEMI, SOM VIL BLIVE OPRETTET

ringen paa talrige offentlige Anstalter er blevet undersøgt af Institutet, som paa Grundlag af saadanne Undersøgelser har bistaet ved Udarbejdelsen af talrige (over 100) Kostreglementer, bl. a. for de danske Straffeanstalter, Statens Sindssygehospitaller, Flaadens Skibe og Kaserne, Københavns Kommunes Hospitaller o. s. v. — Desuden undersøges Drikkevandet fra talrige Skoler o. a. Institutioner, og der har været foretaget Undersøgelser over Blyforgiftning hos Arbejdere, over Ventilation, Formalin-desinfektion m. m.

I 1893 testamenterede afdøde Dr. med. V. Budde og Hustru deres Formue til Oprettelsen af et Statslaboratorium for praktisk Hygiejne, knyttet til Universitetet. Laboratoriets Opgaver skulde være de ovenfor under I og III nævnte.

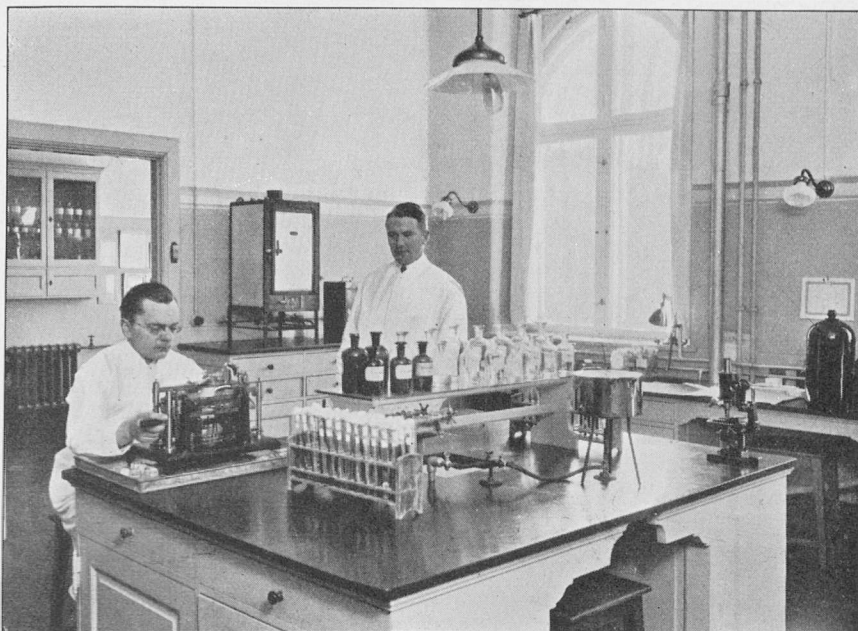
For den af Dr. Budde skænkede Sum og for Statsmidler opføres for Tiden en Bygning ved Blegdamsvej, der skal rumme Universitetets hygiejniske Institut og Dr. Budde's Laboratorium under fælles Ledelse af Universitetets Professor i Hygiejne. Bygningen, som forhaabentlig vil være færdig i 1930, skal rumme et Auditorium, en Kursussal, 9 Laboratorier, Bibliotek, Kontorer, Magasin o. s. v.

Forstander: Professor, Dr. med. L. S. Fridericia.

Vidensk. Assistent: Cand. med. S. V. Gudjonsson.

DEN DERMATOLOGISKE SAMLING

Samlingen har Lokaler paa Rigshospitalet. Undervisningen i Dermatovenerologi for Studenter foregaar i Auditoriet i Stueetagen paa Hospitalets Afdeling for Hud- og Kønssygdomme og bestaar dels i Eksaminatorier dels i Forelæsninger med Patientdemonstration. En Samling af Lysbilleder og Moulager af Hud- og Kønssygdomme, der ligeledes anvendes ved Undervisningen, opbevares sammen med et meget righoldigt Udvalg af Foto-

DERMATOLOGISK SAMLINGS LABORATORIUM

grafier af Hudsygdomme i Institutets Tidsskriftbibliotek, der rummer mellem 30 og 40 forskellige inden- og udenlandske faglige Tidsskrifter.

Institutets egentlige Bibliotek, som oprindelig er grundlagt af Professor Rasch med en Gave paa 6000 Bind, indeholder nu omkring 11,000 Bind.

Patientmaterialet til Undervisningen forskaffes dels fra Afdelingen, dels fra den dertil knyttede Poliklinik, der aarlig søges af 5—6000 nye Patienter.

Ved Siden af Polikliniken findes tre Laboratorier, som anvendes til bakteriologiske, histo-patologiske og mykologiske Undersøgelser.

Forstander: Professor, Overlæge, Dr. med. C. Rasch.

Vidensk. Assistent: Cand. med. Jens Buhl.

DET PSYKIATRISKE LABORATORIUM

Laboratoriet, som er oprettet 1900, har Lokaler paa Kommunehospital. Da de oprindelige Lokaler var blevet utilstrækkelige, har Laboratoriet i Sommeren 1928 faaet indrettet nye, saaledes at det nu er et i teknisk Henseende fortrinligt udstyret Laboratorium med 5—6 Arbejdspladser, indrettet saavel til histologiske som til kemiske Undersøgelser.

Lokalerne bestaar af 2 større og 1 mindre Værelse, et lille Oplagsrum og et Mørkekammer.

Virksomheden paa psykiatrisk Laboratorium bestaar dels i at udføre Arbejde til Brug for Undervisningen i Psykiatri, dels i selvstændigt videnskabeligt Arbejde.

I kemisk-klinisk Henseende er Hovedvægten lagt paa Studiet af Cerebrospinalvæsken under normale og patologiske Forhold. Netop paa Grund af Laboratoriets Lidenhed har det her været muligt at tilvejebringe større Ensartethed i Undersøgelserne end paa større Laboratorier.

Laboratorieundersøgelser vedrørende Nerve- og Sindssygdomme samt Aandssvage spiller en stadig større Rolle, og baade i kemisk-klinisk og i histologisk Henseende er der en stadig rig Vækst i disse Undersøgelser.

Forstander: Professor, Overlæge, Dr. med. Aug. Wimmer.

Vidensk. Assistent: Dr. med. A. Neel.

DEN MEDICINSKE LÆSESTUE

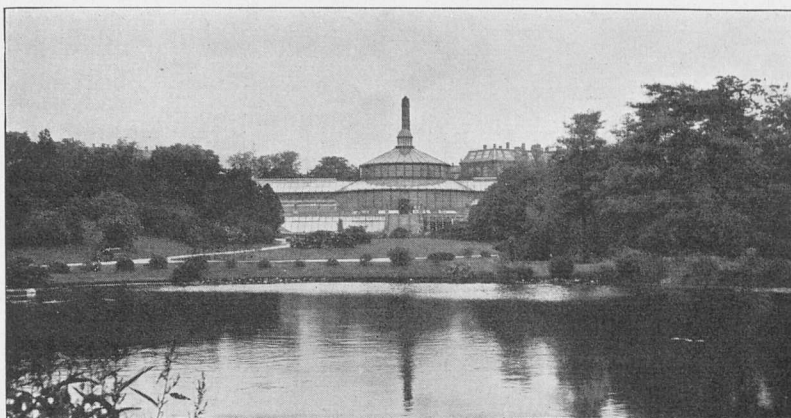
Saa vel ved Frederiks Hospital som — efter dettes Overflytning i 1910 til Rigshospitalet — ved dette sidste fandtes der en af de medicinske Studenter selv oprettet Frokoststue, hvortil var knyttet et mindre Haandbibliotek. Da den Studentersammenslutning »Medicinsk Forening«, som havde oprettet og drevet denne Institution, blev ophævet i 1924, overtog Universitetet selv Læse- og Frokoststuen, for at skaffe de medicinske Studenter samme Vilkaar som Studenterne ved de andre Fakulteter, der i Studiegaarden og paa Institutterne har Adgang til de nødvendige Haandbiblioteker.

Den medicinske Læsestue, der bestaar af en Frokoststue og et bag den liggende Bibliotekslokale, er, ligesom før Universitetet overtog den, installeret i nogle Kælderlokaler paa Rigshospitalet, men disse er smaa, mørke og slet ventilerede, hvorfor den, saa snart Lejlighed gives, skal flyttes til bedre Lokaler. Haandbiblioteket, der ikke var blevet vedligeholdt i »Medicinsk Forening«s sidste Leveaar, er nu i det Omfang, hvori de givne Finanslovs-Bevillinger og Tilskud fra Christiansens Legat har tilladt det, fornyet efter Samraad med Faglærerne og Studenterraadet, saaledes at det er brugbart for Studenterne som et egentligt Haandbibliotek ved det lægevidenskabelige Studium.

Forstander: Professor, Overlæge, Dr. med. C. E. Bloch.

DEN BOTANISKE HAVE

Siden Aar 1600 har der været knyttet en botanisk Have til Universitetet. Den første, der kun var c. 2400 m² stor, laa ved selve Universitetet;

BOTANISK HAVE. VÆKSTHUSENE

en kortere Aarrække i Slutningen af det 18de Aarhundrede havde Haven sin Plads ved Amaliegade, men fra 1778 til 1874 laa den bag Charlottenborg. Sidstnævnte Aar indviedes den nuværende botaniske Have, der indtager et Areal paa c. 10 ha mellem Gothersgade, Ø. Voldgade, Sølgade og Ø. Farimagsgade. Hertil er i 1901 kommet et Arboret (Sted, hvor Træer og Buske plantes og opelskes) i Sorø Akademis Skove. Denne Have, der er inddelt i forskellige Afdelinger efter de forskellige Planter, der dyrkes i den, tjener ikke alene som botanisk Studiehavn, men ogsaa som Park for det almindelige Publikum, og i den er opstillet en Samling Afstøbninger af antike Statuer, som Brygger Carl Jacobsen skænkede Haven i 1909. Som Studiehavn har Haven en meget omfattende Mission. Herunder kan først nævnes, at Haven i større eller mindre Omfang afgiver Arbejdsplads for rent videnskabelige Dyrkningsforsøg og Specialundersøgelser udførte af de forskellige botaniske Videnskabsmænd, og ligeledes at den afgiver Materiale til videnskabelige Undersøgelser. Dernæst er Haven Studiehavn ikke blot for Universitetets Studenter, men ogsaa for mange andre, der driver botaniske Studier, saaledes navnlig Eleverne fra Pharmaceutisk Lærestalt. Endelig afgiver Haven Plantemateriale til Forelæsninger og Eksaminer baade ved Universitetet og de andre højere Lærestalter og til en Række Skoler m. v.

Det Antal Plantearter, der dyrkes i Haven, ligger mellem 11000 og 12000. For at opretholde, forny og forøge Antallet af dyrkede Plantearter staar Haven i stadig Bytte-Forbindelse med en Række udenlandske botaniske Haver. Hvert Aar udgiver Haven et Frøkatalog, som indeholder Navnene paa de Arter, hvoraf Frø kan afgives, og dette Materiale kommer ogsaa de mange danske Skolehaver til Gode.

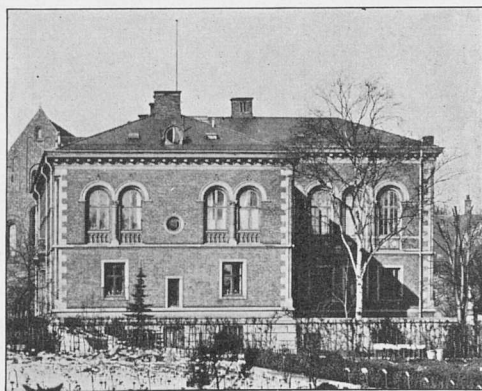

BOTANISK MUSEUM

Havens Væksthuse (ialt 16 Afdelinger), der med Tilliggende indtager c. 4000 m², er anlagte i Terrasseform i 2 Etager og opførte af Glas og Jærn. Foruden denne findes et Hus for varme Vandplanter (Akvarium), et Forsøgs- og Formeringshus, Gartnerbolig, Medhjælperboliger og Portnerbolig. Foruden den botaniske Gartner bestaar Havens faste Personale af 3 Afdelingsgartnere, 2 Gartnermedhjælpere, en Varmemester og 2 Fyrbødere, 5 Formænd, 4 Medhjælpere, 7 Havearbejdere, et Kontorbud, en Materialsnedker og 3 Opsynsmænd.

I Haven ligger det botaniske Museum og det botaniske Laboratorium.

Botanisk Museum, der er opført i 1876—77, er en to-Etages Bygning, der indeholder en Lyshal, et lille Auditorium samt en Række Museums- og Biblioteks-Lokaler og nogle Arbejdsværelser. I Museet findes de botaniske Samlinger, der bestaar af Herbarierne (Samlinger af tørrede Planter), der er ordnede i 3 Samlinger: Dansk Herbarium, Arktisk Herbarium og Generalherbariet; endvidere Tør- og Spritsamlingen, Vedsamlingen og Nyttesamlingen. Endelig findes dér det store botaniske Bibliotek paa c. 25000 Bind. Medens Biblioteket er til-

BOTANISK LABORATORIUM

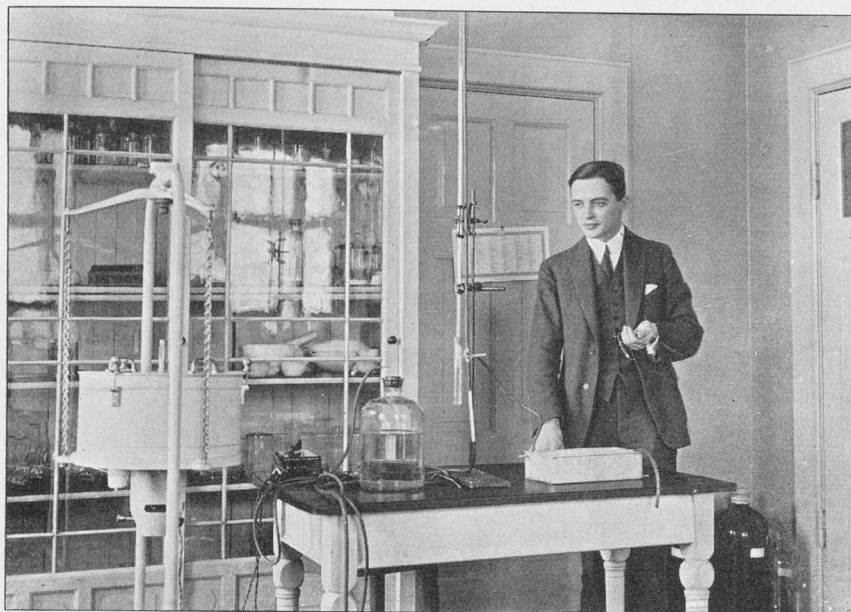
INTERIØR FRA PLANTEANATOMISK LABORATORIUM

gængeligt for Offentligheden, er dette derimod iøvrigt ikke Tilfældet med Museet, der bogstavelig lige siden dets Opførelse har lidt af Pladsmangel.

Botanisk Laboratorium er opført i 1888—90 (Arkitekt: Johan Daniel Herholdt). Det er en 2-Etagers Bygning, der foruden et stort Auditorium indeholder Lokaler for de 2 botaniske Laboratorier, det *planteanatomiske* og det *plantefysiologiske*, og for den botaniske Studiesamling, forskellige Arbejdsværelser og 2 Professorboliger.

Paa de to Laboratorier foregaar den Undervisning i Planteanatomi og Plantefysiologi, som saa godt som alle de Studerende indenfor den naturhistorisk-geografiske Faggruppe skal gennemgaa, ligesom der ogsaa dér gives Undervisning for Viderekomne. At de to Laboratorier og Museet ogsaa er Arbejdssteder for de botaniske Videnskabsmænd behøver ingen nærmere Forklaring. Derimod er det et særligt Forhold, at Pharmaceuternes Undervisning i Botanik foregaar paa Botanisk Laboratorium, hvorfor Professoren i Botanik ved Pharmaceutisk Lærestanstalt har et Arbejdsværelse paa Laboratoriet.

Direktør for Botanisk Have og *Forstander* for Planteanatomisk Laboratorium: Professor, Dr. phil. C. H. Ostenfeld. *Forstander* for Plantefysiologisk Laboratorium: Professor, Dr. phil. P. Boysen Jensen. *Botanisk Gartner*: Havebrugskandidat Axel Lange. *Museumsinspektør*: Mag. sc. C. F. A. Christensen. *Amanuenser*: Mag. sc. Johs. Grøntved og Cand. mag. Johs. Boye Petersen. *Bibliotekar*: Dr. phil. Fr. Chr. E. Børg-

INTERIØR FRA PLANTEFYSIOLOGISK LABORATORIUM

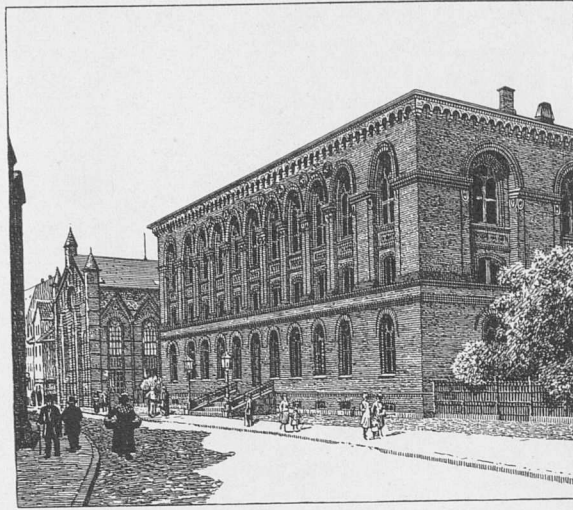
sen. *Vidensk. Assistent*: Dr. phil. Henning E. Petersen ved Planteanatomiisk Laboratorium og Dr. phil. Detlev Müller ved Planteфизиologiisk Laboratorium.

Litteratur: C. Hansen Ostenfeld: Botanisk Have gennem 50 Aar 1874—1924 (Universitetets Festskrift Sept. 1924).

UNIVERSITETETS ZOOLOGISKE MUSEUM, STUDIESAMLING OG LABORATORIUM

I Universitetskarréen ligger, mellem den nordre Fløj af Konsistoriebygningen og Universitetsbiblioteket og med Facade mod Krystalgade, Universitetets Zoologiske Museum.

Museet er opført i italiensk Palæstil (Arkitekt Chr. Hansen), og bestaar af 4 rektangulært sammenbyggede Fløje, der omslutter en med Glastag overbygget Hal (27 m lang, 11 m bred). Bygningen bestaar af 3 Etager, hver delt i en ydre Række af Udstillingsværelser og et mindre, sammenløbende Galleri, der vender ud mod Hallen og faar sit Lys derfra. I Mezzaninen findes Arbejdsværelser for Videnskabsmænd og Konservatorer, Arkiv og Bibliotek samt hele Leddyrsamlingen og Samlingen af danske Pattedyr, baade nulevende og forhistoriske. Den øverste Etage optages af Pattedyr, Fugle, Krybdyr og Padder, medens Fiskene og de lavere Dyr undtagen Leddyrene er anbragt i Stueetagen. I Hallen er udstillet Skeletter og udstoppe Eksemplarer af store Dyr, med Undtagelse af Hvalerne,

ZOOLOGISK MUSEUM

der er henvist til en Kælder under Universitetets Festsal. I Museets Kælder findes Rum for Præparation af store Dyr, men den benyttes desuden ligesom Loftet til Magasin for at bøde paa den tiltagende Pladsmangel.

Bygningen er opført for Kommunitetets Midler og afleveredes i November 1867, men først tre Aar efter kunde man aabne Museet for Offentligheden. Dets Ind-

hold dannedes væsentligt ved Sammensmeltning af to ældre Samlinger, det kongelige naturhistoriske Museums og Universitetets, samt en betydelig Part af Universitetets zootomisk-fysiologiske Museum. Efter Foreningen er Museets Samlinger vokset stærkt; det indtager i det hele taget en fremragende Plads blandt de europæiske Museer, og i visse Retninger hævder det endog en Førsteplads. Blandt de store Sjældenheder kan nævnes den rige Samling af uddøde Kæmpedovendyr og Skjolddyr, der blev bragt tilveje af den berømte danske Naturforsker, Dr. P. W. Lund ved hans Undersøgelser af Huler i Kalkstensbjergene i det indre Brasilien og af vor Landsmand, Lægen V. Lausen ved Udgravninger i Plata-Landenes Pampas. Fremhæves kan ogsaa Hvalsamlingen, der endnu er en af Jordens største og rummer store Sjældenheder. De mange Ekspeditioner til Havene omkring Færøerne, Island og Grønland har hjembragt saa store Samlinger, at Studiet af disse Havomraaders Dyreverden hovedsagelig maa foregaa i vort zoologiske Museum.

Det er en Selvfølge, at der i Museet findes righoldige Samlinger til Oplysning om vort Lands og de begrænsende Haves Dyreliv. Ogsaa for Studiet af Danmarks Dyreverden i Fortiden findes et overordentlig stort Materiale, udgravet af Tørvemoser og Køkkenmøddinger; kun smaa Prøver er udstillet, men alene de giver et Begreb om, hvilket uhyre videnskabeligt Arbejde der er nedlagt i Bestemmelsen af disse Tusinder og atter Tusinder af Knogler.

Blandt vore offentlige Samlinger hører Zoologisk Museum til dem, der

ZOOLOGISK MUSEUM. HALLEN

staar højt i Publikums Yndest, hvilket fremgaar af Besøget, der aarlig beløber sig til 55,000—75,000 Mennesker, skønt Museet kun holdes aabent 3 Gange om Ugen, et Par Timer ad Gangen. Desuden er der daglig et livligt Rykind af Lærere med Elever, Højskoler og Seminarier, ligesom Museet benyttes meget af Kunstnere, der søger Dyr til Modeller.

De Naturhistoriestuderendes Undervisning og Selvstudium foregaar hovedsagelig i Zoologisk Museums Studiesamling, der har Lokaler paa første Sal i Kommunitetsbygningen paa Nørregade og kan benyttes fra Kl. 9 Morgen til 10 Aften. I Gaarden mellem Kommunitetsbygningen og Museet ligger i en særlig Tilbygning det zoologiske Auditorium med Lysbilledapparat. Af Studiesamlingens Materiale, der omfatter Præparater til Belysning af Dyrenes ydre og indre Bygning samt deres Biologi, kan Studenterne ved skriftlig Rekvisition faa sat frem, hvad de ønsker

ZOOTOMISKE ØVELSER I ZOOLOGISK
STUDIESAMLING

til Studium. Som Følge af denne umiddelbare Benyttelse maa Præparaterne jævnlig fornyes; dette er Grunden til, at der har maattet udskilles en særlig Studiesamling fra Museet, hvis Samlinger ikke er beregnede til at bruges paa denne Maade. For Naturhistorierstuderende i Almindelighed er Zoologisk Museum en Institution, der tjener til Supplerings af Studiesamlingen. Et Par Eksempler vil illustrere dette: Det er klart, at man i en Studiesamling kun kan have repræsenteret nogle faa af de ca. 300 danske Fuglearter; Resten kan de studerende se paa Museet. Hvalerne, hvis Størrelse for de fleste Arters Vedkommende udelukker dem fra at faa Plads i en Studiesamling, maa ogsaa væsentlig

studies i Museet. — For dem, der har valgt Zoologien til Specialstudium, aabnes der Adgang til i Museet at studere paa samme Maade som i Studiesamlingen.

Foruden Studierne over Dyrenes Anatomi, Morfologi og Systematik paa færdige Præparater finder i Studiesamlingen praktisk-zootomiske Kursus Sted; ved disse gennemgaas Dyrerigets Hovedtyper paa frisk Materiale, der stilles hver Deltager til Raadighed. I den zoologiske Studiesamling er der endvidere i de seneste Aar blevet indrettet et zoologisk Laboratorium, som, hvor beskedent det end er endnu, dog er af overordentlig Vigtighed for det zoologiske Studiums Fremgang her i Landet. Her faar de studerende, der har Zoologi som Speciale, Undervisning i den specielle Anatomi og moderne Laboratorieteknik og har deres Arbejdsplads, som de kan benytte hele Aaret, ogsaa i Ferierne.

I Studiesamlingen er der foruden et Bibliothek af Haand- og Lærebøger indrettet et Læsebord, hvor et Udvalg af den betydningsfuldere

zoologiske Litteratur fremlægges til Gennemsyn for de studerende, efterhaanden som den udkommer.

Zoologisk Museum bestyres af et Museumsraad, der bestaar af Professoren i Zoologi og de to Inspectorer.

Museet bestaar af 3 Afdelinger:

1ste Afdeling (Pattedyr, Fugle, Krybdyr, Padder og Fisk): *Forstander* Professor, Dr. phil. Ad. S. Jensen, *Viceinspector* Mag. sc. R. Hørring, *Amanuensis* Cand. mag. M. Degerbøl.

2den Afdeling (Orme, Bløddyr, Pighude, Polypdyr og Protozoer): *Forstander* Inspector, Dr. phil. O. Th. J. Mortensen, *Amanuenser* Mag. sc. Hj. Ditlevsen, Mag. sc. P. L. Kramp og Dr. phil. H. R. G. Spärck.

3dje Afdeling (Insekter, Edderkopper, Tusindben og Krebsdyr): *Forstander* Inspector, Mag. sc. W. Lundbeck, *Amanuenser* Cand. mag. K. Stephensen og Mag. sc. K. L. Henriksen.

STUDIESAMLINGEN OG LABORATORIET bestyres af Professor, Dr. phil. Ad. S. Jensen. *Vidensk. Assistent*: Mag. sc. Hj. Ditlevsen, Lektor, Dr. phil. C. M. Steenberg og Mag. sc. I. Lieberkind.

DET HISTOLOGISK-EMBRYOLOGISKE LABORATORIUM

Den mægtige Udvikling, som Mikroskopien gennemløb efter Midten af forrige Aarhundrede, og som paa det nøjeste hænger sammen med Forbedringen af de optiske Hjælpemidler og Uddannelsen af en særegen Undersøgelsesteknik, medførte samtidig en Specialisering inden for Zoologien, idet Histologien eller Læren om de dyriske Væv og Embryologien eller Læren om Fosterudviklingen mere og mere træder frem som selvstændige Videnskabsgrene, der ved Universiteterne repræsenteres af særlige Lærere. Grundene hertil er, dels at Mikroskopien til sine Dyrkere stiller store Fordringer i Retning af en meget speciel Uddannelse, dels at de mange Processer, som Materialet maa undergaa, førend det er egnet til Undersøgelse, nødvendiggør Oprettelsen af særlige, til dette Øjemed indrettede Laboratorier.

Laboratoriet er grundlagt af Docent, Dr. phil. R. S. Bergh, og har 1897—1929 haft Lokaler i Ejendommen Stormgade 5. Det ejer nu gode Mikroskoper og Mikrotomer baade til Kursusbrug og til videnskabelige Undersøgelser, et tidssvarende Udstyr til Mikrofotografering og anden Fotografering, anselige Samlinger af mikroskopiske Præparater og Undersøgelsesmateriale, et ret omfangsrigt Undervisningsmateriel af Lysbilleder og Vægtavler samt endelig et fortræffeligt Haandbibliotek med en meget stor Særtryksamling.

Til Trods for, at de benyttede Lokaler oprindelig har været private Lejligheder, har de hidtil i de fleste Henseender gjort rigtig god Fyldest, omend Pladsmangel ganske vist i nogen Grad begyndte at blive følelig.

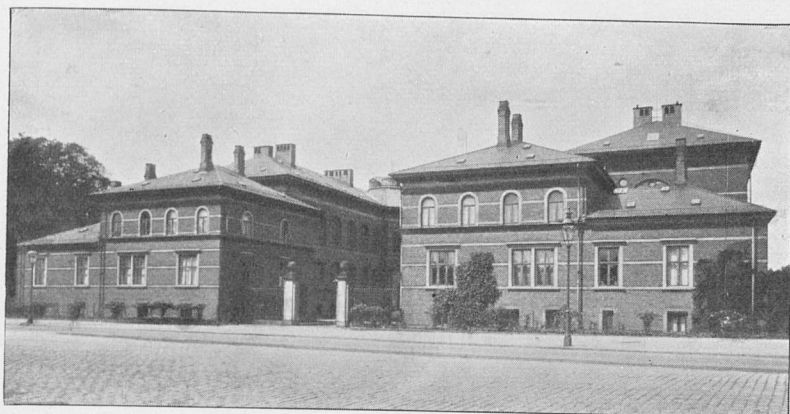
Som Følge af Ejendommens Nedrivning bliver Laboratoriet nu »midlertidigt«, c: formentlig for 4 à 5 Aar, overflyttet til 2. Sal i Ejendommen Vestervoldgade 101. Heller ikke disse Lokaler er dog særlig egnede til Laboratoriebrug, bl. a. findes ingen Vaske i Arbejdsværelserne.

I Laboratoriet afholdes de for de naturhistoriske studerende obligatoriske Øvelser i Histologi og Embryologi, en Undervisning, der, som Følge af det store Antal Studenter, i høj Grad beslaglægger Bestyrerens og Assistentens Tid; endelig gives der ogsaa Kursus i Fremstillingen af mikroskopiske Præparater. I tidligere Aar var Laboratoriets Øvelser ogsaa meget søgte af saadanne medicinske studerende, der ønskede en udvidet Undervisning i Histologi og i mikroskopisk Præparation; desværre har Pladsmangel allerede i en Aarrække ikke tilladt at give saadanne Adgang.

Forstander: Docent, Mag. sc. R. H. Stamm. *Vidensk. Assistent:* Lektor, Dr. phil. C. M. Steenberg.

DET MINERALOGISK-GEOGNOSTISKE MUSEUM

Museet er oprettet 1769 af Morten Thrane Brünnich og derefter forøget med forskellige Samlinger, navnlig de Moltkeske. Indtil 1893 var det anbragt i Kommunitetsbygningen, men flyttede da til sin nuværende Bygning, Ø. Voldgade Nr. 7. I denne Bygning (Arkitekt: Professor Hans Holm) er Museets mineralogiske, geologiske og palæontologiske Afdelinger fordelt i 6 Sale, desuden findes forskellige Arbejdsværelser og et stort Bibliotek. Forhal og Trapperum er dekoreret af Professor Oscar Mathiesen. Foran Museumsbygningen ligger en Tjenestebolig for Forstanderen. Museets Virksomhed falder i 3 Grupper: 1) Indsamling og Opbevaring af Mineralier, Bjærgarter og Forsteninger. Her er Hovedvægten i de senere Aar lagt paa at skabe den fyldigst mulige Repræsentation for vore hjemlige Forhold — hvorfor Museet blandt andet rummer særlige, for Danmark karakteristiske Aflejringer — samt tillige at belyse vore Bilandes Natur. Her er der lagt særlig Vægt paa Grønland, og Museet indtager paa dette Punkt en overordentlig fremskudt Stilling, der gør det til et Centralpunkt for arktisk Forskning. 2) Videnskabelig Bearbejdelse og Publikation af det dertil egnede Materiale, der indsamles eller allerede opbevares i Museet. 3) Undervisning. Denne gives naturligvis i første Række til Studenterne (Forelæsninger og laboratoriemæssige Øvelser) baade fra Universitetet og fra Polyteknisk Lærestanstalt. Men desuden arbejdes der paa Udbredelse af alment Kendskab til de under Museet faldende naturhistoriske Discipliner, hvad der sker ved at give Offentligheden Adgang til Museumssalene, med deres i Montrer udstillede Genstande, ved i Tilknyt-

KEMISK LABORATORIUM OG MINERALOGISK MUSEUM

ning hertil at afholde populære Foredrag samt at yde passende Vejledning ved Museumsbesøgene, og ved i udstrakt Grad at støtte Skoleundervisningen gennem gratis Afgivelse af Undervisningssamlinger, i den Udstrækning det forhaandenværende Materiale tillader det. Foruden at være tilgængeligt i Søndagenes Formiddagstimer holdes Museet fra 1916 tillige aabent en Gang ugentlig i Aftentimer, og til disse er der i Vintermaanederne knyttet de foran nævnte populære Foredrag.

Forstander: Professor O. B. Bøggild.

Inspektører: Cand. phil. V. E. Hintze og Docent, Cand. mag. J. P. J. Ravn.

Amanuensis: Mag. sc. Karen Herdis Callisen.

DET GEOGRAFISKE LABORATORIUM

Geografisk Laboratorium, der er oprettet 1901 og nu har Lokaler i Studiegaard, bestaar af en Læsesal, en Øvelsessal og en Kortsal med Pantograf, Tegneborde o. s. v. Laboratoriets Bibliotek omfatter omtrent 5000 Bind, hvoriblandt en betydelig Samling Tidsskrifter. Desuden findes en Samling af Kort, som dog endnu lader meget tilbage at ønske. Laboratoriets Formaal er at skaffe Arbejdsmateriale og Arbejdsrum for studerende, som forbereder sig til Skoleembedseksamen og Magisterkonferens i Geografi. De vil her kunne finde den vigtigste videnskabelige Litteratur foruden Haandbøger og geografipædagogisk Litteratur. I Laboratoriet afholdes desuden de obligatoriske Øvelser i Kartografi, hvorved Studenterne indøves i at beregne og indlægge Kurver over forskellige geografiske Fænomener paa Kort, nærmest med den Hensigt, at de skal lære at forstaa og paa en fornuftig Maade at bruge saadanne Kort. Lejlighedsvis og særlig beregnet for studerende til Magisterkonferens holdes Øvelser

GEOGRAFISK LABORATORIUM. KORTSALEN

med skriftlige Opgaver, til hvis Besvarelse Bibliotekets videnskabelige Litteratur yder Materiale.

Saa længe der endnu er Plads dertil, gives ogsaa geografiske Videnskabsmænd og andre Geografer Adgang til Laboratoriet, saaledes at de kan benytte Biblioteket og Tegnemateriellet. Udlaan af Bøger finder i Almindelighed ikke Sted.

Forstander: Professor, Dr. med. M. Vahl. *Vidensk. Assistent:* Cand. mag. V. E. L. Storgaard.

DET FERSKVANDS-BIOLOGISKE LABORATORIUM

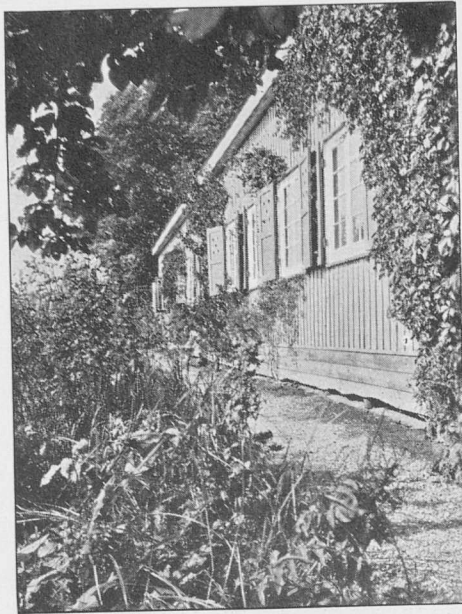
Det Ferskvands-biologiske Laboratoriums Opgave er i første Linie af ren videnskabelig Art. De fra det udgaaede Studier har alle haft til Formaal at øge Kendskabet til vore ferske Vande, vore Søers, Dammes og rindende Vandets Biologi, deres kemiske, batymetriske og fysiske, særlig termiske Forhold, deres Bundarter, deres Plante- og Dyreliv. I Aarenes Løb er et meget stort Antal ofte omfattende Arbejder, behandelende alle de ovennævnte Videnskabsgrene, blevet publicerede; i Begyndelsen blev de for en meget væsentlig Del udgivne i udenlandske Tidsskrifter; i den senere Tid fortrinsvis i Videnskabernes Selskabs Skrifter. Arbejderne ud-

FERSKVANDS-BIOLOGISK LABORATORIUM, HILLERØD
TO AF LABORATORIEVÆRELSENE

FERSKVANDS-BIOLOGISK LABORATORIUM. DET AF CARLSBERGFONDET
SKÆNKED E AKVARIEANLÆG VED HILLERØDSHOLM

FERSKVANDS-BIOLOGISK LABORATORIUM
LABORATORIET I SUSERUP

føres dels af Institutets Leder, dels af Institutets Assistentter eller udenlandske Videnskabsmænd, der har arbejdet paa Laboratoriet.

I Vinterhalvaaret arbejdes der fortrinsvis paa det 5 Værelses Laboratorium i Hillerød, i Sommerhalvaaret paa Laboratoriet i Suserup Skov ved Tjustrup Sø. Takket være Carlsbergfondet er Laboratorierne ganske godt udstyret med alle de nødvendige Instrumenter. Fondet skyldes ogsaa et $\frac{3}{4}$ Tønde Land stort, indhegnet Areal med ca. 25 større og mindre Cementbækkener, der anvendes som Akvarier. I Tidens Løb er der opstaaet en meget værdifuld Præparatsamling, for en Del overladt Laboratoriet af

de Videnskabsmænd, der har arbejdet paa Laboratoriet, endvidere et Bibliotek, der vistnok er et af de største limnologiske Biblioteker, omfattende ca. 20.000 Numre, og meget søgt, særlig af Udlændinge.

Som Led i Institutets Arbejder indgaar Undervisning for Universitetets studerende. For en dertil bevilget særlig Sum besøges Laboratoriet aarligt af 5 studerende, fortrinsvis saadanne, der ønsker en fyldigere videnskabelig Uddannelse. Kursuset varer i 3 Uger, i hvilken Tid de studerende for ovennævnte Sum bor gratis paa et af Hotellerne i Hillerød. Desuden foretager Forstanderen Foraar og Efteraar et Par Ekspeditioner med de studerende.

Til Undersøgelsen har i en Aarrække været knyttet en Assistent, hvis Arbejde næsten altid har været af udpræget personlig videnskabelig Art. Dette har resulteret i ret store Assistentarbejder, der enten er blevet publiceret i Videnskabernes Selskabs Skrifter eller er blevet anvendt som Disputatser eller belønnede med Universitetets Guldmedaille. Det er med Vilje tilstræbt, at der ved Institutet skulde være en Plads, hvor yngre med videnskabelige Anlæg under gode Arbejdskaar og i landlig Ro skulde kunne samle sig om større videnskabelige Opgaver vedrørende vore ferske Vandes Fauna og Flora. I Aarenes Løb er der vistnok arbejdet med

FRA HAVBIOLOGISK KURSUS. VODDET TRÆKKES

alle de ferske Vandes Organismer; medens Forstanderens Arbejder væsentlig har været af biologisk Art, har de fleste af Assistentarbejderne tillige haft en faunistisk, systematisk Karakter.

Selv om Laboratoriets Formaal i Følge hele sin Natur er udpræget videnskabeligt, er dets Arbejdskraft dog navnlig i de sidste Aar ikke saa sjældent taget i Brug ved Opgaver af mere praktisk Natur, særlig med Henblik paa den stigende Forurening af vore ferske Vande.

Forstander: Professor, Dr. phil. C. Wesenberg-Lund. *Vidensk. Assistent:* Cand. mag. Kai Berg.

DET HAVBIOLOGISKE LABORATORIUM I FREDERIKSHAVN

Siden 1890 har der hver Sommer været afholdt Kursus i marin Biologi for de Naturhistoriestuderende, i Begyndelsen i et Biologisk Station tilhørende Fartøj, opankret i Holbæk Fjord eller Lillebælt, derefter i private Lokaler i Hellebæk, Middelfart, Snoghøj, Nykøbing Mors og Skagen, i de senere Aar i Frederikshavn Tekniske Skole.

I sin nuværende Skikkelse er havbiologisk Laboratorium først oprettet i April 1927, da der opnaaedes dels en Forøgelse af den aarlige Bevilling, saaledes at det blev muligt at leje permanente Lokaler i Frederikshavn Tekniske Skoles nye Bygning, dels en ekstraordinær Bevilling til labora-

ZOOFYSIOLOGISK LABORATORIUM
HAVVANDSANLÆGET I LOKALET FOR EKSPERIMENTEL ZOOLOGI

toriemæssig Montering af disse Lokaler.

Det havbiologiske Kursus kan fremdeles om Sommeren disponere over en Del af Teknisk Skoles Lokaler, som godhedsfuldt stilles til Raadighed til Undervisnings- og Soverum. For en aarlig Leje raader Laboratoriet desuden over to særskilte Lokaler, der er tilgængelige hele Aaret. Det ene Lokale ligger i Kælderen og rummer Akvarierne, medens Lokalet i Stueetagen er Undersøgelseslaboratorium med Arbejdsplads til 4 Personer. Laboratoriet er udstyret med Redskaber til Indsamling af Studiemateriale, Mikroskoper og andre Instrumenter, et lille Haandbibliotek, Kemikalier m. m. Endvidere haves 14 Senge, saa at der i Kursustiden kan skaffes Soveplads

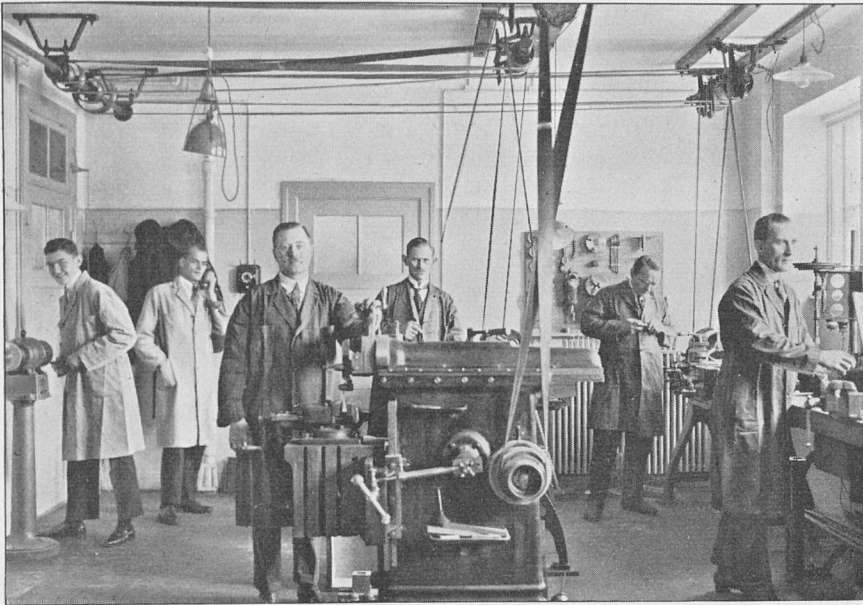
til 10 studerende, 2 Lærere og 2 Gæster. Laboratoriet ejer desværre endnu ikke selv noget Fartøj, men er henvist til i hvert enkelt Tilfælde at leje et saadant hos Stedets Fiskere.

For videregaaende er Laboratoriet tilgængeligt paa enhver Tid af Aaret efter forudgaaende Henvendelse til Bestyrelsen, der bestaar af de ordinære Professorer i Zoologi og Botanik.

DET ZOOFYSIOLOGISKE LABORATORIUM

Laboratoriet er oprettet i 1910 og havde, indtil det i April 1928 flyttedes til det nye fysiologiske Institut ved Juliane Mariesvej, Lokaler i en Del af den tidligere Professorbolig Ny Vestergade 11.

Det underviser de naturhistoriske studerende i Fysiologi, idet det dels hvert Foraarshalvaar afholder Kursus med indtil 24 Deltagere i fysiologiske Undervisningsforsøg beregnet for de vordende Gymnasielærere i Faget

ZOOFYSIOLOGISK LABORATORIUM. VÆRKSTEDET

og i Hovedsagen omfattende saadanne Forsøg, som de siden kan demonstrere i Skolerne, dels giver Undervisning i zoologisk Mikroskopi og sammenlignende Fysiologi for de zoologiske studerende, der tænker at arbejde videnskabeligt. Dette sidste Kursus er formet som en Række smaa videnskabelige Opgaver, de studerende faar at løse.

Laboratoriet er indrettet til videnskabeligt Arbejde med fysiologiske Problemer i Almindelighed og specielt med Spørgsmaal angaaende Menneskers og Dyrs respiratoriske Stofskifte, Kapillærkredsløbets Fysiologi og Vanddyrs Biologi.

Til Stofskifteundersøgelser raades der over Respirationskamre saavel til Hvile- som til Arbejdsforsøg paa Cycleergometre og et stort Staalkammer paa 27 m³ og 10 m² Gulvflade installeret i en særlig Bygning, der kan benyttes saavel til Forsøg ved lave Lufttryk som til Respirationsforsøg af lang Varighed.

Til Kredsløbsundersøgelser haves Udstyr til visuelt, mikro-fotografisk og mikro-kinematografisk Studium af Blodkarrenes Forhold.

Der findes et Havvandsanlæg med 2 Beholdere paa ialt ca. 30 m³ under Kælderen, fra hvilke Havvandet automatisk pumpes op og cirkulerer gennem Akvarier og større Bassiner for gennem Filtre at vende tilbage til Dybdeholderne. Havvandsledninger er ført ud i en Snebeholder under

gaarden, saa at Akvarierne kan forsynes med Vand af lav Temperatur. I særlige Rum er der Betingelser for Forsøg ved højere og lavere Temperaturer fra 40° ned til 0°.

I et Glashus i Forbindelse med Dyrestaldene kan foretages Forsøg, der kræver særlig meget Lys, og et Antal Bassiner i fri Luft er ligeledes til Raadighed. Et særligt Areal paa 450 m² er forbeholdt Frøerne, der her holdes under næsten fuldstændig naturlige Forhold.

Foruden af Laboratoriets faste Personale arbejdes der videnskabeligt af et vekslende Antal Gæster.

Laboratoriets Værksted beskæftiger flere Mekanikere og leverer Instrumenter af de i Laboratoriet udarbejdede Konstruktioner til danske og fremmede Institutioner. Overskudet af denne Virksomhed kommer Laboratoriets Drift tilgode.

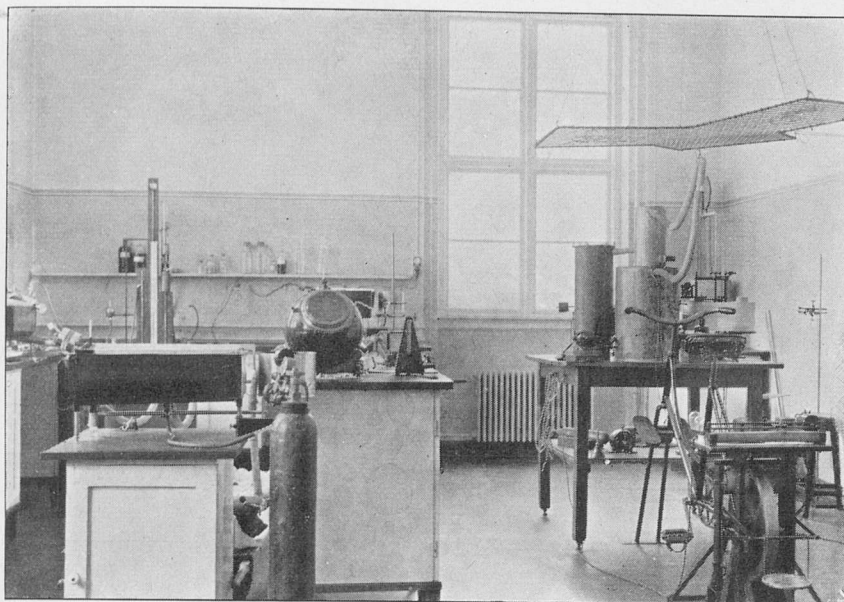
Forstander: Professor, Dr. phil. Aug. Krogh.

Vidensk. Assistenten: Dr. phil. P. B. Rehberg og Thomas R. Parsons.

DET GYMNASTIK-TEORETISKE LABORATORIUM

Laboratoriet, der er oprettet i 1919, havde oprindelig et enkelt Lokale i Universitets-Annekset. Det er nu installeret i det nye fysiologiske Institut, hvor det foruden Arbejdsværelser for Professoren og Assistenten, Kontor og Værksted, har 2 større Laboratorielokaler og 5 mindre Rum indrettede til Luftanalyse, Mikroskopi, Mørkekammer m. v. samt et Auditorium, fælles med det zoofysiologiske Laboratorium. Laboratoriet er en Afdeling af Universitetets fysiologiske Institut, og dets videnskabelige Opgave er den at behandle de fysiologiske Problemer, der staar i Forbindelse med Legemsøvelser og deres Virkning paa Legemet; i første Linie Muskulens og Muskelarbejdets Fysiologi. Dog har Laboratoriet i den Udstrækning, som Pladsforhold og de økonomiske Forhold gjorde det muligt, tillige beskæftiget sig med Spørgsmaal indenfor tilgrænsende Omraader af Fysiologien. Laboratoriet er nu indenfor sit begrænsede Omraade ret velforsynet med Apparater og Instrumenter og afgiver til Stadighed flere Arbejdspladser til fremmede, der ønsker at beskæftige sig med saadanne Problemer, som falder indenfor Laboratoriets Virkefelt.

Foruden det videnskabelige Arbejde har Laboratoriet den Opgave at undervise de Studenter, der, som et Led i deres Universitetsstudium, ønsker at uddanne sig til Gymnastiklærere. Denne Undervisning omfatter elementære Kursus i Anatomi og almindelig Gymnastikteori samt for de Studenter Vedkommende, der hører under det matematisk-naturvidenskabelige Fakultet, nogen videregaaende Undervisning i Fysiologi og et

GYMNASTIK-TEORETISK LABORATORIUMS STORE LOKALE FOR
ARBEJDSFORSØG

praktisk Kursus i eksperimentel Fysiologi beregnet til 6 ugentlige Timer
i et Semester.

Forstander: Professor, Dr. med. J. Lindhard.

Vidensk. Assistent: Dr. phil. Emanuel Hansen.

DET BIOFYSISKE LABORATORIUM

Spiren til Universitetets biofysiske Laboratorium er Oprettelsen af de medico-fysiske Øvelser i 1899. Oprindeligt havde disse Øvelser Lokaler i Universitetets kemiske Laboratorium, men efter den polytekniske Lærestalts Udvidelse omkring 1906 flyttedes Øvelserne til dennes fysiske Laboratorium, hvor de dog stadig udgjorde en selvstændig Universitetsinstitution. Senere knyttedes andre fysiske Øvelser (fysisk Teknik og fysisk Undervisningsforsøg) sammen med dem, hvorved Universitetets fysiske Laboratorium opstod. I 1923 deltes dette Laboratorium i to Afdelinger A og B. Til Universitetets fysiske Laboratorium B henlagdes foruden de medico-fysiske Øvelser, særlige Øvelser for Fysikstuderende, som tidligere havde været afholdt under den polytekniske Lærestalt. Kort efter, at Forhandlingerne med de to amerikanske Fonds, Division of Medical Education of the Rockefeller Foundation og International Education Board, om Bevilling af Midler til Opførelse af et fysiologisk

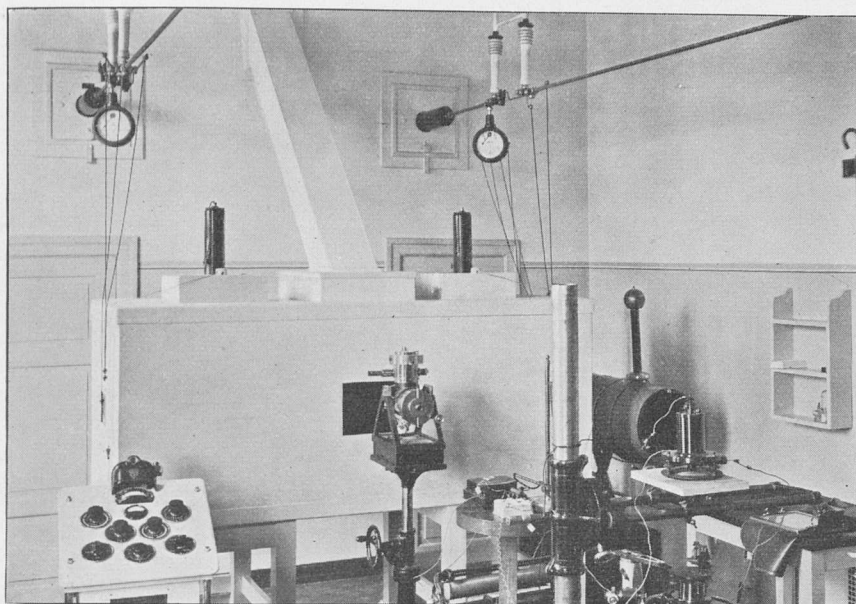

BIOFYSSK LABORATORIUM. LABORATORIET FOR MEDICINERNES
ELEMENTÆRE ØVELSER

Institut ved Universitetet var paabegyndt, rettede man Henvendelse til det førstnævnte Fond om at udvide Planen ved at optage et Laboratorium for Biofysik i den paatænkte Bygning. Denne Tanke vandt straks Bifald hos Fondens Ledelse, og Sommeren 1928 kunde Laboratoriet under det nuværende Navn flytte ind i sine nye Lokaler.

I Laboratoriet foregaar Undervisningen i Fysik for lægevidenskabelige studerende, omfattende Forelæsninger og Øvelser til lægevidenskabelig Forberedelseksamen, og antagelig i Løbet af kort Tid tillige den fysisk-tekniske Del af et særligt obligatorisk Kursus i Røntgenstråler m. m., foruden et videregaaende frivilligt Kursus for unge medicinske Kandidater, der vil uddanne sig til at kunne betjene et Røntgenanlæg. Endvidere er Laboratoriet indrettet til videnskabelige Arbejder paa Grænseomraadet mellem Fysik og Medicin, særlig indenfor Radiologien, Anvendelsen af Røntgenstråler, Lys og Radium i Medicinen. I denne Henseende er det en meget stor Fordel, at Laboratoriet bor Dør om Dør med de fysiologiske Laboratorier.

Laboratoriet raader over godt 700 m² Gulvflade. Foruden de nødvendige almindelige Rum, der kræves i ethvert fysisk Laboratorium (Samling af Forelæsningsapparater, Forberedelsesrum for Forelæsningsforsøg, kemisk Laboratorium og Glasblæserum, Maskinrum, Akkumulatorrum,

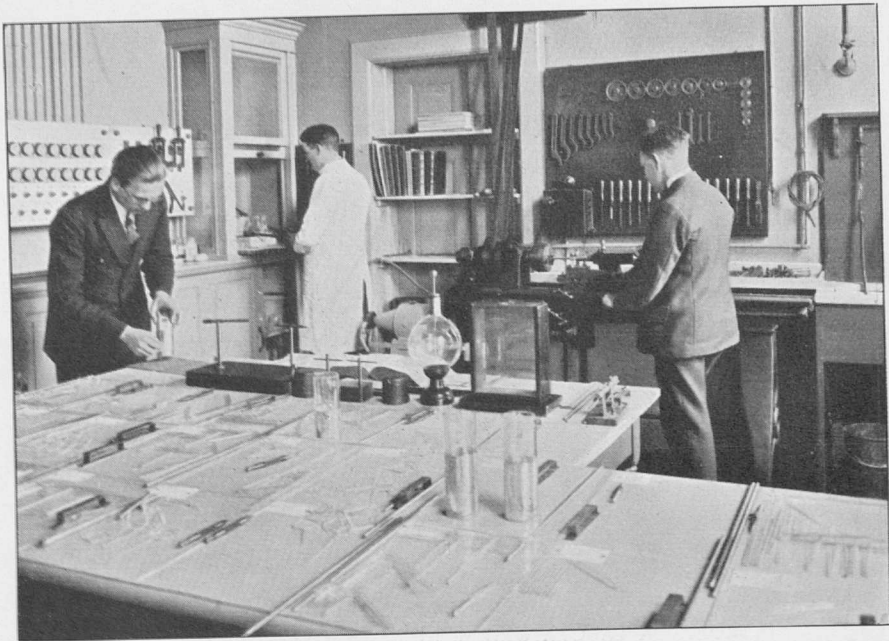
BIOFYSISK LABORATORIUM. ET AF RØNTGENRUMMENE

Den store hvide Kasse er helt beklædt med tykt Bly, saa at man overalt er beskyttet mod Røntgenstraalene fra Røret i dens Indre. Højspændingen tilføres fra Ledningerne under Loftet og reguleres fra Pulten til venstre. Straalings Styrke maales med Apparatet udfor Hullet i Kassen.

Kontor, et stort og velindrettet Værksted m. m.), og Rum til elementære fysiske Øvelser findes der fem Arbejds- og Opholdsrum for det videnskabelige Personale og syv andre Arbejdsrum, hvoriblandt der særlig er Grund til at nævne to store Røntgenrum og to Rum i Kælderen til Arbejder, der kræver konstant Temperatur og rystefri Opstilling.

Der findes to fuldt moderne Røntgenanlæg og et særligt omfattende System af Anlæg for Frembringelse af alle Arter af elektrisk Strøm og disses Fordeling ikke alene til alle Laboratoriets egne Rum, men ogsaa til fysiologisk Instituts andre Afdelinger.

Auditoriet, der er fælles med Institutets to medicinske Laboratorier, fortjener nærmere Omtale. Tavle, Formørkelsesindretning og Projektions-skærm bevæges med hydraulisk Tryk. Auditoriets Akustik er ved kunstig Væg- og Loftsbeklædning blevet særdeles god. Det er foruden med almindelige dia- og episkopiske Projektionsapparater udstyret med et moderne Kinoapparat med Stilstands- og Tilbagegangsindretning, endvidere med alle Arter af elektrisk Strøm efter et System, som har vist sig at løse alle de Opgaver, der har kunnet stilles, paa meget bekvem Maade, og med Demonstrationsmaaleapparater for alle Arter af Strøm. Det ene

FYSISK LABORATORIUM. FRA ØVELSESLOKALET FOR „FYSISK TEKNIK“

af de ovenfor omtalte Røntgenanlæg er opstillet saaledes, at Højspændingen derfra ogsaa kan føres ind i Auditoriet.

Alt i alt byder Laboratoriet særlige gode Betingelser for Undervisning og Forskning indenfor sit særlige Omraade, Grænseomraadet mellem Fysik og Biologi.

Forstander: Professor, Dr. phil. H. M. Hansen.

Vidensk. Assistent: Cand. mag. V. Thorsen og Mag. sc. J. Bøggild.

DET FYSISKE LABORATORIUM

Laboratoriet har Lokaler paa Polyteknisk Lærestalt, hvor 5 Værelser er stillet til dets Raadighed. Laboratorieundervisningen omfatter to Afdelinger. I Afdelingen for »Fysisk Teknik« undervises de studerende i Anvendelsen af forskelligt Værktøj og i Udførelsen af forskellige fysisk-tekniske Arbejder. Nævnes kan saaledes Drejning af Metal og Træ, Lodning med Tin og Slaglød, Ætsning og Blæsning af Glas o. s. v. I Afdelingen »Fysiske Undervisningsforsøg« lærer de studerende at udnytte en Skolesamling og at planlægge simple Forsøgsrækker. Ved Udarbejdelsen af Rapporter opøves Evnen til overfor Eleverne at fremhæve det væsentlige ved et fysisk Forsøg.

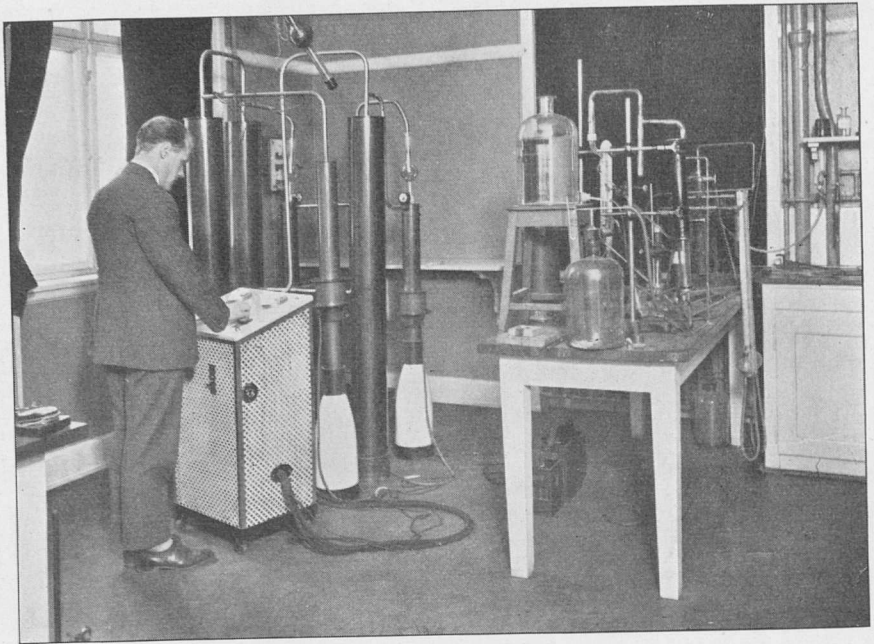
Forstander: Professor, Dr. phil. Martin Knudsen.

INSTITUTET FOR TEORETISK FYSIK

INSTITUTET FOR TEORETISK FYSIK

Universitetets Institut for teoretisk Fysik er Hjemsted for matematisk-fysiske Studier, samt for eksperimentelle Undersøgelser i Forbindelse med saadanne. Institutets Hovedbygning opførtes 1920 paa en Grund ved Fælledparken paa Hjørnet af Blegdamsvej og Frederik d. 5tes Vej, erhvervet gennem Bidrag fra en Kreds af interesserede Privatmænd. En væsentlig Udvidelse af Institutets Bygninger paabegyndtes imidlertid allerede 1925 for Midler stillede til Raadighed af Rockefellerfondet, og efter at Københavns Kommune havde skænket den til Udvidelsen fornødne Grund. Foruden et mindre Auditorium og et Haandbibliotek med tilstødende Lokaler til Udførelse af matematisk-fysiske Undersøgelser rummer Bygningen ca. 20 Rum af forskellig Størrelse indrettede til Udførelse af eksperimentelle Undersøgelser. Et mindre Antal af disse sidste Lokaler er i konstant Brug til Øvelser i Forbindelse med den videregaende praktiske Undervisning for Fysikstuderende, der efter Bygningernes Udvidelse finder Sted paa Institutet tillige med den videregaende teoretiske Undervisning. Størstedelen af de øvrige Forsøgsrum er særlig indrettede til spektroskopiske Undersøgelser, til hvis Udførelse Institutet, navnlig ved Understøttelser fra Carlsbergfondet, raader over et meget fuldstændigt moderne Udstyr. I denne Forbindelse kan særlig nævnes, at der ved Udvidelsen er indrettet et underjordisk Lokale til fast Opstilling af to Konkavgitre, et Hovedinstrument ved den nøjere Udforskning af optiske

INSTITUTET FOR TEORETISK FYSIK. FORSØGSLOKALE

Spektrer. I Bygningerne forefindes forøvrigt et større mekanisk Værksted, et Snedkerværksted, et Glasblæserværksted, der tillige er indrettet som mekanisk Værksted for de studerende, samt et Antal Rum til Anbringelse af Akkumulatorer og Maskiner i Forbindelse med Institutets forskellige artede elektriske Installationer. I Bygningerne er indrettet Boliger for Bestyreren, Sekretæren, Laboratiemesteren og Laboratoriebjetjenten, samt nogle Værelser til Gæstebolig for udenlandske Videnskabsmænd paa kortere Besøg.

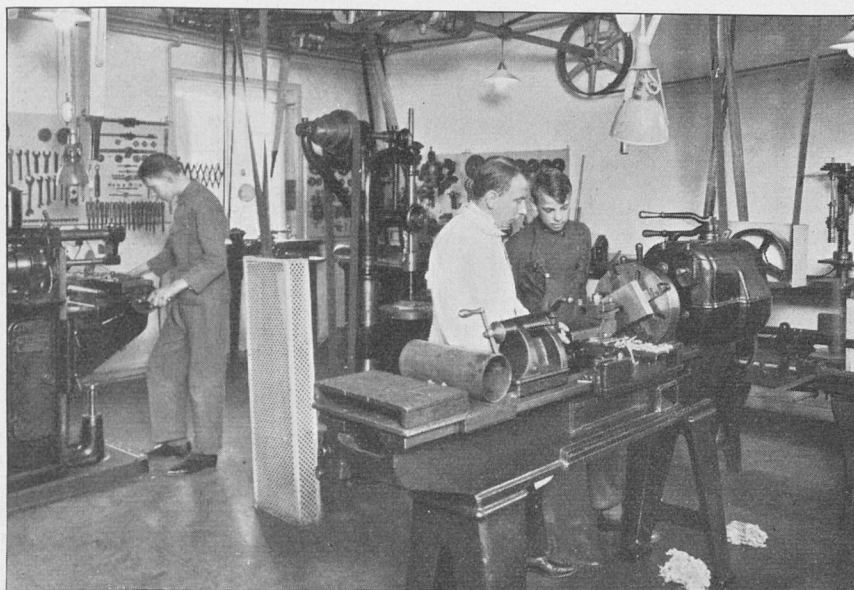
Forstander: Professor, Dr. phil. Niels Bohr.

Vidensk. Assisterer: Dr. phil. I. C. Jacobsen, Cand. mag. Ebbe Rasmussen og Lektor, Dr. phil. O. Klein.

UNIVERSITETETS KEMISKE LABORATORIUM

Den Bygning paa Østervoldgade, hvori Universitetets kemiske Laboratorium har til Huse, er taget i Brug i Begyndelsen af Efteraarssemestret 1892.

Paa Laboratoriet var der indtil 1907 kun elementær Undervisning for medicinske studerende og studiosi magisterii. Fra 1907 indtraadte

INSTITUTET FOR TEORETISK FYSIK. ET AF VÆRKSTEDERNE

der en Forandring heri, idet den nævnte elementære Undervisning ganske vist fremdeles har haft og har sit Hjem paa Laboratoriet, men ved Siden heraf er den samlede Undervisning i organisk Kemi for Universitetsstuderende og fra 1909 tillige for Fabrikingeniører overført til Universitetets kemiske Laboratorium fra den polytekniske Lærestalt.

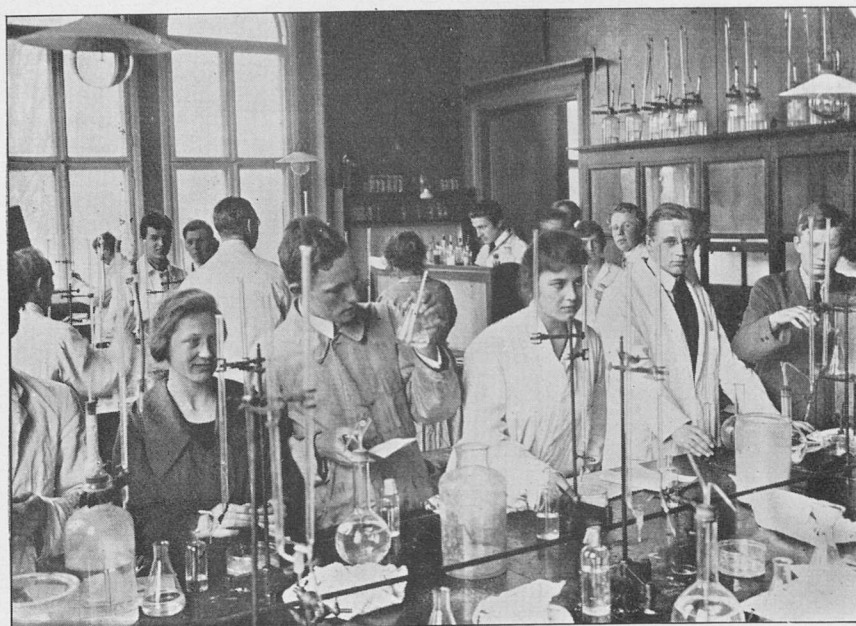
Den elementære Undervisning omfatter obligatoriske Kursus i »Almen Kemi«, Titrering og Undervisningsforsøg samt Øvelser i kvalitativ uorganisk Analyse, og disse Øvelser beslaglægger to store Lokaler paa 1ste Sal og et i Stueetagen samt delvis et Lokale i Kælderen.

Undervisningen i organisk Kemi optager to Lokaler i Stueetagen og et stort Kælderlokale.

Indretningen af disse Lokaler er i høj Grad forskellig. Den elementære Undervisning i kvalitativ Analyse og Titrering kræver kun et forholdsvist enkelt Materiel, men stiller uafviselige Krav til en i Forhold til de studerendes Antal passende Arbejdsplads.

Øvelserne i organisk Kemi fordrer derimod et mangesidigt Udstyr, for at Undervisningen kan gennemføres med Udbytte for de studerende.

Foruden Øvelseslokalerne indeholder Laboratoriet et stort Auditorium, der rummer ca. 250 siddende Tilhørere, og som efterhaanden er udstyret med en Del — men ogsaa kun en Del — af de Hjælpemidler, som hører

KEMISK LABORATORIUM. TITRERANALYSE

til en kemisk Eksperimental-Forelæsning. Som et Kuriosum kan nævnes, at det lange Eksperimenterkateder endnu den Dag i Dag er det gamle Kateder fra Laboratoriets tidligere Bygning i Ny Vestergade, og *det* er langt fra moderne.

Desuden findes et mindre Auditorium, som er indrettet i det tidligere Garderobelokale paa 1ste Sal, samt Frokoststue for de studerende i Kælderen.

Bestyrerens og Assistenternes videnskabelige Arbejde foregaar i en Række mindre Lokaler i Auditoriefløjens Stue- og Kælderetage. Selv om det i Hovedsagen er den organiske Kemi, der dyrkes paa Laboratoriet, lægges der Vægt paa, at Arbejdet sker i Kontakt med Fysik og fysisk Kemi, og saa vidt Forholdene har muliggjort det, er der i forskellige Lokaler opstillet fysiske og fysisk-kemiske Maaleapparater.

Foruden de nævnte Hjælpemidler til Eksperimentalundervisningen og den eksperimentelle Forskning rummer Laboratoriet en lille Perle i det kemiske Haandbibliotek, hvis Grundlag blev skabt af Professor Julius Thomsen, tildels ved værdifulde Gaver fra ham selv, og som siden er udviklet, saaledes at det ikke blot virker som et fortrinligt Haandbibliotek for de Kemikere, der arbejder paa Laboratoriet, men tillige i høj Grad benyttes af Kemikerne ved de andre Laboratorier. Desuden er Benyttelsen

af Biblioteket inddraget som et fast Led i den eksperimentelle Undervisning i organisk Kemi.

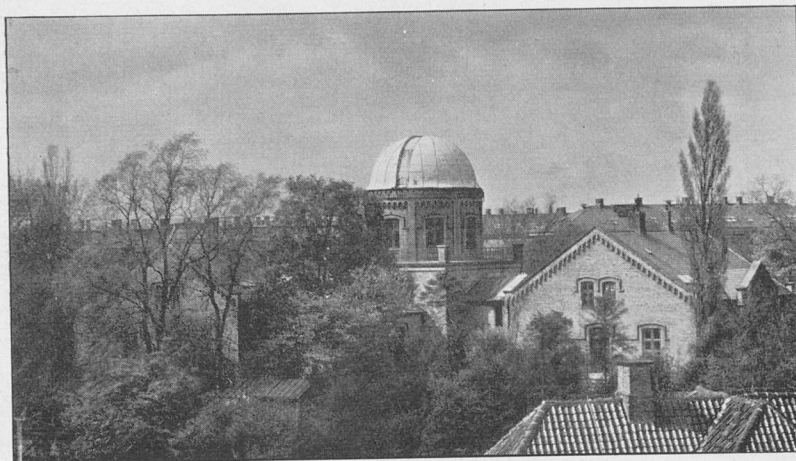
Laboratoriet er som nævnt taget i Brug i 1892, og det kan derfor ikke undre, at det nu 37 Aar efter ikke har Plads til de studerende, der planmæssig skal undervises paa det. I Efteraarshalvaaret 1928 deltog 372 studerende i Laboratoriets elementære Øvelser og 27 studerende i de videregaaende Øvelser i organisk Kemi. I Efteraaret 1906 deltog ialt 159 studerende i Laboratoriets Øvelser. Naar Laboratoriet trods alt hidtil har kunnet løse sine Opgaver som Undervisningsanstalt, saa skyldes dette, foruden Assistenternes Evne og Villie til at faa det bedste ud af de forhaandenværende Muligheder, tillige og i meget høj Grad, at Laboratoriet er bygget efter en fortrinlig Plan, som har muliggjort en Række betydelige Omdannelser og Moderniseringer indenfor de af de foreliggende af Arkitekten Hans Holm og Laboratoriets daværende Bestyrer, Prof. Julius Thomsen, skabte Rammer.

Forstander: Professor, Dr. phil. Einar Biilmann. *Inspektor:* Cand. polyt. Aage Kirschner. *Vidensk. Assisterer:* Lektor, Dr. phil. J. A. Christiansen, Cand. polyt. Frk. Karin Thaulow, Dr. phil. Stig Veibel, Dr. phil. Hakon Lund, Cand. phil. Langseth Jensen og Cand. polyt. Jens Klit.

DET ASTRONOMISKE OBSERVATORIUM

Det nuværende Universitetsobservatorium ved Østervold blev under Professor d'Arrest's Ledelse i Aarene 1859—60 bygget af Chr. Hansen som Afløser af det berømte Observatorium paa Runde Taarn. Det blev forsynet med moderne og for den Tid store Instrumenter. Instrumentbestanden er i Aarenes Løb gentagne Gange blevet fornyet og forøget og omfatter for Tiden: En Dobbeltrefraktor fra Steinheil-Repsold (visuelt Objektiv med 36 cm. Aabning og 5 m. Brændvidde, fotografisk Objektiv med 20 cm. Aabning og 4.8 m. Brændvidde); en Meridiankreds fra Pistor og Martins (120 cm. Aabning); Passageinstrument fra Bamberg (med Repsoldmikrometer); et stort Antal mindre Kikkerter; et Zöllnerfotometer; en Spektrograf fra Toepfer; et Maaleapparat for fotografiske Plader; et Spektralmaaleapparat; Installation til fotoelektrisk Registrering af Stjernepassager; et Antal moderne Regnemaskiner; et stort Antal Ure (Hoveduret fra Riefler); Radiomodtager for Tidstjenesten; Observatoriet besidder et baade m. H. t. ældre og moderne Litteratur udmærket og righoldigt Bibliotek.

Indenfor Observatoriets Arbejdsomraade falder tre Pligtarbejder: Beregning af Almanakkerne (Skriv- og Rejsekalenderen, den lille Universitetsalmanak og den færøske Almanak), Tidstjenesten, der giver den

ASTRONOMISK OBSERVATORIUM

officielle Tid til Telegrafvæsenet og til Tidskuglen i Frihavnen (fra Observatoriet passes ogsaa Handelsministeriets to Normalure, paa Christiansborg og ved Toldboden), samt Universitetsundervisningen i Astronomi.

Det videnskabelige Arbejde paa Observatoriet i de sidste Aartier kan deles i to Hovedomraader:

a) Teoretiske Arbejder: Et større Arbejde over »Trelegemeproblemet«, omfattende Studiet af de konkrete Bevægelsesformer indenfor dette berømte Problem; endvidere: Arbejder over Kometernes Baner og over deres kosmogoniske Stilling; definitive Banebestemmelser og Perturbationsregninger for et Antal Smaaplaneter, hovedsagelig hørende til den saakaldte Jupitergruppe; Arbejder over Bevægelsesformerne i kugleformede Stjernehober samt over Stjerneparallakser. I Sammenhæng med det nedenfor omtalte astronomiske Centralbureau udføres paa Observatoriet stadig Beregning af Baner og Efemerider for nyopdagede Kometer.

b) Observationsarbejder: ved den store Refraktor Observationer af Smaaplaneter, Kometer og Dobbeltstjerner samt Arbejder over den atmosfæriske Dispersion; Meridianobservationer af Fiksstjerner med Meridiankreds og Passageinstrument (paa Grundlag af saadanne Observationer er der paa Observatoriet blevet udført forskellige Undersøgelser over Fiksstjernerens Bevægelser); en Undersøgelse over upersonlig (fotoelektrisk) Registrering af Stjernepassager. Fra Observatoriet ledes en Organisation af Observationer af foranderlige Stjerner og Maaneokkultationer, der udføres af Medlemmer af »Astronomisk Selskab« og af studerende paa Københavns Observatorium.

Under og efter Verdenskrigen har Observatoriet haft en vigtig inter-

national videnskabelig Opgave at varetage. Dette Arbejde begyndte kort efter Krigens Udbrud, idet det astronomiske Centralbureau i Kiel paa Grund af Krigsforholdene var ude af Stand til at opfylde sin Mission. Kielerbureauets Virksomhed blev for en væsentlig Del overflyttet til Københavns Observatorium, der endnu fungerer som internationalt Centralbureau for vigtigere astronomiske Nyopdagelser. Bureauet har 65 astronomiske Instituter i de fem Verdensdele som Medlemmer. Adskillige af disse fungerer hver for sig som Undercentraler for et større Omraade.

Ogsaa paa andre Maader har Københavns Observatorium i Aarene fra Verdenskrigens Begyndelse haft en omfattende Virksomhed som internationalt astronomisk Mellemed.

Bestyrer: Professor, Dr. phil. E. Strömgren.

Observator: Frk. Mag. sc. J. M. Vinter Hansen.

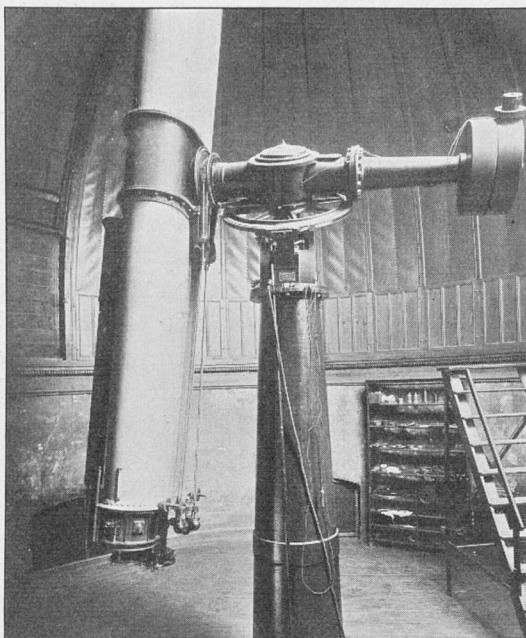
Vidensk. Assistenten: Cand. mag. Jens P. Møller og Mag. sc. Bengt Strömgren.

Beregner: Frk. E. Mackeprang.

Foruden det faste Personale deltager stadig et Antal studerende i Arbejderne paa Observatoriet. I de ovenfor nævnte Arbejder over Trelegemeproblemet har et stort Antal (ca. 60) Medarbejdere — i Danmark, Norge, Sverige og Tyskland — medvirket. I Ledelsen af Observationer af foranderlige Stjerner deltager for Tiden Adjunkt J. A. Kristensen (Randers) og Cand. mag. A. V. Nielsen (Aarhus).

Observatoriet udgiver »Publikationer og mindre Meddelelser fra Københavns Observatorium«. »Nordisk Astronomisk Tidsskrift«s Hovedredaktion er for Tiden henlagt til Observatoriet.

Litteratur: Elis Strömgren: »Tre Aartier celest Mekanik paa Københavns Observatorium« (Universitetets Festskrift, Novbr. 1923).

ASTRONOMISK OBSERVATORIUM
DEN STORE REFRAKTOR

DET MATEMATISKE LABORATORIUM

Matematisk Laboratorium, der har Lokaler paa 2den Sal i Kvæsturbygningen, Studiestræde 6, omfatter Læsesal, Auditorium, Tegnesal og Lærerværelse. I Læsesalen findes Biblioteket, der indeholder et Udvalg af den ældre og nyere matematiske Literatur, samt en Samling Tidsskrifter, der dog i Fuldstændighed lader meget tilbage at ønske. Desuden findes en elementær Afdeling indeholdende Skolebogslitteratur, samt endelig en Særtryksamling. Laboratoriets Læsesal tjener til Arbejdsrum for de studerende, der forbereder sig til Skoleembedseksamen i Matematik eller Fysik. Pladsen er meget begrænset i Forhold til det nuværende store Antal studerende. I Tegnesalen, hvortil hører Tegneborde, foregaar det obligatoriske Kursus i geometrisk Tegning. Desuden afholdes i Laboratoriets Auditorium en Del Forelæsninger og Eksaminatorier.

Bestyrelse: Universitetets Matematik-Lærere.

Forstander: Professor, Dr. phil. Niels Nielsen.

Bibliotekar: Mag. sc. Erik Juul.

DET FORSIKRINGSMATEMATISKE LABORATORIUM

Laboratoriet har Lokale i Forsikringsforeningens Bibliotek, Tordenskjoldsgade 10, hvor det i to Gange tre ugentlige Timer har sikret sig Benyttelsen af et Værelse og af Biblioteket.

Laboratoriets Formaal er at give de studerende Lejlighed til at gøre sig fortrolige med de Hjælpemidler (Tabeller, Regnemaskiner, Litteratur), der spiller en Rolle ved Aktuarernes praktiske Arbejde, og til under Vejledning og Kontrol at deltage i forsikringstekniske Regneøvelser i Fagene Renteregning, Interpolationsregning, Iagttagelseslære (Fejlløve, Udjævning, Sandsynlighedsregning) og Forsikringsmatematik.

Forstander: Professor, Dr. phil. J. F. Steffensen. *Vidensk. Assistent:* Kandidat i Forsikringsvidenskab og Statistik Kaj Christensen.

DEN UNIVERSITETET TILHØRENDE FREDEDE Ø, VORSØ,
I HORSENSFJORD

Viceinspector ved Zoologisk Museum Herluf Winge, som døde 1923, havde i sit Testamente bestemt, at en større Del af hans Formue skulde tilfalde Universitetet til »Indkøb af et Fristed eller flere, til Fredning af Planter og Dyr, ogsaa de saakaldte skadelige«.

For at bringe Winges smukke Tanke til Udførelse nedsatte Konsistorium et Udvalg, bestaaende af Winges nære Ven, Overlærer T. Bang, Nykøbing F., Prof. bot. C. H. Ostenfeld og Prof. zool. Ad. S. Jensen.

Efter mange forgæves Forsøg lykkedes det endelig Udvalget i 1928

at finde et for Formaålet passende Omraade, nemlig Øen Vorsø i Horsens Fjord, som Godsejer Aksel Høyer til Stensballegaard overlod Universitetet paa gunstige Vilkaar.

Vorsø ligger nær Nordsiden af Fjorden, godt en Mil fra Horsens, og bestaar af selve Hovedøen, der er ca. 103 Tdr. Land, samt den hosliggende Vorsø Kalv, ca. 6 Tdr. Land, og nogle ligeledes til Hovedøen hørende Stenrev, Langøerne, tilsammen ca. 3 Tdr. Land. Der er paa Hovedøen 25 Tdr. Land Skov, mest bestaaende af Elm, Ask, El og Bøg, i Bunden Hyld, Tjørn, Slaaen, Benved, Bævreas, Løn og unge Ege isprængt med mange Slags Urter og i Lysningerne et tæt Blomsterflor. Resten af Øen er Agerjord, Eng og Strandeng. Ude paa den aabne Mark ligger et Par Vandhuller omgivet af tæt Bevoksning.

Øens vekslende Karakter afgiver Betingelser for et rigt og forskelligartet Fugleliv, fra Svømme- og Vadefuglene langs Stranden til Sangerne i Skoven og ved de sivomkransede Kær. Paa Vorsø Kalv, der er uden Træer, yngler store Maageflokke, og paa de stenede Langøer færdes talrige Wade- og Svømmefugle.

Paa Øen bor en Forpagter, som Universitetet har overladt 25 Tdr. Land Agerjord til Dyrkning; han fører tillige Opsyn med, at den absolute Fredning af Øens vilde Flora og Fauna overholdes.

Med Undtagelse af den Forpagteren overladte Jordlod skal hele det øvrige Areal henligge urørt af Mennesker, saa at det efterhaanden kan vende tilbage til Naturtilstand. Det er Hensigten, at de dermed følgende Ændringer i Flora og Fauna skal studeres, og i øvrigt vil Øen kunne afgive Basis for Studier paa forskellige Omraader.

STRØDAM

I 1925 overgav Godsejer Axel Jarl gennem en lovformelig Deklaration Brugsretten til sin Ejendom »Strødam« ved Hillerød til Universitetet. En Komité nedsattes, bestaaende af Ejendommens Ejer, 3 Universitets-Professorer af det matem.-naturv. Fakultets biologiske Gruppe og Stedets Skovrider. Til Udførelse af videnskabelige Studier bevilgede Carlsbergfondet i de to første Aar Kr. 2000 aarlig, og da Summen ikke blev opbrugt, i de følgende to Aar Kr. 1500 aarlig. En Stab af yngre Videnskabsmænd, to Botanikere, en Ornitolog, en Entomolog og to Limnologer, har til en Begyndelse søgt at blive klar over, hvilke Arter der findes paa Arealet; ogsaa Undersøgelser af mere biologisk Art er paabegyndt. Paa egen Bekostning har Godsejer Jarl anlagt et Par større Damme, hvori man har forsøgt at indføre Klokkefrøer, der tidligere har levet i Nord-

FRA STRØDAM

sjælland. Desværre synes Forsøget ikke at lykkes. Derimod er Lermure, opførte for at give en af Kulturen haardt tiltrængt Gravehvepse-Fauna et Hjemsted, blevet meget stærkt bebygget; et større Stykke er med Statsskovrider Fabricius' Hjælp opført i Tisvilde Hegn. Der er ophængt et Par Hundrede Fuglekasser, hvoraf ca. Halvdelen er taget i Brug; Undersøgelser over Datoer for Æglægning, Kuldenes Størrelse, og Redernes Snyltere er i Gang. Arealer er tilplantet og andre tildannet til Fuglekrat, Ynglesteder for Fribyggere.

Det var i Begyndelsen ikke muligt at skaffe Dyrene, særlig Fuglene, Fred. Alt hvad der kom udenfor Hegnet, nedskødes af Krybskytter. Ved at leje Jagten paa et stort Areal beliggende ud mod Pølaaen og Selskov og ved at holde et lønnet Opsyn paa dette Areal har Godsejer Jarl gjort alt, hvad der stod i hans Magt, for at denne Gave, hvis Betydning i Fremtiden vanskelig lader sig overskue, kan komme til sin fulde Værd.

En paa den anden Side af Landevejen lige overfor Strødam beliggende meget smuk Mose, tilhørende Teglværksejer Clausen, er ifølge tinglæst Deklaration af 1927 blevet fredet og overladt Zoologer og Botanikere til Fremme af videnskabelige Formaal. Da Strødam netop ikke ejer gamle Mosearealer, og da de to Arealer støder tæt op til hinanden, er denne Gave saa meget des mere værdifuld.

DEN ARNAMAGNÆANSKE SAMLING

Denne Samling bærer Navn efter sin Ophavsmand, Islænderen Árni Magnússon (1663—1730), en af sin Tids største og mest indsigtsfulde Bog-samlere. Samlingen blev, medens den endnu var i Stifterens Eje, alvorligt beskadiget ved Branden 1728, men der er dog Grund til at tro, at dens vigtigste Del er blevet reddet uden væsentlige Tab. Kort efter blev den af Ejeren, sammen med største Delen af hans Formue, der nu udgør et Fond paa 64000 Kr., hvis Renter bl. a. anvendes til Udgivelse af Samlingens Haandskrifter, testamenteret til Københavns Universitet, ved hvilket han havde været Professor. Den opbevares for sig selv paa Universitetsbiblioteket, men bestyres af en særlig Kommission. Samlingen bestaar nu af ca. 2800 Haandskrifter og henimod 5000 Originaldiplomer, foruden ca. 10000 Diplomaskrifter. Den ejer meget værdifulde norske og danske Haandskrifter, men Hovedbestanddelen udgøres af islandske Haandskrifter fra 13.—17. Aarhundrede, heriblandt en lang Række Sagaafskrifter, som i flere Tilfælde er de bedste der findes. Sammen med de vigtige, men af Omfang langt mindre Samlinger af islandske Haandskrifter paa de kongelige Biblioteker i København og Stockholm, danner den Grundlaget for alt Studium af Islands — tildels ogsaa hele Nordens — Litteratur, Sprog og Historie i tidligere Tider og benyttes af Forskere fra alle Lande, hvor dette Studium dyrkes.

Forstander: Dr. phil. Jón Helgason.

UNIVERSITETETS ARKIV

Københavns Universitets Arkiv begyndte sin Virksomhed samtidig med Universitetet d. 1. Juni 1479 og har fulgt det i ondt og godt til Nutiden. Trods megen Vanrøgt og trods store Ulykker som Branden 1728 og Bombardementet 1807 er det endnu den Dag i Dag meget rigt paa Minder om Fortiden og kan paa næsten alle Omraader kaste Lys over Universitetets Historie.

Fra det ældste Universitets Tid 1479—1536 haves endnu Pavebullen af 19. Juni 1475, de gamle Statuter fra 1479 og en Række Kongebreve og andre Aktstykker. Efter Genoprettelsen bliver Indholdet fyldigere. Af Professorraadets Forhandlinger *Acta consistorii* haves Rækken fra 1599 til Nutiden (1537 til 1598 forsvandt i 18. Aarhundrede) med dertil hørende Kopibøger; disse endda fra 1538. Desuden Regnskaberne lige fra 1537 med deres for Kulturhistorien utallige vigtige Oplysninger. Fra Midten af 17. Aarhundrede haves Konsistoriums Cirkulærer med dertil hørende Dokumenter. Dertil kommer de enkelte Fakulteters Arkiver med deres for Personalhistorien saa vigtige Eksamensprotokoller og *Petita*

(Ansøgninger om Tilladelse til at gaa op til Eksamen.) En ikke ringe Del udgøres af Kommunitetets, Regensens og Kollegiernes Arkiver. Frue og Trinitatis Kirkers Arkiver indgaar ogsaa i Universitetets Arkiv (ligefra Reformationen og op til den nyeste Tid var disse to Kirker under Universitetets Patronat).

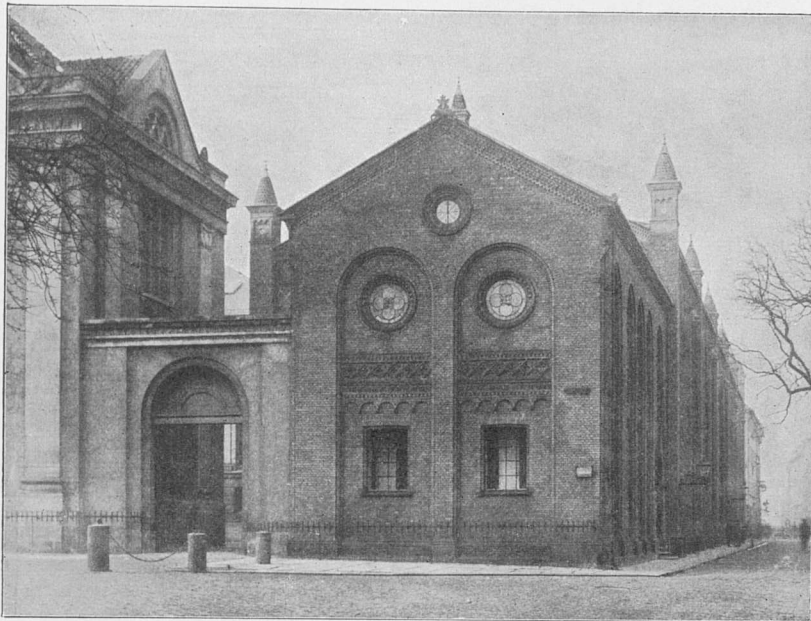
Arkivets Benyttelse er stadig stigende og det ikke alene for Danmarks, men i lige saa høj Grad for Norges Vedkommende for hele Tidsrummet indtil 1811.

Arkivet har Lokale i Universitetsbibliotekets Bygning ud mod Frue Plads.

Arkivar: Bibliotekar, Cand. mag. Victor Petersen.

UNIVERSITETETS STORE SEGL PAA ET
DOKUMENT FRA 1599

UNIVERSITETETS ARKIV

FORTEGNELSE OVER UNIVERSITETETS VIDENSKABELIGE
INSTITUTER

	Side
Det teologiske Laboratorium	114
Det juridiske Laboratorium	116
Det statistiske Laboratorium	116
Det filologisk-historiske Laboratorium	117
Den arkæologiske Studiesal	118
Det ægyptologiske Laboratorium	119
Det musikvidenskabelige Laboratorium	119
Det psykologiske Laboratorium	120
Det normal-anatomiske Institut	122
Den kirurgiske Instrumentsamling	125
Det medicinsk-historiske Museum	125
Det medicinsk-fysiologiske Institut	125
Det biokemiske Institut	128
Det patologisk-anatomiske Institut	129
Det farmakologiske Institut	131
Instituttet for almindelig Patologi	132
Det retsmedicinske Institut	133

	Side
Det hygiejniske Institut	136
Den dermatologiske Samling	137
Det psykiatriske Laboratorium	138
Den medicinske Læsestue	139
Den botaniske Have	139
Universitetets zoologiske Museum, Studiesamling og Laboratorium	143
Det histologisk-embryologiske Laboratorium	147
Det mineralogisk-geognostiske Museum	148
Det geografiske Laboratorium	149
Det ferskvands-biologiske Laboratorium	150
Det havbiologiske Laboratorium i Frederikshavn	153
Det zoofysiologiske Laboratorium	154
Det gymnastik-teoretiske Laboratorium	156
Det biofysiske Laboratorium	157
Det fysiske Laboratorium	160
Institutet for teoretisk Fysik	161
Universitetets kemiske Laboratorium	162
Det astronomiske Observatorium	165
Det matematiske Laboratorium	168
Det forsikringsmatematiske Laboratorium	168
Den Universitet tilhørende fredede Ø, Vorsø, i Horsensfjord	168
Strødam	169
Den arnamagnæanske Samling	171
Universitetets Arkiv	171

EN AF STUDIEGAARDENS UGLER

STUDENTERGAARDEN

UNIVERSITETET OG STUDENTERNE

AF

UNIVERSITETSINSPEKTØR POVEL FØNSS

Overskriften til dette Afsnit er for saa vidt misvisende som den vigtigste Del af Universitetets Virksomhed overfor Studenterne, nemlig Undervisningen, er behandlet i de foregaaende Afsnit. Men Universitetet har aldrig anset sine Pligter overfor Studenterne for udtømt med selve Undervisningen. I et vist Omfang førte Universitetet tidligere et Tilsyn med Studenternes private Forhold og gør det for saa vidt endnu, som den saakaldte akademiske Disciplin, der naturligtvis udøves i fuldt Omfang med Hensyn til Studenternes Opførsel paa selve Universitetet, heller ikke helt er bortfaldet for deres Liv udenfor Universitetet. Men i Nutiden er dog denne Side af Forholdet mellem Universitetet og Studenterne stærkt forflygtiget. Som de vigtigste Rester af den kan nævnes, at de Studenter, der bor paa Kollegier, ikke blot er sædvanlig Hustugt undergivet med Hensyn til deres Opførsel paa selve Kollegiet, men at Universitetet ogsaa griber ind, naar de gør sig skyldig i Uordner udenfor Kollegiet. Et lignende Forhold, der dog er af mindre praktisk Betydning, gælder med Hensyn til de Studenter, der oppebærer Legater. De Straffemidler, Universitetet anvender overfor saadanne Studenter, er Irettesæt-

telser, der sædvanlig tildeles af Kollegiets Efor, men ved alvorligere Forseelser af Rektor, helt eller delvist Bortfald af Legaterne eller Bortvisning fra Kollegiet. For alle Studenter gælder det dernæst, at de, naar de bliver dømt for en i den offentlige Mening vanærende Handling, bliver bortvist fra Universitetet, »relegeret«. Relegation, der altid idømmes af Konsistorium, kan naturligvis ogsaa anvendes som Straf for Studenternes Forhold paa Universitetet, f. Eks. Opsætsighed eller Fornærmelser mod Universitetslærerne, og kan da ogsaa idømmes paa Tid, saaledes at Studenten, naar Relegationstiden er udløbet, kan genoptage sit Arbejde ved Universitetet.

Vigtigere end dette Myndighedsforhold er imidlertid den sociale Forsorg, som Universitetet udøver overfor Studenterne. Lige saa længe det har været til, har Universitetet følt det som sin Opgave at søge at lette Studenterne Vanskelighederne ved deres Stilling — Vanskeligheder som i første Række udspringer derfra, at Studenterne maa anvende en saa overordentlig lang Tid paa deres Uddannelse, at de først faar denne afsluttet i en Alder, hvor Landets øvrige Ungdom allerede forlængst har opnaaet lønnede Stillinger, og at de i hele denne lange Tid praktisk talt er afskaaret fra selv at tjene til Livets Ophold. Disse Vanskeligheder forøges yderligere derved, at en meget stor Del, vel omtrent Halvdelen af Studenterne, ikke har deres Hjem i København, men kommer hertil fra Provinsbyerne eller Landet paa saa tidligt et Tidspunkt i deres Liv, at de færreste kan paa-regnes at have den Modenhed, som udkræves for at staa paa egne Ben. I ældre Tider, hvor Studenternes Tal var forholdsvis lille, havde Universitetet noget lettere ved at løse den Opgave, som disse Forhold paalægger det. Men i Nutiden, hvor Studentertallet har naaet en Størrelse, der op-hæver enhver Mulighed for, at Universitetets Lærere og Myndigheder kan følge hver enkelt Student paa hans Vej gennem Studieaarene, er Opgaven saare svær, for ikke at sige uløselig. Medens man tidligere som oftest kunde basere Arbejdet paa dette Omraade paa personligt Kendskab til den enkelte Student og hans særlige Forhold, maa man nu lægge Hovedvægten paa at tilvejebringe saadanne almindelige Vilkaar for Studenternes Ophold ved Universitetet og deres Liv i Universitetsaarene, at de har Muligheden for selv at finde sig til Rette under disse Vilkaar. Det er naturligt, at Arbejdet paa disse Felter, der allerede var begyndt før Verdenskrigen, har faaet et kraftigt Opsving i Krigsaarene og Dyrtdids-Perioden og under den voldsomme Stigning i Studentertallet, som siden har fundet Sted. Men den Situation, som navnlig det sidste Forhold har skabt, er endnu saa ny og Vanskelighederne ved at finde sig til Rette i denne Situation saa store baade for Universitetet og Studenterne, at det langt fra kan siges,

at de Institutioner, der er skabt, er tilstrækkelige til at afhjælpe Vanskelighederne.

Forinden der gaas over til at skildre Universitetets Arbejde paa dette Omraade og de Hjælpebidder, Universitetet har til dette Arbejde, skal der gives en Fremstilling dels af Betingelserne for Studenternes Optagelse paa Universitetet og de Former, hvorunder denne Optagelse — Immatrikulationen — foregaar, dels af Studenternes Stilling i Universitetets Organisation, den Repræsentation hvorved de kan gøre deres Interesser gældende overfor Universitetet og dets Myndigheder — Studenterraadene.

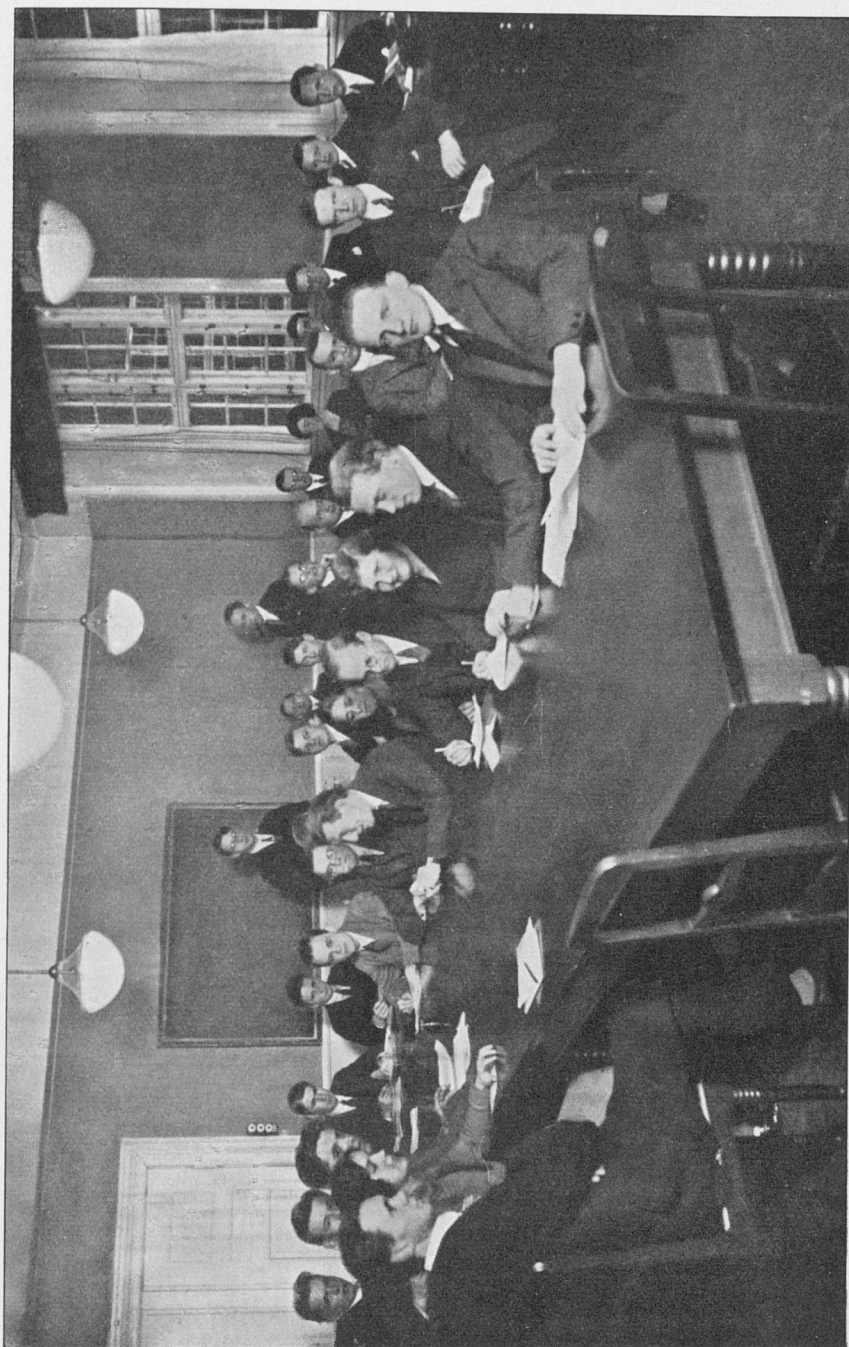
Berettiget til at indskrives — *immatrikuleres* — som Student ved Universitetet er efter Anordningen af 1921 om Universitetets Organisation enhver uberygtet Mand eller Kvinde, som enten har taget Studentereksamen i Danmark eller tidligere har været indskrevet som Student ved et fremmed Universitet. Det er ikke altid lige let at afgøre, om en udenlandsk Student kan anses for berettiget til at immatrikuleres her; det er nemlig ikke alle de udenlandske Højskoler, der benævnes Universiteter, der kan anses som saadanne, men Afgørelsen heraf maa — naar der er Tvivl — træffes og bliver truffet efter et Skøn, der udøves af Universitetets Myndigheder. Naar disse Betingelser foreligger, giver Universitetet selv Tilladelse til Studenternes Immatrikulation. Naar derimod Danske uden dansk Studentereksamen eller Fremmede, der vel har en fremmed Studentereksamen, men ikke har ladet sig immatrikulere ved et fremmed Universitet, søger Immatrikulation her, kan Universitetet ikke selv afgøre Sagen, men maa forelægge den for Undervisningsministeriet. I de senere Aar er der paa denne Maade ikke sjældent givet Tilladelse til Immatrikulation uden Studentereksamen, navnlig til Personer, der i en ældre Alder ønsker at studere Teologi for at faa teologisk Embedseksamen og derefter blive Præster. Ogsaa til fremmede Studenter, der ikke er immatrikulerede ved et fremmed Universitet, gives Tilladelsen hyppigt; det er navnlig Sønner og Døtre af Danske i Udlandet, det her drejer sig om. Til de egentlige Udlændinges Immatrikulation knyttes i Almindelighed et Forbehold, hvorved de danske Students Fortrinsret til Universitetets Undervisning sikres, saaledes at Udlændingene maa staa tilbage for de danske i Tilfælde af Pladsmangel ved Øvelser og lign.

Immatrikulationen sker ved Indførelse i Universitetets Matrikel, og kan i og for sig ske til enhver Tid af Aaret. Men de fleste nye Studenter kommer jo ved Universitetsaarets Begyndelse, og derfor afholder Universitetet hvert Aar i Begyndelsen af September en Immatrikulationsfest, hvori kun de nye Studenter og Universitetslærerne deltager. Denne Fest, der bestaar i en Tale af Rektor til Studenterne og en af Studenter-Sang-

foreningen sungen Kantate, afsluttes med, at hver enkelt Student giver Rektor Haandslag paa, at han vil holde de akademiske Love. Til de immatrikulerede udleveres der dels et saakaldt akademisk Borgerbrev, der er affattet paa Latin og indeholder en af Rektor underskrevet Erklæring om, at vedkommende Student er indskrevet ved Universitetet, dels et *Aarskort* eller Legitimationskort, som skal fornyes hvert Aar, og som, om Studenten ønsker det, kan ombyttes med et med Fotografi forsynet Identitetskort. Denne Pligt for Studenterne til hvert Aar at melde sig paa Universitetet og forny deres Aarskort blev indført i 1913 og er den eneste Maade, hvorpaa Universitetet holder Tal paa sine Studenter. Over dem, der har meldt sig, udgives der hvert Aar en Liste, hvori Studenterne optages fakultetsvis; de, der har ladet sig immatrikulere, men endnu ikke har valgt et bestemt Studiefag, optages under en særlig Rubrik. Denne Aarsliste indeholder tillige Studenternes Adresser. Det er en Betingelse for at kunne udøve den akademiske Borgerret — f. Eks. indstille sig til Eksaminer, opnaa Stipendier, deltage i Studenterraads-Valg og lign. — at man har meldt sig til Aarslisten og faaet udleveret Aarskort.

Siden 1912 har Studenterne haft en særlig Repræsentation, *Studenterraadene*, der nu, efter at de er optagne i Anordningen af 1921 som »Studenternes Repræsentation overfor Universitetet og dets Myndigheder« er blevet anerkendt ogsaa af de over Universitetet staaende Myndigheder som en Bestanddel af Universitetets Organisation. Disse Raad vælges hvert Aar af og blandt de immatrikulerede Studenter gruppevis efter Fagstudium. Valgret og Valgbarhed har enhver med Aarskort for det paagældende Aar forsynet Student, forudsat at han har anmeldt sig under et af de 5 Fakulteter. De Studenter, der endnu ikke har valgt Studiefag, har derimod hverken Valgret eller Valgbarhed. Valget foregaar om Efteraaret med Afholdelse af Valgmøder, Opstilling af Kandidater o. s. v. og Skiftet af Raadene foregaar samtidig med Rektor- og Dekan-Skiftet, altsaa ved Universitetets Aarsfest. For hvert af de 5 Fakulteter vælges et fagligt Raad, bestaaende af indtil 9 Medlemmer, og disse 5 Raad danner tilsammen det samlede Studenterraad. Foruden disse 5×9 Medlemmer vælges endvidere af det afgaaende samlede Raad og af de afgaaende faglige Raad 1 Medlem til henholdsvis det nye samlede Raad og hvert af de nye faglige Raad. Dette sidste sker for at skabe Kontinuitet i de skiftende Raads Arbejde.

Ifølge Anordningen af 1921 er Studenterraadene den af Universitetet anerkendte Repræsentation for de ved Universitetet immatrikulerede Studerende. Deres Opgave er at forhandle med Universitetet om Sager, der vedrører de Studerendes Interesser. Det samlede Raad raadslaar og stiller

MØDE I STUDENTERRAADET

Formanden, Stud. theol. Johs. Pedersen, staaende op mod Tavlen.

Forslag om Sager af fælles Interesse for Universitetets Studerende og repræsenterer disse udadtil. Hvert af de faglige Raad repræsenterer det paa-gældende Fakultets Studerende i Sager vedrørende deres faglige Interesser. Medens de faglige Raad i det væsentlige har holdt sig indenfor det Arbejdsfelt som ved Anordningen er afstukket for Raadene: at forhandle med Universitetet om Sager, der vedrører de Studerendes Interesser — hvilke Sager naturligvis væsentlig har angaaet Eksamens- og Studieordningen, Forholdene paa Institutterne, Lærebøgerne o. s. v. — har derimod det samlede Raads Arbejde rakt betydelig ud derover, et Forhold, der har sin naturlige Forklaring i de almindelige Livsvilkaars ejendommelige Udvikling i den Tid, Raadet har bestaaet. Med stor Energi har de skiftende Raad taget en Række Sager op, der vel ikke alle har været af lige stor Betydning, men som alle, paa den ene eller anden Maade, har taget Sigte paa at skaffe Studenterne Fordele, materielle eller ideelle. Raadets Virkefelt er derved blevet meget stort, og der er derfor blevet indført en Arbejdsdeling gennem forskellige Udvalg, som hver har sin bestemte Opgave. Ledelsen af det daglige Arbejde sker ved et Præsidium paa 4 Medlemmer, der har Kontor »Studenterraadets Sekretariat« i Kommunitetsbygningen. Desuden har Raadet i Universitets-Annekset et Ekspeditionskontor, der under forretningskyndig Ledelse varetager en Del af de praktiske Opgaver, Raadet har sat i Værk (Salg af udenlandske Bøger, Udlevering af Fribilletter til Teatre og Koncerter, billig Vask o. a.). Af særlige Opgaver kan nævnes, at Raadet hvert Aar udgiver en »Haandbog for Studenter«, at det ved et særligt Bogudvalg besørger udgivet forskellige til Undervisningen benyttede Hefter, og at det staar som Udgiver af et akademisk Tidsskrift »Quod Felix«. Blandt Udvalgene kan foruden Bogudvalget nævnes Det sociale Udvalg, der bl. a. varetager Studenternes Interesser med Hensyn til Spisestuerne, og Legatudvalget, hvis særlige Opgaver vil blive berørt nedenfor. Iøvrigt vælger Studenterraadet Repræsentanter til forskellige akademiske Institutioner, ved hvis Oprettelse det i flere Tilfælde selv har været medvirkende, saaledes *Dansk Studieoplysningskontor*, der har Lokale i Universitets-Annekset, og hvis Virksomhed først og fremmest bestaar i at give Oplysninger om Studieforhold baade i Danmark og i Udlandet, men som ogsaa beskæftiger sig med Boliganvisning til Studenter, *Danske Studerendes Nationalraad*, der er en Sammenslutning af Elevraadene ved Universitetet, Polyteknisk Lærestanstalt og Landbohøjskolen, og hvis Opgave er at repræsentere Danske Studenter overfor Udlandets Studenter, Dansk Studiefonds Repræsentantskab, se ndfr., Universitetets staaende Idrætsudvalg, der ligeledes vil blive omtalt nedenfor.

I Universitetets Aarsliste for 1928—29 er optaget 5007 Studenter, det højeste Tal der endnu er naaet. Af dem er 4008 Mænd og 999 Kvinder. Hvormange af disse c. 5000 unge Mennesker der har deres Hjem i København, og hvor mange af dem der er saa velhavende, at de selv kan bekoste

PLADSMANGLIEN I STUDIEGAARDS FROKOSTSTUE

deres Studier, derover foreligger ingen Opgørelse. Men antagelig er Forholdet det, at der kommer omtrent lige mange Studenter fra København og fra det øvrige Land, og antagelig trænger mellem $\frac{1}{3}$ og $\frac{1}{2}$ af samtlige Studenter til økonomisk Understøttelse for at kunne gennemføre Studierne. At det imidlertid ikke alene er paa Bolig-Omraadet og paa det økonomiske Omraade, at der er Grund for Universitetet til at yde Studenterne Støtte, men at Universitetet ogsaa paa andre Punkter bør søge at lette Studenterne de vanskelige sociale Kaar, hvorunder mange af dem lever, har længe været erkendt, og denne Opfattelse har i de seneste Aar ført til flere Foranstaltninger af Betydning. Forinden Universitetets Legatvæsen og de til Universitetet knyttede Kollegier omtales, skal der gives en kort Oversigt over, hvad der er udrettet paa dette Omraade.

Det er ikke Opgaven her at komme ind paa Studenter-Livet i det Hele, saaledes som det udfolder sig i de forskellige af Studenterne selv skabte

akademiske Foreninger, hvoraf mange har haft og stadig har overordentlig stor Betydning til at imødegaa Studenternes sociale Vanskeligheder. Men det bør dog nævnes, at Universitetet yder økonomisk Støtte til flere af disse Foreninger, baade til dem, der som Studenterforeningen tilstræber

STUDENTERNES SPISESTUER. GULE ÆRTER*)

mere almindelige Formaal, og til de Foreninger, der som Studenter-Sangforeningen, den i den seneste Tid stiftede Studenter-Musikforening og Akademisk Skytteforening er dannet paa speciel Basis. Ogsaa mange af de rent faglige Studenter-Sammenslutninger, hvoraf de senere Tider har set en Mængde opstaa, faar Hjælp fra Universitetet, navnlig derved, at dets Lokaler overlades dem til deres Møder. Paa disse Omraader er det imidlertid, som naturligt er, Studenterne selv, der har taget Initiativet, og paa deres egen Tilslutning, at de forskellige Foreningers Betydning i første Række beror.

Derimod er der i dette Aarhundrede af Universitetet skabt nogle In-

*) Gule Ærter har altid spillet en Rolle ved Studenterbespisningen. I Tiden før den gamle Klosterspisning ophævedes i 1736, var der idelige Klager over Kostens Beskaffenhed; og en Gang gik Studenterne endog saa vidt, at de, for at demonstrere Ærternes Uspiselighed, bar en Prøve af dem over til Biskoppen, og »slængde Ærterne i den højærværdige Mands Suppeterrin«.

Da de nuværende Spisestuer indviedes den 23. Marts 1917, lød Menuen paa Gule Ærter.

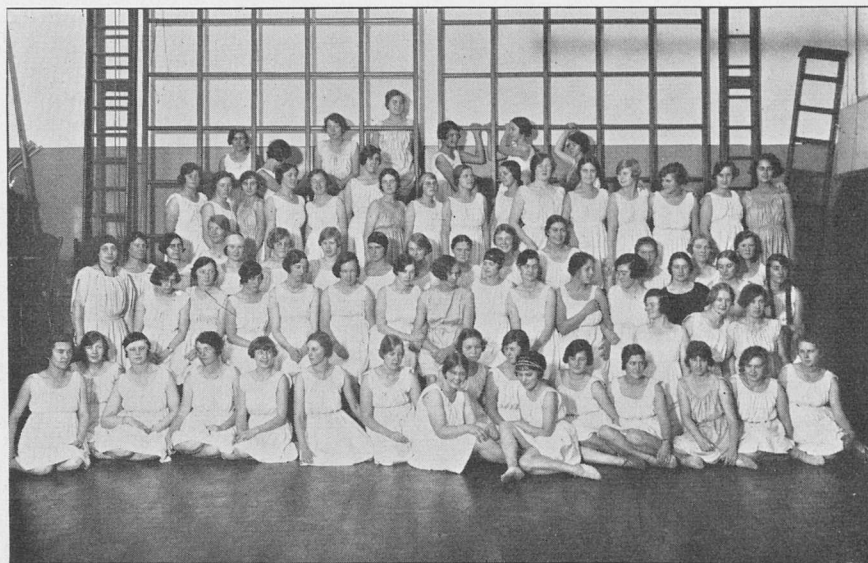
stitutioner, som — ganske vist med et noget mere materielt Udgangspunkt — har faaet en ikke ringe Betydning for Studenterne i Almindelighed. Paa et almindeligt Studentermøde, som paa Studentersamfundets Initiativ blev afholdt i 1910, og hvor for første Gang Kravet om Oprettelse af Stu-

STUDENTERNES SPISESTUER. KØKKENET

denterraad blev fremsat, blev der ogsaa fremsat Ønske om forskellige mindre betydningsfulde Forbedringer, deriblandt en *Frokoststue*, hvor Studenterne kunde spise deres medbragte Mad, som de hidtil havde maattet nyde, hvor de bedst kunde faa Plads paa Trapper eller Gange. Dette Ønske blev straks imødekommet, men ganske vist i et saa afsides liggende og saa lille Lokale — det eneste der var til Disposition — at Foranstaltningen kun fik ringe Betydning. Først da Studiegaard blev opført i 1916, lykkedes det at faa indrettet en *Frokoststue* med en saadan Beliggenhed og af en saadan Størrelse, at den virkelig betød noget. At ogsaa denne hurtigt blev for lille, og at den nu — selv efter at den er blevet udvidet med et tilstødende Lokale — er ganske ude af Stand til at rumme dem, der søger den, vil fremgaa af det foran gengivne Billede. Til Trods for alle de Mangler, der klæber ved den, er den ikke desto mindre et meget søgt Opholdssted, der har en ikke ringe Betydning for mange af Studenterne, som ikke andre Steder søger Berøring med deres Kolleger. Der er til den knyttet et Mar-

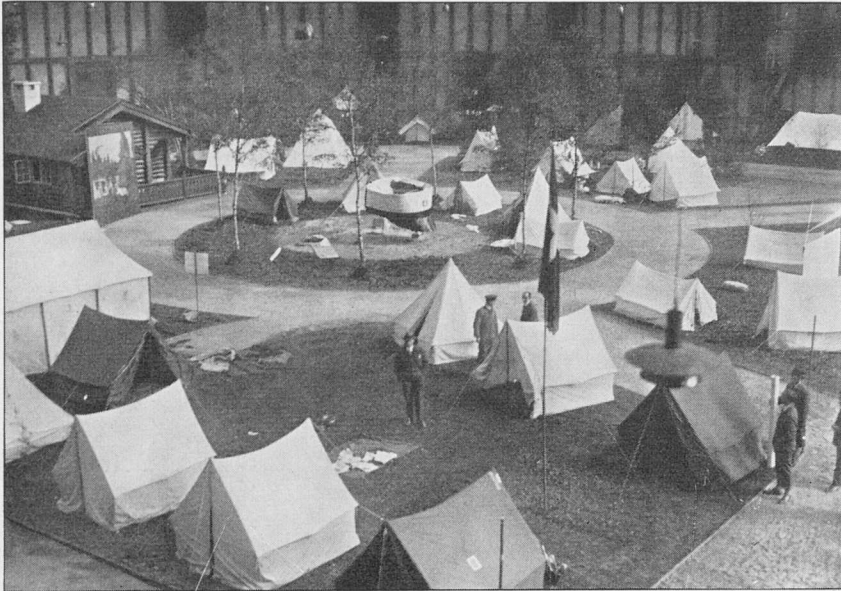
ketenderi, hvorfra der til Priser, som fastsættes af Universitetet, sælges Kaffe, Te, Mælk, Øl, Kager o. s. v. I 1928 blev der indrettet en Reservefrokoststue i et Lokale i Annekset, men den har, bl. a. fordi der ikke til den er Marketenderi, ikke vundet synderlig Tilslutning.

KVINDELIGT STUDENTER-GYMNASTIKHOLD

Paa Professor Knud Fabers Initiativ blev i 1917 *Studenternes Spisestuer* oprettet. Ogsaa her begyndte man smaat i et Par Lokaler, der var blevet disponible ved Studiegaards Opførelse, og hvori der serveredes Middagsmad, der blev tillavet udenfor Universitetet og bragt dertil i Varmekasser, som blev laant hos Militæret. Men Institutionen, der blev grundlagt som en Dyrtidsforanstaltning, er i Overensstemmelse med Professor Fabers oprindelige Plan blevet udvidet, saaledes at den nu er en egentlig Studenter-*Restauration* med eget Dampkøkken. Den har Lokaler i Kommunitetsbygningen Nørregade Nr. 10, Køkkenen i Kælderen og Spisestuer i Stuen, hvor der kan sidde c. 140 Studenter ad Gangen. Der serveres baade Morgenmad (Kaffe, Te, Havregrød o. s. v.), Frokost (varme Retter og Smørrebrød) og Middag (2 Retter). Adgang til Spisestuerne har ligesom til Frokoststuen kun de til Aarslisten anmeldte Studenter og Universitetets Lærere. Dette fastholdes af to Grunde. For det første fordi det netop har været Hensigten at skabe et Samlingssted for Studenterne alene, hvor de kunde indtage deres Maaltider sammen med deres Kammerater og under hyggeligere Forhold end paa Pensionater eller andre Steder, hvortil de ellers maatte være

henvist. Men dernæst ogsaa fordi Spisestuerne, der vel ikke faar andet Tilskud til Driften end selve Lokalet — altsaa iøvrigt skal bære sig selv — har den Opgave helt at udnytte Studenternes Betaling til Bedste for dem selv og altsaa at levere Maden saa billigt som muligt og af saa god

DANSKE STUDENTER-LEJRES Udstilling paa Lejrudstillingen i Kæmpehallen. Efteraaret 1928

Kvalitet som muligt. Spisestuerne, der saaledes helt har deres egen Økonomi, ledes af en af Konsistorium valgt Efor, der til sin Bistand har en fagkyndig Tilsynsførende. 5—600 Studenter spiser daglig i Spisestuerne.

Ogsaa paa et andet Punkt har Universitetet taget en Opgave op, der tager Sigte paa Studenternes Liv udenfor Studierne, nemlig *Studenter-Gymnastiken*, der ligeledes er oprettet paa Professor Fabers Initiativ. For at skaffe Studenterne Adgang til Motionsgymnastik og for at faa saa mange som muligt til at benytte denne Adgang, har Universitetet lejet Studenterforeningens Gymnastiksal, hvori der under Universitets-ansatte Lærere gymnastiseres af c. 400 Studenter, hvoraf c. 150 kvindelige. Der er baade mandlige og kvindelige Hold og Gymnastiken er praktisk talt gratis for Studenterne, der kun betaler 2 Kr. halvaarlig for 2 Timer ugentlig. Paa Initiativ af Universitetets Gymnastiklærer, N. C. D. Petersen, har der af denne Institution udviklet sig en anden, nemlig *Danske Studenter-Lejre*. Ogsaa denne Institution begyndte smaat, med faa Telte. Om dens nuvæ-

rende Materiel giver det hosstaaende Billede et Begreb. Foruden Materiellet staar til Raadighed en Lejrplads ved Vemmingbund i Sønderjylland. Lejr-Institutionen har til Maal at interessere Studenterne for Fritluftsliv og arrangerer hvert Aar fælles Stand- og Vandreljre i Sommer-

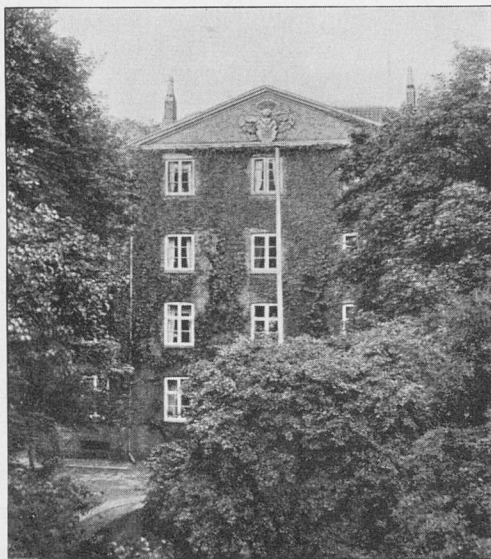
REGENSENS GAARD

ferien samt for de mere øvede Teltture til Udlandet. Desuden udlaaner den Teltmateriel til Weekend-Ture. Institutionen har sin egen Bestyrelse, der ligesom Gymnastiken sorterer under *Universitetets staaende Idrætsudvalg*, som bestaar af 3 af Konsistorium valgte Professorer og 2 af Studenterraadet valgte Studenter. Dette Udvalg har tillige den Opgave at forhandle med *Danske Studeters Idrætsraad*, der repræsenterer de af Akademikerne selv stiftede Idræts-

Foreninger. Set i Forhold til, hvad der ved andre nordiske Universiteter gøres for Studenternes Idræt, maa det sikkert erkendes, at Københavns Universitet paa dette Punkt endnu er langt tilbage. Dette skyldes dog ikke manglende Interesse fra Universitetets Side, men derimod de Vanskeligheder, der er ved at skaffe de nødvendige Pengemidler tilveje. Den økonomiske Understøttelse, der fra Universitetets Side har kunnet skaffes de bestaaende Idrætsforeninger, er beklagelig ringe og for selvstændige Foranstaltninger fra Universitetets Side udover de ovenfor nævnte har der hidtil ikke været Mulighed.

Til *Understøttelse af trængende Studenter* raader Universitetet over en Række Legater, af hvilke det betydningsfuldeste er det af Frederik II stiftede Kommunitet, hvis Formue nu er paa c. 10 Millioner Kr. Til dette har i Aarenes Løb sluttet sig en Mængde af Private oprettede Legater af meget forskellig Størrelse, og disse Legaters Tal forøges næsten hvert Aar. Men desværre vokser Studenternes Tal i langt hastigere Tempo, og de Be-

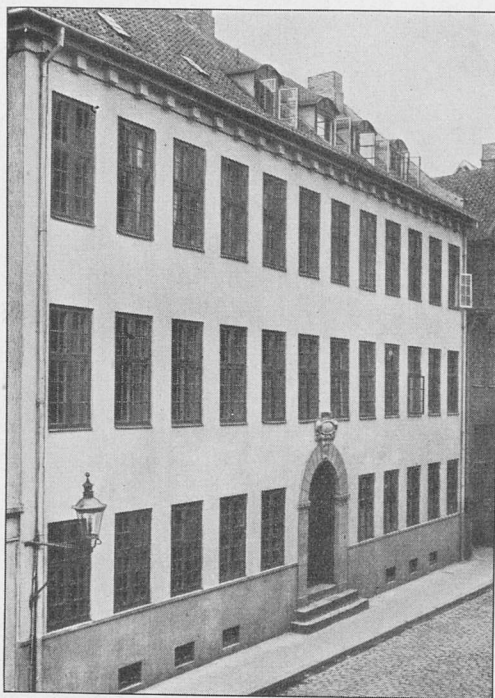
løb, der er til Raadighed til Hjælp for de trængende, slaar i Nutiden langt daarligere til end for blot 20 Aar tilbage; og dog var det allerede den Gang en stadig Klage, at Legatmidlerne var for smaa. Den samlede Formue for de til Universitetet henlagte Legater er paa 6—7 Millioner Kr. Men Renten af disse Millioner gaar til meget andet end til Studenter-Understøttelser. Den største Del er bestemt til videnskabelige Formaal — navnlig Rejse-Stipendier og andre Stipendier til unge Videnskabsmænd — og det, der bliver til Studenterne, er kun c. 70,000 Kr. aarlig. Sammen med Kommunitets-Understøttelserne og de Legater, der uddeles af andre end Universitetet, udgør de Midler der er til Raadighed til Uddeling ialt kun c. 500,000 Kr. aarlig. Set i Forhold til Studenternes Tal — c. 4000 egentlige Fag-studerende — og deres Forbrug — 7-8 Millioner

VALKENDORFS KOLLEGIUM

Kr. aarlig — er dette Legat-Beløb sørgeligt lille, da som foran nævnt mellem $\frac{1}{3}$ og $\frac{1}{2}$ af Studenterne er saa fattige, at de ikke kan gennemføre deres Studier uden økonomisk Støtte. For i nogen Grad at raade Bod paa disse Vanskeligheder, der jo forøvrigt ikke er særlige for Universitetets Studenter, men ogsaa gælder for de Studerende ved flere andre Lærestalter, oprettedes i 1913 *Dansk Studiefond*, hvis Formaal er at yde Laan paa lempelige Vilkaar til ubemidlede og mindre bemidlede Studerende baade ved Universitetet og ved de andre Lærestalter, og som kun giver disse Laan i den sidste Del af Studietiden. Fonden, som er en selvejende Institution med en Bestyrelse, der er valgt af Lærestalterne og de Studerende ved dem, har i de forløbne Aar udlaant over 600,000 Kr. Af samme Grunde stiftedes i 1922 Stipendieforeningen *Studenternes Venner*, der ved Hjælp af sine Medlemskontingenter uddeler Stipendier til Studenter ved Universitetet og Polyteknisk Lærestalt, en lignende Virksomhed som den i 1836 stiftede Understøttelsesforening *Philadelphia* udøver, kun at den sidste tager Sigte paa de helt unge Studenter, medens *Studenternes Venner* hjælper i de sidste Studieaar.

Disse to Foreninger raader dog kun over meget smaa Midler, og det samme gælder de fleste af de Legater, der uddeles af andre end Universitetet. Den ubetinget største Virksomhed paa dette Omraade udøves af *Universitetets Stipendiebestyrelse*, hvortil Uddelingen af alle under Univer-

BORCHS KOLLEGIUM

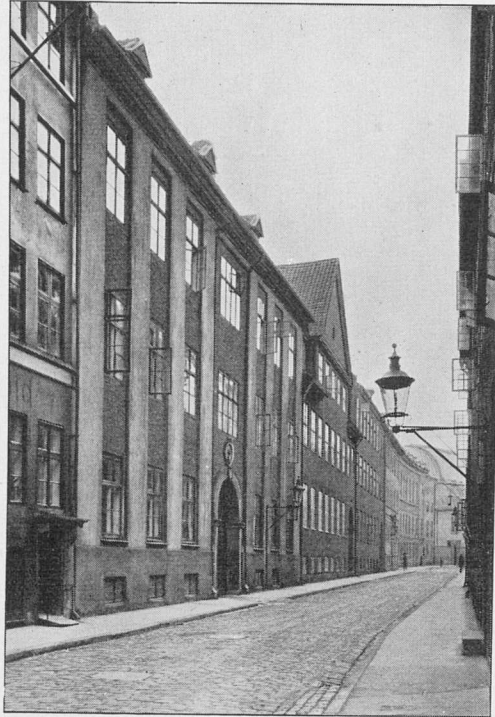
sitetets Bestyrelse hørende Legater til Studenter efter Anordningen af 1921 om Universitetets Organisation er henlagt. Denne Stipendiebestyrelse, der bestaar af 5 af den akademiske Lærerforsamling paa 4 Aar valgte Medlemmer, 1 fra hvert Fakultet, indkalder 2 Gange om Aaret Ansøgnin- ger om de ledige Legater. Over de indkomne Ansøgnin- ger udfærdiges der Lister, som sendes Fakulteterne til Erklæring. Hvert Fakultet har sit Legat- Udvalg, som udtaler sig om de Fakultetet vedrørende Ansøg- ninger. Derefter drøfter Stipen- diebestyrelsen Ansøgningerne med Studenterraadenes Legat- Udvalg, som bestaar af 5 Med- lemmer, 1 fra hvert Fakultet, valgt af de vedkommende fag-

lige Raad. Og sluttelig foretager Stipendiebestyrelsen Bortgivelsen.

Som det foran blev sagt, er det Legat, der har og gennem Tiderne har haft den største Betydning, Kommunitetet. Foruden en Del mindre Stipendier — det lille Kommunitet — til Studenter i de første Studieaar, bortgives nu aarlig 200 Stipendier à 900 Kr. — det store Kommunitet. Dette gives tidligst $2\frac{1}{2}$ Aar efter Studentereksamen og gives paa 2—4 Aar, saaledes at den, der faar det, normalt kan paaregne at beholde det, indtil han har faaet sin Eksamen. At det er eftertragtet af de fattige Studenter er derfor ikke saa underligt, dette saa meget mere som den, der har faaet det store Kommunitet, har Ret til efter Tur at faa enten en af de 103 Boliger paa Regensen, eller hvis han i Forvejen bor paa Studentergaarden, da en af de 22 Huslejeportioner, som er oprettet for at skaffe Kommunitetsalumner Fribolig der.

Af *Kollegier*, som er knyttede til Universitetet, findes ialt 6, nemlig *Regensen*, med Plads til 103 Studenter, *Valkendorfs Kollegium* med Plads til 21 Studenter, *Borchs Kollegium* 16 Kandidater og Studenter, *Elers' Kollegium* 20 Studenter og Kandidater, *Hassagers Kollegium* 10 Studenter og *Studentergaarden* 111 Studenter. Desuden kan c. 10 Universitetsstuderende faa Bolig paa *G. A. Hagemanns Kollegium*, der hører under Polyteknisk Lærestalt. Ialt er der saaledes — da *Borchs Kollegium* overvejende er beregnet for Kandidater og der er et Par Kandidatpladser paa *Elers' Kollegium* — Kollegieboliger til c. 275 Studenter. At dette Tal er for lille efter Antallet af de Studenter, der ikke har deres Hjem i København, er det ikke her Stedet at paavise.

Medens *Hagemanns Kollegium*, der er oprettet i 1900, giver Studenterne baade Bolig og Kost, er alle Universitetskollegierne indrettede efter samme System, nemlig saaledes at de kun giver Studenterne Bolig, der endda kun for det sidst — i 1923 — oprettede, *Studentergaardens Vedkommende* er fuldt møbleret. I de andre *Kollegier* er det i større eller mindre Omfang overladt Studenterne selv at skaffe det nødvendige Møbement. Indtil Begyndelsen af dette Aarhundrede manglede baade *Regensen* og de fire gamle *Kollegier* de nødvendige moderne hygiejniske Indretninger. Dette er nu afhjulpet, idet *Regensen* er blevet ombygget og udvidet og, ligesom *Kollegierne*, forsynet med Badeindretning, W. C. og Tekøkkener. Disse sidste er af største Betydning for Beboernes daglige Økonomi, idet de dør, om de vil, kan tillave deres Kost selv og saaledes indrette sig saa billigt som deres mer eller mindre — i de fleste Tilfælde navnlig mindre — gode Indtægtsforhold kræver det. At Tekøkkenerne spiller en forholdsvis større Rolle i de fjernt fra Universitetets Spisestuer

ELERS' KOLLEGIUM

liggende Hassagers Kollegium og Studentergaarden er kun naturligt. Navnlig paa Studentergaarden har de vist sig at være til stor økonomisk Gavn, idet Alumnerne der slaar sig sammen i saakaldte »Middagsselskaber« paa 10—20 Mand, der engagerer en Kogekone til daglig at lave Mad til dem.

ROVSING BYGGER STUDENTERGAARDEN
(Væg-Dekoration fra en af Gaardens Fester)

Regensen og de 4 gamle Kollegier hører under Universitetets Stipendiebestyrelse, medens Studentergaarden har sin egen Bestyrelse. For hvert Kollegium er der endvidere en Efor, en Professor, der fører det daglige Tilsyn med Kollegiet. Paa Regensen, hvor Eforen kaldes Provst, og paa Studentergaarden er der endvidere en Vice-Efor (Viceprovst), idet Tilsynet med de mange Studenter paa disse to store Kollegier ikke kan

overkommes af En. Paa Hassagers Kollegium, Regensen og Studentergaarden har Eforene og Vice-Eforene Bolig paa Kollegiet. Paa samtlige Kollegier har Studenterne deres egne Tillidsmænd og udøver gennem dem et vist Selvstyre, som har vist sig særlig heldigt for Kollegielivet. Paa de smaa Kollegier hedder Studenternes Formand »Inspector«, paa Regensen »Klokker«, paa Studentergaarden »Olderman«. At baade Klokkeren og Oldermanen maa have Bistand fra andre Tillidsmænd til Styrelsen af de mange Hverv, som skal udføres for Studenterne (baade paa Regensen og paa Studentergaarden er der Brugsforening, Laanekasse og andre ko-operative Foretagender) siger sig selv. Paa Studentergaarden, hvor Alumnerne har døbt sig selv »Gaardbrødrene« — Professor Thorkild Rovsing, der var Hovedmanden for Studentergaardens Oprettelse, fik Navnet »Gaardfaderen« — er Tillidsmændene samlet i et »Gaardstyre« bestaaende af Oldermanen og 4 »Gaardmestre«, der fordeler Forretningerne imellem sig. Paa Regensen er der derimod en Række enkelte Tillidsmænd, hver med sit bestemte Omraade.

Af alt dette vil det ses, at Kollegierne skønt de for saa vidt alle er indrettede efter samme System, dog er indbyrdes højst forskellige, en Forskel der hidrører baade fra Størrelsesforholdene og fra andre Forhold. For Regensen er der saaledes det særlige, at alle Regensianerne er Kommunitetsalumner med den forholdsvis økonomiske Sikkerhed, der følger af det store Kommunitet. Og paa den anden Side skiller Studentergaarden sig fra alle de andre Kollegier derved, at den er en »Betalings-Regens«, hvor

Alumnerne betaler en moderat Husleje. Og dertil kommer, at Livet naturligvis former sig anderledes i et Kollegium paa 10—20 Mand end i et paa over 100, ligesom der paa hvert Kollegium i Tidens Løb udvikler sig Traditioner, der giver dette Kollegium sit bestemte Særpræg. Men hvor forskellige Kollegierne end er, Et har de alle fælles. For deres Beboere bliver de saa godt som altid noget mere end blot en økonomisk Hjælp. I det frie Samliv med Kammeraterne og i den gensidige Paavirkning, som uundgaaeligt følger med dette Samliv, er der saa megen Glæde og saa megen Mulighed for Udvikling, at de — sørgeligt faa — Akademikere, som har nydt godt af dette Liv og denne Paavirkning, næsten altid kan tænke tilbage paa Kollegieaarene som de bedste af deres Studieaar.

EOS SPREDER SINE ROSER. MORGENSTJÆRNE
(LUCIFER) FLYGTER

Fresko. Loftsbilled. Vestibulen i Universitetet.